

VIII ГЛОБАЛЬНАЯ НАУКА И ИННОВАЦИИ 2020: ЦЕНТРАЛЬНАЯ АЗИЯ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

НУР-СУЛТАН, КАЗАХСТАН
ФЕВРАЛЬ, 2020

**Объединение юридических лиц в форме
ассоциации
«Общенациональное движение «Бобек»
Конгресс ученых Казахстана**

ISSN 2664-2271

**«GLOBAL SCIENCE AND INNOVATIONS 2020:
CENTRAL ASIA»**

**№ 3(1). Февраль-март 2020
СЕРИЯ «ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ»**

Журнал основан в 2018 г.

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

Маслов Х.Б., PhD;

Заместители главного редактора:

**Е. Ешим, Е. Абиев (Казахстан), Лю Дэмин (Китай),
Е.Л. Стычева, Т.Г. Борисов (Россия)**

I ТОМ

**© ОЮЛ в форме ассоциации
«Общенациональное движение «Бобек», 2020**

НУР-СУЛТАН – 2020

УДК 373(072)

МЕТОДИЧЕСКОЕ ПОСОБИЕ ДЛЯ УЧИТЕЛЯ «ГЛАВНЫЕ ПАРТНЕРЫ МОЕЙ СТРАНЫ»

Аллахвердиева Индира Казимовна

Учитель истории и географии средней школы № 5 им. Бауыржана Момышулы.
Костанай, Казахстан

Аннотация. Курс основывается на изучение взаимоотношений Казахстана с соседними государствами на современном этапе.

Ключевые слова: Данное пособие способствует формированию углубленного, осознанного изучения взаимоотношений Казахстана с соседними странами, основ политологии и экономики воспитанию казахстанского патриотизма и активной гражданской позиции, любви к Родине, общечеловеческих ценностей и толерантного сознания, созданию условий для развития интеллектуального и творческого потенциала нового поколения казахстанцев.

Пособие содержит: введение, где обосновывается актуальность работы, отмечаются научная новизна и практическая значимость, определены цели и задачи, указаны методы и этапы проведения работ, оглавление с указанием страниц, пояснительную записку, календарно-тематическое планирование, разработки уроков, теоретические занятия (лекции), разработки практических занятий, темы рефератов, список литературы и источников

Методическое пособие предназначено для учащихся школ, учителей, студентов, преподавателей и широкого круга читателей нашей страны.

Программа курса «Главные партнеры моей страны» рассчитана для учащихся 9-11 классов и рекомендуется учащимся для углубленного, осознанного изучения взаимоотношений Казахстана с соседними странами, что способствует формированию основ политологии и экономики, чувства патриотизма. Ребятам предстоит приобщиться к более глубоким исследованиям политики, экономики, культуры, получить практические навыки работы с первоисточниками, обобщать собранный в процессе поиска материал, учиться доступно и логично излагать свои мысли.

В преподавании курса используются научный материал, материалы источников СМИ, личные изыскания участников учебного процесса. По окончании курса учащиеся на итоговом занятии защищают творческие проекты.

По типу программа является развивающей. Назначение данной программы состоит в том, чтобы через интеллектуально - творческую деятельность обеспечить изучение учащимися политических, экономических и этнокультурных отношений Казахстана с соседними странами, воспитанию осознанного уважения к культурному и историческому наследию Родины. Практическое значение программы – активизация познавательной деятельности учащихся, формирование у них наблюдательности к окружающим явлениям, осознанное усвоение учащимися сложных вопросов истории.

Цели курса:

Формирование основ политологии, экономики;
умение правильно разбираться в исторических событиях происходящих в стране и давать осмысленную аргументированную оценку этим событиям;
представление объективной оценки экономического, политического и культурного развития своей страны;
воспитание патриотизма и чувства гордости за родную страну;
формирование интереса к прошлому и настоящему.

Задачи курса:

активизировать познавательную деятельность учащихся, пополнить знания учащихся по истории конкретными примерами из событий своей страны;
способствовать практическому участию учащихся в жизни своей Родины;
воспитать чувство патриотизма, любви к Родине.

Для реализации поставленных целей используются различные формы и методы работы. Наряду с лекционной формой занятий предусматривается проведение семинаров, обобщающих и закрепляющих знания, также практикумы, закрепляющие практические навыки. Применяются различные методы ведения занятий: объяснительно-иллюстративный, репродуктивный, проблемный, частично-поисковый.

Основные умения и навыки, приобретаемые и развиваемые в ходе работы над курсом:
находить, систематизировать и анализировать историческую информацию;
систематизировать исторические факты, определять причинно-следственные связи, выявлять историческую и методологическую обусловленность различных версий и оценок событий прошлого;
определять и аргументировано представлять собственное отношение к дискуссионным вопросам.

Организуемые виды занятий: вводный, урок-лекция, урок освоения новых знаний, урок закрепления знаний, урок-консультация, урок-презентация.

Учебно-тематическое планирование

№	Тематическое планирование	К.ч.
1	Введение	1
Глава 1. Казахстан (2ч)		
2	Кратко о Казахстане.	1
3	Границы Казахстана.	1
Глава 2. Казахстан – Россия (16 ч)		
4	Как все начиналось: Россия и Казахстан.	1
5	Казахстан и Россия, продолжение следует....	1
6	Казахстан и Россия сегодня.	1
7	Дипломатические отношения между Казахстаном и Россией.	1
8	Интеграционные процессы.	1
9	Россия - главный экономический партнер Казахстана.	1
10	Казахстанско-российское сотрудничество в Северном Каспии.	1
11	Космодром Байконур.	1
12	Двустороннее сотрудничество РК и РФ по вопросам региональной безопасности.	1
13	Сотрудничество РК и РФ в рамках ОДКБ и ШОС.	1
14	Отношения между нашими государствами идут по нарастающей...	1
15	Казахстанско-Российские отношения в сфере культуры.	1
16	Повторение по разделу.	1
Глава 3. Казахстан – Китай (11ч)		
17	Казахстанско-китайские отношения	1
18	Политические отношения	1
19	Экономическое присутствие Китая в Казахстане.	1
20	Китайские переселенцы	
21	Казахская диаспора в Китайской Народной Республике: причины переселения	1
22	Казахская диаспора в Китайской Народной Республике: Адаптация и сфера занятости.	1
23	Китай – главный партнер Казахстана	1
24	Сотрудничество РК и КНР в области экономики	

25	Сотрудничество РК и КНР в области образования и науки	1
26	Казахстан и Китай сегодня	1
27	Повторение по разделу.	1
	Глава 4. Кыргызстан (2ч)	
28	Кыргызстан и Казахстан.	1
29	Казахстан и Кыргызстан: наши общие проблемы.	1
	Глава 5. Узбекистан (2ч)	
30	Путешествие в Узбекистан.	1
31	Сотрудничество Казахстана с Узбекистаном	1
	Глава 6. Туркменистан (2ч)	
32	Путешествие в Туркменистан.	1
33	Туркменистан и Казахстан - партнеры	1
34	Казахстан: сегодня – завтра. Защита рефератов, творческих проектов	1
	Итог	34 ч

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Декларация о государственном суверенитете Казахской ССР. 25 окт.1990 г. // Казахстанская правда. - 28 октября 1990 г.
2. Дипломатический курьер.-1996.-2006
3. Закон о дипломатической службе от 7 марта 2002 г. N 299-Н
4. Закон о дипломатической службе// Казахстанская правда.- 17.11.1997.
5. Закон Республики Казахстан от 26 июня 1998г. N 233-1 О национальной безопасности Республики Казахстан (внесены изменения Законом РК от 28.04.00 г. N 45-ІІ)
6. Казахстан и Европейский Союз. Сб. документов и материалов. - Алматы, 1997.
7. Казахстанско-Российские отношения 1991-2000 годы: Сб. документов и материалов / Посольство Республики Казахстан в РФ. М., Астана, 2001.
8. Концепция экологической безопасности РК. Одобрена распоряжением Президента РК N 2967 от 30 апреля 1996 г. // Казахстанская правда.- 1.06.1996.
9. Меморандум о гарантиях безопасности // Казахстан и мировое сообщество.-1995.-N 1-2.-С.107-108.
10. Назарбаев Н.А. Казахстан 2030 - Процветание, безопасность и улучшение благосостояния всех казахстанцев. - Алматы, 1997.
11. Токаев К.К. Под стягом независимости. Очерки о внешней политике Казахстана. - Алматы, 1997.
12. Актуальные проблемы внешней политики Казахстана. Сборник статей. - М., 1998.
13. Арынов Е., Жуламанов Р., Елеусизов А. Внешнее экономическое проникновение в экономику Казахстана // Саясат, 1995. №1, с. 53-57.
14. Арыстанбекова А. Х. Объединенные Нации и Казахстан. - Алматы, 2002. - 432 с.

ӘОЖ 373. 2(075.32)

ТЕАТРАЛДЫҚ ҚЫЗМЕТ АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫ ТІЛДІК ДАМУДЫҢ ТЕОРИЯЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ

Қожабергенова Аяда Аманқосқызы

Батыс Қазақстан инновациялық-технологиялық университетінің

2-курс магистранты,

Ғылыми жетекшісі - Кудышева Б.Г.

Орал, Қазақстан

Андатпа: Мақалада театралдық қызмет арқылы балалардың тілін дамытудың педагогикалық негіздері қарастырылады. Театралдық қызметтің анықтамасы, театрланған ойынның түрлері мен олардың бала тілін дамытуға тигізетін әсері баяндалады.

Тірек сөздер: театралдық қызмет, балалардың тілінің дамуы, театралдық қызметті ұйымдастырудың педагогикалық негіздері.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту мәселесі қазіргі таңда мемлекеттік саясаттың ажырамас бөлігі болып отыр. Бала болашағымыз десек, сол балаға жүйелі білім беріп, ынта-ықыласын дұрыс бағыттауды, қабілет-қасиеттерін дамытуды балабақшадан бастау қажет. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың негізгі бағыттары мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту мазмұнын жаңарту, балаларды сапалы мектепке дайындауға бағытталған инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу деп көрсетілген. Қазіргі уақытта педагогика ғылымының бір ерекшелігі - баланың тілінің тұлғалық дамуына бағытталған жаңа оқыту технологияларын шығаруға ұмтылуы. Еліміздің білім саласында жүргізіліп жатқан реформаның басты мақсаты - ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетанымы жоғары, жан-жақты қалыптасқан жеке тұлға тәрбиелеу. Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында мектепке дейінгі тәрбие саласы мамандарының алдында жан-жақты тілдік дамыған, сауатты, саналы, өзіндік орыны бар, үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге қамқор бола білетін азаматты тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр [1].

Білім бастауын балалар балабақшадан алады. Бүгінгі таңда қоғамымыздың даму бағытында мектепке дейінгі тәрбие саласы мамандарының алдында жан-жақты дамыған, сауатты, саналы, өзіндік орны бар, үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге қамқор бола білетін азаматты тәрбиелеу мәселесі жүктеліп отыр. Мектепке дейінгі тәрбиедегі басты міндеттердің бірі бала тілін дамыту. Қазіргі зерттеулер көрсеткендей бүгінгі таңда балалардың көпшілік бөлігі дұрыс сөйлемейді, сөздік қорлары жасқа сәйкес келмей жататын жағдайлар бар. Бала санасының, ойлау мен интелект дамуының негізгі бастауы сөйлеу екенін педагогтар мен психологтар өз зерттеулерінде үздіксіз көрсетіп келеді. Баланың тілдік дамуы оның мінез-құлқына, эмоциясына, жалпы тұлға ретінде қалыптасуына зор ықпалын тигізеді. Бала тілін дамытудың негізгі міндеттері – тілдің дыбыстық мәдениетін тәрбиелеу, сөздік қорын молайту, тілдің грамматикалық құрылысын қалыптастыру, байланыстырып сөйлеуге үйрету. Бұл міндеттер мектепке дейінгі кезеңнің барлық сатысында тілдік жұмыстарды күрделілендіру арқылы жүргізіледі. Аталған міндеттердің әрқайсысы өз кезегінде уақылы шешіліп отыруға тиісті көптеген мәселелері бар. Балалар арнайы үйретусіз ақ тілдік әрекетке ерте сәбилік кезден бастап қызығушылық танытып, жаңа сөздер жасап, тілдің мағыналық жағына да грамматикалық құрылысына да бағытталады. Шетел педагогикасында мектеп жасына дейінгі балаларды оқыту мен тәрбиелеуде ойынның орнын ерекше бағалаған Я.А.Коменский, Г.Песталоцци, Р.Оуэн, Ф.Фребель, М.Монтессори және т.б. Ф.Фребель педагогтардың арасында алғашқылардың бірі болып ойынды тәрбиенің ерекше тәсілі

ретінде қарастырды. Өзінің жіктеуінде ойынның сараланған ықпалын баланың ақыл-ойының дамуына, ағзаның ішкі сезіміне, қозғалысына тікелей әсер ететіндігін жеткізді. Дидактикалық ойын жүйесінің авторы М.Монтессори. Оның ойынша мектепке дейінгі білім беретін ұйымдардағы ойын бос ойын емес баланы дамытушы болуы керек деген [2]. Кеңестік кезеңде педагогикада баланы жан-жақты тәрбиелеу құралы ретіндегі ойын теориясының іргетасын қалаған ғалымдар Ф.А. Сохин, Е.И. Тихеева, Е.А. Аркин. Сондай ақ ойын теориясына Р.Я.Лехтман – Абромович, Ф.И.Фрадкина, Н.М. Аксарина, А.П. Усова, Д.В. Менджерицкая, Р.И.Жуковская, В.П. Залогина, Т.А, Маркова және тағы басқа ғалымдардың еңбектері арналды [3].

Мектепке дейінгі балалардың театрланған қызметі-бұл көркемдік-шығармашылық қызметтің түрі, оның барысында қатысушылар сахналық өнердің қол жетімді құралдарын игереді және қалыптасқан рөлге сәйкес театр қойылымдарының әр түрін дайындауға және ойнауға қатысады, театр мәдениетіне қосылады. Театрланған ойында диалогтық, эмоционалды мазмұнды сөйлеу қалыптасады. Балалар шығарманың мазмұнын, логикасын және оқиғалардың реттілігін, олардың дамуын жақсы меңгереді.

Театралдық - бұл ең алдымен импровизация, заттар мен дыбыстарды жандандыру. Ол басқа қызмет түрлерімен – ән айтумен, музыкамен және т.б. қозғалыспен тығыз байланысты болғандықтан, оны бірыңғай педагогикалық процесте жүйелеу қажеттілігі анық. Бала әлемді ақылмен және жүрекпен таниды, жақсылық пен жамандыққа өз көзқарасын білдіреді, қарым-қатынас қиындықтарын жеңуге, өзіне сенімсіздікті жеңуге байланысты.

Орыс тілінің түсіндірме сөздігінде «театр» сөзі

- 1) сахнада драмалық шығармаларды ұсыну өнері, драмалық қойылымның өзі;
- 2) сахнада мерекенің өзі дайындалатын осындай туындылар ұсынылатын ойын-сауық кәсіпорны, үй-жай.

Театрланған іс-әрекет балалардың сөйлеуін дамытуда өте маңызды. Ол баланың сөйлеу мәнерлілігін, зияткерлік, көркем-эстетикалық тәрбиені қалыптастыруға қатысты көптеген педагогикалық міндеттерді шешуге мүмкіндік береді. Ғалым Л.П. Бочкарева театрланған іс-әрекет сезімнің, уайымның және эмоционалдық жаңалықтың сарқылмас көзі, рухани байлыққа баулу тәсілі екенін айтады. Ол былай дейді: «Театрландырылған ойын-бұл нағыз балалар шығармашылығының кең тараған түрі. Ол балаға жақын әрі түсінікті, бала образға кіре отырып, өзі байқаған, өзін қызықтырған нәрселерге еліктейді, кез келген рөлді ойнайды және өзі содан мол эмоционалдық әсер алады». Ғалымдар театрландырылған ойындар деп, балалардың өздеріне жақсы таныс ертегілер мен көркем шығармалардың мазмұнын драмалап ойнауын таниды [4].

Театр беретін тәрбиесі өте көп. Театр алды қойылымдар баланың қоршаған орта әлемінің барлық құпияларымен образ арқылы, бояулар арқылы, үн, әуен, дыбыстар арқылы танысады. Қойылған сұрақтарға жауап іздейді. Ойланады, қорытынды жасап, талдай біледі. Ақыл - ойының дамуы мен тілдің дамуы тығыз байланыста болады. Кейіпкердің әр сөзі баланың сөздік қорының белсенділігін арттырады. Дыбыстың дұрыс айтылу мәдениетін қалыптастырады. Кейіпкер рөлі, оның сахнадағы дауыс ырғағы баланың сөйлеу түрінің дамуына әсер етеді. Жас бала тез еліктегіш, үлгі тұтатын заттың бейнелі жағына көңіл аударғыш келеді. Кейіпкерлер күлсе, бірге күледі, қайғырса, бірге қайғырады, қызықты кезеңдерді ескертеді, сәтсіз кезеңіне жылайды, көмекке келуге әрқашанда дайын тұрады. Театр көрініс сабақтарында ертегі арқылы жүргізу адамгершілік мінез – құлықты қалыптастыруға ықпал етеді. Сапалы түрде сәлемдесуге баулу, достықа, ұйымшылдыққа тәрбиелеуге бейімдейді. Театр арқылы өткізілетін сабақтар көмегімен балаларға білім беріп қана қоймай, оларға қалай орындауды үйретеді [5].

Театралдық іс-әрекет баланың сезімдерін, уайымдарын және эмоционалдық жаңалықтарын дамытудың сарқылмас көзі болып табылады, оны рухани байлыққа баулиды. Ертегінің қойылымы уайымдауға, кейіпкер мен оқиғаларға жақындауға мәжбүр

етеді, және осы жанасу процесінде белгілі бір қарым-қатынастар мен моральдық бағалар қалыптасады.

Н.А. Реуцкая театрландырылған ойындарды көркемдік безендірулеріне қарай төмендегіше топтастырады:

- театрландырылған ойындар;
- үстел театры ойындары;
- фланелеграф;
- көлеңке театры,
- Петрушка театры,
- марионеткалармен ойындар.

Л. С. Фурмина театрландырылған ойындардың әр түрлі формаларын зерттей отырып, келесі жіктеуді ұсынды:

- заттық ойындар;
- заттық емес ойындар;
- үстел театрымен ойындар;
- ширмадағы театр ойындары;
- драматизация ойындары;
- көлемді материалмен ойындар;
- тегіс материалмен ойындар;
- қуыршақ театрымен ойындар;
- саусақ театры ойындары [6].

Театр қойылымдары балалар шығармашылығының алуан түрлеріне түрткі болады. Балалар өздері шығарма желісін ойлап тауып, рөлдерді импровизация жасап, дайын әдеби шығармаларды драмалап көрсетуге қажетті декорацияны да даярлауға қатысады. Осындай қызмет барысында балалардың тілдік шығармашылығына да кең жол ашылады [39].

Бутафорияларды дайындау, костюмдерді ойластыру, безендіру құралдарын әзірлеу балалардың бейнелеу және техникалық шығармашылығын дамытады. Олар сурет салып, іс тігіп, әр түрлі бейнелерді илеп ұсақ моторика қызметін дамытып қана қоймайды сонымен қоса, өз ойларын іс жүзінде орындауға мүмкіндік алады. Жалпы ойын барысының өзі кейіпкерлердің әрекеттерін бейнелеу балалардың тілдік шығармашылығының жарқын көрінісі болады.

Театрландырылған қызмет бала сезімдерінің, баланың рухани ашылуының бастауы бола отырып, баланы рухани құндылықтарға бағыттайды. Театрландырылған қызмет баланың эмоциялық сферасын дамытады: бала ойналып жатырған оқиғаларға әсерленіп, кейіпкерлердің қуанған, мұңайған жағдайларын бейнелейді. Театрланған іс-әрекет-балалардың эмпатия дамуының маңызды құралы, яғни адамның мимика, қимыл-қимыл, интонация бойынша эмоциялық жағдайын тану қабілеті, әртүрлі жағдайларда өзін өз орнына қоя білу қабілетін де дамытады.

Театрландыру ойындары баланың шаршағанын басып, бар мүмкіндігінше сергітеді, қарым - қатынасын, психикасының түрлі жақтарын түзетеді. Театрланған іс-әрекет - бұл мектепке дейінгі ересек жастағы балалардың коммуникативтік дағдыларын, эмоциялық ерік-жігері мен сөйлеуін дамытудың тиімді әдісі. Бұл іс-әрекет балаларға қызықты, қол жетімді және эмоционалды тартымды. Ойын тәсілдерінің көмегімен тәрбиеші баланың сөйлеу мәнерлілігін жетілдіруге қол жеткізеді. Дәл осы театрланған ойындар жақсы нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді.

Театрландырылған әрекет адамгершілік және эстетикалық тәрбие міндеттерін кешенді түрде шешуге, эмоционалдық саланы байытуға, сөйлеуді белсендіруге және мінез-құлықтағы ауытқуларды түзетуге мүмкіндік береді. Баланың артикуляциялық дағдылары жетіледі, кейіпкерлердің сөздерін анық және түсінікті айтады. Сөздік қорлары байытылады. Балаға актер, режиссер, безендіруші, көрермен рөлінде болу мүмкіндігі

беріледі. Балаларды декорациялар, костюмдер дайындауға қатыстыру олардың бейнелеу, құрастырушылық қабілеттерін дамытуға ықпалын тигізеді.

Театрландырылған әрекет шығармашыл тұлғаны тәрбиелеуге жағдай жасайтын музыка, би, көркем сурет, шешендік өнер, актерлік шеберлікті қамтиды. Қазіргі кезде балалардың балабақшада ойын, әсіресе театр ойындарын көп ойнамайтындығын ғалымдардың ой-пікірлерінен (Н.Ф. Сорокина, Д.В. Менджерицкая, Г.В. Ануфриева және т.б.) аңғаруға болады. Ойын нәтижесіз болса, ол баланың психикалық және тұлғалық дамуына кері әсерін тигізеді. Бұл мәселе Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру жүйесіне де тән. Осыған байланысты жаңартылған нормативтік – құқықтық құжаттарда «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметі болып белгіленді. Аталған ұйымдастырылған оқу қызметінің мақсаты-балалардың шығармашылық белсенділігін, тілдік дамуын сахналық қойылымдар, ән мен билерді қолдану арқылы қалыптастыру. «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметі балалардың бойында «Мәңгілік Ел» жалпыұлттық идеясына негізделген рухани-адамгершілік жалпыадамзаттық құндылықтарды қалыптастыруды, ұлтжандылық және толеранттылыққа тәрбиелеуді қарастырады.

«Драма» ұйымдастырылған оқу қызметін енгізудің өзектілігі - балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту және ішкі әлеуетін ашу үшін қолайлы Мектепке дейінгі балалық шақта адамның жеке тұлғалық қасиеттерінің негізі қалыптасады. Осы кезеңде ойын жетекші іс-әрекет ретінде қалыптасқан жағдайда ғана олардың дамуына кең мүмкіндік береді. Балалар театрлық қойылымдарға қатыса отырып, көңіл-күйі көтеріледі, көпшіліктің алдында қысылмай, өзін еркін ұстай білуге үйренеді. «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметі арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар педагогтерге балаларды театрландырылған әрекетке тартуда және олардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруда балалармен жүргізілетін жұмыс тәжірибесін байытуға мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Қазақстан Республикасында білім беруді және ғылымды дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. ҚР Президентінің 2016 жылғы 1 наурыздағы № 205 Жарлығы.
2. Тихеева Е.И. Развитие речи детей / Е.И. Тихеева.-Москва: Просвещение, 2014. - 216 с.
3. Менджерицкая, Д.В. Воспитателю о детской игре / Д.В. Менджерицкая. – Москва : «Просвещение», 2012. – С. 3-58
4. Бочкарева Л.П. Театрально-игровая деятельность дошкольников. Методическое пособие для специалистов по дошкольному образованию. – Ульяновск, ИПКПРО, 1993. – с.3
5. Чурилова Э.Г. Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников и младших школьников. М., 2001.
6. Фурмина Л.С. Возможность творческих проявлений старших дошкольников в театрализованных играх: Монография / Под ред. Н.А. Ветлуговой. М., 1972.
7. «Драма» ұйымдастырылған оқу қызметі арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін қалыптастыру бойынша әдістемелік ұсынымдар - Астана, 2017ж. – 15 бет.

**БАСТАУЫШ СЫНЫПТЫҢ МАТЕМАТИКА САБАҚТАРЫНДАҒЫ
ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МАЗМҰНДЫ ЕСЕПТЕР АРҚЫЛЫ
ОҚУШЫЛАРҒА ЭКОЛОГИЯЛЫҚ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕ БЕРУ**

Кушмурзина Даметкен Хажмухановна

Ө.Сұлтанғазин атындағы Қостанай мемлекеттік педагогикалық университеті
аға оқытушы, педагогика ғылымдарының магистрі
Қостанай, Қазақстан

Аннотация: Бұл мақалада жалпы экология мәселесі бойынша бастауыш сынып оқушыларының білімі мен тәрбиесіне ықпалын тигізетін математика сабақтарындағы экологиялық мазмұнды есептермен жұмыс әдістемесі баяндалады. Ол есептермен жұмыс барысында қандай қосымша ақпараттар беруге болатындығы түсіндіріледі.

Кілт сөздер: экология, экологиялық мәселе, экологиялық жағдай, экологиялық мазмұнды есептер, экологиялық білім мен тәрбие.

Қазіргі таңда еліміздің экологиялық жағдайы, оның адамзатқа деген әсері қуантарлықтай жағдайда емес. Елімізде көптеген экологиялық мәселелер әлі күнге дейін шешімін таппай, қоршаған ортаның күннен-күнге ластанып жатқанына байланысты адамдардың денсаулығына нұқсан келтіруде. Экология мәселесі тек бүгін көтеріліп отырған жоқ. Ол ғасырлар бойы ғалымдардың негізгі нысанына айналууда. Осы орайда бұл маңызды іспен еліміздің, сонымен қатар бүкіл әлемнің белгілі экологтары айналысып, көп күш салуда.

Сондықтан азаматтарды экологиялық сауаттандыру, сапалы экологиялық білімді өмірде қолдана білетін және табиғатты қорғай алатын, табиғаттың ресурстарын тиімді пайдаланатын білікті азаматын тәрбиелеу қажеттігі туындауда. Бұл ең алдымен, білім беру мекемелеріндегі оқу-тәрбие үрдісінің құзырлығында. Сондықтан, қазіргі таңда мектептерде оқушыларға үздіксіз экологиялық білім мен тәрбие беру мәселесі жекелеген пәндер арқылы да қолға алынуда. Сол оқу пәндерінің ішіндегі «Математика» пәнінің алатын орны ерекше. Математика пәнінің мазмұны мазмұндық-логикалық есептер мен тапсырмалар жүйесінен тұрады, ол оқушының зейінін, қабылдауын, қиялын, есте сақтауын, логикалық ойлау элементтерін белсендіруге бағытталады. Бұл пән оқушылардың танымдық қызығушылықтарын, шығармашылық қабілеттерін, интеллектісін қалыптастырып дамытуды басты мақсат етіп қояды. Осы мақсатқа қол жеткізуде бастауыш сыныпта оқушылардың экологиялық мазмұнды есептерді шығаруының үлесі мол. Себебі, қоғамның экологиялық сана-сезімі, мәдениеті, тәрбиесі балалық шақтан қалыптасады. Осы орайда бастауыш сынып оқушыларына экологиялық тәрбие берілудің орны бөлек. Ендеше оқушылардың экологиялық сауаттылығын дамыту және танымдық қызығушылықтарын белсендіру, сол арқылы олардың экологиялық білім мен тәрбиесін жетілдіру жолдарының бірі – математика сабақтарында экологиялық мазмұнды есептерді пайдалану болып табылады.

Жалпы, *экологиялық білім мен тәрбие берудің мақсаты:* бастауыш сынып оқушысының табиғатқа саналы түрде, мол жауапкершілікпен қарайтын құндылықты, мінез-құлықты, іс-әрекетті қамтамасыз ету және адам-қоғам-табиғат арасындағы үйлесімділікті тәрбиелеп, жеке оқушының бойына табиғатқа деген ізгілік қарым-қатынастарды дамыту қажет [1, 6-10 б.].

Экологиялық білім берудің міндеттеріне тоқталатын болсақ, олар:

1. Оқушының бойына экологиялық білім жүйесін қалыптастыру;
2. Бастауыш сынып оқушылардың табиғатты қорғауға деген жауапкершілігі мен жоғары адамгершілік сезімін тәрбиелеу;
3. Экология саласы бойынша ғылымдағы жетістіктерден хабардар болу;

Оқушылардың экологиялық білімді ұғынуы көптеген жағдайларда оқыту әдіс-тәсілдеріне, эмоциональды білім берудің деңгейіне, оқушыларды қоршаған ортаны қорғауға деген белсенді түрде араластыруға байланысты екені баршаға белгілі.

Математика – бір қарағанда, экологиямен аз байланысты пәндердің бірі, алайда, бұл ғылымдар бір-бірімен тығыз байланысты. Басқа да ғылымдар сияқты математика адамдардың практикалық қажеттілігінен пайда болды. Математиканың тұтас бөлімдері табиғат құбылыстарын талдау үшін және техникалық есептерді шешу үшін құрылады. Экологиядағы сияқты, математикада ғылыми жаңалықтардың екі негізгі көзі бар: табылған фактілерді жүйелеу тәжірибесі мен қажеттілігі, оларды талдау, жүйелеу, олардың өзара байланысын анықтау. Математика табиғи объектілер мен құбылыстардың жай-күйіне, табиғи және әлеуметтік ортадағы адам қызметінің оң және теріс салдарларына сандық баға бере білуді дамыту үшін жағдай жасайды. Көптеген сабақтарда математиканы оқыту үрдісінде тақырыпты түсіндіру кезінде экологиялық тәрбие элементі қатысатын, сондай-ақ, математикадан міндетті бағдарламаның компоненті болатын материалды таңдауға болады [2, 14-16 б.].

Педагогикалық жағынан қарастыра келе оқушыларға экологиялық мазмұнды есептердің математика сабағындағы маңызын айта кеткен жөн:

- Оқушыларға есептердің мазмұнын талдай отыра, экологиялық білім беру;
- Экологиялық мазмұнды есептер арқылы оқушылардың танымдық қызығушылықтарын (ойлау, зейін, есте сақтау, қабылдау) белсендіру;
- Математика сабағында есептер арқылы еліміздегі және әлемдегі болып жатқан экологиялық мәселелерден хабардар болу;
- Есептер арқылы оқушыларға экологиялық терминдердің анықтамасын ұғындыру;

Математика сабағында экологиялық білім мен тәрбие беруде мұғалім мен оқушының арасындағы іс-әрекетіндегі бүгінгі талап түбегейлі өзгеріске ұшырады. Егер бұрын оқушыға қойылатын талап оқулықтағы дайын білімді меңгерумен ғана шектелген болса, ендігі талап оқушының ізденушілік қабілетін дамытуға бағытталады. Сабаққа берілетін 40 минуттың 70%-ы оқушы шығармашылық жұмыс жасау керек. Мұғалім бағыттаушы рөлін атқаруы тиіс. Ол үшін мұғалім математика сабағында пәннің мазмұнына сәйкестендіріп, экологиялық мазмұнды есептер, қосымша ақпараттар беруі керек. Ең бастысы, оқушының жаңа білімге деген ынтасын, танымдық қызығушылықтарын белсендіретін соңғы нәтижеге жетуін қадағалап отыру керек. Сонда ғана оқушының танымдық қызығушылықтары белсендіріледі. *Мысалы:* мына төменде бірелген есепті шешуде оқушының есептеу дағдысының ғана қалыптасуына негізделмей, сонымен қатар олардың түсініктеріне экология мәселесін де ыңғайластырып ұсынуға да болады [3, 23 б.].

Есеп 1: «Тәулігіне 1 ағаш 1 адамға жететін оттегі бөледі. Қалада қажетсіз газдардың бөлінуіне байланысты бұл оттегінің бөлінуі 10 есе кемісе, бір жарым миллион халқы бар Алматы қаласының тұрғындары үшін қанша ағаш қажет?»

Осындай есептердің мазмұнына байланысты оқушылардың экологиялық білімдерін жетілдіруде еліміздің экология мәселесімен нақты айналысып жүрген қызметкерлердің берген сұхбаттарын да сабақ барысында қолданып отырса, онда оқушының экологиялық танымдық белсенділіктерін дамытуға зор ықпалын тигізері анық [4, 32 б.].

Мысалы: Медеу ауданы қоршаған ортаны және экологияны қорғау бөлімінің басшысы Мақсат Ескендіров:

- «Жайқалған барлық ағаштардың адамның өміріне пайдасы зор екені барлығына мәлім. Ағаштар көмірқышқыл газын сіңіріп, ауаға оттегін бөледі. Ал жаз мезгілінде саябақтардағы барлық ағаштардың зақымданбауы үшін оларға екі рет химиялық тазалау жұмыстары жүргізіледі. Алматы қаласының көріктендіру ережесіне сай ағаштарды рұқсатсыз кесуге тиым салынады. Тек адам денсаулығына зиян келтіретін, көктемей қурап қалған, ауру ағаштарды ғана кесуге рұқсат беріледі. «Бір тал кессең, он тал ек» бабалар

даналығы дегендей, қаладағы рұқсатсыз кесілген бір ағаштың орнына он ағаш отырғызу керек. Сонымен қатар ағаш кесуден басқа, көріктендіру ережесіне сай ағаштарға жазуға, оюға, шырын өндіруге, хабарлама, жарнама қағуға болмайды. Бұның барлығы көріктендіру ережесіне сай қатаң тексеріледі. Биыл Медеу ауданында 6200 ағаш отырғызылған болатын.

Есеп 2: «1 га орман ағашы сағатына 200 адамнан бөлініп шығатын көмір қышқыл газын бойына сіңіретін болса, тәулігіне орман ағашы қанша адамнан бөлініп шыққан көмірқышқыл газын бойына сіңіреді?»

Есеп 3: «1 үйеңкі ағашы бір жылда 2кг 100г оттегі бөліп шығарады. Ал шегіршін ағашы одан 7 есе көп оттегі бөліп шығарса, онда жылына бір үйеңкі және шегіршін ағаштары қанша кг оттегі бөліп шығарады?» (Жауабы: 16 кг 800г)

Есеп 4: «Орман – атмосфера тазартушысы. Күніне бір гектар жердегі шырша – 32 тонна шаңды, қарағай – 35 тонна шаңды, шегіршін ағашы – 43 тонна, емен – 54 тоннаға жуық шаңды, шамшат ағашы – 68 тоннаға жуық шаңды жұтады. 10 га жердегі шырша 1 жылда қанша шаңды жұтады?» (Жауабы: 116800 тонна)

Тапсырма: Төменде берілген ағаштарға сипаттама бер.

Бұл тапсырма оқушыларға ағаштарды ажыратуға, ағаштардың түрлерін көру арқылы есте сақтауларына және ағаштардың өзіне тән ерекшеліктерін білуге көп септігін тигізеді.

				
Шырша	Қарағай	Шегіршін	Емен	Шамшат

Сонымен бірге, экологиялық мазмұнды есептердің мазмұнына байланысты *термин* сөздерін де кірістіруге болады.

Арша – мәңгі жасыл қылқан жапырақты бұталардың немесе ағаштардың тұқымдас тармағы. Арша ағашы 300 жыл жасайды. Биіктігі 1-3,5 метр, қысы-жазы көгеріп тұратын бұталы өсімдік. Қызыл жемісті арша хош иістендіргіш ретінде пайдаланады. Қазақстанда арша ағашының 10 жабайы түрі бар.

Шырша – қарағай тұқымдасына жататын биіктігі 30-50 м, баяу өсетін қылқанжапырақты ағаш болып келеді. Шыршаның қабығында 8-15% илік заттар, қылқанының құрамында С витамині, аскорбин қышқылы, эфир майы, жемісінде 25-29%-дай сұйық май болады.

Фотосинтез – күн жарығы энергиясының әсерінен көмірқышқыл газы мен судың оттегі мен көмірсуларға айналу күрделі құбылыс.

Атмосфера – жердің ауа қабығы.

Оттегі – Жер бетіндегі тірі ағзалардың тыныс алуын қамтамасыз ететін химияның ең маңызды элементі болып табылады. Оттегісіз адам өмір сүре алмайды.

Көмірқышқыл газ – түссіз, аздап қышқылтым дәмі бар газ.

Тұншықтырғыш газ – бұл улайтын иіссіз газдар, оларды көзбен көруге, иіс арқылы байқау мүмкін емес, және де адамды бірнеше минуттар ағымында өмірден әкетеді.

Экологиялық мазмұнды есепті оқушыларға шығарту алдында міндетті түрде кіріспе әңгіме жүргізілді. Есептің мазмұнына байланысты оқушылардан қайың және шырша ағаштарының өзіндік сипаттамаларын, ағаштардан не алынатынын және

ағаштардан қандай заттарды жасауға пайдаланатынын, сонымен қатар мектептің алдына неліктен ағаш отырғызудың себебін, мектеп ауласында қайың мен шырша ағаштары өсетіндігі туралы сұралынды. Сонымен бірге оқушылар ағаштарды жолдың жағасына неліктен отырғызатынын түсіндіріп берді. Осындай экологиялық есептердің көмегімен оқушылар білімін өмірмен ұштастырып, білгендерін өмірде қолданып, соның арқасында олардың ой-өрістері, экологиялық білімі артып, логикалық ойлауы дамып, танымдық қызығушылықтары белсендірілді.

Есеп 5: «Оқушылар мектептің алдына отырғызу үшін 55 көшет сатып алынды. Оқушылар 12 шырша мен 20 қайыңды отырғызды. Қалғанын жолдың жағасына отырғызды. Оқушылар жолдың жағасына неше ағаш отырғызды?» (Жауабы: 23 ағаш).

Оқушыларға есепті шығартумен қатар төмендегідей сұрақтар берілді. Бұл тапсырма оқушылардың алған білімдерін нақтылап, бекіту үшін өте маңызды. Осындай тапсырма арқылы оқушылар жол жиегіне ағаштарды отырғызудың себебін түсініп, түрлі ағаштар жөнінде ақпарат жинап, олардың пайдасы туралы білді. *Тапсырма:*

1. Жол жиегіне не үшін ағаштарды отырғызады себебін түсіндір.
2. Қайың мен шырша туралы ақпарат жина, интернет желісінен іздестір.
3. Қайың ағашының пайдасы туралы әңгімеле.

Бұл тапсырма арқылы оқушылар ағаштарды жол жиегіне отырғызудың себебін түсіндіріп, қайың мен шырша ағаштары туралы интернет желісін қолдана отыра, қызықты әрі танымды ақпарат іздестірді. Берілген тапсырма оқушыларға өз бетімен жаңаны тануға, зерттеуге үйретеді.

Есеп 6: «2010 жылдың соңында Астана қаласында 128000 автокөлік тіркелді, ал 2016 жылдың басында 115-ке артық болды. Жыл сайын осы автокөліктерден 10 кг резеңке ауаға тарайды, 4200 кг оттегін пайдаланады, 3600 кг көмірқышқыл газын ауаға таратады. Осы 5 жыл ішінде ауаға резеңкенің таралуы қаншаға өсті немесе азайды? Бес жылда қанша оттегі жұмсалды және қанша көмірқышқыл газы ауаға таратады?» *Шешуі:*

- 1) $115\ 000 \cdot 10 = 1\ 150\ 000$ (кг) – 5 жыл ішінде ауаға резеңкенің таралуы.
- 2) $115\ 000 \cdot 4200 = 483\ 000\ 000$ (кг) – 5 жылдағы оттегінің жұмсалуды.
- 3) $115\ 000 \cdot 3600 = 414\ 000\ 000$ (кг) – 5 жыл ішінде көмірқышқыл газының ауаға таралуы.

Мұндай экологиялық мазмұнды есептер оқушылардың қазіргі кездегі болып жатқан түрлі экологиялық мәселелерге хабардар болуына, олардың ойлауының дамуына әсерін тигізеді. Сонымен қатар оқушылар автокөліктердің ауаны ластау мәселесінің шешу жолдарын іздеп, болжауға үйренеді.

Тапсырма: Автокөліктердің ауаны ластауынан туындаған мәселені шешудің жолдарын көрсет, не ұсынасың?

Қорыта келгенде, қазіргі кезде экологиялық мазмұнды есептердің оқу үрдісінде маңыздылығы өте жоғары. Экологиялық мазмұнды есептер арқылы оқушылар тек теорияны ғана түсініп қоймайды. Олар экология жөнінде белгілі бір ақпараттармен сандық көрсеткішпен берілген есептерді шешу арқылы танысады, бейнероликтерді көру арқылы, экологтардың түрлі сұхбаттарын тыңдау арқылы қосымша мағлұматтар алады, термин сөздермен танысады.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Таңатарова П. Экологиялық білім мен тәрбие берудің өзектілігі // Мектептегі сыныптан тыс жұмыстар, 2008 ж., №2. - 6-10 б.
2. Таңатарова Қ. Экологиялық білім – көп сатылы үрдіс // Қазақстан мектебі, 2005 ж., №7. - 14-16 б.
3. Жұманова Р. Экологиялық білім мен тәрбие берудегі мұғалім шеберлігі // География және табиғат, 2007 ж., №4. - 23 б.

4. Жетенова Ж. Бастауыш мектеп жасындағы балаларға экологиялық тәрбие берудегі халық ауыз әдебиеті үлгілерін ұтымды пайдаланудың кейбір ерекшеліктері // Бастауыс білім, 2005 ж., №1. - 32 б.

EFFECTIVE WAYS OF EDUCATING THE YOUNGER GENERATION

Yuldosheva Marjona Samat kizi

student, Shahrisabz branch of Tashkent State Pedagogical University,
Shahrisaz, Uzbekistan)

Research advisor: Ismatova Yulduz Numon kizi (Teacher of the Department of
Humanities, Shahrisabz branch of Tashkent State Pedagogical University,
Shahrisaz, Uzbekistan)

Annotation: This article focuses on the general education of the younger generation. There are also examples of effective teaching methods, and some of them are explained.

Key words: a successful and effective teaching, the general education, teaching methods, teaching clarity, active learning, systematic and consistent teaching.

For a successful and effective teaching, it is important to know not only the essence and internal structure of the teaching, but also the profound laws that apply through it. In examining these laws, it is important that education is a component of a broader understanding of education as a means of developing and shaping an individual.

It can be assumed that the training is a set of laws for the general education. The basic laws include:

- education and upbringing to solve problems related to harmonious human development;
- effective and effective teaching methods;
- Student needs - the cohesiveness of the area of interest with the learning activity;
- strengthening students' individual pride in teaching and learning;
- Providing joy and success in acquiring knowledge;
- to reveal students' abilities and creativity in the learning process, and to rely on their positive qualities and qualities;
- the consideration of age and individual characteristics of students in the learning process;
- increase the impact of the team on improving the quality of teaching.

The nature and ways of enforcing these laws were revealed in the light of the essence of education. It is worth noting here that the skillful implementation of these laws creates the essential conditions for improving the didactic effectiveness of the learning process. For example, if a teacher does not form and develop the areas of interest he or she needs, it is unlikely that they will be involved in learning activities. Unless a teacher encourages or encourages student learning, he or she does not show enthusiasm for the students' success in acquiring knowledge. Such is the case with the general laws for teaching and learning.

However, teaching is a special pedagogical process for students to acquire knowledge, skills and creativity, as well as their outlook and ethical aesthetics, and has their own laws. These are sometimes called didactic regularities.

Specific training laws include:

- teaching orientation to scientific and world-view;
- difficulty of learning;
- Visualization of learning;
- students' activeness and awareness in the learning process;
- Teaching clarity;

- systematic and consistent teaching;
- durability and frequency of training;
- a unit of educational, developmental and educational functions of teaching.

What are these laws, and how can they be implemented?

The academic and world-class education law is based on a common didactic requirement that the educational content of an educational institution should be scientific and aimed at shaping the world outlook. To implement this law, a teacher needs:

- to expose every rule in the material under investigation with in-depth and evidence, prevent students from making errors, inaccuracies, mechanical memorization in theoretical generalizations and conclusions;
- to explain in detail the worldview and ethical and aesthetic ideas in the content of the material studied;
- to show the importance of the materials studied so that they can understand current social and political events and their interests and aspirations.

Students' activeness and awareness in the learning process

This is a very important didactic law, because its skillful implementation depends on the success and quality of the learning process. What is it based on?

Active learning and learning are based primarily on the educational objectives of the educational institution, namely the training of active and conscious community members. Therefore, natural activity and consciousness should be shaped by the basic means of training and development of the person, ie through training. This pattern is based on the characteristics of the process of acquiring knowledge. As mentioned earlier, the essence of this feature is that without active, conscious learning activities, students will not be able to fully master the material and develop their mental abilities.

How can these laws be implemented?

In this regard, it is important to skillfully use a variety of examples of the need and interest in acquiring knowledge and to make the learning process problematic.

A teacher cannot fulfill the aforementioned tasks unless the teacher is able to arouse and support the students' activeness and understanding in the learning process.

Teaching clarity. This law envisages the need to take into account the age and individual characteristics of the students in the learning process, preventing them from over-complicating and overloading, or complicating learning materials.

Understanding and facilitating teaching is the setting of hours, hours (sessions) for each subject, taking into account its importance and complexity, and the provision of profound learning.

We are not content with just developing curricula and textbooks to make learning easier and easier. The implementation of this law depends more on the educator, who should be able to use bright evidence material in the learning process, make it clear and concise, relate to life, and motivate students to theoretical generalizations and conclusions. Understanding and easy to teach depends on individual characteristics of students' memory and thinking activities and on their level of preparation and development. If any student has difficulty acquiring new knowledge, it is necessary to provide individual assistance to the learner by referring back to the analysis of evidence material. Slow-minded students should not be in a hurry to acquire knowledge and answer questions. Students with low memory often need to comprehend the knowledge and repeat the material.

Systematic and consistent teaching. Emphasizing the great importance of this law, Komensky says: "Only the intelligent system, which is of the essence of science, gives us full control over our knowledge. Everything else filled with disruptive, unrelated knowledge is like a chamber where even the owner cannot find anything; without knowledge, it looks just like an empty system, with boxes written on it, but the boxes themselves are empty. "

Strength and frequency of teaching. This law reflects such training features that the acquisition of knowledge, skills and abilities, world-view and ethical-aesthetic ideas, on the one hand, is well understood and on the other hand, and stored in memory for a long time. How to ensure consistency of teaching?

The solution of this task requires, first of all, the implementation of a full cycle of cognitive activity in the learning process: for the initial perception and understanding of the material studied, and for the subsequent deepening and understanding of the material studied. performance of tasks (tasks), application of acquired knowledge in practice and retrieval and systematization of knowledge.

The connection between deep understanding and remembering was shown by Ya. Komensky. He wrote: "It is not necessary to comprehend what is understood." At the same time, he believed it was important to "strengthen tonight and make tomorrow."

The clarity and consistency of the material under study are provided when the subject is assimilated and is of a local character. This causes students to re-learn the material or repeat it. It is only rational that repetition teaches Ya. Komensky: "When it serves to prevent forgetfulness, but to prevent it from being forgotten, an educator with a good understanding of the nature of memory is impaired in repetition. not to demolish the building, but to strengthen the building and restore its next floor.

Regular monitoring and evaluation of student knowledge is important in assimilating knowledge. Practice shows that if students do not have regular control of their knowledge, their reading activity will slow down and their learning will decrease.

It is a unit of educational, developmental and educational functions. The given law is based on two factors: first, the objectives of teaching are the following: the acquisition of knowledge, practical skills and abilities by students, the development of memory and thinking skills (mental development); formation of a scientific worldview and moral-aesthetic culture; and secondly, the educational and developmental aspects are based on the characteristics of the training material that is implemented in a holistic manner. All of this requires that the educational and developmental and educational functions of teaching be implemented in unity. The solution to this problem involves several aspects.

Finally, the implementation of this problem requires close connection between theory and practice, teaching and socially useful activities and productive labor. It promotes the enrichment of knowledge, the formation of views, ideas and opinions, the active aspiration to serve the Motherland, the strengthening of will and character.

Developing students' cognitive abilities through learning content - two interrelated aspects of the learning process; Strong assimilation of learning material by students not only depends on such factors as the content and structure of the learning material, but also on the subjective attitudes of students towards pedagogy, teaching and learning materials. is Strengthening students' knowledge is based on the organization of teaching, the use of different types and methods of teaching, as well as the training time; Student memory is selective: the more interesting and important the material is for the students, the more they will be absorbed and retained for a long time.

REFERENCES:

1. Mirziyoev Sh. The rule of law and the protection of human interests are the key to the country's development and prosperity. - T.: "Uzbekistan", 2017. - 29 p.
2. Karimov I.A. Harmoniously developed generation is the foundation of Uzbekistan's development. -T.: Uzbekistan, 1997.- 42 p.
3. Davletshin M. G., Tuychieva S. M. General psychology. T. 2002. 26-51 p.
4. Zufarova ME .. General Psychology Publishing House of the National Society of Philosophers of Uzbekistan, T.: 2008.-280 p.

ӘОЖ 378.1

БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН ӘЗІРЛЕУДЕ ПӘННІҢ ОҚУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫН САРАПТАУ

Ибрагимова Каракоз Асқанбайқызы

М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университетінің магистранты,
Ғылыми жетекшісі - Тунғатарова Айгуль Тұрысжановна
Тараз, Қазақстан

Андатпа: Бұл жұмыста білім беру бағдарламаларын әзірлеу, тезаурус негізінде пәннің оқу бағдарламаларына сараптама жасау мәселесі қарастырылған.

Түйін сөздер: оқу бағдарламасы, сараптама, тезаурус.

Білім беру саласының әлемдік үрдістері дәстүрлі тәсілден студентке бағытталған тәсілдемеге көшуді білдіреді. Бұл балама модель құзыреттілік пен оқу нәтижелеріне бағытталған, яғни модульдің немесе бағдарламаның соңында студенттер не істей алатындығына.

Құзыреттілікке негізделген тәсілдеме аясында білім беру бағдарламалары жоғары оқу орындарының басты нәтижелерінің бірі болып табылады және негізгі талап - олар заманауи еңбек нарығының талаптарына сәйкес құрылады. Бағдарламаларды әзірлеу кезінде тек студенттер мен академиялық құрамының ғана емес, сонымен қатар стейкхолдерлердің, жұмыс берушілер мен салалық қауымдастықтардың өкілдерінің пікірлері де ескеріледі.

Сонымен қатар, мемлекетімізде 2014 жылдан бастап, белгілі бір аймақтың еңбек нарығының ерекшеліктерін ескере отырып, академиялық еркіндігі мен ұтқырлығын арттыру мақсатында жоғары оқу орындарына білім беру бағдарламаларының мазмұнын анықтауға мүмкіндік берді: бакалавриат білім беру бағдарламалары үшін 55% , магистрлік білім беру бағдарламалар үшін 70% -ға, докторантура 90% -ға дейін.

Осыған байланысты соңғы үш жылда еліміздің жоғары оқу орындары элективті компоненттері әр түрлі болатын мамандықтарға арналған көптеген білім беру бағдарламалары әзірледі. Жоғары білім жүйесіндегі білім беру бағдарламасы қолданыстағы кәсіптердің жіктеуіші мен Кәсіби стандартқа сәйкес жасалынады. Сонымен қатар білім беру бағдарламаларының көптүрлілігі университет басшылары, оқытушылар құрамы, жұмыс берушілер және стейкхолдерлер үшін бағдарламалардың мазмұнымен танысуды, салыстыруды қиындатады. Бұл тұрғыда білім беру бағдарламаларын жүйелеу қажет болып табылады.

Осыған байланысты салалық қауымдастықтармен өзара әрекеттесуде білім беру бағдарламаларын жобалау мен бағалаудың әдіснамасын жасау өзекті мәселе болып табылады.

Жоғары білімі бар оқу бағыттарының бірі ретінде университет Ұлттық біліктілік шеңберіне, кәсіби стандарттарға сәйкес және Дублин дескрипторларымен және Еуропалық біліктілік шеңберімен келісілген әртүрлі білім беру бағдарламаларын дербес әзірлейді және білім беру бағдарламаларының негізінде құрылатын жұмыс бағдарламаларға нақты талаптар қояды.

Бүгінгі таңда пәндерге арналған жұмыс бағдарламаларын құру мәселесі жоғары білім жүйесіндегі өзекті және маңызды мәселе болып табылады. Жоғары білімнің сапасы жұмыс бағдарламаларының сапасына тікелей байланысты. Пәнге арналған жұмыс бағдарламаларын әзірлеу кезінде олардың мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандартының талаптарына сәйкестігі туралы мәселе туындайды.

Құзыреттілік әдіснамасына негізделген жаңа білім беру бағдарламаларды енгізу бүкіл білім беру үрдісінің түбегейлі өзгеруін талап етеді, себебі құзыреттілікке

негізделген оқытудың дәстүрлі оқытудан айырмашылығы бар, ол айырмашылық студенттердің болашақ кәсіби қызметі мен мансаптық өсуіне қажетті құзыреттіліктерін игеруде. Құзыреттіліктерді дамыту оқу үрдісін тиісті ұйымдастыруды талап етеді. Студенттің құзыреттілік моделі шеңберіндегі білім беру студентке бағытталған тәсілге ауысуды қажет етеді, ол өз кезегінде оқытушыдан студентке назар аударуды және студенттің болашақ мамандығына қажет болатын нәрсені оқытуды талап етеді.

Күтілетін оқыту нәтижелері - оқу процесі аяқталғаннан кейін білім, түсінік, дағдыларды анықтау (бағдарлама, пән, модуль), яғни бұл жағдайда оқу нәтижелері студенттің оқу мерзімі аяқталған соң білетін, түсінетін және көрсете алатындай құзыреттілік деңгейі мен тұжырымдамасын білдіреді. Олар бір пәнге (модульге) немесе оқу мерзіміне қатысты және кредитті есепке алу үшін қажетті жағдайларды анықтай алады. Оқытудың жоспарланған нәтижелерін оқытушы анықтайды.

Жаңа білім беру бағдарламаларға көшудегі негізгі міндеттердің бірі - студенттердің жетістіктерін бағалау әдістерін қоса алғанда, мақсаттарға және жоспарланған нәтижелерге сәйкес келетін білім беру технологияларын пайдалануға қатысты жұмыс берушілердің қатысуымен жасалған бағдарламаларды сыни талдау және сараптау, сонымен қатар бағдарламаның өзектілігі мен қазіргі заманның талаптарына сәйкес келетінін бағалау.

Жұмыс бағдарламаларын сараптамасын пәндік сала мамандары тобы жүргізеді. Ұсынылған оқу бағдарламалар келесі құрылымға ие болуы керек:

1. Оқу бағдарламаның сипаттамасы;
2. Оқу бағдарламаның құрылымы;
3. Пәндердің оқу-әдістемелік кешендері;
4. Қорытынды бақылау түрі.

Сонымен бірге сараптамаға ұсынылған білім беру бағдарламалары келесі бағдарламаларға қойылатын негізгі талаптарға сәйкес келуі керек:

- жұмыс бағдарламалар мен оқу-әдістемелік кешендер білім беру, ғылым дамытудың басым бағыттарына сәйкес келуі және инновациялық бағытқа ие болуы;
- әзірлеу барысында жоғары білікті мамандардың қатысуы;
- заманауи ақпараттық оқу және оқу-әдістемелік материалдармен қамтылуы;
- оқытудың инновациялық әдістері мен формаларын қолдану арқылы жүзеге асырылады;
- студенттердің кәсіби құзыреттіліктерін игеруін қамтамасыз ету.

Сараптама келесі түрде өткізу ұсынылады:

- жұмыс бағдарламаларын дайындау барысында мамандық бойынша оқытылатын пәндерді модульге бөліп, содан кейін түзету үшін кафедраның жетекші оқытушыларына тексерту;

- сарапшылар бір-бірімен келіспеген жағдайда ұжымдық сараптама өткізеді;
- пәнді оқитын оқытушылармен тобымен тезаурусын құрастыру кезінде ұжымдық сараптама өткізу.

- бірнеше пән оқытушыларымен бір пән бойынша сауалнаманы толтырған кезде алынған сараптамалық бағалау белгілі әдістермен қалыпқа келтіріледі және өңдеуден кейінгі бағалау есептеу үшін қолданылады.

Жұмыс бағдарламаларын сараптамадан өткізу тезаурус құру әдісіне негізделеді.

Тезаурус – синонимдер кітабы болып табылады, ол көбінесе байланысты сөздер мен антонимдерді қамтиды.

Оқу процесінің басында оқу жоспарына сәйкес кесте жасалады. Барлық оқытылатын пәндер модульге топталып семестрлерге бөлінеді. Оқытылатын пәндер бойынша жұмыс бағдарламалары дайындайды, олардың міндетті компоненттердің бірі пәнге арналған тезаурус болуы керек. Студент оқудың басында Н кілтті сөздер жиынтығынан туратын тезаурусқа ие болады.

Оқу барысында студентке пән бойынша ұсынылған теориялық материалды меңгеру мақсаты қойылады, оған тезаурус (мамандық бойынша) сәйкес келеді. Нәтижесінде, жоғару оқу орынын бітіргеннен кейін (материалды толық меңгергенде) студенттің тезаурусты құрайтын сөздер жиынтығы келесідей болады:

$$H = \sum_{i=1}^N H_i$$

мұнда N – білім беру бағдарламасы бойынша оқытылатын пәндер саны.

Пәндердің жұмыс бағдарламаларын сараптамадан өткізген кезде, H_i және H_{i+1} тезаурустың ара қатысының келесі нұсқалары мүмкін:

- жиынтықтар қиылысады, бұл сараптамадан өтетін жұмыс бағдарламалардың мазмұндарының қайталанатынын көрсетеді. Келесі кадамда – тезаурус құрамына кіретін сөздердің сәйкестік пайызын анықталады. Пәндер бойынша тезаурустар сәйкестігі белгіленген көрсеткіштен асып кетсе, жұмыс бағдарламасы сараптамадан өтпеген болып саналады және өңдеуге жіберіледі.

- жиынтықтардың ортақ мүшелері жоқ, яғни жұмыс бағдарламда қолданылған тезаурус қайталанбайды, демек оқу бағдарламасы сараптамадан өтті деп есептелінеді.

- бірінші тезаурус құрамын кіретін сөздер екінші тезаурус құрамына толық кіреді, бұл жағдайда салыстырмалы жұмыс бағдарламасы қайталанатын, сараптамадан өтпейді, себебі онда жаңа ақпарат жоқ.

Сараптаманы келесідей ұйымдастыру ұсынылады:

- жұмыс бағдарламаларына сәйкес пәндерді модульдерге бөліп, жетекші мұғалімдерге түзету үшін ақпарат беру;

- сарапшылардың бір бірімен келіспеген жағдайда ұжымдық сараптаманы өткізу;

- модуль пәндерінің тезаурстарын пән оқытушылардың қатысуымен ұжымдық талдау жүргізу;

- бірнеше пән оқытушылардың бірдей пән бойынша сауалнамаларын толтырған кезде, алынған сараптамалық бағалау белгілі әдістермен қалыпқа түседі және бағалау өңдеуден кейін бағаланады.

Сонымен, оқытылатын пәндер бойынша тезаурус құру жұмыс бағдарламаларды сараптаудан өткізу әдісі ретінде қолдануға болады. Бұл мемлекеттік білім стандартының талаптарына сәйкестігін бағалау уақытын қысқартады және әдістемелік бөлімдер мен комиссиялардың жұмысын жеңілдетеді, бір пәннің мазмұнын екіншісімен қайталауға жол бермейді, атап айтқанда бұл элективті пәндерге қатысты.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Г.В.Панкина Требования к содержанию образовательных программ (государственных образовательных стандартов) среднего и высшего профессионального образования в России и за рубежом. - Москва: Академия стандартизации, метрологии и сертификации, 2011. — 164 с.

2. Г.К.Ахметова, А.К.Мынбаева, Г.Н.Паршина, А.М.Алыбаева. Проектирование образовательных программ: сравнительное образование. - Алматы: Казахский национальный университет им. аль-Фараби, 2011. – 124с.

3. А.Н.Безруков, Ю.Н.Зиятдинова, А.С.Сухристина, А.М.Кочнев. Международные стипендиальные образовательные программы: учебное пособие. - Казань: Казанский национальный исследовательский технологический университет, 2015. — 123 с

ӘОЖ 15.81.70

**БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ІЗГІЛІК ҚАСИЕТТЕРІН ОҚУ-ТӘРБИЕ
ҮДЕРІСІНДЕ ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ НЕГІЗІ**

Мустафа Әсемай Зәйтүнқызы

«Тарих және педагогика» факультетінің студенті

М.О.Әуезов атындағы ОҚМУ,

Ғылыми жетекшісі-Карақпаева Сарбиназ Куанышбековна

Шымкент, Қазақстан

Аннотация: Өсіп келе жатқан бүгінгі ұрпақты мәдениетті, парасатты, білікті, көргенді, көрегенді етіп тәрбиелеу, олардың дүниетанымын жоғары деңгейге көтеру, қоғамды ілгерілету үдерісінде адами қасиеттерін дамытуға үлкен мән беру, ұлттық намысы жоғары ұлтжанды өкілдерді тәрбиелеу ісі ұстаздарымыздың еншісінде екендігі айқын десек те, бұл міндеттердің өмірлік практикада толық мәнді жүзеге асырылмай жататыны да белгілі. Олай дейтініміздің бір себебі, мектеп мұғалімдері мәртебесінің өз дәрежесінде қоғамдық ортадан көрініс таппауы.

Кілттік сөздер: білім, ұлт, мұғалім, мемлекет, пікір, мәртебе, талап, практика, педагог, болашақ, халық.

Қазіргі кезде білімнің беделі төмендеп, мәдениеттің, рухани байлықтың мәртебесі құнсызданып отырған жағдайда А.А.Бейсенбаева бұл гуманитарлық мәселені шешудегі негізгі тұлға – мұғалімге үлкен мән береді және «Себебі білім беруді ізгілендіруде педагог маманның мәртебесін көтеру елімізді өркениетті мемлекеттер деңгейіне жеткізудің басты шарты деп есептейміз» - деп біледі [1]. Педагог-ғалымның бұл пікірі құптарлық ой десек те, оның қамтамасыз етілуі бірқатар зерттеулердің, жұмыстардың атқарылуын талап етеді.

Зерттеу жұмысы барысында қарастырылып отырған тақырып аясында:

- 1) мектеп мұғалімдері және олардың білімі, іскерліктері мен сапалық қасиеттері;
- 2) білім беру, оның ішінде жоғары педагогикалық білім берудегі педагогика курсы және оның болашақ педагогтарды даярлаудағы рөлі;
- 3) білім беруді ізгілендірудің мақсат, міндеттері;
- 4) гумандық педагогиканың қарастыратын мәселесі немесе гумандық педагогиканың рөлі педагогикалық еңбектердегі сипатталуын айқындау қажеттігі туындайды.

Педагогикалық жүйеде педагогтың атқарар рөлі, алатын орны өте жоғары екендігі белгілі. Ол жөнінде қазақ ағартушылары және жазушы педагогтары Ы.Алтынсарин және А.Байтұрсыновтың айтқан пікірлерінің мәні өте зор. Мұғалім туралы қазақтың аса көрнекті қайраткері, ақын, аудармашы, лингвист-ғалым Ахмет Байтұрсыновтың «Ең әуелі мектепке керегі білімді, әрі педагогика, әдістемеден хабардар, оқытып білетін мұғалім» деп баға бергені бүгінгі күнде де өз мәнін жойған жоқ [2].

Қазақ халқының баға жетпес асыл арманына айналған ірі зиялысы, ойшыл ғұлама, ағартушы педагогы М.Жұмабаевтың 1922 жылы Орынборда алғаш жарық көрген тұңғыш «Педагогика» оқулығын мұғалімге тарту етіп ұсынғаны педагогтарымызға белгілі. Оның ішінде М.Жұмабаевтың мұғалімдерге: «Қазақтың қаны бір, жаны бір, жолбасшысы - мұғалім. Еліміздің аз ғана жылдық ояну дәуіріне баға беру үшін алты алаштың баласы бас қосса, қадірлі орын – мұғалімдердікі!

Бірге оқысқан, бірге оқытысқан жылдарымыз бір, жолымыз бір, қазақ мұғалімдері!» - деп педагогтарға жоғары баға бере отырып, өзінің төлтума еңбегін ұсынады [3]. Бұл айтылған ойлардан ұлы ағартушының мұғалімге, оның еңбегіне, қазақ халқының болашағына деген шынайы махаббатын, адал азаматтық ниетін байқауға болады.

Мұғалімнің еңбегін және олар жөніндегі құнды ой-пікірлердің мазмұнын зерделей келе, А.А.Бейсенбаева мұғалімнің маман ретіндегі тұлғасының моделін ұсынады:

- мұғалім – ол шын мәніндегі қоғамдық - әлеуметтік даму үдерісінің адам санасындағы күрделі жаңғыру барысына тікелей қатысы бар маман;

- педагогикалық үдеріске ие бола алатын әрекетті және тұтастай толыққанды қасиеті бар, шығармашылық ойлау қабілеті жетілген, өздігінен білім алуға, өзін-өзі тәрбиелеу дағдысы қалыптасқан, гуманистік қоғамдық еңбек қатынасын орната алатын маман, мұғалім қазіргі заманның өркениетті, прогресшіл бағытына сай кәсіби бейнесі бар, ең жоғары мәдениетті маман;

- өз бойында жаңа ойлау жүйесін қалыптастыра алатын, болашақ мамандығына қажетті азаматтық, адамгершілік қасиетті тәрбиелейтін, оны бағалай алатын және үнемі жетілдіретін, қазіргі қоғам өміріндегі кең қанат жайып отырған еңбек үдерісі жайында жұмыс істей білуге қабілетті, білікті маман;

- бәсекелік нарықтық экономика негізінде құрылған қоғамда іскерлік, өзгерісті жағдайға тез бейімделгіш, әрекетшіл, қарым-қатынас жасауға алдын-ала талаптанушылық, өз ісінің басқалардан артықшылығын көре білушілік, істің нәтижелі болуына көз жеткізушілік қасиеттері қалыптасқан болашақтың жасампаз маманы.

Шын мәнінде, бұл модель қоғамның саяси-экономикалық, әлеуметтік, рухани дамуының жаңаша ойлауы сатысында жоғары мектептің оқу-тәрбие үдерісіне өзгеріс енгізуге ықпал жасайды. Ол жөнінде педагог ғалым: «... барлық тұлғалық қабілеті мен деңгейлік мүмкіндіктерінің еркін дамуына, шығармашылық пен кәсіби талғамына, ар-ожданының имандылығына, әлеуметтік азаматтық құқығының қорғалуына себеп болады» - деп түсінік береді.

Білім беру ісін үздіксіз дамыту, сонымен бірге оқу-тәрбие жүйесін жаңа сатыға көтеру міндеттерін мұғалім қызметінсіз жүзеге асыру мүмкін еместігі белгілі. Еліміздің әлеуметтік-экономикалық дамуын жетілдірудің бағдарламалық міндеттерін шешу болашақ мамандардың кәсіби біліктілігіне, мәдениетіне, рухани кемелдігіне тікелей байланысты.

Мұғалімге үлкен мән беру кеңестік кезеңнің тұсында да орын алған. «Халық мұғалімі – жас өспірімнің рухани дүниесінің мүсіншісі, қоғам өзінің ең қымбаттысы, ең құндысы – балаларды, өзінің үмітін, өзінің болашағын сеніп тапсыратын сенімді өкілі. Осы аса ізгі және аса қиын кәсіп, бұған өз өмірін арнаған адамнан тұрақты шығарманы, ойдың тынымсыз жұмысын, орасан зор жан жомарттығын, балаларға сүйіспеншілікті, іске шексіз адалдықты талап етеді» - деп жалпы білім беретін және кәсіптік мектеп реформасының негізгі бағыттарында атап көрсетілген.

Мұғалім – адамға жан-жақты білім беретін, адамды адам етіп тәрбиелейтін мамандық иесі. Тәрбие деген аталы ұғымның пайда болғанынан бері бұл қызметтің ең беделді, әрі ең білгір адамдарға тапсырылатыны сондықтан. Осыған орай біздің қоғамымызда мұғалім – тәрбиешілердің еңбегіне зор мән берілген. Ол жөнінде төмендегі ой пікірлерден байқауға болады.

А.Құнанбаев «Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға».

Д.Писарев «Тәрбиедегі басты мәселе –тәрбиешінің кім екендігінде».

Л.Толстой «Егер ұстаз өз ісін де, шәкіртін де жақсы көре білсе, ол - нағыз ұстаз».

Джон Локк «Бүкіл халықтың тұрмыс халі балаларды дұрыс тәрбиелеуге байланысты».

Мұғалім және оның педагогикалық іс-әрекеті жөнінде кезінде көптеген ғұламалар, педагог-ғалымдар өздерінің пікірлерін жазып қалдырған, мәселен, олар: француздың ұлы ойшыл, педагогі Ж.Ж.Руссо (1712-1772), швейцар педагогі И.Г.Песталоцци (1746-1827) т.б. Кеңес дәуірінің ірі педагогі А.С.Макаренко (1888-1939) мұғалімнің өз ісіне жан-тәнімен берілуі, балаға деген зор сүйіспеншілігін көрсетеді деп білген. А.С.Макаренко балаға деген сүйіспеншілікті талап қоя білушілікпен ұштастыру керек деп әлденеше рет ескерткен. Ал В.А.Сухомлинский балалармен күнделікті қарым-қатынаста болу адамға деген сүйіспеншілік, сенімділік сынды қасиеттерді арттыратындығы туралы жазған.

Мұғалім еңбегінің әлеуметтік құндылығы жөнінде Ян Амос Коменский мұғалімдерге «ең тамаша міндет жүктелген, күн астында одан жоғары тұрған ешнәрсе жоқ» - деп жазса, К.Д.Ушинский « Мұғалім ісі сырттай қарапайым болғанмен – тарихтағы ең ұлы істің бірі» - деп пікірін білдіреді.

Мұғалімдер жөнінде жоғарыдағы айтылғандардан бөлек:

- мұғалім қоғам мен өскелең ұрпақ арасындағы байланыстырушы сарапшы;
- мұғалім – бұл болашаққа ұмтылған адам;
- мұғалім ең күрделі үдерістерді – жеке адамды қалыптастыру үдерісін басқарады - деген мұғалім туралы мәнді де мағыналы пікірлерді кездестіруге болады.

Мұғалім оқушының жеке басының дамуын, қалыптасуын, білім беру мен тәрбие және оқыту үдерісін басқарады. Сондықтан да қоғам мұғалімнен жан-жақты терең ғылыми білім, жоғары педагогикалық шеберлік, идеялық шыныққандық, саяси-моральдық қасиет, табанды ерік-жігер, парасатты мінез-құлық талап етеді.

Қай кезеңді алып қарасақ та мұғалім еңбегі өзінің мақсаты, мазмұны және қоғамдағы алатын орны жағынан ең құрметті болып танылған. Педагогикалық іс-әрекет қиындағы мол қызмет. Мұғалім қабілеті мен бейімділігі әр түрлі, қызығушылығы, мінез-құлқы мен әдет-ғұрпы, түсінігі мен көзқарасы әр деңгейдегі жасөспірімдерді тәрбиелейді. Олардың әрқайсысының өзіндік жекелеген ерекшелігін дамыта отырып, ынтымақты, тату-тәтті, жарасымды ұжымға топтастыруды көздейді Мұғалім әр балаға жеке адам деп шынайы қамқорлық жасағанды ұнатады. Адам жанын да, қоғамды да, табиғи ортаны да ізгілікке бөлейтін пәрменді ерекше құрал – мәдениет. Ал мұғалім мәдениетінің қайнар көзі - әдебиет пен өнер шығармалары.

Қазіргі заман мұғалімі қызметіндегі ең басты ерекшеліктің бірі - жастарға рухани-адамгершілік құндылықтар негізінде ықпал жасауды күшейту және сол арқылы еліміздің нағыз белсенді азаматын, еңбеккерлерін және отан сүйгіш жас ұрпақты тәрбиелеп шығару. Бұл үшін мұғалім табиғат, қоғам, адам, айнала қоршаған дүние туралы үнемі ізденіп, жан-жақты білімін жетілдіруі шарт.

Мұғалім адам тану мамандығының иесі. Себебі, бала енжар материал емес, керісінше, белсенді, танымды тасымалдаушы субъекті. Мұғалім еңбегі іскерлікті, сезгіштікті, шыдамдылықты әрі сергектікті талап етеді. Мұғалім – бала жанын сезе білуге, түсінуге бейім, онымен үнемі бірге болудан, араласудан жалықпайтын және одан өзіне зор ләззат алатын адам.

Мұғалімнің балаға деген махаббатының шынайылығы оның бойындағы барлық қасиеттерді ауыстыра алмайды, қайта басқа қасиеттердің айқын көріне түсуіне негіз болады. Мұғалімнің балаға сүйіспеншілік сезіммен, құрметпен қарауы балада да мұғалімге деген сыйлау сезімін тудырады. Мектеп өміріне көз салсақ, балалар бір қарағанда алдымен математика, не физика, химия мұғалімін жақсы көреді немесе ұнатпайды, содан кейін біртіндеп мұғаліммен бірге оның беретін физика не химия пәніне қызығып, не теріс көзқарас көрсете бастайды. Екінші жағынан, балаға шын ықыласы бар мұғалімнің өзінің мамандық қызметіне де қызығушылығы арта түсетінін көруге болады. Л.Н.Толстой мұғалім өз ісіне деген сүйіспеншілікті оқушыға деген сүйіспеншілікпен біріктіре алса, онда ол - шын мәніндегі заман талабына сай мұғалім бола алатынын өсиет етіп айтқан.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1.Адам құқығы конвенциясы. Педагогикалық дәріс курсы. Алматы: «Нұрлы әлем» 2003. 35-43 .
- 2.Қазақстан Республикасында гуманитарлық білім беру тұжырымдамасы. /Егеменді Қазақстан. 1996. -№ 2. -20 тамыз.
3. Қазақстан Республикасының “Білім туралы” заңы. – Астана, 2007, 27-шілде.

- 4.«Қазақстан Республикасының 2015 жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы»,// Жоғары мектеп, 2004. –№1. -5-8 бб.
5. Әл-Фараби. Трактат және өлеңдер. - Алматы: Ғылым. 1974. - 298 бет.
6. Махмұд Қашқари. Диуани ұлағат ата-түрк. Орта ғасырдағы түрік ойшылдары. Жиырма томдық. 5-том. – Астана: Аударма, 2005. - 528 б.
7. Баласағұни Ж. Құтты білік. - Алматы: Жазушы. 1987. - 355 б.
8. Ясауи Қожа Ахмет. Диуани хикмет. – Алматы. 1993. - 260 б.
9. Алтынсарин Ы. Шығармалар толық жинағы. - Алматы: Жазушы. 1988. - Т1. -208 б.
10. Құнанбаев А. Шығармалар толық жинағы. - Алматы: "Ғылым", 1987. Т 1. - 281 б.
11. Аймауытов Ж. Психология //Қазақстан мектебі. 1993. -№12. - 44-45 бб.
- 12.Байтұрсынов А. Шығармалары: Өлеңдер, аудармалар, зерттеулер /Құрастырған: Шәріпов Ә, Дәутов С.-Алматы: Жазушы, 1989. - 319 б.
13. Жұмабаев М. Шығармалары. -Алматы: Жазушы. 1989. - 293 б.
- 14.Амонашвили Ш.А. Школа Жизни. – М.: Изд. Дом Шалвы Амонашвили, 2000.

ОӘЖ – 373.1..02:372.8:514

ПРОБЛЕМАЛЫҚ-ІЗДЕУ МІНДЕТТЕРІ – ПРОБЛЕМАЛЫҚ ОҚИТУ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ

Абдрахманова Алтынай Алимжановна

І.Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті,
Техникалық факультет студенті,
Ғылыми жетекші – Тасболатова Рыскуль Байтұрсыновна
Талдықорған, Қазақстан

Аннотация: Мақалада проблемалық оқытудың кезеңдері мен оқытушыға қойлатын міндеттер сипатталған, сонымен бірге проблемалық оқыту технологиясын қолданудың артықшылықтары мен нәтижелілігі көрсетілген.

Тірек сөздер: проблемалық оқыту, таным, мәселе, дағды, ізденіс.

Еліміз егемендік алғаннан бері, қоғамдық өмірдік барлық салаларында өзгеріс болуда, соның ішінде білім беру жүйесіндегі негізгі мәселенің бірі – білімгерлердің білім сапасын халықаралық дәрежеге жеткізіп, бәсекеге қабілетті тұлға қалыптастыру. А.Байтұрсынов өз заманында: «Елді түзетуді бала оқыту ісінен бастау керек» деген болатын. Өткен ғасырда айтылған бұл сөз бүгінгі күнде өз құндылығын жоғалтқан емес, себебі Қазақстан Республикасы Президентінің жолдауында «Ұлттық бәсекеге қабілеттілік бірінші кезекте білім деңгейімен айқындалады» деген баламасына сәйкес қазіргі таңда оқытудың тиімді әдістерін таңдай білу әдістемесі жетілдіруде. Соңғы жылдары оқыту процесін ізгілендіру, практикаға бағыттылығын күшейту мақсатында әр түрлі жаңа технологиялар пайдаланылып, нәтиже беріп келеді. Жаңа технология әлемнің түпкір-түпкірінен жиналған Джинни Л.Ситл, Куртис С., Занков В., Давыдов В.А., Эльконин Д. В., Выготский Л.С., сияқты білім берушілердің бірлескен еңбегімен проблемалық оқыту әдістемесі басшылыққа алынып, мектеп тәжірибелеріне ене басталды.

Заманауи білім берудің негізгі мақсаты маманның әлемді шығармашылық түрлендіру әдістемесін игеру болып табылады. Шығармашылық процестің басты міндеті жаңашылдық болуда: жаңа нысан, жаңа білім, жаңа мәселе, жаңа әдістер мен шешімдері. Осыған байланысты шығармашылық процесс ретінде проблемалық оқыту стандартты емес міндеттерді шешу болып табылады. Егер оқытушы тапсырмаларды білімді бекіту үшін ұсынылса, онда проблемалық тапсырмалар бұл- шешімдердің жаңа әдістерін іздеу.

Проблемалық оқыту деп стандартты емес тапсырмаларды шешуді үйрету кезінде жаңа дағды, білік пен қабілеттерді қалыптастыру деп айтуға болады.

Проблемалық оқыту теориялық және практикалық мәселелерді шешу арқылы жаңа білім алуға негізделген.

Кәсіптік ойлауды қалыптастыру бұл - шығармашылық пен проблемалық көзқарас арқылы мақсатқа жету болып табылады.

Кәсіптік ойлауды қалыптастыру жеке тұлғаның мамандығын таңдап, жоғарғы оқу орындарында қажетті курстарға қатысу арқылы орындалады. Жоғарғы оқу орындарындағы білімгерлерді дайындау оларда маман иесі ретінде керекті шығармашылық қабілеттерді қалыптастырады:

- өздігінен проблема тұжырымдау мен іздеу;
- гипотезаны ұсыну, оны тексеру әдістерін ойлап табу;
- мәліметтер жинау, саралау және өңдеу әдістерін ұсыну;
- қорытынды шығару және алынған нәтижелерді тәжірибеде қолдану;
- мәселені танып, оның шешу жолдарын табу мүмкіндігі, ал ұжымдық жұмыс кезінде мәселені шешуде ролдерді анықтау.

Проблемалық оқыту элементтері антика және қайта өрлеу дәуірінде қолданылған.

Оқу материалындағы проблемалық оқыту мазмұны білімді дайын күйінде мәлімдеу емес, шешу әлістері мен жолдарын табуға итермелейтін проблемалық міндеттер қоюмен тұжырымдалады. Мәселенің өзі де жаңа білім мен дағдыны қалыптастыруға жол салады. Дәстүрлі педагогикалық стратегияда – «білімнен проблемаға» – дайын нәтиже берілгендіктен өздігінен ғылыми ізденіс дағдылары қалыптаспайды. Ғалымдар «білімнен проблемаға» стратегиясын «проблемадан білімге» ауыстыруға ерекше көңіл бөлуде.

Т. В. Кудрявцев, А. М. Матюшкин, З. И. Калмыкова және т.б. психологтар проблемалық оқытудың түрлі психологиялық негіздерін әзірледі. Шәкірттердің алдында мәселе, танымдық міндет қойылады және білімгерлер (оқытушының тікелей қатысуымен немесе өз бетінше) оны шешу жолдары мен тәсілдерін зерттейді. Олар гипотеза ұсынады, оның шынайылығын тексеру тәсілдерін анықтайды, талқылайды, эксперимент және бақылау жүргізеді, олардың нәтижелерін талдайды, дәлелдейді.

Проблемалық оқыту бірнеше кезеңнен тұрады:

- жалпы проблемалық жағдайды түсіну;
- проблеманы талдау, нақты мәселені тұжырымдау;
- проблеманы шешу (ұсыну, гипотезаларды негіздеу, оларды жүйелі тексеру);
- проблеманың дұрыс шешілуін тексеру.

Бұл процесс проблемалық жағдайда пайда болатын және проблеманы ұғынуды, оның шешімін және түпкі ақыл-ойды қамтитын ойлау актісінің үш фазасына ұқсас орындалады. "Ойлау проблемадан өз бастауын алады, ойлау барысында адам алға ілгерілеуге кедергі келтіретін қандай да бір түсініксіз қиындықтарды бастан өткере бастағанын білдіреді», деп атап өтті А. В. Брушлинский.

Сондықтан проблемалық оқыту білім алушылардың талдамалы-синтетикалық қызметіне негізделеді. Бұл үлкен даму әлеуеті бар эвристикалық зерттеу түрі.

Проблемалық оқытудың негізгі ұғымдарына: "проблемалық жағдаят", "проблемалық міндет", "проблема", "проблемалық деңгейлер", "проблемалық ұстанымдар", "проблематизация" және т.б. жатады.

Оқыту мақсатын іске асырудың шарты жасырын және айқын түрде кез келген объекті мен субъектіге тән, ішкі және сыртқы проблемалардан тұрады.

Проблемалық жағдаят - шешуді талап ететін, іздендіретін, ойландыратын күрделі жағдайдың тууы. Проблеманы ашатын механизм объект пен субъектінің проблемасы, яғни объектіге тән ішкі және сыртқы қайшылықтарды ашу процесі болып табылады.

Проблемалық жағдай - субъект пен объектінің өзара іс-қимылы кезінде интеллектуалдық қиындықтардың психикалық жағдайы ретінде көрінетін эксплицитті немесе имплицитті айқын көрінетін объективті проблемаларды ашу тәсілі.

Проблема - адамның даму процесін туындататын және материалдық пен идеалды кеңістіктегі қозғалыс мазмұны мен процесінің бірлігі. Бұл процесс үздіксіз.

В. Оконяның пікірінше, «Мәселені шешу арқылы оқу процесінің мәні әрбір жағдайда оқушының өз бетінше шешім табуға мәжбүр болатын жағдайды жасауға әкеледі. Оқытушының рөлі білімгердің практикалық немесе теориялық сипаттағы қиындықтарды сезінуі, оқытушы қойған мәселені анықтауы немесе оны өзі қалыптастыруы, проблеманы шешуге қызығушылық тудыру, оны шешуі болып табылады.»

Жоғары білім берудің заманауи жүйесінің басты мақсаттардың бірі болашақ түлектерді өмір бойы өз кәсіби біліктілігін үздіксіз арттыруға дайындау деп саналады. Осыған байланысты ЖОО-ның білім беру жүйесінде білімгердің өзіндік жұмысы ерекше маңызға ие болады, ол жұмыстың басқа түрлерінен ерекшеленеді, ол білімгердің алдына мақсат қояды, оған жету үшін тапсырманы және алдағы қызмет түрін таңдайды. Сонымен қатар, білімгердің өзін-өзі жүзеге асыруға дайындығын қалыптастыру мәселесіне назар аудару қажет. Бұл үдеріс ұзақ, күрделі, көп кезеңді, бірақ мұнда білім алушының өзіндік жұмысқа қабілеттілігі артады. Нәтижесінде сапалы білім алған білімгер еңбек нарығында сұранысқа ие болатыны түсінікті. Бұл ретте заманауи білімгерлер озық технологиялардың пайдаланушысы бола отырып, белгілі бір дәрежеде инфантилизммен ерекшеленеді. Осыған орай, білімгердің өзін-өзі жетілдіруге дайындығын қалыптастыруда білім беру үдерісін ұйымдастыратын оқытушының атқаратын ролі үлкен.

Проблемалық оқытудың мақсаттары мен әдістерінің ерекшелігі педагогикалық үдерістегі оқытушының ролін айтарлықтай өзгертеді және педагогке қойылатын жаңа талаптардың пайда болуын болжайды. Проблемалық оқыту технологиясын ұйымдастыратын және қолданатын оқытушы алдында тұрған бірқатар негізгі міндеттерді белгілейміз:

- 1) ақпараттық қамтамасыз ету;
- 2) зерттеу бағыты;
- 3) оқу материалының мазмұнын және құрылымын өзгерту;
- 4) білімгердің танымдық белсенділігін ынталандыру.

Олардың әрқайсысын егжей-тегжейлі сипаттайық.

Айта кету керек, ақпараттық қамтамасыз ету білімді дайын түрде ұсыну емес, біріншіден, проблемалық жағдайларды қою болып табылады, олардың барысында студенттерге қарама-қайшылықтың пайда болуы үшін қажетті, білім алушыларды іздеу жағдайына итермелейтін, ең аз ақпараттық деректер беріледі, екіншіден, проблемалы міндеттерді табысты шешу үшін талап етілетін қолда бар ақпаратты пайдалану мүмкіндігі, бұл кезеңде студенттердің жақын даму аймағының шегінен шығады. Қалған, жетіспейтін барлық ақпаратты іздеуді білім алушылар дербес немесе оқытушының көмегімен жүзеге асырады.

Келесі міндет-зерттеу бағыты-оқытушының жағдайын, оның проблемалық оқыту технологиясын ұйымдастыру және қолдану кезіндегі орны мен ролін сипаттайды. Оқытушы білімнің трансляторы болуын тоқтатады: таңдап алынған оқыту әдісіне және ұсынылған жағдайдың проблемалық деңгейіне байланысты ол білім алушылар үшін білім беру міндеттерін шешу үшін қажетті білімді іздеуде көмекші немесе жетекші болады. Проблемалы оқытудың ерекшелігі оқытушының оқу үдерісіне қосылу керек болған сәтті дер кезінде көру және тану, қажет болған жағдайда оны талап етілетін проблемалы жағдайға қолдау көрсету болып табылады. Оқытушының осы міндеттің жеке аспектісіне, сондай-ақ, оқушылар тобында тапсырманы орындауды ұйымдастыруды және әдістемелік қамтамасыз етуді жатқызуға болады.

Оқу материалының мазмұнын және құрылымын өзгертуде, біздің пікірімізше, оқу процесінде проблемалық оқыту технологиясын пайдалану кезінде объективті себептерге байланысты білімгерлер оны зерттеудің дәстүрлі тәсіліне қарағанда нақты материалдың аз көлемі зерттелуі мүмкін, бұл оқу материалының құрылымын оған проблемалық сипат беру мақсатында айтарлықтай өзгертуді көздейді. Осыған байланысты оқытушы проблемалық жағдайлардың органикалық жүйесін өз бетінше құрып, оны нақты білім алушылардың оқу материалын меңгеруінің жеке қарқынын ескере отырып, оқыту процесіне бейімдеуі қажет.

Білім алушылардың оқу үдерісінде танымдық белсенділіктің қажеттілігі мен рөлі кез келген оқыту технологиясы аясында түсіндіріледі. Проблемалық оқыту білім алушылардың ішкі уәждемесінен, олардың қажетті білім мен іскерлікті меңгерудегі саналы қажеттілігінен болатын зияткерлік белсенділіктің басымдығын таниды, бұл оқу процесінің үлкен тиімділігін қамтамасыз етеді. Проблемалық оқыту технологиясы аясында студенттердің танымдық белсенділігі бір жағынан маңызды мақсаттардың, екінші жағынан педагогикалық процестің қажетті элементтерінің біріне айналады. Проблемалық жағдайларды құру үдерісі студенттердің ой-өрісін жандандырады және олардың оқылатын пәнге үнемі танымдық қызығушылығын қалыптастырады. Ол білім алушылардан белгісіз адамдармен жұмыс істеу дағдыларын игеруді талап етеді, оларға зерттеу іс-әрекеті тәжірибесін алуға мүмкіндік береді, студенттердің ұйымдастырушылық қабілетін қалыптастыруға ықпал етеді, бұл жағдай әрбір білім алушының жеке басының сипаттамасында табиғи түрде бекітіледі, оның негізін қалыптастырады.

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, проблемалық оқыту міндеттерінен және осы технологияны ұйымдастыруда және пайдалануда оқытушының өзі атқаратын ерекше рөлінен туындайтын оқытушыға қойылатын негізгі талаптарды анықтаймыз. Білімгерлердің іс-әрекеті ізденушілік, өзіндік сипатты сақтау үшін оқытушы білім алушылармен бірге туындайтын міндеттерді шешу үшін оқу процесін ұйымдастыруы, "мұғалім" мен "оқушы" арасында функцияларды бөлуге емес, олардың арасында оқу міндетін шешудің дәйекті кезеңдерін бөлуге сүйенетін бірлескен іздестіруді жүзеге асыруы тиіс. Бұл жағдайда білім алушының бірлесіп бөлінген қызметке қатысу дәрежесі мен нысандары оның нақты мүмкіндіктерімен анықталады, олардың кеңеюіне қарай оқытушы білімгерге одан да көп және одан да көп ауқымды функцияларды беруі тиіс. Сонымен қатар, оқу процесінің ең жоғары тиімділігіне қол жеткізу үшін оқытушы білімгердің жасаған іс-әрекетінің нақты нәтижелеріне ғана емес, оның ізденісінің кезекті кезеңінің бағыты мен мазмұнын анықтаудың болжау мүмкіндігіне қарай бағдарлануы тиіс. Осындай болжамдық бағаға сәйкес оқытушы оны шешудің әрбір кезекті кезеңінде оқу міндеттерінің шарттарын қайта құрады.

Сонымен, "таза білім" жоқ, сондықтан оқытушы әрбір білім алушы өзі үшін оқылатын материалдың ең қызықты және жеке маңызды аспектісін табу үшін білімгерлердің пәнмен өзара әрекеттесуіне жағдай жасауға тырысу керек. Дұрыс ұйымдастырылған жұмыс білімгерлердің коммуникативтік құзыреттілігін, рефлексивті және кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру міндеттерін барынша шешуге мүмкіндік береді. Осылайша, проблемалық оқыту технологиясы білімгерлердің ғана емес, сонымен қатар оқытушының өзіндік жұмысын дамыту құралы болып табылады. Проблемалық оқытуды ұйымдастыру оқытушыдан процестің нақты барысын талдай білуді және осы негізде оқу міндеттерінің шарттарын өзгерте отырып, оны одан әрі өрістетуге мүмкіндіктеріне жағдай жасайды. Мақалада келтірілген материалдардың білімгерлерге, жас мамандарға тигізер пайдасы мол.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1.Тасболатова Р. Болашақ математика мұғалімінің құзырлылығын қалыптастырудың педагогикалық негіздері. Оқу құралы. Қарағанды: 2018.

- 2.Өстеміров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары.-Алматы: 2007.
- 3.Мұхамбетжанова С.Т., Ж.Ә. Жартынова, Интерактивті жабдықтармен жұмыс жасаудың әдіс-тәсілдері. Алматы, 2008.
- 4.Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: Учебное пособие. Москва.: Народное образование, 1998.
- 5.Дәулетбекова Ж. Оқушылардың танымдық қызығушылығын қалыптастыру. Алматы: Мектеп, 1997.

УДК 004

MODERN WEB DESIGN TRENDS

Zaripov Olimjan Kuvandiq o'g'li

Nukus state pedagogical Institute named after Ajiniyaz
Nukus, Republic of Karakalpakstan

Annotation: The article discusses modern web design trends and areas of their shading.

Keywords: Website, web design, storytelling, flat design, 3D models, Virtual tour, web resource.

In the twenty-first century, people are faced with web designers projects every day just by browsing various Internet resources. To date, we can safely say that websites have ceased to be simple sources of information, many of them have become real works of art. In this regard, the struggle for the attention of the Internet user has intensified. Now web designers have a task to come up with and implement modern and most attractive projects for the target audience. However, there is no ideal and effective scheme for solving this problem. But, as in many other areas, web design has a variety of special techniques and principles that allow you to make the final product interesting for the user. In other words, these are trends. Every year, you can see the formation of new technologies that allow you to improve the appearance of web pages, so it is extremely important to follow the constantly changing trends in this area. The appearance of a website can quickly become outdated, which will lead to a decrease in competitiveness and lower clickability on the part of users. For this reason, today many sites are constantly undergoing various stages of redesign.

A few decades ago, when the Internet was just beginning to develop, design solutions in the field of web design were limited to a low level of technology development: Internet resources looked boring and monotonous. However, now web designers are almost unlimited in their actions. Various technical innovations, as well as analysis of user feedback, allow you to create a variety of sites that can fully meet the requirements and tastes of their target audience.

However, it is also necessary to try not just to follow all current trends, but also carefully select them, applying to each web project relevant design directions for it. Therefore, it is extremely important for a web designer to navigate all the changes in this area in order not only to be able to attract the right audience, choosing from the vast stream of trends those that will meet the needs of users, but also to make it easier for them to find information using advanced content delivery techniques.

First of all, when it comes to web design, we talk about effects and graphics. Although a website is primarily information, not its visual design. It is always important to focus on content. It is based on its specifics that the site's style and interface features will be formed. But, monotonous and too large in volume text users on the Internet is perceived extremely difficult. Therefore, a somewhat bi-directional trend has recently emerged: either uncompromising

reduction and simplification of information, or splitting a large text into small, easily perceived fragments and diluting it with an equal number of visual components.

In the field of Internet business, including corporate web design, there is another trend based on content delivery. The so-called storytelling, translated from English "storytelling" – storytelling, storytelling. When considering this term in the context of marketing, it can be interpreted as giving information about a product or service in a story. Storytelling is especially popular in the narrowly focused field of business related to architecture and design, where it is important not just to present dry facts, but to tell the client about the process of creating the project, who participated in it, what stages were passed, what unique solutions were found and why everything took the form that is embodied in life.

As for trends and changes affecting web design in its comprehensive meaning, one of the main directions of recent years has been flat design and its subsequent evolution. Another name for this phenomenon is flat design. Flat design is characterized by the most simple, "flattened" image of objects. Distinctive features of this direction can be considered:

- using two-dimensional objects, any elements that give the effect of depth and volume are excluded, only its contours are used in the image of the object;
- elements should look as simple as possible, which uses monosyllabic shapes with clear contours;
- it is necessary to use different types of fonts correctly, they should be simple and not stand out from the General design;
- a flat design should include only a few basic colors without transitions and gradients that can be bright [30].

The modern web design community considers this trend to be quite promising, for the most part because of its evolutionary perspectives. Already at the moment, it is undergoing some qualitative changes. For example, deviating from its own principle of excluding three-dimensional elements, it introduces semi-flat objects. This creates an unusual combination of planar space and elements that create depth and perspective.

Flat design originates from a minimalist style, which in turn is also gaining popularity among web designers. Today, the information load on a person is incredibly high, so the desire for simplicity is completely justified. Avoiding excessive use in favor of simple and concise forms and solutions will make Internet surfing less tedious, and the simpler and clearer the website interface, the more likely it is that the user will easily find the information they need. Moreover, the user will subconsciously feel more confidence in such resources than in sites that contain "hidden" information, are visually overloaded and incomprehensible for use. This is especially true in the field of corporate web design, when it comes to the ability to transfer a user from the category of potential customers to the category of real ones.

Thus, this trend is primarily aimed at ensuring that the user is not distracted from displaying the "right" emotions while using the website. However, minimalism does not exclude the use of a bright accent. This emphasis can be considered a video, image, or typography element, that is, an object that best conveys the main idea of the website.

Transparent buttons can be considered another important trend that follows from the previous one. In this case, the button frame remains empty, only the contrasting outline is highlighted, passing through the color and texture of the main background. This technique will be a good addition if the stylistic minimalism. This button will not actively attract attention, but, at the same time, will become a bright accent.

As another global trend that has started to gain popularity due to the development of mobile devices, it is necessary to highlight such a concept as cross-platform or adaptability. Adaptive web design ensures the correct display of web pages on various devices, that is, it is able to adjust to certain browser window sizes without quality losses. Due to the increase in mobile devices and their users in recent years, site adaptability is becoming not just a guarantee of site success, but also a kind of necessity. The main task in this case is to make the site easier

to use on devices with different resolutions. Web designers are increasingly using a flexible site layout so that it can be easily transferred to devices with different diagonals. In this case, web pages will look the same both on the PC screen and on the mobile phone. Otherwise, if the required page cannot be adjusted to the device used, the user can refuse to view the site. However, despite all the advantages, there are also opponents of adaptive design among web designers. Among the significant sinuses of this trend, they highlight the increase in site loading, the inability to view the full version, excessive page lengthening or switching to horizontal scrolling, which in turn makes it difficult to scroll from a PC. It should be noted that sites with a scrolling system will not disappear in the near future, but now we can note a trend towards the synthesis of classic navigation with scrolling elements.

Today, technologies can qualitatively improve the appearance of a site, so several other trends can be attributed to the category of visual effects. This is an active use of 3D elements and animation. Animation has been gaining popularity since 2017 and was then used more to attract the user's attention. However, now it, of course, ceases to carry a purely decorative function and acquires a semantic load. Various effects: softening, smooth transitions, animation in navigation, all this helps users to interact with the website comfortably. The same thing happens with 3D effects. Such elements not only beautify, but also increase the informative value of presented content, for example, allowing the user to see the commodity as representing it in a 3D model, visible 360 degrees. This function is also becoming relevant in the field of corporate web design, which is focused on providing services in the field of design and architecture. 3D models of interiors, apartments or entire houses that allow the client to literally "get inside" increases interest and gives the opportunity not only to consider the details of the design project, but also to evaluate the skill of the designer.

In web design, along with animated elements, you can trace the trend towards using video. Such a strong and accentuated component helps to make the site design much easier. The user does not need to perform a huge number of actions – just watch the video. This technique allows you to make the website more ergonomic and functional. In addition, the video visually "enlivens" the page. In addition, it can be used not only as an additional source of information, but also as a decoration, for example, to place a video sequence on the starting web page or make it part of the background. For many years, the dominance of photos in the field of web design, users are used to photos and static, so the video is surprising and attracts attention. However, this solution is not appropriate in all areas. Corporate Internet resources in the field of architecture and design can become one of the examples of successful use of video.

Also recently, special attention is paid to typography. Typography is an essential element of the site. When accessing the site, the user first wants to get information, therefore, pays attention to the text. Therefore, the basics of typography are very important for web design [31]. The trend to use non-standard fonts and large labels as key elements of website design was born in 2016 and continues to develop until now. This is partly due to the growing trend of minimalism, as well as the accelerated development of mobile devices. In a way, minimalism calls into question the need to use the basic components of web design. This allows labels to become independent elements of the space. Also, fonts have become much larger, which was due to the need for web designers to adapt Internet resources to different devices. The font as an element of web design looks good on both smartphone displays, mobile phones, and PC screens. this design solution attracts attention and helps to fully convey the message encrypted in it to the user.

In this area, there is also a tendency to use typographic elements as part of the background space. Today, web designers create interesting relationships between all used elements in the web page space, integrate typography into the background, or animate it. The maximized font becomes the main focus and often attracts more attention than the image. Today, fonts can be considered the main graphic element, along with a personal sign.

Geometric sans-serif fonts are also gaining popularity, such as classic Futura, ITC Avant Garde, Proxima Nova, and others. These fonts are more expressive in comparison, for example, with the category of neo-grotesques [32].

There are also some narrow trends in certain categories of web design. Corporate web design is no exception. Today, in the sphere of corporate sites dedicated to architecture and design, there is one dominant trend—the use of a large-format image or photo on the start page. An image can take up 80 to 100% of the total space. Examples of such solutions can be found in many companies—American "STUDIO ARCHITECTURE" and "LOHA", Mexican "Creato", French "As architecture studio", New Zealand "Brown architects", English "North design", Russian "MOPS". This trend is not surprising, because it is in the field of design and architecture that images can be turned into hyperrealistic 3D visualization, and such a design element can become a strong and bright accent. In connection with this

the so-called virtual tour, for example, of an interior design or a completed project, becomes an opportunity, a distinctive feature of websites of this type. A virtual tour is a way to model a three-dimensional space by sequentially connecting a video sequence or panoramic images. This technique can also use other multimedia elements, such as sound effects, music, narration, and text. A virtual tour can be called an incredibly effective marketing tool that allows you to show a potential consumer a product or service from a new perspective. With the help of bright and memorable images it creates a presence effect in the viewer and allows you to get the most complete information about the object.

To sum up, it is impossible to deny the increased role and incredible demand for web design in the modern world. Every time you go to the Internet, the user is faced with different web pages, which means that the web design. Today, it is becoming a key component of a website and the key to its success, because web design can have a significant impact on the conversion of an Internet resource. It is the competent web design of the site that determines whether Internet users will be able to achieve the specified goal: to buy a product or order a service. It is important to please the client, and this not least depends on whether the web design of the site meets modern trends. Therefore, web designers need to be aware of current trends and constantly monitor their development.

LIST OF SOURCES USED:

1. Цит. по: Синельщиков Г. С. Современные тенденции веб-дизайна // <https://elibrary.ru/item.asp?id=27228661>
2. Зубехин А. А., Абрамова О. Ф. Современный web-сайт: модные тенденции в компоновке и цвете // <https://www.scienceforum.ru/2015/857/10026>
3. Кирсанов Д. М. Про дизайн и шрифт. М.: Символ-Плюс, 2001. С. 65.

УДК 681.142.37:378.0

ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАНИИ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Ли Екатерина Владимировна

кандидат философских наук, доцент ТГПУ им Низами
Ташкент, Узбекистан

Аннотация: в статье рассматривается проблема информационных технологий в системе образования в современных условиях глобализации. Информационные технологии стали важной и неотъемлемой частью нашей жизни, приобщение к которым сделает нашу деятельность более продуктивной и инновационной.

Ключевые слова: глобализация, информационные технологии, образование, технологии, инновации

Глобализация одна из актуальнейших проблем современной философской мысли, которой посвящено немало научных исследований. Как известно, глобализация весьма противоречивое явление, и отношение к ней отражается такое же: от полного неприятия до восхищения ею. Тем не менее, мы должны признать, данные процессы происходящими во всем мире как данность и постараться воспользоваться положительными сторонами и возможностями, дающим современным глобальным миром. И осознана необходимость преодоления трудностей и решения негативных последствий глобализации.

Мир достиг определенной степени глобализации, глобальности. Не обошел стороной этот процесс и систему образования, в особенности высшую школу. Большинство государств мира присоединились к Болонской декларации, или, по крайней мере, перестраивают свои национальные системы образования по образцу европейской школы. Возможно, это объясняется высоким уровнем подготовки выпускников вузов Европы и США, ведь многие из них имеют преемственность многовековых традиций, и в то же время им свойственно создавать инновации и осваивать прогрессивные достижения науки и техники. Высокий уровень информационных технологий как инфраструктурной основы сетевой организации социальных отношений вывел на новый качественный уровень развитие науки и образования. Глобализация в сфере образования имеет ряд положительных моментов: обмен студентами, обучение в зарубежных вузах, сотрудничество между научными центрами и мн. др.

Одной из особенностей передовых систем образования является активное создание и использование информационных ресурсов, технологий, более того, возникло международное сетевое информационное пространство. Оно полезно и даже необходимо для людей находящихся вдали от библиотек и университетов. Глобальное информационное пространство меняет характер взаимоотношений между обучаемым и обучающимся: «в сетевых учебных средах студенты работают в собственном темпе и без постоянного непосредственного контакта с преподавателем; преподаватель из основного носителя и транслятора знаний превращается в советника и консультанта».[2. С. 123] Основными элементами информационной сферы глобализации в данный момент являются телекоммуникационные сети, в частности Интернет, посредством которого и осуществляется дистанционное обучение. «Использование электронного обучения позволяет увеличить качество образования с помощью применения стремительно пополняющихся глобальных образовательных ресурсов и потому, собственно, при применении дистанционных образовательных технологий возрастает процент самостоятельной работы учащихся вузов при освоении материала».[1. С. 10] Дистанционное обучение дает возможность интегрироваться в современную мировую образовательную систему, получить профессиональное обучение.

Создание информационных компьютерных технологий, установление телекоммуникационных связей, информационный поиск – важнейшие функции творчества. В то же время информационные технологии и процессы пронизывают все сферы и слои общества. Процессы глобализации стимулируют создание инноваций, что влечет за собой стремительное распространение, освоение их и, в конечном итоге, новое (новшество, нововведение) также стремительно становится обыденным, рутинным. «С появлением информационных технологий, система научных коммуникаций качественно меняет свою структуру, происходит трансформация привычных форм коммуникаций. Происходит перенос деятельности ученых и научных организаций в онлайн-среду, появляются – электронные – формы и методы взаимодействия, формируется онлайн-пространство научных коммуникаций, которое становится все более важным механизмом развития науки».[4. С. 112] Интернет, являясь информационной моделью глобализации, дает новые возможности для научных исследований, сотрудничества ученых, обмена информацией.

Информационная сфера «является динамической детерминантой глобализации, во многом предполагая преобразовательные процессы современного мира».[3. С. 51] Для того, чтобы органично вписываться в глобальное социокультурное, информационное пространство, необходимо сфокусировать внимание на формировании личности, обладающей творческим мышлением. К сожалению, на наш взгляд, у студентов наших вузов слабо развиты навыки самостоятельной работы. Возможно, что внедрение в нашу образовательную систему дистанционного обучения, электронного обучения для студентов заочной формы обучения станет еще одним способом развития способностей и познавательных интересов учащихся, навыков самообразования личности.

Экономика современного государства, уровень благосостояния народа во многом зависит от развитости науки и образования, эта истина сегодня осознана многими людьми. Но наука и образование не могут успешно функционировать без информационных компьютерных технологий и других элементов информационной сферы. И поэтому большое значение со стороны правительства придается развитию этим сферам деятельности человека, чтобы наши выпускники были высококвалифицированными специалистами и могли успешно конкурировать с выпускниками вузов других стран.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Алиева З.К. Электронное обучение как инновационная деятельность в сфере образования//Человеческий капитал и профессиональное образование.№ 1(17),2016.- С. 10
2. Батракова Л.Г. Инновации в сфере образования: экономические аспекты.// Ярославский педагогический вестник. 2012, № 4. Том I (Гуманитарные науки).- С. 123
3. Збрицкая Л.Г. Глобализация и ее информационная сфера: сущностные черты и основные элементы.// Вестник СевДТУ. Вып. 94: Философия.- Симферополь, 2009.- С. 51.
4. Канатникова Е.А. Развитие научных коммуникаций в процессе глобализации.// Философия в эпоху глобализации.- Орел, 2013.- С. 112

ӘӨЖ 004.422.8:37

ОҚЫТУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУДА МОБИЛЬДІ ҚОСЫМШАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУ

Боранкулова Г.С.

М.Х.Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті,
Тараз, Қазақстан

Мобильді құрылғылар оқытушы, студенттер және білім беру мекемелері арасында жылдам және сапалы байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Студенттермен кері байланыс оқытушыларға әрбір студент бойынша жеке үлгерім статистикасын қадағалауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, оқытушы мобильді көмегімен оқытудың үздіксіздігін ұйымдастырады.

Түйін сөздер: мобильді оқыту,мобильді құрылғылар, студенттер, оқытушылар, ақпарат.

Сымсыз технологияның эволюциясы және білім берудегі мобильді қосымшалардың дамуы. Жақында көптеген оқытушылар үшін оқытудың мобильді технологиясы зерттеу мен қолданудың маңызды бағыттарының біріне айналды. Бүгінгі таңда мобильді оқыту көптеген білім беру ұйымдарына стратегиялық тақырып болып табылады. Құрылғылар мен қосымшалардың жаңа түрлерінің пайда болуы білім беруді өзгертуде, сондықтан мобильді оқытудың дұрыс қолданылуы мен енгізілуін қамтамасыз ету қажет.

Мобильді оқыту дегеніміз не? Мобильді оқыту - бұл ұялы телефондар, смартфондар, планшеттер, ноутбуктер болып табылатын мобильді құрылғыларды қолдану арқылы пайда болатын кез-келген оқыту мен оқуға қатысты қолданылатын кең ұғым. Олар портативті, жеңіл және көбінесе қалтаға немесе алақанға сыймайтындай кішкентай.

Көптеген жаңа терминдер сияқты, мобильді оқыту түсіндіруге өте ашық болуы мүмкін. Егер сіз оны өте кеңірек анықтағыңыз келсе, телефоныңыздағы Википедияны оқыту формасы ретінде қарастыруға болады. Ауқымы аз мағынада айтқанда, біз оқытушылар мен студенттер арасындағы байланыс орнатуға, қажетті оқу материалын игеруге, білімді бақылауға, шығармашылық жобалар жасауға және т.б. мүмкіндік беретін мобильді құрылғыларға арналған білім беру қосымшаларын айтамыз.

Мобильді оқытудың қандай пайдасы бар?

1. Қазіргі ұжым көптеген тәжірибеден тұрады. Бұл технологиялар бойынша өскен және оларды күнделікті өмірде қолдануға дағдыланған қызметкерлер болып табылады. Олар сандық құрылғылармен жұмыс істеуге ыңғайлы. Неліктен бұл мектепте басталмауы керек? Бұл оларға үйренуді жеңілдетеді және оларды нақты әлемге дайын болуға дайындайды. Мобильді оқыту өмірге сандық көзқарастың негізінде жатыр. Бұл студенттердің нақты әлемге дайын болуын және онымен технологиядан қорқатындарға қарағанда жақсы шешім қабылдауға мүмкіндік береді.

2. Мобильді оқыту студенттерге оқығысы келетін құрылғыны, оқығысы келген кезде таңдауға, ең бастысы, өзіне ыңғайлы қарқынмен таңдауда үлкен икемділік береді. Студенттер тек сабақ немесе сабақ кестесімен шектелмейді. Мобильді оқыту дегеніміз - студенттер өз қалауы бойынша қосымшаларға кіріп, оқу материалдарын қарауға, тапсырмаларды орындауға немесе тест тапсыруға мүмкіндік береді.

3. Мобильді оқытудың ең оңай әдісі - оқу материалын студенттермен бөлісу. Сіз мәтіндер, бейнелер немесе аудионы ұсына аласыз. Оның үстіне, мұны кез келген уақытта жасауға болады. Студенттер үй тапсырмасын оқытушы бөлісетін бейнені қарау арқылы дайындай алады. Сабақ кезіндегі өзара әрекеттесу оқытушы үшін тағы бір жағымды нәрсе. Бұған мысал ретінде сабақ барысында сұрақтар туындауы мүмкін. Оқытушылар сұрақтар қояды, ал студенттер оларға мобильді құрылғыларда жауап береді.

4. Мобильді оқытуға студенттерге ұнайтын және оқу материалын жақсы қабылдауға және есте сақтауға мүмкіндік беретін форматтар кіреді. Бұл смартфондарда жиі қолданылатын форматтарды (бейнелер, интерактивті бейнелер, ойындар және т.б.) қамтиды.

5. Оқу мазмұнының бұл түрі қол жетімді және қысқа серияларда зерттелуге арналған. Адамдар ұялы телефондарын бірнеше минуттары болған кезде жиі пайдаланады. Микро-оқыту оларға уақытты ойламай, оқу материалына енуге мүмкіндік береді.

Алайда, мобильді оқытудың кемшіліктері бар.

1. Мобильді құрылғылар сабақта әлдеқайда қызықты нәрсеге ауысу үшін үлкен сынақ болуы мүмкін. Балалар планшеттер мен телефондарда үйренуді ұнатады, бірақ бұл құрылғыларда ойнау одан да қызықты болып көрінеді! Оқытушы ретінде сіз әрқашан студенттеріңіздің гаджеттерінде не істейтіндерін басқара алмайсыз.

2. Смартфондарда стандарттаудың болмауына байланысты құрылғы үйлесімділігі мәселелері туындауы мүмкін. Студенттерде әртүрлі операциялық жүйелер, осы операциялық жүйенің әртүрлі нұсқалары, батареяның қызмет ету мерзімі және тағы басқалары бар мобильді құрылғылар болуы мүмкін. Нәтижесінде кейбір студенттер білім беру мазмұнымен жұмыс істей алмауы мүмкін.

Сыныпта мобильді технологияны қолданудың әртүрлі әдістері бар. Мұнымен не істеуге болмайтыны негізінен оқытушының шығармашылық көзқарасымен шектеледі. Осылайша, біз неғұрлым креативті және жаңашыл болсақ, онда сабақта технологияны қолдану кезінде соғұрлым көп нәтижеге қол жеткіземіз. Алайда, мен сізге тиімді пайдалану қаншалықты тиімді болатынын түсінуге көмектесетін бірнеше мысал келтіремін.

1. Оқытушылар осы құралдарды (олардың көпшілігі тегін) студенттердің не білетінін және не нәрсеге баса назар аудару керектігін анықтау үшін қолдана алады. Сонымен қатар ол әр студенттің күшті және әлсіз жақтары туралы түсінік беріп, қажет болған жағдайда жеке оқуға көмектеседі.

2. Студенттер тақырыпқа эссе немесе мақала жазудың орнына, олардың кейбіреулері мазмұнды түсінбей-ақ абзацтарды көшіріп жазып алады, ал оқытушы студенттерден оқыған нәрселерінің бейнесін жасауды сұрауы мүмкін.

3. QR кодтарын қолдану. Жылдам жауап кодтары (QR) - бұл мобильді технологияны сыныпта қолданудың тағы бір жақсы тәсілі. QR кодтарын құру арқылы сіз студенттерге смартфондар оқи алатын ақпараттар, тапсырмалар, қосымша ресурстарға сілтемелер, суреттер, шешімдер бере аласыз.

4. Студенттер көбінесе өздері жасаған жұмыс туралы жеке және сапалы кері байланысты талап етеді. Оқытушылар барлық студенттерге осы қосылымды қамтамасыз ету үшін көптеген смартфондарға салынған дыбыстық жазу мүмкіндігін қолдана алады.

2019 жылы жоғары сапалы білім беретін қосымшаларды табу, әсіресе 500000-нан астам білім беретін қосымшалардың барын ескере отырып, күрделі міндет болып көрінеді. Оқыту мен оқуды шынымен жақсартатын сапалы білім беретін қосымшаларды табу қиын болуы мүмкін. Төменде мобильді қосымшалардың бірнеше пайдалы және әртүрлі функциялары бойынша түрлері көрсетілген.

Quizlet. Карточкаларды пайдалану - уақытпен тексерілген оқу құралы. Quizlet қосымшасы ұялы телефонда карталардың жиынтығын жасауға және оларды студенттермен бөлісуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар студенттердің өздері карталардың жиынтығын жасай алады. Quizlet сізге жаңа ақпаратты әр түрлі режимдерде сақтауға мүмкіндік береді: карталар, есте сақтау, жазу, таңдау, тест.

Evernote. Бұл оқытушыларға арналған ұйымдастырушылық қосымша. Оны қолдану курсты жоспарлаудан сабақ жоспарлауына дейін өзгереді. Бұл жазбаларды түсіруге, суретке түсіруге, істер тізімдерін жасауға, дауыстық жазбаларды жазуға және

барлық материалдарды, мектепте, үйде немесе жолда болсаңыз да, толықтай іздеуге мүмкіндік береді.

Showbie. Студенттерге тапсырмаларды, үлестірімелерді, сілтемелерді оңай және тез беруге көмектесетін нәрсе іздесеңіз, бұл керемет бағдарлама. Өз кезегінде студенттер жұмысты осы қосымша арқылы оқытушыларға тексеруге тапсыра алады. Showbie-де дауыстық жазбаларды тапсырмалармен қалдыру мүмкіндігі бар. Оқытушылар тапсырмаларды орындау күні мен уақытын белгілей алады, бұл сізге жұмысты кеш орындауға мүмкіндік бермейді. Жұмыс уақытпен белгіленеді, сондықтан оқытушы оның қашан жеткізілгенін нақты біле алады.

Nearpod студенттерге интерактивті сабақтарды құрудың қарапайым құралын ұсынады. Қосымшаның арқасында оқытушы сабақ барысында өзі жасаған сандық мазмұнды студенттермен бөліседі және жеке жетістіктерін бақылайды. Сабақтар мәтіндер, бейнелер, суреттер, веб-сайттар, сұрақтар, тесттерден тұратын слайдтардан тұрады. Студенттер нақты уақыт режимінде материал және толық тапсырмалар туралы біледі, ал оқытушы бірден нәтиже алады.

Book creator. Осы қосымшаның көмегімен сіз пайдалы және тартымды электрондық кітаптар, журналдар мен оқу құралдарын жасай аласыз.

Сонымен, мобильді оқыту - бұл өзінің ыңғайлылығымен танымал бола беретін жаңа өнім, өйткені ыңғайлылық - қазіргі бос емес қоғамда бар нәрсе және ол болашақ ұрпақ үшін өзекті болып қала береді. Мобильді оқыту көптеген жаңа білім беру мүмкіндіктерін ашады. Бұл адамдарға жақсы білім алуға көмектесетін тамаша әдіс.

ПАЙДАЛЫНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ю.А.Жук. Информационные технологии –мультимедиа: учебное пособие. Санкт – Петербург, Издательство «Лань», 2020г.
2. Г.П.Катунин. Основы мультимедийных технологий. Учебное пособие.- СПб: Издательство «Лань», 2018
3. Хашими С., Коматинени С., Маклин Д. Разработка приложений для Android. - СПб.: Питер, 2011. – 736 с.

УДК 78.574

МУЗЫКАЛЬНОЕ ИСПОЛНИТЕЛЬСТВО КАК ТВОРЧЕСКИЙ ПРОЦЕСС

Денисов С.Н.

Кызылординский педагогический высший колледж имени М. Маметовой,
Кызылорда, Республика Казахстан

Аннотация: Музыкальное исполнительство в процессе подготовки педагога-музыканта изучен как творческий процесс. Рассмотрены репродуктивное и продуктивные стороны творчества.

Ключевые слова: Музыкальное исполнительство, процесс подготовки педагога-музыканта, репродуктивное творчество, продуктивное творчество.

Решение проблем музыкального исполнительства как творчества мы связываем с быстроразвивающейся теорией исполнительства. Педагоги не имеют права игнорировать эту науку, ссылаясь на недостаточную разработанность таких положений, как критерии оценки исполнительства, неоднозначность подхода к самому творческому акту. При этом делаются ссылки на то, что каждый исполнитель сам проявляет что-то новое,

оригинальное, в котором заключено личностное отношение к исполняемому произведению.

Музыка, как искусство, отражающее действительность в звуковых художественных образах, в отличие от пространственного искусства (скульптура, живопись), нуждается в акте воссоздания. Она всегда требует посредника, ибо искусство всегда неокончательно.

Музыка всегда рождается как минимум дважды. Первое и главное её рождение – авторская рукопись. Её второе рождение связано с руками исполнителя. Только тогда партитура оживает, начинает звучать, захватывая и привлекая к себе тысячи, миллионы и миллиарды людей.

В музыке понятие «творчество» подразумевает два его составные части – продуктивное и репродуктивное.

Продуктивное творчество – это создание новых произведений, отличающихся уникальностью и неповторимостью. Результатом сочинения музыки, как творческого процесса, является создание музыкального произведения.

Репродуктивное творчество – это интерпретация музыкального произведения, оригинальное его исполнительство. Даже само прочтение нотного текста меняется в зависимости от исполнителя, выражая и его личность в процессе художественной интерпретации.

Если на этапе продуктивного творчества автор создает образно-общественный продукт, то на втором этапе – исполнительстве – происходит создание реального, материализованного в живом исполнении, художественного образа. В создании художественного образа немаловажная роль принадлежит исполнителю. Роль исполнителя музыкального произведения в известном смысле даже более ответственна, так как он, с одной стороны, воссоздает идею и образы произведения, а с другой – доносит их до слушателя.

В художественном творчестве совершается опредмечивание человеческих мыслей, чувств, идей и мечтаний с помощью художественных средств с тем, чтобы творческие результаты стали достоянием других людей.

Высокохудожественное эстетическое воздействие оказывают те произведения, в которых техническое мастерство, колорит, художественные средства выразительности сочетаются с творческим отношением к ним [1].

Творцом музыкального произведения является композитор. Однако творческий процесс у композиторов протекает неодинаково: у одних музыка выливается легко, подобно импровизации и почти в законченной форме, у других – наилучшее решение является плодом напряженного, длительного совершенствования первоначального замысла. Но во всех случаях критерием ценности результата деятельности является степень его соответствия обобщенному художественному образу. Завершением первого этапа творчества является создание музыкального произведения, которое дает начало новому второму этапу – материализации художественного «видения» произведения, его исполнению.

Между создателем произведения и его исполнителем нет и не может быть существенных разграничений и противоречий. Их может отделять только пространство и время. В других случаях они находятся в непосредственном контакте, например, при исполнении произведения совместно с автором. Существенное различие между создателем музыкального произведения и исполнителем не формальная обособленность, а качественное различие между ними.

Если на этапе продуктивного творчества автор создает образно-обобщенный продукт, то на втором этапе – исполнительстве – происходит создание реального, материализованного в живом исполнении, художественного образа.

Вполне логичным будет вывод: в создании художественного образа немаловажная роль принадлежит исполнителю. Более того, роль исполнителя музыкального

произведения в известном смысле даже более ответственна, так как он, с одной стороны, воссоздает идею и образы произведения, а с другой – доносит их до слушателя. Тем самым исполнитель играет доминирующую роль на двух последующих этапах жизни произведения. В это время как автор, творец обуславливает первоначальный этап – рождение произведения. На последующих этапах его участие может быть косвенным.

Художественно-творческий способ передачи искусства в процессе его воспроизведения требует от исполнителя максимальной активности, проявления личных творческих способностей: воображения, памяти, интеллекта, которые обусловлены процессом. Ибо вслед за композитором исполнитель погружается в творческий процесс «художника» в меру своих способностей, происходит процесс воссоздания произведения, который через личное переживание и благодаря ему, становится творческим.

При этом оживление нотной записи произведения исполнителем каждый раз трактуется несколько по иному: варьируется сила, длительность, тембр, которые являются своего рода вторичным творчеством. Поэтому интонирование нотного текста, его интерпретация – творческий акт.

Интерпретация произведения обусловлена двумя факторами: во-первых, нотная запись фиксирует только сочетание высотных и ритмических соотношений звуков, в которых заложено композитором определенное содержание. Исполнительский замысел, основываясь на содержании и стиле произведения, а также обобщаясь в восприятии исполнителя, находит свое окончательное воплощение в особой окраске звука, его стиле, длительности, колорите, определяемые индивидуальностью исполнителя; во-вторых, исполнитель – это человек конкретного времени. Он рассматривает и трактует произведения, исходя из воззрений своей эпохи. И весь процесс воссоздания авторского замысла, поэтому выходит за рамки простого воспроизведения оригинала, превращаясь в сложный процесс вторичного творчества на основе нотной записи.

В процессе и результате сотворчества проявляется личностное отношение педагога, а также будущего учителя музыки к исполняемому произведению. Осознание педагогом и исполнителем того, как и чем каждый элемент звучания помогает выражению характера произведения, каким образом в каждом элементе проявляется его содержание, делает исполнительскую работу творчески осмысленной, инициативной [2].

Последнее десятилетие характерно для интенсивной разработки теории исполнительства, которая имеет большое будущее. Позиции ученых едины в том, что исполнитель не только имеет право, но и обязан по-своему, творчески преломлять, истолковывать произведение, проявляя к нему личностное отношение. В силу этого любое музыкальное произведение мы имеем полное основание рассматривать, как коллективное сотворчество.

Любое специально организованное обучение творческому акту в искусстве будет бесперспективным. Однако это не означает, что педагогический процесс не может содействовать его образованию и проявлению. Основной путь к достижению этой цели – последовательное развитие способностей исполнителя на произведениях высокохудожественного звучания, поскольку только подлинное искусство воспитывает, и только человек с развитыми способностями может заниматься творчеством.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Галактионов В.М. Слухо-двигательные основы академического баянного исполнительства: Дисс... канд.пед.наук. – М., 1993.
2. Пуриц, И.Г. Методические статьи по обучению игре на баяне – 2-е издание, дополненное / И.Г. Пуриц. – М.: МГИМ им. А.Г. Шнитке, 2009. – 296 с.

УДК 53:371-3

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВОСПИТАНИЯ

Хасанов Т.С.

Магистрант Наоййского государственного института
Научный руководитель – Каримова Дилором Амоновна
Навои, Узбекистан

АННОТАЦИЯ

Тревожность—это относительно устойчивое свойство личности, характеризующее предрасположенность воспринимать достаточно широкий круг ситуаций как угрожающие и реагировать на них, как правило, развитием чувства беспокойства, тревоги. Чаще всего термин «тревога» используется для описания неприятного по своей окраске психического состояния, которое характеризуется субъективными ощущениями напряжения, беспокойства, мрачных предчувствий, а с физиологической стороны сопровождается активизацией автономной нервной системы.

Ключевые слова: педагогика, Зигмунд Фрейд, Ролло Мэй, студент, человек, тревожность, колледж, конфликты.

Идея о необходимости стремиться к успеху, результативности, эффективности педагогического воздействия и взаимодействия, исходящего из определенного целеполагания, возникла фактически вместе с педагогикой, с представлениями об управлении вообще и управлении детьми и школой в частности. Одна из древних логик связи педагогических целей и результатов выражалась примерно в такой формуле «Если хочешь, чтобы сын твой в старости твоей заботился о тебе и ходил прямыми путями, то назидай, наказывай его в раннем детстве». При этом воспитатели предупреждались о том, чтобы «не раздражать детей», не вызывать у них озлобления и ненависти, дети должны быть уверены, что наказание, включая телесное, направлено не против них как «персон», а против неблагоприятных поступков.

Педагогика это и хорошо организованная отношения жизнь. А экспериментирование с социальной жизнью – дело чрезвычайно серьёзное и как показала всё та же жизнь не всегда под силу целым народам и государствам.

Человек - то ли в лице ребенка, взрослого, то ли как представитель всего человечества – изначально воспитывался в довольно жесткой системе духовно-практических и дисциплинарно - нормативных координат.

Большинство людей, используя термин «тревога», даже не задумываются о том, что он в действительности обозначает. Очень многие люди, если их попросить вспомнить, что именно они чувствовали в состоянии тревоги, скажут, что были мучимы недобрыми предчувствиями, испытывали волнение, беспокойство, а возможно, даже дрожали. Переживание тревоги влечет за собой чувство изоляции и одиночества, некоторые люди включают в паттерн тревоги и эмоцию печали. Важно помнить, что в состоянии тревоги мы, как правило, переживаем не одну эмоцию, а некую комбинацию или паттерн различных эмоций, каждая из которых оказывает влияние на наши социальные взаимоотношения, мысли и поведение. Изучением тревожности занимались многие известные психологи. Такие как Зигмунд Фрейд, Карэн Хорни, Анна Фрейд, Дж. Тейлор, А. Прихожан, Ролло Мэй. Именно тревожность, как отмечают многие исследователи и практические психологи, лежит в основе целого ряда психологических трудностей, в том числе многих нарушений развития, служащих поводом для обращения в психологическую службу. Значение коррекции тревожности, ее преодоление важно при подготовке студентов к трудным ситуациям (экзамены, соревнования и др.), при овладении новой деятельностью. Тревожность—это относительно

устойчивое свойство личности, характеризующее predisposed воспринимать достаточно широкий круг ситуаций как угрожающие и реагировать на них, как правило, развитием чувства беспокойства, тревоги. Чаще всего термин «тревога» используется для описания неприятного по своей окраске психического состояния, которое характеризуется субъективными ощущениями напряжения, беспокойства, мрачных предчувствий, а с физиологической стороны сопровождается активизацией автономной нервной системы. Являясь природосообразным состоянием, тревога играет положительную роль не только как индикатор нарушения, но и как мобилизатор резервов психики. Для лучшего различия личностной и ситуативной тревожности Спилбергер обозначил первую как «Т – свойство», а вторую – как «Т – состояние». Личностная тревожность является более постоянной категорией и определяется типом высшей нервной системы, темпераментом, характером, воспитанием и приобретенными стратегиями реагирования на внешние факторы. Личностная тревожность присуща индивиду от рождения, являться одной из генетических черт личности. Она может рассматриваться как личностная черта, проявляющаяся в постоянной склонности к переживаниям тревоги в самых различных жизненных ситуациях, в том числе и таких, которые объективно к этому не располагают. Так называемая ситуативная тревожность развивается в течение жизни как реакция на обстановку и события, т.е. порожденная некоторой конкретной ситуацией, которая объективно вызывает беспокойство. Данное состояние может, возникать у любого человека в преддверии возможных неприятностей и жизненных осложнений. Это состояние не только является вполне нормальным, но и играет свою положительную роль. Оно выступает своеобразным мобилизирующим механизмом, позволяющим человеку серьезно и ответственно подойти к решению возникающих проблем. Высокотревожные студенты склонны воспринимать угрозу своей самооценке и жизнедеятельности в обширном диапазоне ситуаций и реагировать весьма напряженно, выраженным состоянием тревожности. Тревожность во многом обуславливает поведение студента. Существует определённый уровень тревожности – естественная и обязательная особенность активной деятельности личности. Уровень тревожности показывает внутреннее отношение студента к определенному типу ситуации и дает косвенную информацию о характере взаимоотношений со сверстниками и взрослыми. Когда же этот уровень превышает оптимальный, можно говорить о проявлении повышенной тревожности. Повышенный уровень может свидетельствовать о недостаточной эмоциональной приспособленности к тем или иным социальным ситуациям. У студентов с данным уровнем тревожности проявляется отношение к себе как к слабому, неумелому. Тревожность окрашивает в мрачные тона отношение к себе, другим людям и действительности. Тревожные студенты, как правило, не пользуются всеобщим признанием в группе, но и не оказываются в изоляции, они чаще входят в число наименее популярных, так как очень часто неуверенны в себе, замкнуты, малообщительны, или, же напротив, сверхобщительны, назойливы, или озлоблены. Также причиной непопулярности является их безынициативность из – за своей неуверенности в себе, следовательно, эти студенты не всегда могут быть лидерами в межличностных взаимоотношениях. Результатом безынициативности тревожных студентов является то, что у сверстников появляется стремление доминировать над ними, что ведет к снижению эмоционального фона, к тенденции избегать общения, возникают внутренние конфликты, связанные со сферой общения, усиливается неуверенность в себе. Неуверенный, тревожный человек всегда мнителен, а мнительность порождает недоверие к другим. Он опасается других, ждет нападения, насмешки, обиды, что способствует образованию реакции психологической защиты в виде агрессии, направленной на других. Это выражается в отказе от общения и избегания лиц, от которых исходит «угроза». Такие студенты, как правило, одиноки, замкнуты,

малоактивны. Это сказывается на успешности учебной деятельности и налаживании контактов с окружением.

Тревожным студентам свойственна заниженная самооценка и самоуважение, они не верят в себя и свои силы и чувствуют себя одинокими в этом мире, закрываются в себе. А это способствует неполноценному развитию личности студента и отражается на его статусном положении в группе. Мы провели экспериментальную работу со студентами колледжа, обучающимися на первых курсах. Общее число испытуемых составляет 92 человека. По результатам исследования уровня тревожности у студентов 1-го курса. По методике «Шкала ситуативной и личностной тревожности» можно сделать вывод, что у 47,8% студентов умеренная ситуативная тревожность, у 28,3% низкая, а у 23,9% высокая. Также мы выявили, что у 57,6% студентов умеренная личностная тревожность, у 18,5% низкая, а у 23,9% высокая. По результату методики можно сказать, что четвертой части студентов первых курсов свойственен высокий уровень тревожности. Студентов с высоким уровнем тревожности отличает замкнутость и мало общительность. Как правило, они без инициативны, что связано с ожиданием неудачи и низкой самооценкой. И наоборот, студенты, имеющие низкий уровень тревожности общительны и инициативны, но им свойственна слабая эмоциональная вовлеченность в различных жизненных ситуациях, сдержанность чувств. Средний уровень тревожности говорит о том, что это более или менее спокойные студенты, достаточно активны и общительны, хотя встречаются случаи, когда появляется беспокойство, не обоснованное сложившимися обстоятельствами. Рекомендации преподавателям колледжа по оптимизации уровня тревожности. Чтобы существенно снизить тревожность, необходимо обеспечить реальный успех в какой-либо деятельности. Меньше критиковать и больше подбадривать, причем не сравнивать с другими, а только с самим собой, оценивая улучшение результатов. Необходим щадящий оценочный режим в той области, в которой успехи студента не велики. Не фиксировать постоянно внимание на неудачах, а отмечать малейший успех. Доверительный контакт и теплые эмоциональные отношения тоже могут снизить общую тревожность. Необходимо изучать систему личных отношений студента в группе, для того чтобы целенаправленно формировать эти отношения, для создания благоприятного эмоционального климата. Мотивировать таких студентов на успех, включая в общественную жизнь.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Волков Б.С. Психология юности и молодости / Б.С. Волков. - М.: Акад. Проект, 2012. – 256с.
2. Прихожан А.М. Психология тревожности / А.М. Прихожан - СПб. 21-23с.

КОНКУРСЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО МАСТЕРСТВА - ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ (С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СТАНДАРТОВ «WORLDSKILLS»)

Серая Надежда Викторовна

Преподаватель, главный региональный эксперт по компетенции «Визуальный мерчендайзинг и витринистика», Алматинского колледжа сервисного обслуживания
г. Алматы, Казахстан

Аңдатпа. Мақала білім беру мазмұнын жаңарту, кәсіпорындармен және құрал-жабдықтарды өндірушілермен әріптестік қарым-қатынасты қалыптастыру тәсілі ретінде WorldSkills кәсіби конкурсын өткізуді талдауға арналған. «Визуалды мерчендайзинг және витринистика» құзыреттілігі мысалында құзыретті мамандарды дайындауда WorldSkills Kazakhstan стандарттарын енгізу.

Аннотация. Статья посвящена анализу проведения профессионального конкурса *WorldSkills*, как способу модернизации содержания образования, формирования партнерских отношений с предприятиями и производителями оборудования. *Внедрения стандартов WorldSkills Kazakhstan в подготовке компетентных специалистов на примере компетенции «Визуальный мерчендайзинг и витринистика».*

Abstract. The article is devoted to the analysis of the World Skills professional contest as ways, educational content modernization forming partnerships with enterprises and equipment manufacturers. Implementation of World Skills Kazakhstan standards in the preparation of competent specialists on the example of the competency “Visual merchandising and showcas

Түйін сөздер: кәсіби конкурстар, WorldSkills стандарттары, құзыретті маман, сыни тұрғыда ойлау.

Ключевые слова: профессиональные конкурсы, стандарты WorldSkills, *компетентный специалист*, критическое мышление.

Key words: Professional contests, World Skills standards, competent specialist, critical thinking.

Современному деловому миру нужны люди с принципиально новой психологией, умеющие составлять жизненные планы, готовые к принятию самостоятельных решений практических задач и к ответственности за результат своей деятельности. Преуспевать в условиях рыночной экономики может лишь тот, кто научился четко определять цели, организовывать поиск путей их реализации, анализировать ход работы, извлекать уроки из временных неудач. Поэтому педагогам колледжа необходимо не только подготовить квалифицированных выпускников, но и выйти на новый уровень подготовки будущих специалистов, соответствующих мировым стандартам.

Ситуация, сложившаяся сегодня в системе образования предъявляет высокие требования к личности педагога, как ключевой фигуре инновационных изменений в системе образования, в связи, с чем происходит постоянный поиск форм и методов работы, которые способствовали бы повышению уровня педагогической компетентности. И в этой связи конкурс профессионального мастерства можно рассматривать как один из этапов повышения профессионализма педагогов, возможность заявить о себе широкой общественности, профессиональному сообществу.

Среднее профессиональное образование становится важнейшей сферой социальной политики. Сегодня на рынке труда увеличивается спрос на рабочих и специалистов среднего звена, которые в объеме производительных сил составляют в разных отраслях от 60 до 80 процентов и являются важнейшим фактором экономического роста. В этих условиях объективно возрастает роль профессионального образования в подготовке кадров среднего звена.

Квалификации сотрудников, работающих на современном производстве, должны приближаться к требованиям международного рынка труда. Профессиональные конкурсы - один из основных способов, позволяющих наглядно увидеть, насколько четко образование следует за технологиями. Олимпиадное движение профессионального мастерства - это мощный, зарекомендовавший себя во всем мире механизм не только популяризации прикладных профессий, но и модернизации содержания образования, независимой оценки качества подготовки кадров и формирования партнерских отношений с предприятиями, работодателями и производителями оборудования. Национальный чемпионат WorldSkills Казахстан и другие соревнования по рабочим профессиям и специальностям помогают проверить качество подготовки рабочих кадров, уровень технического оснащения колледжа.

Подход WorldSkills позволяет сгруппировать отдельные области знаний в понятную форму компетенции. Такой метод позволяет не ждать, пока появится работодатель с конкретным запросом, а работать с опережением, то есть заранее сформулировать, каким должен быть специалист, и предложить его рынку труда

Сегодня стандарты WorldSkills становятся стандартами подготовки кадров. По технологии WorldSkills проводятся не только чемпионаты, но и экзамены в рамках итоговой государственной аттестации. Раньше колледжи самостоятельно определяли практическое задание, в большинстве случаев выпускной экзамен был теоретическим. Я предлагаю внедрить методики WorldSkills в выпускной экзамен, т.е. каждый выпускник будет на деле демонстрировать свои навыки, которые он получил в процессе обучения. Однако, уже сейчас в колледжах необходимо обучать студентов не устаревшим специальностям, которых не будет на рынке труда к тому моменту, как они выпустятся из колледжа, а учить их тем специальностям, которые будут востребованы через 3-5 лет. Сама необходимость внедрения их сейчас связана не с развитием специальностей, а с подготовками новых программ обучения.

Профессии будущего образуются за счет того, что в производственном процессе появляется много автоматизации, роботизации и цифровизации. Можно сказать, что те профессиональные навыки, которые связаны с цифровой средой и умением программировать, в принципе будут полезны для каждой профессии в будущем. В ближайшем будущем будет много виртуальной коммуникации, и у рабочих появится необходимость владеть навыками softskills - критическим мышлением и умением решать нестандартные производственные задания.

Миссия *WorldSkills Kazakhstan* - сформировать механизмы кадрового обеспечения высокотехнологичных отраслей промышленности по техническим профессиям на основе международных стандартов, включая механизмы профессиональной ориентации, подготовки кадров, формирования экспертных сообществ и повышения производительности труда.

Основными целями, которых являются:

1. Выявление лучших мировых практик профессиональной подготовки молодежи и внедрение их в систему технического и профессионального образования (далее - ТиПО) РК;
2. Стимулирование инновационных процессов и внедрение новых технологий обучения в системе ТиПО Казахстана;
3. Развитие экспертного сообщества Казахстана через регулярную методическую помощь по совершенствованию учебных программ;
4. Повышение статуса человека труда и престижа технических профессий.

Чемпионаты WorldSkills - это как раз и есть та площадка, на которой лучшие мастера из многих стран могут обмениваться опытом, и не просто узнавать, но и формировать современные международные стандарты. Чемпионаты WorldSkills позволяют преподавателям знакомиться с технологиями обучения и новыми

профессиональными стандартами международного уровня и влиять на модернизацию системы образования.

WorldSkills Kazakhstan будет проходить в нашей стране в третий раз. Мероприятие организовано Министерством образования и науки совместно с НАО «Холдинг «Кәсіпқор». Стоит отметить, что проект с каждым годом становится все более популярным среди молодежи. Также ежегодно растет количество профессиональных компетенций, по которым эксперты оценивают участников: в этом году конкурс будет организован уже по 39-направлениям.

Алматинский колледж сервисного обслуживания является участником движения WORLDSKILLS по различным компетенциям. Так, при подготовке студентов по компетенции «Визуальный мерчандайзинг и витринистика» нами активно используются личностно-ориентированные технологии обучения. Ориентируясь на специфику подготовки студентов, традиционные занятия чередуются с внедрением нетрадиционных форм урока: игровое моделирование и проектно-исследовательская деятельность.

Эти формы обучения применяются как при изучении междисциплинарных комплексов, так и при освоении дисциплины специальных дисциплин.

Применение моделирования при подготовке к чемпионату профессионального мастерства имеет ряд преимуществ:

- оказывается воздействие на поведение обучающихся, с помощью приобретения нового практического опыта;
- смоделированные игры (кейсы и практические ситуации соревнований) развивают устойчивость и волевую регуляцию, которые очень важны в работе и участии в основном этапе чемпионата;
- взаимодействие обучающихся с профессиональными областями, представленными в имитационных ситуациях;
- создание ситуации приближенных к реальности.

Для проектирования индивидуальных образовательных маршрутов обучающихся, используется принцип модульности, который реализуется через элемент базового образования (обязательные конкурсные задания по модулям) и вариативный модуль (предполагающий выбор, то есть рассмотрение студентом более детально наиболее сложные, с его точки зрения, практические ситуации). Помимо основного и вариативного модулей, в образовательной практике техникума распространены многочисленные мастер-классы, связанные с изготовлением нестандартных изделий или оформления готовой продукции, при этом, мастер-класс организуют и проводят учащиеся, в такой форме взаимодействия педагог является помощником и советником, учащиеся самостоятельно ищут информацию и подготавливают занятие.

Таким образом, личностно-ориентированные технологии позволяют разнообразить традиционный процесс обучения, а в совокупности с использованием современных технических средств, придать занятиям увлекательный характер создать правильную ориентацию для дальнейшего развития учащегося.

В этом году нашему учебному заведению - Алматинскому колледжу сервисного обслуживания довелось участвовать в этом замечательном конкурсе профессионального мастерства. Это - необыкновенное чувство гордости и радости за тех ребят кто участвовал. Удалось увидеть сразу столько талантов в одном месте и по разным компетенциям. Наш колледж участвовал в региональном чемпионате по компетенции «Визуальный мерчандайзинг и витринистика», по итогам которого наши студенты заняли 1 и 3 место.

Региональный конкурс профессионального мастерства организован с применением стандартов WorldSkills.

Участникам необходимо было выполнить конкурсное задание оформление витрин. Каждое задание было разработано в целях проверки разнообразных навыков в области оформления витрин, что включает в себя разработку проекта по оформлению витрин.

При выполнении задания рассматривали проект витрины для товаров повседневного спроса (посуда и продукты для завтрака) строго в соответствии с представленными участникам конструкциями подиума и сборки подиума.

Тема, реквизит и предметы из «черного ящика» для разработки проекта по оформлению витрины согласовывались с экспертами, и утверждались главным экспертом за одни сутки до начала соревнований.

Конкурсные задания состояло из несколько модулей и выполнялось последовательно. Каждый выполненный модуль оценивался отдельно.

МОДУЛИ ЗАДАНИЯ И НЕОБХОДИМОЕ ВРЕМЯ

Модуль № 1 Измеримые навыки, подготовка к созданию горизонтальной витрины

1 день

№	Наименование модуля	Время на задание
1	Создание надписей и фигур по схеме.	40 мин
2	Распечатка надписей и фигур на плоттере.	40 мин
3	Вырезание кубов (10*10; 20*20) по схеме из коматекса. Склеивание кубов.	2 часа
4	Смешивание краски, маскинг и окрашивание кубов.	1,40 мин
		5 часов

Модуль № 2 Исследование, интерпретация, дизайн и создание горизонтальной витрины

№	Наименование модуля	Время на задание
1	Выдача, ознакомление задания на английском языке для создания горизонтальной витрины	20 мин
2	Провести Online исследование для поиска иллюстраций, информирующих о дизайне, с выданной темой и целевой аудиторией. Собрать URL ссылки на изображения, которые должны быть обобщены.	20 мин

3	Подготовить 3 папки на рабочем столе, которые должны быть названы соответственно «Вдохновение», «Итоговые изображения» и «Ссылки».	10 мин
4	Изготовить скетчи (зарисовки), которые показывают процесс создания дизайна, и положить их на письменном столе, на виду.	40 мин
5	Подготовить итоговые изображения витрины. Создать мудборд (использование компьютера)	40 мин
6	Ознакомление с содержимым и предметами из черного ящика	20 мин
7	Создание горизонтальной витрины. Произвести покраску. Приклеить виниловой текст, фигуры. Создать дополнительный реквизит.	1,30 мин
8	Выкладка товара на горизонтальную витрину. Композиция должна вписываться в витрину и соответствовать итоговому изображению. Материалы из черного ящика должны быть использованы полностью, но в изменённом виде.	60 мин
		5 часов

В первый день чемпионата участники создавали надписи и фигуры по схеме. Вырезали кубы и склеивали по схеме из коматекса. Смешивали краски, делали маскинг и окрашивали кубы. Задача конкурсантов заключалась в соблюдении указанных требований и профессионального выполнения.

Участники продемонстрировали свои навыки работы с представленными материалами: фанерой, акриловыми красками, клейкой плёнкой, тканью.

Во второй половине дня соревнований конкурсантам необходимо было провести исследование предметной области витрины с учетом темы. Целевая аудитория была предоставлена и использовалась при создании дизайна витрины. При выполнении этого задания участникам необходимо было продемонстрировать свои навыки понимания задания, проведения исследовательской работы и создание дизайна. При выполнении эскиза этого задания у конкурсантов была возможность продемонстрировать и навык в понимании задания. Также в своей работе (эскизе) учитывалось использование предполагаемых материалов.

Следующим этапом нашего участия является национальный чемпионат WorldSkills в Нур-Султане.

Думаю, что это - очень хороший стимул. Считаю, что такие конкурсы очень актуальны, прежде всего, для самого студента, они определяют степень его конкурентоспособности на рынке труда.

Подготовка будущих специалистов к эффективной трудовой деятельности - это одна из основных задач конкурса, которая помогает будущим специалистам развить способность к быстрой адаптации на рабочем месте, овладеть общими и профессиональными компетенциями, а также выработать устойчивую мотивацию к успешной профессиональной деятельности. Те студенты, которые нацелены на участие в таких

конкурсах, заранее мотивированы, чтобы в дальнейшем развиваться в данном направлении.

Таким образом, конкурсы профессионального мастерства - это один из эффективных способов повышения мотивации к обучению, активизации познавательной деятельности. Проведение конкурса профессионального мастерства – это увлекательная форма соревнования среди обучающихся и одна из наиболее действенных форм внеурочной работы в целях повышения уровня профессиональной подготовки обучающихся, развития и привлечения внимания к данной специальности.

Особенностью, отличая конкурса профессионального мастерства «сегодня» от конкурса «вчера», является включение в процесс проведения и оценивания конкурсных заданий представителей - работодателей.

Участники нашего учебного заведения стали победителями по нескольким компетенциям на национальном чемпионате и вышли на международный чемпионат. По итогам участия в конкурсе обучающиеся поделились своими эмоциями и впечатлениями, что также повлияло на желание других студентов также проверить свои знания, способности и компетенции в таких конкурсах. Чемпионаты WorldSkills учат студентов колледжа высокому профессиональному мастерству, воспитывают гордость за свою профессию, приобщают к секретам мастерства.

В ходе конкурса работодатели увидели уровень сформированной профессиональной компетенции будущего выпускника и отметили качество подготовки студентов. Обобщая вышесказанное, можно сказать, что реализация процесса профессиональной подготовки к соревнованиям World Skills с использованием личностно-ориентированных технологий выступает неотъемлемым требованием действующих образовательных стандартов и является значимой методической задачей каждого преподавателя

Системная работа по дальнейшему совершенствованию конкурсов профессионального мастерства способствует разработке новых программ, методик и технологий подготовки обучающихся для успешного участия в национальных и международных конкурсах профессионального мастерства WorldSkills.

ЛИТЕРАТУРЫ:

- 1.Калинина, Е. Чемпионат рабочих профессий.- Голос Примокшанья. – 2017 .- 1 декабря. - №48. – с.3.
- 2.Профессиональный стандарт Визуальный мерчендайзинг и витринистика
- 3.https://www.spo.mosmetod.ru/docs/safety-and-health/requirements/6_Vizualnyj_merchendajzing/TO_Vizualnyj_merchendajzing_v_1.1_2017.pdf
- 4.Официальный сайт WorldSkills Kazakhstan <http://worldskills.kz>
- 5.Официальный сайт SkillsCenter <http://skillscenter.ru/worldskills>
- 6.Ермоленко А.Л. Педагогические технологии при подготовке студентов к участию в конкурсе молодых профессионалов «WORLD SKILLS» // Современная психология и педагогика: проблемы и решения: сб. ст. по матер. XX междунар. науч.-практ. конф. № 3(19). – Новосибирск: СибАК, 2019. – С. 66-69.

УДК 378:37.02

РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ТЕХНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН

Дурдона Мустафоева

Алишер Жуманов

Ассистенты кафедры «Педагогика, психология и методика обучения», Ташкентского
института инженеров ирригации и механизации
сельского хозяйства
Ташкент, Узбекистан

Аннотация: Развитие науки и рост потенциала педагогических кадров, а также ряд законов о науке поставили задачу перед кадрами высших учебных заведений выпуск высококвалифицированных кадров, расширить их научный кругозор, формировать высокий научный потенциал, а также, наряду с непрерывной программой обучения, развивать интеллектуальное мышление. А также, повысить уровень обучения с помощью внедрения новых педагогических и интерактивных методов преподавания.

В статье рассматривается формирование профессиональной, педагогической и технологической компетенции кадров системы высшего образования. Особое внимание уделено вопросам создания условий развития педагогической и технологической компетенции при решении задач по активному внедрению в учебный процесс.

Ключевые слова: Компетенция, методика, квалификация, интеллектуальное мышление, креативность

Введение. Повышение качества образования - одно из основных направлений модернизации системы высшего профессионального образования. Структуры повышения квалификации и переподготовки в вузе призваны выступить инициатором инновационных педагогических преобразований, которые будут способствовать подготовке руководителей в сфере образования, готовых оптимизировать управление современной инфраструктурой образовательных учреждений.

В соответствии с «Национальной программой по подготовке кадров» в сфере профессионального образования в качестве одной из главных задач было повышение уровня кадрового потенциала и профессионализма работников образовательных учреждений. Этот вопрос особенно актуален для системы высшего профессионального образования, которой в программе модернизации отводится особая роль как институту массовой подготовки конкурентоспособных специалистов в масштабе страны.

Современный вуз должен обеспечивать качественно новый уровень подготовки кадров. Интенсивно обновляется содержание многоуровневой подготовки специалистов, технологии обучения, формы организации образовательного процесса, а также усиливается ориентация на конечный результат: формирование личности специалиста, его нравственного и творческого потенциала, достижение нового состояния обучающегося - потребности в постоянном самосовершенствовании и пополнении своих знаний, умений и навыков, освоении общей и профессиональной культуры.

Инновационный характер высшего учебного заведения требует последовательной реализации концепции непрерывности образования и совершенствования профессионального мастерства преподавателей. Особое место в этом процессе занимает профессионально-педагогическая компетентность преподавателя высшей школы как важная составляющая его профессионально-педагогической культуры.

Цель и задача исследования. В современных условиях формирования профессиональной компетенции преподавателей в системе повышения квалификации

является одним из компонентов их профессиональной подготовки и обусловлено синтезом профессиональных знаний.

Приоритетными для преподавателя технического вуза должны стать ценности самореализации и саморазвития личности, идея свободы выбора содержания и способов педагогической деятельности, развитие собственных аналитико-рефлексивных и креативных способностей. Для осуществления свободного обучения необходим преподаватель, который обладает современным педагогическим мышлением, владеющий технологиями обучения и формами взаимодействия, которые создавали бы возможности для личностной и профессиональной самореализации специалистов.

Все это обуславливает необходимость изучения и разработки вопросов формирования профессионально - педагогической компетентности преподавателя для обеспечения современного образовательного процесса в вузе.

Развитие компетентной деятельности педагога в системе повышения квалификации обеспечивает процессы самостановления, саморазвитие и самоорганизации педагога в его профессиональной деятельности, характеризуя тем самым качество субъектности.

Цели и задачи исследования обуславливаются противоречиями между теорией и практикой современной системы повышения квалификации;

- индивидуальная потребность преподавателей технических вузов в овладении современными методиками и технологиями работы и существующими подходами к организации повышения квалификации;
- необходимостью развития компетенций, направленных на решение конкретных задач, устаревшим знаниевым подходом к организации учебного процесса повышения квалификации.

Материал и методы исследования. Под компетентностью понимается способность к осуществлению практических деятельностей, требующих наличия и понимания соответствующего типа мышления, позволяющего оперативно решать возникающие вопросы и задачи. Компетентность – не только индивидуально-психологическая особенность, но стандартизированное и вводимое качество общей нормы. Она также включает в себя круг реальных объектов, по отношению к которым она рассматривается (компетентность инженера, компетентность управленца, компетентность учителя).

В условиях модернизации системы повышения квалификации оказываются необходимыми новые методы формирования и оценивания интеллектуальной компетентности и других компонентов аналитической деятельности. В связи с этим возникает потребность в определении методов и средств не только формирования интеллектуальной компетентности, но и активации и развития мотивационных компонентов повышения квалификации.

Профессиональная компетентность в общенаучном понимании – готовность специалиста к выполнению профессиональных обязанностей, к деятельности в сфере своей профессии. Профессиональная компетентность – степень сформированности системы знаний, умений, способностей, инициатив личности, необходимых для эффективного выполнения конкретной деятельности. Например, часто можно встретить людей, обладающих обширными знаниями, но не умеющих мобилизовать их в нужный момент, даже когда предоставляется такая возможность. Поэтому при обсуждении компетенции внимание должно обращаться на конкретные ситуации, в которых они проявляются. Не проявленная компетенция не является компетенцией, а относится к скрытой возможности. Таким образом, компетенция не может быть изолирована от конкретных условий её реализации. Она одновременно связывает мобилизацию знаний, умений и поведенческих отношений, настроенных на конкретные условия конкретной деятельности.

Следует различать компетенцию и умение. Умение – это действие в специфической ситуации, это проявление компетенции или способности, общей подготовленности к действию. Можно сказать, что умение – это возможность совершать действие в

специфической ситуации. А компетенции – это характеристики, которые можно «увидеть», наблюдая за действиями, за умениями. Понятия компетенций пришли в систему образования из производственной сферы, сферы труда. Большая часть профессий и должностей характеризуется более или менее подробным списком компетенций, которые используются при найме новых сотрудников, при поиске претендентов для продвижения по службе, для определения необходимости повышения квалификации работников. Компетенция не может быть определена через определённую сумму знаний и умений, так как значительная роль в её определении принадлежит обстоятельствам. Быть компетентным означает умение мобилизовать в данной ситуации полученные знания и опыт.

Результаты исследования. Традиционная методическая работа прошлых лет предполагала повышение качества профессионального уровня педагога посредством наращивания количества знаний о новых методиках и технологиях за счет копирования их в своей деятельности. Сегодня аспекты методической работы определяются, исходя из основной цели: подготовка педагога как субъекта профессиональной деятельности, социальной жизни, субъекта личностной самореализации и самоорганизации. В связи с этим, повышение качества профессионального уровня и педагогического мастерства преподавателей, рассматривается не только как процесс накопления знаний, но и как творческий процесс, предполагающий освоение эффективных форм и методов обучения и воспитания, участия в научно-исследовательской и опытно-экспериментальной работе.

Важнейшим условием поддержания качества высшего технического образования является повышение профессионализации преподавателей вузов - как в своей предметной области, так и в области педагогики высшего образования. Вместе с тем большинство преподавателей технических вузов, не имея специальной психолого-педагогической подготовки, испытывают большие затруднения в организации образовательного процесса в вузе. В связи с этим вычленение проблем формирования педагогического мастерства преподавателей технических вузов является актуальной для педагогической теории и практики.

Выводы и заключения. Для результативного формирования компетентности преподавателей нужно разработать комплексную программу повышения квалификации, направленную на поддержание ценностно-смысловой ориентации повышения квалификации и на решение задач создания образовательной среды для развития индивидуального стиля деятельности педагога. Также обеспечить педагогу поддержки в его профессиональной социализации, развивать его репрезентативной системы, инновационной педагогической деятельности. Сделать анализ индивидуального стиля деятельности педагога, позволяющий осуществлять качественный анализ и самоанализ их компетентной деятельности педагогами различных стилей и уровней их проявления, выявить достоинства и недостатки стиля, разрабатывать индивидуальные программы его развития.

Формирование педагогического мастерства преподавателей технических вузов в процессе повышения их квалификации может быть обеспечено реализацией индивидуально-развивающего подхода на всех этапах формирования педагогического мастерства преподавателей технического вуза, в вариативном выборе содержания и средства в развитии профессионально-педагогической деятельности преподавателей, а также в обеспечении непрерывного научно-методического сопровождения процесса формирования педагогического мастерства преподавателей технических вузов [6].

Для повышения эффективности преподавания и повышения педагогической компетентности преподавателя необходимо учесть уровень знаний по психологии и педагогике. В технических вузах мы гораздо чаще сталкиваемся с трудностями, объективно возникающими в связи со специфическим подбором профессорско-

преподавательского состава. Они больше опираются только на технические дисциплины и питают недоверие к психологии и педагогике.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Цырикова Н.П. Материалы автореферата кандидата педагогических наук, Магнитогорск, 2007. – 12 с.
2. Носков И.А. Материалы монографии Индивидуализированная система повышения профессиональной квалификации учителя. Самара, 2001. - 270 с.
3. Круподерова Е.П. Формирование компетентности педагога в сфере информационно-коммуникационных технологий. Нижний Новгород, :Издательство ВГИПУ, 2007.-117 с.
4. Самоунина Н.В. Организационные обучающие игры в образовании-М.: Народное образование, 1996, 63 с.
5. Бордовский Г.А., Извочкин А.А. Новые технологии обучения - М., 1967, 87 с.

ИНТЕГРАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ И ПРАКТИЧЕСКИХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ КАК СРЕДСТВО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ - ПЕДАГОГОВ

Исмаилова З.К.

профессор. Кафедра «Педагогика, психологии и методики преподавания»

Файзуллаев Р.Х.

доцент. Кафедра «Педагогика, психологии и методики преподавания»

Мукимов Б.Р.

ассистент. Кафедра «Педагогика, психологии и методики преподавания»

Ташкентского института инженеров ирригации и механизации сельского хозяйства.
г.Ташкент

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы организации будущих инженеров-преподавателей в развитии практических и теоретических психолого-педагогических знаний, а также при каких условиях и основных факторах. В то же время также выделены, требования к ним, проблемы, с которыми они сталкиваются, и способы их решения.

Ключевые слова: организация, инженер-педагог, педагогика, психология, специалист, ситуация, инициатива, парадигмы, мышления, способность, деятельность.

Сегодня образовательную систему профессионального обучения не устраивает специалист-исполнитель, который подготовлен к действию только в определенной конкретной ситуации. Сегодня нужен специалист обладающий такими качествами, как творческая инициатива, универсальность, мышления, профессиональная эрудиция, инновационная готовность, способность критически с учетом новой образовательной парадигмы и локальных особенностей оценивать и трансформировать в реальный учебный процесс необходимые изменения, адекватные современным требованиям к подготовке специалистов, возможностям и потребностям обучаемых, умеющих осуществлять такие виды деятельности, как создания образовательных проектов и реализация их на практике.

Инженер-педагог должен быть готов к самостоятельной практике постановки педагогических проблем и поиску новых способов их решения. Знания, которые получает будущий инженер-педагог, должны сформировать умение ориентироваться в любой

возникающей ситуации. Следовательно, проблема перехода теоретических знаний в практические актуализируется уже на этапе подготовки будущего специалиста [И.Саченко, с. 88].

Проблема интеграции теоретических и практических знаний в подготовки будущих преподавателей не нова. В отечественной педагогической теории накоплен значительный познавательный потенциал, который может быть успешно использован для теоретико-методологического анализа процесса интеграции теоретических и практических знаний, в том числе и в профессиональной подготовки инженеров-педагогов [З.Исмаилова, с. 220].

Анализ литературы показывает, что проблеме интеграции теоретических и практических психолого-педагогических знаний в подготовке будущих преподавателей уделяется определенное внимание, но вместе с тем большинство работ посвящены подготовке студентов педагогических вузов, системе послевузовского образования и повышения квалификации, тогда как специального исследования этой проблемы применительно к подготовке инженеров-педагогов ещё не проводилось.

Инженерно-педагогическое образование, как отмечает большинство исследователей, обладает спецификой, значительно отличающей его от педагогического, вследствие чего необходимы особые подходы к содержанию, методике и технологии интеграции теоретических и практических знаний, в том числе и психолого-педагогического, в подготовке инженера-педагога. Вместе с тем, как показывает анализ, учебные планы инженерно-педагогических факультетов, остаются предметно-курсовыми, а организация обучения информационно-сообщающей, в рабочих программах учебных дисциплин (в частности психолого-педагогических) теоретическая составляющая превосходит практическую ущерб последней [В.Бондаренко, с.128]. Инженерно-педагогическое образование – сравнительно новый вид высшего профессионального образования. Оно развивается как интегративное направления, соединяя в себе образование и производство, педагогические и технические науки.

Инженерно-педагогическое образование, занимая пограничное положение между собственно педагогическим и профессиональным отраслевым образованием, испытывая влияние этих областей, имеет свою собственную специфику. Оно значительно отличается и от инженерного, осуществляемого политехническими и отраслевыми вузами, и от педагогического в его традиционном понимании, поскольку предусматривает подготовку одновременно и к теоретическому, и к практическому (производственному) обучению не по одной дисциплине и даже не по нескольким, а в целом по специальности (аспектно) и по циклам профессиональных дисциплин (включая политехнические, обще-профессиональные, профилирующие и дисциплины узкой специализации), детерминированных конкретной профессиональной деятельностью определенной отрасли производства.

Анализ традиционных и инновационных подходов к исследованию содержания деятельности инженера-педагога показал, что система подготовки педагогов профессиональной школы, все ещё не имеет единой концепции развития. Профессиональная подготовка будущих инженеров-педагогов в большой степени ориентирована на специальную технологическую подготовку, психолого-педагогическая подготовка при этом выступает как бы «вторичной». На нее выделяется значительно меньше учебного времени, чем, например, в педагогических вузах. Поэтому, чтобы не потерять в качестве профессиональной подготовки будущих инженеров-педагогов необходим поиск новых средств повышения эффективности их психолого-педагогической подготовки. Одним из них может быть интеграции теоретических и практических психолого-педагогических знаний [З. Исмаилова, с. 218-220].

Педагогические знания сами по себе ещё не обеспечивают формирование ориентации на педагогическую профессию. Они будут способствовать ее формированию, если обеспечить положительное отношение к ним, ибо влияния знаний характеризуется

именно тем, какой смысл и практическое значения они имеют для человека. Осознание практической значимости знаний формирует интерес к ним, вырабатывает готовность к их усвоению. В исследованиях отечественных педагогов предлагаются различные способы интеграции теории и практики. Однако все предлагаемые способы и подходы можно характеризовать как «механистические», т.е. проблема интеграции в них решается на уровне соотнесения средств, методов и форм организации учебного процесса.

Считаем необходимым для обоснования сущности понятия «интеграция теоретических и практических психолого-педагогических знаний» обратиться к пониманию категорий «интеграция», «теоретическое» и «практическое знание». В философском энциклопедическом словаре «интеграцией» понимается сторона процесса развития, связанная с объединением в целом ранее разнородных частей и элементов. Процессы интеграции могут иметь место как в рамках уже сложившейся системы – в этом случае они ведут к повышению уровня ее целостности и организованности, так и при возникновении новой системы из ранее не связанных элементов отдельные части интегрированного целого могут обладать различной степенью автономности. В ходе процессов интеграции в системе увеличивается объем и интенсивность взаимосвязей между элементами, в частности надстраиваются новые уровни управления [В.Бондаренко, с. 142].

В исследованиях отечественных педагогов нет единства мнений по определению понятий «теоретическое» и «практическое» знание. В своей работе мы придерживаемся точки зрения тех из них, которые считают, что теоретические знания – это знания, отражающие педагогическую действительность такой, какая она есть, т.е., знания о педагогических фактах, о сущности и закономерностях педагогических объектов и явлений. Теоретические знания описывают и объясняют педагогическую действительность. Практические знания – это нормы, регулятивы практической деятельности, т.е., знания о том, как нужно планировать, осуществлять и совершенствовать педагогическую деятельность. Практические знания – это знания, переведенные с теоретического языка на язык практических действий. Поэтому в контексте нашего исследования рассматривая интеграцию теоретических и практических психолого-педагогических знаний мы будем исходить из следующих положений.

Интеграция – это процесс протекающий в рамках уже сложившейся системы психолого-педагогической подготовки преподавателей профессионального обучения, ведущей к усвоению системы психолого-педагогических знаний обучаемыми как единого целого (а не разрозненных учебных дисциплин). В процессе интеграции каждый элемент системы психолого-педагогической подготовки (каждая учебная дисциплина) обладает определенной степенью автономности, поэтому может и должен оцениваться в ходе изучения по отдельности, вне зависимости от освоения всей системы. В ходе процесса интеграции увеличивается объем и интенсивность взаимосвязей между психолого-педагогическими учебными дисциплинами как элементами системы, что ведет к повышению эффективности процесса профессиональной подготовки будущих инженеров-педагогов в целом [В. Безрукова, с.220].

В результате интеграции теоретических и практических знаний происходит их взаимное влияние друг на друга, в соответствии с которым между знаниями образуются регулярные по характеру проявления связи. По типу которых определяет интеграция теоретических и практических знаний, это – связи функционирования, обеспечивающие функционирование педагога нового типа, и связи развития, определяющие постоянное самосовершенствование педагога. В соответствии с данными теоретическими положениями нам необходимо обозначить «внутренние» параметры, при которых интеграция теоретических и практических психолого-педагогических знаний существует.

В нашем исследовании «внутренними» параметрами выступают дидактические условия организации процесса интеграции теоретических и практических психолого-

педагогических знаний в ходе психолого-педагогической подготовки студентов [Т.Гулбоев, с.144]. Под «условием» в философском энциклопедическом словаре понимается «то, от чего зависит нечто другое (обусловливаемое); существенный компонент комплекса объектов (вещей, их состояний, взаимодействий), из наличия которого с необходимостью следует существование данного явления».

В этом смысле «нечто другим», «существенным компонентом комплекса объектов», от которого зависит процесс интеграции теоретических и практических психолого-педагогических знаний, является их содержание. Именно «содержания» с необходимостью предполагает интеграцию психолого-педагогических знаний и одновременно выступает условием, без которого процесс интеграции просто невозможен [З. Исмаилова и др., с. 216-218].

Рассматривая концепцию интеграции теоретических и практических психолого-педагогических знаний, мы отмечали, что сущностным моментом в этом процессе является взаимосвязь компонентов (учебных дисциплин) психолого-педагогического блока в системе профессиональной подготовки будущих инженеров-педагогов. А значит, процесс интеграции будет зависеть от уровня и характера этой взаимосвязи. Причем «процессуальность взаимосвязи» определяется нами не как внешнее условие по отношению к интеграции, а как внутреннее, обусловливаемое содержанием психолого-педагогических дисциплин.

Следовательно, дидактические условия интеграции теоретических и практических знаний в ходе изучения дисциплин психолого-педагогического блока определяются нами исходя из содержания и наличия взаимосвязи данных учебных дисциплин профессиональной подготовке будущих инженеров-педагогов [Л. Гриценко, с.240].

Дидактические условия интеграции теоретических и практических знаний носят характер имманентных (внутренние присущих) содержанию и процессу профессиональной подготовки в ходе изучения психолого-педагогических дисциплин, их не нужно специально организовывать, создавать, внедрять и т.п., их необходимо актуализировать в процессе учёбы студентов, то есть, сделать так, чтобы цели организации процесса овладения знаниями, поставленные преподавателем, становились самоцелью для студентов при овладении педагогическими знаниями, дидактические единицы содержания самооценивались студентами как имеющие личностную, актуальную и практическую значимость, студент овладевал знаниями в активной творческой деятельности и оценивал уровень своей активности, объективно оценивал свой уровень овладения теоретическими и практическими знаниями, был способен прогнозировать дальнейшее использование психолого-педагогических знаний в практической деятельности [А.Беляева, с. 226]

ЛИТЕРАТУРА:

1. У.Талипов, М.Усманбаева. Педагогические технологии: теория и практика. Т.; «Фан», 2005.
2. И.П.Саченко. Психология творчества, 2009. С. 88.
3. Т.Гулбоев. Новые педагогические технологии и использование их в процессе обучения. Навоий, 2001. С.144.
4. А.Х.Аминов. Организационно-педагогические основы совершенствования системы повышения квалификации работников народного образования. Самарканд, 2001.
5. Ш.А.Амонашвили. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. М.: Просвещение.-1984. С. 85, 156.
6. В.К.Бондаренко. Технические средства обучения. М.: 1975. С.128,142.
7. А.Х.Аминов. Организационно-педагогические основы совершенствования системы повышения квалификации работников народного образования. Самарканд, 2001.

8. Безрукова В. С. Системообразующие понятия в реализации педагогической интеграции [Текст] / Безрукова В. С. - Свердловск, 1988 - С.220.
9. Беляева А.П. Интегративно-модульная педагогическая система профессионального образования[Текст] / – Санкт-Петербург, Институт ПТО РАО, 1996 – 226с.
10. Гриценко Л.И. Теория и практика обучения: интегративный подход [Текст] / Л.И.Гриценко. - М.: Издательский центр «Академия»,2008. – 240с.
11. Исмаилова З. К. и другие. Роль правил проектирования и планирования технологии обучения на лекциях в подготовке будущих профессиональных педагогов // Педагогика: традиции и инновации. - 2015.— с. 218-220.
12. Исмаилова З. К., Химматалиев Д. О., Байбаева М. Х. Основные проблемы интеграции образования и производства и пути их решения // Педагогика: традиции и инновации. - 2015.— с. 216-218.
13. Исмаилова З. К., Байбаева М. Х., Мукимов Б. Р. Общие закономерности и принципы воспитания // Молодой ученый. - 2015. - № 8. - С. 934-937.

УДК 37

ТОЛЕРАНТНОЕ ВОСПИТАНИЕ В МЕДИЦИНСКОМ КОЛЛЕДЖЕ

Ташматова Дильбар Абдакимовна

ст.преподаватель ОшГУ

(Ошский государственный университет)

Абышева Айгуль Орозовна

ст. преподаватель ОшГУ

г.Ош, Кыргызская Республика

Аннотация: В данной статье автор рассматривает вопрос о том, что толерантность важная составляющая в профессиональной деятельности будущих медсестер.

Ключевые слова: толерантность, мораль, этика, профессионализм, личность, миссия.

ТОЛЕРАНТНОСТЬ (лат. *tolerantia* - терпение) - терпимость к чужому образу жизни, поведению, чужим обычаям, чувствам, верованиям, мнениям, идеям. Современный культурный человек – это не только образованный, но и обладающий чувством самоуважения и уважаемый окружающими. Толерантность считается признаком высокого духовного и интеллектуального развития индивидуума, группы, общества в целом. Актуальность темы очевидна. Растет постоянный интерес к данной проблематике. Что же такое толерантность? Как воспитать в подрастающем поколении стремление быть терпимым к различным качествам человеческой личности? Чтобы ответить на выше заданные вопросы проводили кураторский час на тему «Толерантная личность». Считаем, что основной задачей духовно- нравственного воспитания и развития обучающихся является формирование способности к духовному развитию, реализации творческого потенциала во внеучебной, социально- ориентированной деятельности. Где практически решаются задачи, как эффективно работать с коллективом, что такое терпимость, понимают сущность и социальную значимость будущей профессии. На занятии главное место отводится слову «толерантность». Так как смысл, который несет это слово, важен для каждого культурного, образованного человека, для существования и развития в обществе. Основная часть занятия отводится заданию, где студенты должны подумать и ответить на вопросы: почему люди бывают разные? Что их объединяет? Чем похожи и

чем-то отличаются? То есть студенты должны назвать и записать «сходства» и «различия» людей. Каждый человек является носителем только ему присущих, индивидуальных качеств и достоинств, которые ему помогают выстоять в любых ситуациях. Здесь дается задание, чтобы каждый учащийся отыскал в себе те самые лучшие качества, чтобы окружающие увидели это в нем. И в итоге студенты делают вывод, что различия дополняют и обогащают общество. И только, живя в мире и согласии можно решить проблемы и задачи. А основой всего этого является сотрудничество. Кроме этого обучающимся дается задание в роли медработника, важно ли медработнику следить за внешним видом, мимикой, жестикуляцией, а также какой должен быть тон голоса в общении с пациентом? Если больной видит неопрятного, заспанного медработника, то может ли он войти в его доверие? Студенты приходят к выводу, что умение понимать и познавать других людей – это черта толерантного поведения.

Толерантный человек может найти доброе, подбадривающее слово каждому человеку. Добрые слова поддерживают человека в трудную минуту. Итак, этика – наука о сущности морали. Грубое слово медработника может убить человека, и что самое обидное виновник за это не будет судим, разве что понесет административное наказание. От профессионализма медицинского работника, его интеллекта, гражданской позиции зависит успех его врачевания. Вот на такой ноте завершаем кураторский час, делаем вывод, что медработник обязан исполнять профессиональный долг, защищать и облегчить участь человека. Мораль – один из регуляторов поведения человека, который регламентирует нормы общения, как и в повседневной, так и в профессиональной среде.

В настоящее время насчитывается большое количество разных специальностей, но в первой десятке стоит профессия медицинских работников. Несмотря на престижность данной профессии, среди них встречаются добросовестные и безнравственные работники. Однако последних абсолютно не должно быть, ведь их настрой на работу полностью будет отражаться на здоровье и жизни человека. И поэтому наиболее актуальным стоит вопрос, кто должен идти в медицину? Мы считаем, что каждый студент как только поступит в медицинское учебное заведение, обязан пройти психологический отбор, а также пройти беседу о профессионально - этическом воспитании. Если человек выбирает какую-либо профессию, то он должен иметь призвание, вот, что об этом говорят французы: «единственное настоящее чувство в жизни – сочувствие». И только тогда, когда это сочувствие станет потребностью личности, у человека будет шанс успешно овладеть профессией медика.

Проблема здоровья наших граждан – проблема профессиональной этики медицинского работника. Медицинский работник, по сути, влияет на людей, а поэтому он должен этим пользоваться осторожно, ответственно, мудро. В сознании людей считается, что в здравоохранении образ врача и медсестры являются ключевыми фигурами. Поэтому медицинский работник в любой ситуации с больным должен проявлять толерантность. Больной может быть резким, грубым, ведь он страдает. В таких случаях медсестра должна проявлять благородное отношение к пациентам. Только тогда она может заслужить их доверие. А без доверия нельзя построить нормальные взаимоотношения. Важную роль в общении с больным нужно отдать медсестре. Ведь она больше времени проводит с ним. Следовательно, важным элементом не только лечебного процесса, но психологического общения будет зависеть от метода работы медсестры. В деле выхаживания больного медсестра - главная.

В основе социально-педагогической концепции Д.В. Мудрика находится категория «воспитательная организация». Согласно этой концепции к воспитательным организациям относятся специально создаваемые обществом и государством организации, основной функцией которых является целенаправленное планомерное создание условий для развития людей определённого возраста или определённого социально-профессионального слоя. Все они создаются для воспитания подрастающих поколений:

общественно-государственные, государственные, религиозные и частные учебно-воспитательные учреждения различного типа. Основными функциями воспитательных организаций в процессе социализации принято считать следующие: приобщение человека к культуре общества; создание условий для индивидуального развития и духовно-ценностной ориентации; автономизация подрастающих поколений от взрослых; дифференциация воспитуемых с соответствии с их личностными ресурсами применительно к реальной социально-профессиональной структуре общества к деятельности определяет ценностно-смысловая характеристика – «служение» или «миссионерство» [6]. Миссия медицинской сестры заключается в оказании помощи конкретным людям, семьям и группам людей в определении и достижении ими физического, умственного и социального здоровья в условиях окружающей среды, в которой они живут и работают. Миссионерская ценностно-смысловая характеристика при организации социального опыта связана с традициями воспитательной организации, которые играют значительную роль в жизнедеятельности, сплачивая и укрепляя коллектив. Традиции – это сложившиеся в коллективном опыте, сохраняющиеся длительное время, привычные способы общения и осуществления совместной деятельности. Особыми формами традиций являются обычаи и ритуалы. По существу, традиции – это внешняя, выражаемая в поведении ценность данного коллектива, группы. Традиционным мероприятием в медицинских училищах является «Посвящение в студенты». В Кыргызстане и за рубежом будущие врачи и медицинские сестры, поступая в учебные заведения, традиционно повторяют древнейший кодекс профессиональной этики – клятву Гиппократов. В настоящее время будущие выпускницы сестринских школ во многих странах мира произносят так же Клятву Флоренс Найтингейл, которая была создана более восьмидесяти лет назад по аналогии с врачебной Клятвой и наиболее точно отразила основные этические принципы деятельности медицинской сестры, такие как: служение нуждающимся, сохранение профессиональной тайны, помощь врачу, стремление к нравственной чистоте.

Такое специфичное вхождение воспитанника в воспитательную организацию обуславливает контекст приобщения его к определенной социально-профессиональной группе, формирует мотив участия в деятельности и налагает определенную меру ответственности.

Следует отметить, опыт и искусство медсестры, квалификация является предпосылкой положительных отношений и доверия между больным и медработником. Можно отметить определение доверия больного к врачу, данное Гладким: «Доверие к врачу – это положительное динамическое отношение больного к врачу, выражающее предыдущим опытом обусловленное ожидание, что врач имеет способности, средства и желание помочь больному наилучшим образом». Для того, чтобы войти в доверие к пациенту, медработник должен как личность быть спокойным и уверенным. И поэтому на занятиях будущим медработникам стоит говорить как можно чаще о добросовестном и надежном исполнении своих непосредственных служебных обязанностей. Гуманизм профессии создает основу для защиты личного достоинства медсестры, ее физической неприкосновенности, права на помощь при исполнении профессиональных обязанностей. В заключении нужно сказать о том, что « медсестра обязана вести себя так, чтобы больной мог довериться ей полностью, не стесняясь любой манипуляции или процедуры. Она всегда должна быть рядом с больным, помогать пациенту психологически справиться с болезнью».

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Возрастная и педагогическая психология (тексты). / Сост. и коммент. О. Шуаре Марта. – М., 1992., 42-44
2. Журналы "Медицинская сестра", №1-2009г., 4,8-2008г. и др.
3. Зеер Э.Ф. Психология профессий: Учебное пособие для студентов вузов.-3-е изд., перераб., доп.-М.: Академический проект; Фонд "Мир", 2005
4. Медсестра. Автор: Мостицкая Р.М., Феникс - 2006, 477 с.
5. Мудрик А.В. Социальная педагогика. Учебник для студентов педагогических вузов. / Под ред. В.А. Сластенина. – М., 1999., 83].
6. Мухина С.А., Тарновская И.И. Теоретические основы сестринского дела: Учебное пособие. В 2-х частях. Ч.1. – М., 1996., 10-13]. педагогических вузов. / Под ред. В.А. Сластенина. – М., 1999., 185].
7. 10000 советов медсестре по уходу за больными. Автор: Н.Б. Садикова Издательство: Современный литератор. Тираж: 11000 Год издания: 1999 г. С.: 832

УМУМ ТАЪЛИМ МАКТАБЛАРИДА ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯ АСОСИДАГИ ИНТЕРФАОЛ ДАРСЛАРНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Давлетниязов Саламат Палуаниязович

Ассистент ўқитувчи -Ажиниёз номидаги

Нукус давлат педагогика институти

Сапарова Гульзира Қазакбаевна

Нукус шаҳри 22-сонли умум таълим мактаби 2-тоифа ўқитувчиси

Ёшларга замонавий таълим ва тарбия беришнинг мураккаб вазифаларини муваффақиятли ҳал этиш ўқитувчининг ғоявий эътиқоди, касб маҳорати, саънати, истеъдоди ва маданиятига ҳал қилувчи даражада боғлиқдир. Ғоявий эътиқоди мустаҳкам, юксак педагогик маданиятга эга ўқитувчи ўз билими ва касб маҳоратини такомиллаштириш, бойитиш ҳақида тинимсиз қайғуради, изланади.

Ҳар бир ўқитувчи яхши биладики, дарс ўқув-тарбия жараёнининг асосий формасидир. Шунинг учун ўқитувчи, аввало, дарс ўтиш ва такомиллаштириб бориш ҳақида ўйлайди, изланади.

Таълимда юқори самарадорликка эришиш учун ўқитишнинг ноанъанавий методларидан яъни замонавий педагогик технологиянинг турли методларидан дарс мавзусига мос равишда фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Бу мураккаб ва узоқ давом этадиган жараён бўлиб, бу жараён ўқитувчининг машаққатли меҳнати билан босқичма-босқич маҳоратни эгаллаб, унинг юксак педагогик даражасига кўтарилишидир.

Юқори кўрсаткичга эришишни мақсад қилган ўқитувчи, аввало, ҳар бир дарсга ижодий ёндошиши, дарс жараёнида кўзда тутилган барча босқичларни эркин амалга ошира оладиган касбий маҳоратга эга бўлиши керак. Касбий маҳорат эса ўқитувчи шахсидаги табиий имкониятлар, педагогик-психологик иқтидор, ўз ишига маъсулият билан қараш, ўқувчидаги ўзгаришларни ўз вақтида сезиш, бола шахсига, ўқувчилар жамоасига тўғри таъсир эта олишнинг амалий намоён бўлишидир.

Замонавий педагогик технология асосида дарсларни ташкил этиш давр талаби. Ҳозирда ҳам фақат дарсликдаги мазуларга таяниб дарс бериб келаётган ўқитувчилар бор. Шунингдек баъзан дарсни замонавий педагогик технология методларидан фойдаланиб

ташқил этиш мақсадида, турли воситаларни қўллайман деб асосий мавзуни назардан четда қолдириш ҳоллари ҳам кузатилмоқда.

Замонавий дарсда педагогик технология методларини қўллаш орқали дарснинг бошланишидан охиригача қўшимча маълумот (тарқатма материал, тест, масала, топишмоқлар, савол-жавоблар, турли кроссвордлар, тажрибалар ва ҳ.к.) лар асосий мавзуни қамраб олиши керак. Ўқувчилар дарснинг якунида ўтилган мавзу юзасидан дарслик асосида табиатда содир бўладиган ҳодисаларга боғлиқ ҳолда илмий маълумотларга, фан-техника тараққиёти соҳасидаги ўрни ҳақида етарли билимларга, шунингдек, ўтмишда яшаб ўтган қомусий олимларнинг мазкур соҳанинг ривожланишига қўшган ҳиссалари ҳақида ҳам етарли маълумотга эга бўлишлари керак. Бунинг учун эса ҳар бир дарсда, педагогик технологиянинг ўтилатган мавзуга мос ва қулай бўлган методларидан фойдаланиш керак. Бу фаолиятни амалга оширишда эса ўқитувчидан юксак педагогик маҳоратга эга бўлиши талаб этилади. Қуйида физика фанини ўқитишда фойдаланиш мумкин бўлган айрим педагогик технологиянинг методларини келтириб ўтамиз.

Масалан, 8-синфда “Жисмларнинг зарядланиши” мавзусини ўтганда суд дарсларидан фойдаланиш яхши самара беради.

Бизга маълумки, электр зарядларининг инсон ҳаётида ва техникада ҳам фойдали ва зарарли томонлари бор. Демак, электрнинг ҳар иккала-мусбат ва манфий зарядларининг фойдали ёки зарарли томонларидан келиб чиққан ҳолда суд дарсини ташқил этса бўлади. Албатта, судлаш ишларининг қонун қоидаларига амал қилиш юзасидан алоҳида тушунчалар берилади. Дарсда зарядлар тилга киради: ҳимоячи уларнинг фойдали томонларини, қораловчи зарарли томонларни баён этади. Гувоҳлар гувоҳлик берадилар, судья эса томонлар фикрини таққослаб ҳукм чиқаради. Зарядларнинг фойдали томонларидан самарали фойдаланишга, зарарли томонларидан эҳтиёт чораларини кўришга қарор қилиб уларни оқлайди.

Физика фани доимо назариядан амалиётга йўналтирилади. Шу сабабли бирор мавзуни тўғридан-тўғри тушунтирмасдан лаборатория кўринишида намоён этиб, сўнг мазмуни ва қайси қонуниятга асосланган эканлиги синфга савол тарзида ташлаш мумкин. Ёки лаборатория столи устига асбобларни тартибсиз қўйиб, ўқувчиларга иш учун керакли асбобларни ўзлари танлашлари топширилади. Бу усулни кичик гуруҳларда интерфаол методлардан фойдаланиб қўллаш мумкин.

Масалан “Шеригини топ” методи орқали “Жисмларнинг сузиш шартлари” мавзусини ўтганда (бу тажрибани бир неча усулда бажариш мумкин) иш учун керакли асбобларни стол устига аралаш ҳолда қўйиб гуруҳларга ҳар бир усулни алоҳида топшириқ қилиб берилса, ҳар бир гуруҳ ўзига берилган топшириқнинг керакли асбобини танлаб олади ва ишни мустақил бажаради.

Баъзи демонстрацион тажрибаларни ўқитувчи кўрсатиб бериши шарт эмас. Уни ўқувчиларга уйга вазифа қилиб бериши мумкин.

Масалан, “Ёруғликнинг синиш қонуни”, “Диффузия”, “Ёруғлик дисперцияси” каби мавзуларни ана шу тарзда вазифа қилиб берса бўлади.

Ўқувчиларга шундай топшириқ берилади:

1. Уйга бориб стаканга сув соласиз ва унга бирор қалам ёки бармоғингизни солиб кузатасиз. Тажрибани 3 марта такрорлайсиз. Нимани кўрдингиз? Дафтарингизга ёзинг.
2. Сув солинган идишга ранг солинг ва нимани кўрсангиз, дафтарингизга ёзинг. Ёки хонага бирор ўткир ҳидли суюқлик сочиб. нимани ҳис қилганингизни дафтарингизга ёзинг?
3. Уйга бориб товук патини олиб уни кўзингизга тутиб қуёшга қаранг. Нимани кўрдингиз? Дафтарингизга ёзинг.

Яна бир усул. Бир кун олдин ўқиб келишга бериб юборилган ёки ўтилган мавзуга доир бирор товушсиз тажрибани ўтказиб-бу нима эди? Буни тушунтириб беринг? Бу

кашфийётни биринчи бўлиб ким кашф этган? Деган саволлар билан мурожаат этиш ва ўқувчиларнинг мустақил фикрлаш қобилиятларини ривожлантириш мумкин.

Замонавий педагогик технологиянинг қайси методидан фойдаланишдан қатъий назар дарс самарадорлигини ошириш асосий мақсаддир ва бунда педагогик маҳорат ҳал қилувчи омилдир.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Н.Н. Азизхўжаева Педагогик технология ва педагогик маҳорат ўқув қўлланма ТДПУ 2003
2. П. Ҳабибуллаев, А. Бойдедаев, А.Баҳромов, Ж. Усаров, К. Суяров, М. Юлдашева Физика 8-синф дарслиги Ташкент 2019 йил
3. Р. Ишмухаммедов., А. Абдуқодиров., А. Пардаев. Таълимда инновацион технологиялар. Ташкент. Истеъдод 2008 йил.
4. Бабанский Ю.К. Методика преподавания физики в средней школе. –М.: Просвещение. 1968. –199 с.

ЭЛЕМЕНТАР ЗАРРАЛАР ФИЗИКАСИ БЎЛИМИНИ ФАНЛАРАРО АЛОҚАДОРЛИК АСОСИДА ЎҚИТИШ

Давлетниязов Саламат Палуаниязович
Ассистент ўқитувчи -Ажиниёз номидаги
Нукус давлат педагогика институти

Физиканинг бошқа бўлимлари каби элементар зарралар физикасини ҳам инсонпарварлаштириш учун ўқитиш мазмуни бу соҳанинг ўзига хослиги, асосий қонун-қоидалари, жараёнлар табиатини яққол очиб берадиган, бошқа бўлимларда бўлган каби шу соҳани чуқур тасаввур қилишга ёрдам берадиган мавзулар нуқтай-назардан ташкил қилиш кераклиги таъкидлаб ўтилган эди. Шу соҳани (1-4) ишларда олий таълим бакалаврият босқичида элементар зарралар физикаси бўлимнинг такомиллаштирилган мазмуни ишлаб чиқилди ва уни самарали ўқитиш методикаси таклиф қилинди. Эндиги вазифа бу соҳани бошқа фанлар билан алоқадорликда, яъни фанлараро алоқадорлик принципига таянган ҳолда ўқитишни ташкил қилишдир. Чунки, бу соҳанинг ўзига хосликлардан бири зарралар оламидаги жараёнларнинг кўз билан кузатиб бўлмаслиги ҳамда юқори даражадаги тасаввур қилишни талаб қилишдир. Шу сабабли ҳам элементар зарралар физикаси жараёнларини яхши ўзлаштириш учун уни инсонпарварлаштириш талаб қилинади. Яъни бу бўлимга тегишли барча ходиса-жараёнларни бизни ўраб турган моддий оламдаги рўй бераётган жараёнлар билан боғлаш ҳамда бу ходисалар орқали уни ўзлаштириш самарадорлигини ошириш, физиканинг бошқа бўлимлари каби бу соҳа тўғрисидаги билимлар системаси ва тасаввурларни шакллантириш зарур. Бу вазифани амалга ошириш учун фанлараро алоқадорлик тамойилидан фойдаланиш ўринлидир. Бу қонун-қоидаларни ҳам фанлараро алоқадорлик принцип асосида бошқа фанлар билан алоқадорликда ўрганиш ва уларни умуман бутун элементар зарралар физикаси бўлимини ўқитиш самарадорлигини янада ошириш мумкинлиги (5) ишда кўрсатиб ўтилган эди.

Зарралар физикасига хос сақланиш қонунларидан бири барион заряди (сони)нинг сақланиш қонунидир. Агар кимё фани билан алоқадорликни қарайдиган бўлсак, турли хилдаги кимёвий жараёнларда бу қонун маълум маънода тўлиқ бажарилишини кузатиш мумкин. Бу ўринда физика ва кимё фанларини фанлараро алоқадорликда ўқитиш муаммоларга бағишланган кўплаб ишларнинг таҳлили С. Рўзибоев Э. Турдикуловнинг

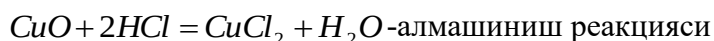
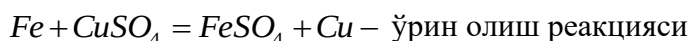
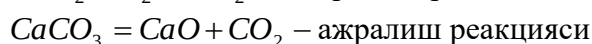
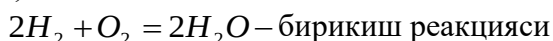
«Мактабда атом ва ядро физикасини кимё билан боғлаб ўқитиш» (6) ишида таъкидлаб ўтишимиз мумкин. Агар зарра физикаси нуктаи-назардан қарасак, элементар зарраларни 3 тоифа (авлод)га ажратишимиз мумкин. Уларни

$$\begin{aligned} \text{I. } & \left(\begin{matrix} e^- \\ \nu_e \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} u \\ d \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} e^+ \\ \bar{\nu}_e \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} \bar{u} \\ \bar{d} \end{matrix} \right) \\ \text{II. } & \left(\begin{matrix} \mu^- \\ \nu_\mu \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} c \\ s \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} \mu^+ \\ \bar{\nu}_\mu \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} \bar{c} \\ \bar{s} \end{matrix} \right) \\ \text{III. } & \left(\begin{matrix} \tau^- \\ \nu_\tau \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} t \\ b \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} \tau^+ \\ \bar{\nu}_\tau \end{matrix} \right), \left(\begin{matrix} \bar{t} \\ \bar{b} \end{matrix} \right) \end{aligned}$$

кўринишида ифодалалашимиз мумкин. Бизни ўраб турган моддий олам I авлод элементларнинг бирикишдан ҳосил бўлган. II ва III авлод элементларидан тузилган зарраларнинг ўзаро таъсиридан ҳосил бўладилар ва қисқа вақт яшаб яна I авлод элементларидан тузилган зарраларига айланишади. Масалан модданинг энг кичик элементин атом десак, ҳар қандай атом ядро ва унинг атрофида айланма ҳаракат қилувчи электронлардан ташкил топган. Ядронинг ўзи эса протон ва нейтронлардан ташкил топган. Ўз навбатида протон ва нейтронлар u - ва d - кварклардан тузилган, яъни $p(uud)$ ва $n(udd)$ таркибга эга. I авлод элементларидан адронларга тегишли яна π – мезонлар ҳам

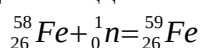
тузилган, яъни улар уч хил турда мавжуд бўлиб мос равишда $\pi^0 = \frac{(u\bar{u} - d\bar{d})}{\sqrt{2}}$, $\pi^- = \bar{u}d$,

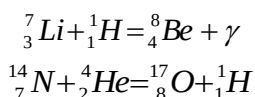
$\pi^+ = u\bar{d}$, кварк структурасига эга. Бу мезонлар протон ва нейтронларни ядрога ушлаб турувчи кучлар ҳисобланади ва ўз навбатида улар кучли ўзаро таъсирни амалга оширувчи глюон кучларининг катта масофадаги «қолдик» кучлари деб қаралади. Энди кимёда ўрганиладиган барча кимёвий жараёнларни қарайдиган бўлсак, бу жараёнларда қатнашаётган кимёвий элементларнинг умумий масса сони - A ҳар қандай жараёнда ўзгармай қолади. Масалан,

каби ҳар қандай кимёвий жараёнда катомлар индивидуаллиги сақланиши натижасида бу атомлар таркибидаги барионлар сони (заряди) ҳам ўзгармай қолади. Маълумки кимёвий элементнинг тартиб номери $-Z$ бу элемент ядросидаги протонлар ҳамда электрон қобиғидаги электронлар сонини белгилайди. Ядрогаги нейтронлар сони эса $N = A - Z$ муносабатдан аниқланади. Юқорида келтирилган жараёнларда, умуман барча кимёвий жараёнларда масса сонининг реакциядан олдинги ва кейинги қийматларининг тенглиги барион (заряди) сонининг моддий оламдаги, яъни I авлод элементларидан тузилган зарралар оламидаги сақланиш қонунини ифодалайди. Бундан ташқари, кимёвий жараёнлар янги моддалар ҳосил бўлиши билан физикавий жараёнлардан фарқланадилар. Физикавий жараёнлар эса модданинг ёки элементнинг бир ҳолатдан бошқасига ўтиши билан ҳаракатланадилар. Шу маънода зарралар физикасидаги барион зарядининг сақланиш қонуни кимё фанида ўзига хосликка эга бўлиб, бу ўзига хослик кимёвий ва физикавий жараёнларнинг хусусиятларида намоён бўлади.

Бу фикрлар ядро физикаси бўлимида янада яққол кўринади. Ҳар қандай ядровий жараёнда юқорида қайд қилиб ўтилган ҳолат яққол намоён бўлади. Масалан,

жараёнларида қатнашувчи элементларнинг атом сони –А, яъни протон ва нейтронларнинг умумий сони ўзгармай қолади. Кимёвий ва ядровий жараёнлардаги бу хусусият зарралар физикасидаги барион заряди (сони)нинг сақланиш қонунининг би ифодаси бўлиб, бу қонун кимёвий жараёнларда атомларнинг парчаланмаслиги, нуклонлар-протон ва нейтронлар тўла сонининг сақланиши каби ҳоссалар сифатида келтирилади. Кимёвий жараёнларда атомларнинг парчаланмаслиги унда қатнашаётган ҳар бир атом таркибининг ўзгармаслигини ва ниҳоят тўла нулонлар сонининг ўзгармаслигини англатади.

Шундай қилиб элементар зарралар оламида биз айтган «7 ўлчамга мос келувчи қонун-қоидалар фақат шу соҳанинг ўзига ҳослиги билан ажралиб туради» деган фикрмиз, яъни барион зарядининг сақланиш қонуни кимё фани ва ядро физикаси бўлимида ҳам ўринли эканлигини қараб чиқдик.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Насриддинов К., Сапаев М., Мансурова М. Зарралар физикаси ўлчов тучуншалари ва бирликлари // Педагогик таълим.-2004. №5.-Б.25-28
2. Насриддинов К., Сапаев М., Мансурова М., Джураева Л. Симметриялар ва сақланиш қонунлари // Педагогик таълим.-2005. №3.-Б.26-28
3. Насриддинов К., Парсохонов А., Мансурова М., Ражабов Н. Изотопик фазо ва изотопик спин // Педагогик таълим.-2005. №6.-Б.25-27
4. Мансурова М. Ю. Олий таълимда элементар зарралар физикаси мазмуни ва уни ўқитиш методикаси (бакалавриат босқичи мисолида): Автореф. дис. ... пед. фанл. номзоди илмий даражасини олиш учун. – Т.: ТДПУ, 2009. – 24 б.
5. Насриддинов К., Давлетниязов С. Зарралар физикасини фанлараро алоқадорликда ўқитиш масаласи //Физика ва астрономия муаммолари. Ўқитиш методикаси. Республика илмий ва илмий-методик конференция материаллари тўплами. –Тошкент. ТДПУ, 2010. –Б. 204-206.
6. Рўзибаев С., Турдикулов Э. Мактабда атом физикасини кимё билан боғлаб ўқитиш.-Т.: Ўқитувчи 1989

УДК 316.7

ПРОЦЕСС ОБРАЗОВАНИЯ В ИНТЕРЕСАХ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РК

Мустафина А.С.

Казахский национальный университет имени аль Фараби

Факультет журналистики

Научный руководитель - Альжанова А.Б.

Алматы, Казахстан

Аннотация. В статье рассматривается понятие устойчивого развития, этапы развития этого понятия и процесс экологического образования в интересах устойчивого развития.

Ключевые слова: образование, устойчивое развитие, концепция, принципы и составляющие, основные направления развития

Казахскому национальному университету им. аль-Фараби была доверена высокая честь представлять среди тысяч университетов мира полномочия Глобального хаба ООН

по устойчивому развитию. Сертификат, подписанный заместителем Генерального секретаря по глобальной коммуникации ООН Алисон Смейл, поступил в университет 12 апреля 2018 года из штаб-квартиры программы ООН «Академическое влияние».

Наш университет первым среди вузов Центральной Азии присоединился в 2011 году к программе "Академическое влияние", нацеленной на поддержку десяти всемирно признанных принципов ООН, которые касаются прав человека, грамотности, устойчивого развития и разрешения конфликтов. Университет сохраняет высокие позиции как ведущий научно-академический центр, активно реализуя задачи "Цифрового Казахстана". КазНУ массово вовлекает молодых исследователей в научно-образовательную среду через программу "Зеленый мост через поколения", созданную в поддержку глобальных энерго-экологических инициатив президента Казахстана.

В настоящее время в Казахстане более 25 вузов присоединились к программе Академическое влияние ООН. Создан Альянс университетов страны, цель которого помочь объединить интеллектуальный потенциал академических кругов и молодежную инициативность, энергию студенчества на пути к реализации 17 целей устойчивого развития ООН и решения глобальных проблем.

Вручение официального сертификата о полномочиях КазНУ как Хаба UNAИ по устойчивому развитию ставит перед университетом новые цели и задачи, является важным свидетельством лидирующей роли университета в сфере устойчивого развития, становится мощным импульсом интеграционных процессов образования и науки на благо безопасного и благополучного будущего [1].

31.01.2020 года в рамках программы международного Форума «Digital Almaty 2020» ректор КазНУ им. аль-Фараби академик Галым Мутанов встретился с заместителем Генерального секретаря ООН Фабрицио Хохшильд и представителем департамента глобальной коммуникации ООН Властимилом Самеком.

Стороны обсудили вопросы участия университета, как Глобального хаба Программы ООН «Академическое влияние» по устойчивому развитию, в мероприятия, посвященных 75-летию Организации Объединенных Наций.

Фабрицио Хохшильд выразил удовлетворение деятельностью КазНУ во главе Глобального хаба, подчеркнув значимость международных инициатив и проектов казахстанского вуза в реализации целей устойчивого развития ООН. Также он отметил важность мероприятий, посвященных юбилею Аль-Фараби, необходимости популяризации его добродетельных идей, которые являются актуальными для устойчивого развития человеческой цивилизации [2].

Об образовании в интересах устойчивого развития (ОУР) сказано много. Ученые, практики, политики и общественные деятели спорят о том, что такое ОУР, как его определить, существует ли предмет ОУР сам по себе. Можно ли говорить "для" устойчивого развития или следует употреблять словосочетание "в интересах"? Как оценить результаты ОУР. Тем не менее, разработка идей, учебных курсов, программ и политики в области ОУР продолжается. Создаются кафедры в вузах, выпускаются статьи, книги, проводятся конференции по УР, 2005-2014 гг. Генеральной Ассамблеей ООН был объявлен десятилетием ООН по ОУР.

Многочисленные документы и соглашения в области ОУР остаются добровольными и рамочными, не имеющими юридической силы. Тем не менее, они действуют на глобальном, региональном, национальных уровнях, определяя не только направления работы, но и государственную и международную политику в этой области.

Образование, нацеленное на приобретение знаний и навыков, способствует формированию взглядов, позиций ценностей, воспитанию гражданина, непосредственно влияет на достижение долгосрочных целей, выбор сценария развития общества. Переориентация образования в интересах отказа от неустойчивых моделей производства и потребления, бережного отношения к окружающей среде, достижения взаимопонимания и

социальной стабильности, а также решения целого ряда задач экономического, социального и экологического развития, должна способствовать переходу человечества на путь устойчивого развития.

Несмотря на весьма широкое толкование термина "устойчивое развитие", в международной политической практике чаще всего его понимают в соответствии с определением комиссии Брундтланд 1987 г.: Это такое развитие, которое удовлетворяет потребности настоящего времени, но не ставит под угрозу способность будущих поколений удовлетворять свои собственные потребности

Указанное определение не столько объясняет сам термин, сколько перечисляет цели развития цивилизации. Другими словами, устойчивое развитие — это социально желательное, экономически жизнеспособное и экологически устойчивое развитие общества. Тем не менее дискуссии о том, что такое устойчивое развитие и насколько неточен перевод этого словосочетания на различные языки, продолжается. Наряду с этим продолжается и полемика о том, что входит в концепцию и в чем состоит предмет образования в интересах устойчивого развития.

Не осталось в стороне и образование [3].

Концепция ОУР. ОУР — это прежде всего формирующаяся концепция, построенная на следующих принципах:

1. всеобщности и непрерывности образования;
2. междисциплинарного подхода;
3. взаимодействия преподавателя и учащегося при обучении.

Основой ОУР являются всеобщность обучения, всесторонняя поддержка государством и обществом, совмещение обучения с воспитанием, а также интеграция достижений всех современных отраслей знания.

Принципы и составляющие ОУР. Основными компонентами ОУР, согласно документам ЮНЕСКО и некоторых международных совещаний можно считать: образование (обучение); подготовку и переподготовку кадров; выработку навыков; формирование системы ценностей и воспитание; информирование и просвещение населения.

Особое внимание к задачам устойчивого развития на всех этих этапах должно обращаться на понимание устойчивости, улучшение качества жизни, снижение рисков. Политики и практики, государственные органы и НПО выделяют основополагающие принципы в ОУР, а именно:

- единство общего, профессионального, экологического, экономического и социального образования;
- преемственность программ разных уровней;
- взаимосвязь с др. программами и программами одного уровня;
- адаптивность;
- учет местных особенностей;
- разнообразие форм и методов;
- связь с практической деятельностью.

Формирование системы ОУР. Инициатива развития ОУР по праву принадлежит экологическому образованию. В то же время ОУР требует равнозначного развития экологической, социальной и экономической составляющих и представляет собой новую комплексную систему образования.

Следует отметить, что в различных странах ведущая роль в развитии ОУР отводится разным секторам. В Казахстане ведущую роль на государственном уровне играет средняя и высшая школа при активной поддержке со стороны НПО. Вузы готовят кадры для дальнейшей работы, вовлекают в эту работу государственные структуры. Общественные организации, в свою очередь, выступают с инициативами и реализуют на практике задачи

информирования и просвещения населения. Сотрудники вузов и научные работники активно участвуют в работе НПО, особенно в области образования. Для достижения успеха в развитии ОУР в Казахстане, по мнению экспертов, необходимо более активное участие школы. Именно в школе закладываются основы знаний, формируются навыки и создается система ценностей, требующая понимания и осознания задач УР. Элементы ОУР включены в школьную программу неявно, для достижения успеха принципиально важно обеспечить включение концепции устойчивого развития в национальный компонент базисного учебного плана, сделав ее гармоничным интегральным элементом мировоззрения выпускника школы.

Понятно, что только изменения в учебных планах не могут решить проблему развития и осуществления ОУР. Необходимы программы дополнительного образования, повышения квалификации, специальные курсы для самих преподавателей, для лиц, принимающих решения и т. д. Велика роль просветительской деятельности НПО и СМИ, оказывающих существенное влияние на формирование общественного мнения.

Кроме того, принципиальное значение имеет реализация принципов устойчивости на практике - и в управлении предприятиями, организациями, и на бытовом уровне. В первую очередь все это следует внедрять в самих учебных заведениях, где задачи энергосбережения, уменьшения объемов бытовых отходов, использования вторично перерабатываемых материалов и т.д. должны входить в теоретические курсы и стать неотъемлемым и незаменимым элементом культуры поведения. Это требует согласованной работы, понимания и сотрудничества различных организаций и слоев общества на всех уровнях ОУР:

Основные направления. Можно считать, что впервые необходимость развития образования в интересах УР наиболее полно описана в документе "Повестки дня на XXI век", принятого на конференции ООН по окружающей среде и развитию в 1992 г., который стал программой перехода человечества к УР. Далее идеи и предложения по УР получили в других документах ООН и международных соглашениях по УР.

Основные направления развития ОУР можно представить следующим образом: развитие совершенствование базового образования; переориентация образования на всех уровнях для решения вопросов устойчивого развития; расширение понимания и осознание важности устойчивости общественностью; подготовка кадров.

Центр "Содействие устойчивому развитию Республики Казахстан" (Центр "СУР") созданный в 2005 г. был организован для выполнения республиканских и международных проектов [4].

Основные направления деятельности Центра "СУР":

4. разработка межотраслевых целевых показателей перехода к УР;
5. разработка отраслевых показателей перехода к устойчивому развитию;
6. разработка региональных целевых показателей перехода к устойчивому развитию;
7. разработка целевых показателей перехода к устойчивому развитию для предприятий и организаций;
8. создание стратегии перехода к устойчивому развитию и планов действий на региональном уровне, а также для предприятий и организаций; подготовка публичных отчетов о деятельности по переходу к устойчивому развитию предприятий и организаций; организация и проведение семинаров, "круглых столов" и тренингов в сфере охраны окружающей среды и УР;
9. осуществление проектов по заказу государственных органов, международных организаций, частного бизнеса в области охраны окружающей среды и УР;
10. осуществление информационного взаимодействия по вопросам УР;
11. формирование и поддержание базы данных практики и опыта в сфере перехода к УР.

Наш опыт работы над соглашениями, результаты поиска документов по ОУР, работа с экспертами, проведение семинаров, "круглых столов" в этой области нашли отражение в деятельности центра. Надеемся, что Центр будет полезен всем, кому необходима помощь в организации семинаров, "круглых столов" и тренингов в сфере охраны окружающей среды и УР, документы в области экологического образования в интересах УР, и всем тем, кому интересны наши разработки.

СПИСОК ИСПОЛЬЗУЕМЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Глобальный хаб программы ООН «Академическое влияние» // URL: <https://www.kaznu.kz/RU/3/news/one/13445/>
2. Во благо устойчивого развития // URL: <https://www.kaznu.kz/ru/3/news/one/18805/>
3. Образование в интересах устойчивого развития в международных документах и соглашениях. - М.: "Эко - согласие" 2005. - 142 с.
4. Центр "Содействие устойчивому развитию Республики Казахстан" // URL: <https://csd-center.kz/>

УДК 37.026.9

O'QUVCHILARDA ERKIN FIKRLASHNI SHAKLLANTIRISHDA INTERFAOL METODLAR

Asqarova O'g'ilxon Mamashakirovna

Namangan davlat universiteti "Pedagogika va psixologiyasi kafedrası" dotsenti, p.f.d.,
Namangan, Uzbekistan

Annotatsiya. Ushbu maqolada o'quvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishga e'tibor qaratish hamda o'qituvchining innovatsion faoliyati orqali ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish yaxshi samara berishi haqida so'z yuritilib, ta'lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish – ta'lim samaradorligini oshiradigan innovatsion usul ekanligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: erkin fikr, mustaqil izlanish, ijodiy yondashuv, tafakkur yuritish, ishchanlik o'yinlari, aqliy hujum.

Mustaqil va erkin fikrlaydigan erkin shaxsning shakllanishi mustaqil O'zbekistonning kelajagi, uning demokratik jamiyat sifatida taraqqiyoti uchun muhim ahamiyatga ega. Shu sababli hozirgi kunda o'qituvchi-pedagoglar oldida mas'uliyatli vazifalar turibdi. Yoshlarni yangicha ishlashga va tafakkur yuritishga o'rgatish – davr talabidir.

O'quvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishga e'tibor qaratish zarur. Bunda o'qituvchining innovatsion faoliyati orqali ta'lim jarayonini interfaol metodlar orqali tashkil etishi yaxshi samara beradi. Ayniqsa, o'quvchilarni maqsadni anglashga, shu maqsadni ta'lim jarayonida nechog'li amalga oshganini tahlil qilishga o'rgatish, o'quvchilarni o'z-o'zini anglashga, o'zining faoliyati va o'zgaralar faoliyatiga to'g'ri baho bera bilishga o'rgatishda muhim o'rin tutadi.

Shaxsning qiziqish yoki qobiliyatlaridan qat'iy nazar bir xilda, bir maqsad yo'lida izlanish, fikrlash, ishlashga undaydi.

O'quvchilarning rivojlanish darajasi, tayyorgarligi bir xil bo'lganligi tufayli bilim va ko'nikmalarni qabul qilib olish, o'zlashtirish birdek natijani kafolatlamaydi. Dars sifati va samaradorligi pasayishi holatlari kuzatiladi.

O'qish, o'zlashtirishlari sust bo'lgan o'quvchilar sekin ishlaydilar. O'quv materiallarini to'la o'zlashtira olmaydilar. Ular ko'proq o'qituvchining shaxsiy e'tiboriga muhtojlik sezadilar. Lekin, ayrim o'quvchilar murakkabroq, qiyinlik darajasi yuqoriroq bo'lgan materiallarni o'zlashtirishga moyil bo'ladilar. Ayrimlari esa, ko'proq mustaqil izlanish, ijodiy yondashuv asosida ishlashga qiziqish bilan qaraydilar. Shuning uchun, umumiy yo'nalishli darslarda savol-javoblar, laboratoriya ishlari, mashqlar bajarish, masalalar echish iloji boricha o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan bo'lishi maqsadga muvofiqdir.

Shuni ta'kidlash mumkinki, darslar bir xillik, umumiy yondashuv, bir xil qolipdagi ta'limiy faoliyatdan qochishni taqozo etadi:

Orientir. O'yin ishtirokchilari va ekspertlarni tayyorlash bosqichi.

O'quv jarayonining ish rejasi o'qituvchi tomonidan taklif etiladi. O'quvchilar bilan hamkorlikda mashg'ulotning maqsad va vazifalari aniqlanadi. O'quv jarayonining muammosi shakllantiriladi. O'quv jarayonida kechadigan imitatsiya, o'yin qoidalari, umumishining borishi aytiladi, o'quvchiga o'quv jarayoni materiali paketi tarqatiladi.

- O'quv jarayoniga borishga tayyorgarlik.

O'quv materiallari, vaziyatlar, instruksiya va boshqa paket hujjatlari bilan tanishish. O'yin qoidalari tablosi tuziladi. Unga o'yin ssenariysi, o'yin ketma-ketligi, olinadigan natijalar aks ettiriladi. O'yin jarayonining o'zgartirish, unga chetdan aralashish man etiladi. Faqatgina jarayonni olib borishgina, ayrim korrektilovkalarni kiritish mumkin. O'yin belgilanganda o'qituvchi unga aralashmay, uni kuzatib, boshqarib boradi. Uning asosiy vazifasi muhokamani tashkil etish, o'yinni kuzatib turish, natijalarni, olinayotgan fikr-mulohazalarni hisoblash, ishtirokchilarning savollariga javob berish.

- O'tkazilgan o'yin muhokamasi.

O'tkazilgan o'yin jarayonini tahlil etish, muxokama etish, baholashdan iborat. O'qituvchi yakuniy muhokamani o'tkazadi. Muhokamada ishtirokchi va ekspertlar fikr almashadilar, o'z pozitsiyalarini himoya qiladilar, taassurotlarni, paydo bo'lgan muammo va fikrlarni bildiradilar.

Yuqoridagi axborotlardan ma'lum bo'ldiki interfaol holatda kechgan ishchanlik o'yinlarida: o'qituvchi – o'quvchi, o'qituvchi – guruh, o'quvchi – guruh, o'quvchi-o'quvchi, guruh-guruhlar orasida o'zaro muloqotlar bo'lib o'tishi orqali o'quv mazmuni o'zlashtiriladi.

Interfaol usulda ish yuritmoqchi bo'lgan o'qituvchilarga shuni eslatmoq mumkinki, yangicha ishlash uchun faqatgina maqola, adabiyotlar o'qishning o'zi kamlik qiladi. Buning uchun, ya'ni o'qituvchi o'z faoliyatida interfaol metodlarni qo'llash uchun, u shaxsan o'zi ishchanlik o'yinlari, aqliy hujum, munozara, debatlarida qatnashib, o'zi tajribadan o'tkazadi, bu ishga shaxsiy xissasini qo'shib borishi kerak.

Buning uchun u interfaol darslarning o'tkazishning quyidagi qoidalarini bilib, o'zlashtirib, amalga kiritishi kerak:

Birinchidan, interfaol mashg'ulotlarga barcha ishtirokchilar (o'quvchilar) jalb etilishi talab qilinadi. Bunda shunday texnologiyalar tanlanishi kerakki, ish jarayonida barcha ishtirokchilarning ishtiroki yoki muhokamasi ta'minlansin;

Ikkinchidan, mashg'ulotga ishtirok etishni psixologik tayyorlash zarur. Darsda ishtirok etuvchilar jarayonga kirishib ketishga tayyor emasligini hisobga olmoq kerak. Yangi tashkil etilayotgan interfaol darslarda ulardagi xadiksirash, tortinchoqlik, indamaslik holatlari darsning faol qechishi, ichki imkoniyatlarni ishga solishga to'sqinlik qilib kuzatiladi;

Uchunchidan, o'quvchilarni yangi texnologiyalarni ko'plab joriy etish bilan toliqtirmaslik. Ishtirokchi imkoniyati, pedagogik texnologiya sifati bir-biriga mos kelgani ma'qul. Bir guruhda ishtirokchilar soni 30 kishidan oshib ketmasligi kerak. Shunday sharoitdagina kichik guruhlarda ishlash, fikrini erkin bayon etish, muammolar echimini topish oson kechadi;

To'rtinchidan, mashg'ulot olib boriladigan xonalarni tayyorlashga alohida e'tibor berish kerak. Sinf shunday tayyorlanishi kerakki, kichik va katta guruh bilan ishlaganda, ular erkin harakatlansinlar. Boshqacha qilib aytganda, o'quvchiga qulay muhit yaratilishi kerak. Ayniqsa, o'quvchining bir-biri bilan muloqotda bo'yin egib o'tirishi noqulaylik keltirib chiqaradi.

Stollarni 4-6 kishilik qilib qo'yish, guruh a'zolarining bir-birlariga qarab o'tirishi, ko'rib, fikrlashuvga qulay muhit yaratilishi yaxshi natijalar beradi;

Beshinchidan, ishchanlik o'yinlarini olib borishdan oldin uning reglamenti, ketma-ketligiga rioya qilish kerak. Unga qat'iy rioya qilishni oldindan kelishib olgan ma'qul. Har bir ishtirokchi har qanday fikrlash, nuqtai nazarga chidamli bo'lish, oxirigacha eshitishi, tanqid qilmasligi kerak. Har bir ishtirokchining so'z erkinligiga hurmat bilan qarash, shaxs hurmatini saqlash;

Oltinchidan, ishtirokchilarning kichik guruhlariga bo'linishlariga diqqat-e'tibor bilan qarash kerak. Avvalo, kichik guruhlarini shakllantirish erkin, xohish-istaklar asosida kechgani ma'qul. Keyinchalik guruhlarini tasodifiy shakllantirishga o'tilgan ma'qul. Demak, interfaol usullar birdaniga ko'pgina vazifalarni bajara olishga imkon beradi.

Eng muhimi, interfaol usullar o'quvchilarning kommunikativ bilimi, tushunchasini, kunikma va malakalarini oshiradi. Ularni hamkorlik, hamjixatlik, do'stona munosabatlarda ishlashni ta'minlaydi. Ayniqsa, bir-birlarini eshitish, fikrini bayon etish, o'zaro hurmatga undaydi.

Bu usulda ishlash sinfda ruhiy holatni, yuklamalarini engillashtiradi. Mashg'ulot shakllarini, faoliyatlarini o'zgartirib turish asosida muhim muammolar echishni topishga o'rganib boradilar.

Yuqoridagilardan ma'lum bo'ldiki, o'qituvchi dars beruvchi emas, balki o'quvchilarni muammoga yo'naltiruvchi, tadqiqot faoliyati maslahatchisi, tashkilotchisi va muvofiqlashtiruvchisidir. U o'quvchining mustaqil fikrlashi uchun sharoit yaratadi va ularni tashabbusini qo'llab-quvvatlaydi.

O'z navbatida o'quvchilar o'qituvchi bilan birgalikda o'qitish jarayoni va uning natijalari uchun mas'uliyatni taqsimlash orqali o'qish jarayonining to'laqonli ishtirokchilariga aylanadi.

Masalan, fikrlar hujumining maqsadi mumkin qadar katta miqdordagi g'oyalarni yig'ish, o'quvchilarni ayni bir xil fikrlash inersiyasidan xoli etish, ijodiy vazifalarni echish jarayonida dastlab paydo bo'lgan fikrlarni engishdir. Ushbu usul biror muammoni echishda guruh ishtirokchilari tomonidan bildirilgan erkin fikr va mulohazalarni to'plab, ular orqali ma'lum bir echimga kelinadi hamda eng samarali hisoblanadi. Bu usul orqali shaxsni texnik rivojlantirish mumkin, u to'g'ri va ijobiy qo'llanilganda shaxsni erkin, ijodiy va nostandart fikrlashga o'rgatadi. Fikrlar hujumini tashkil etishda bir guruh o'quvchilar to'planadi va ular oldiga biror muammoli vaziyatni echish bo'yicha o'z echimlarini (fikr, mulohaza) bildirishlari so'raladi.

Dars jarayonida qo'llanilgan fikrlar hujumida bildirilgan g'oya va fikrlar muhokama etilmaydi va baholanmaydi. Bildirilgan har qanday g'oya va fikrlar, ular hatto bo'lmag'ur bo'lsa ham hisobga olinadi, qancha ko'p g'oya va fikrlar bildirilsa shuncha yaxshi. Bildirilgan g'oya va fikrlarni to'ldirish va yanada kengaytirish mumkin. G'oya va fikrlarni bildirish uchun vaqt aniq belgilanadi. Uslulning asosiy tamoyili va qoidasi bahs ishtirokchilari ishlab chiqqan g'oyalar tanqidini mutlaq taqiqlash, har qanday luqma va hazil-mutoyibani rag'batlantirishdir.

Xulosa o'rnida, *Muammo, Ishtirokchilar, Fikr va g'oyalarni to'plash, Fikr va g'oyalarni bildirish, Fikr va g'oyalarni guruhlash, Muhokama, To'g'ri va samarali yechimga kelish* kafolatli natijaga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Tolipov O'. Usmonboeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. -T.: 2006 ta'lim. 2004,1, 2.
- 2.Haydarova O.Q. "Tafakkur va faoliyatga asoslangan ta'lim". //Xalq ta'limi, 2-son, 2003.
- 3.Turg'unboev K. va Rizaev A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. —"Andijon nashriyot-matbaa". 2008. 132 b.

UDC 37.01c

ON THE NATIONAL SPECIFICITY OF EDUCATIONAL POLICY IN THE EASTERN COUNTRIES

Issina Gaukhar Ilikeshevna

Doctor of Philology, Professor

Karaganda State University named after Ye.A. Buketov

Karaganda, Kazakhstan

Abstract. The article is devoted to the analysis of national characteristics of educational policy in eastern countries. The traditions of eastern education represent a man as an integral part of the biological nature of the planet. The educational function is characteristic of the entire educational system of the East, cultivating its moral aspect.

Keywords: educational policy, traditions, education system, universal and national values, eastern countries.

This century is marked by huge achievements in the field of education, which formed the basis of both social transformations and scientific and technological progress. The need to study the specifics of modern education, the relationship of Western and Eastern educational systems is due to serious problems that exist in these areas.

The priority problem is the lack of fundamentalization of education and the decline in the humanization of science and education. Studies of the relationship between the educational systems of East and West and their integration into a single world educational space are of particular relevance. The combination of a rational Western European education with an eastern education should take into account the specific characteristics of each country, since the West is more inclined to a technical, rational comprehension of the world, and the East to an intuitive, sensitive one.

Today, the experience of the Eastern educational policy and the Eastern philosophy of education are of great interest to the world community. Scientists note the rapid growth of interest to the East, the expansion and deepening of the analysis of oriental studies. Thinkers of the East tried to penetrate into the essence of human nature, to take into account the social and biological determinants of education. The main purpose of education was the desire of a person to acquire high spiritual and moral qualities.

The fact is obvious that traditional stereotypical ideas about the existence of an allegedly unified scientific and educational methodology are being erased. The crisis of modern social problems casts doubt on the value potential of the worldview foundations of Western civilization, its ideas of individualism, anthropocentrism, and reorientation of social and personal consciousness on the values of the material order. An alternative to anthropocentric thinking, which led the West to a technocratic civilization that is dangerous for the existence of various cultures, is the eastern concept of the world. In this regard, the issue of studying the Eastern educational experience, the analysis of national characteristics of educational policy, universal values in Eastern cultures seems to be relevant.

Passing advanced training courses on a scientific and educational program in Japan (Tokyo, Tsukuba, 2018), in South Korea (Seoul, 2019) made it possible to become more familiar with educational, scientific, cultural experience in eastern countries. The internship program included a fairly broad program: participation in scientific and educational forums, visits to educational institutions, national and cultural objects, work with world scientific literature in national libraries, conversations with students on educational programs.

The education system in Japan is rightfully considered one of the oldest in the world. The origins of development lie in the VI-VII centuries, when the mainland education system from developed Asian countries was brought to the island. The education system of Japan for a long

time functioned with a bias towards the Sino-Korean teaching methodology. Only at the end of the 13th century the situation changed in favor of national priorities. After 1868, the Japanese tried to adopt a Western-style teaching methodology and structure. A number of reforms of the educational system were carried out in Japan after the Second World War [1]. Finally, a powerful education structure was created - one of the best on the planet.

The content of Japanese education is unique. It cultivates the national Japanese spirit, forms the relevant moral standards, and develops traits of a national character. The educational function is not only characteristic of primary and secondary education, but also higher. Throughout the educational path, the idea of cultivating respect for parents, elders, faith in friends passes. This moral aspect is the main difference between Japanese education and Western one. Japanese universities managed to preserve their originality, based on the traditional features of national culture. Having borrowed the structure of training specialists and the technology of the educational process in the USA, Japan has preserved its traditional principles of education management, based on strict centralization.

The issues of reforming the educational system continue to be priority areas of state policy of the Republic of Korea [2]. In a country devoid of minerals, man is the only wealth. Therefore, throughout the whole history, the main emphasis has been placed on the maximum development of human capital, on the formation of such moral qualities that distinguish Koreans and allow them to maintain their independence and break out to the world level. The main reason why Korea managed to become a highly developed, post-industrial state in such a short period of time, according to the Koreans themselves, is seen in the high level of education of the people themselves.

An important difference between the educational policy of the Republic of Korea, which modern Korean politicians and philosophers talk about, is the close relationship between education and tradition. They attribute the high efficiency of the educational strategy to the fact that the reform of education has laid the foundation for Confucian culture. Since the education system of feudal Korea has a centuries-old tradition of Confucian education and upbringing, official Confucian historiography considers the Joseon era (14-19 centuries) the “golden age” of Korean education [2]. Teachers of the Joseon era understood education (a social phenomenon) as the unity of two processes: education and training. At the same time, the educational side prevails in it, since the main goal of education is the spiritual growth of the person, its improvement to the ideal of a noble person, a bearer of the highest moral qualities. Humanity is an essential component of the content of education and training. Thus, the modernization of the content of education at the present stage is aimed at strengthening the humanistic, universal values of education and upbringing.

The main directions of change in the content of education and training include rationalization of the national curriculum and the structure of the cycle of subjects. Reforming results in the development of a differentiated national curriculum and flexible curricula that meet the requirements of the cultural and economic dynamics of modern society.

It should be noted the features of updating the content of education associated with a significant change in the demand for foreign languages in the process of globalization. Currently, multilingualism is becoming the norm in many countries of the world, serves as an additional argument for employment and is an indispensable tool in everyday life.

Numerous works by Korean scientists reveal not only the complex nature of the processes taking place in the educational system of Korea, but also explore the evolutionary development of a holistic phenomenon, which it is from the point of view of its philosophy, organization and continuity.

Thus, while studying educational experience in eastern countries (in our case, Japan, South Korea), we note the uniqueness and originality of eastern education based on the traditional features of national eastern culture, the main purpose of which is to improve social relations in harmony with nature, man himself and society as a whole. In the process of

education, Western anthropocentrism forms a person standing above nature and the world of other creatures, and forms the idea of an increase in human needs. The traditions of eastern education represent a man as an integral part of the biological nature of the planet. The educational function is characteristic of the entire educational system of the East, cultivating its moral aspect.

The acquired scientific and educational experience during our stay in the eastern countries, in our opinion, will contribute to a certain extent to the development of a cognitive scientific and theoretical platform for educational policy in terms of value priorities formed in the space of national consciousness.

REFERENCES:

1. Education in Japan. <https://edunews.ru/education-abroad/sistema-obrazovaniya/v-yaponii.html>
2. Han Mann Gil. Role of education in National Unification // Korea Focus, 2001. Vol. 9. - № 2. - P. 133.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ РАБОЧИХ ЛИСТОВ НА УРОКАХ ХИМИИ И БИОЛОГИИ КАК СПОСОБ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ УЧАЩИХСЯ

Ульянова Раиса Владимировна

Учитель химии и биологии КГУ "Школа - гимназия города Макинска"
акимата Буландынского района

Аннотация: Сегодня образование, ориентированное исключительно на академические и энциклопедические знания, с точки зрения запросов рынка труда, устарело, и от преподавателя требуется уже не трансляция готовых знаний, а организация активной, учебно - познавательной деятельности учащихся. Необходимо, чтобы в школе осуществлялась подготовка учеников к самостоятельному получению знаний и приобретению навыков и умений по выбранному предмету для дальнейшей профессиональной реализации.

Ключевые слова: Обновление содержания образования, самостоятельная работа на уроке, оценивание и самооценивание, формативное и суммативное оценивание, деятельностный подход.

Процесс обучения – это целенаправленное, последовательное изменяющееся взаимодействие учителя и учащегося, в ходе которого решаются задачи образования, воспитания и развития школьников.

Современные требования к уровню и качеству владения учащимися универсальными учебными действиями (УУД) и одновременно специфика содержания школьного курса химии делают необходимым умение учителем структурировать учебную информацию таким образом, чтобы деятельность ученика во время занятия была максимально эффективна.

Современный урок должен быть привлекательным и содержательным для обучающихся с разными образовательными способностями, разным уровнем интеллектуального и личностного развития. Задача учителя состоит в том, чтобы создать условия практического овладения материалом для каждого учащегося, выбрать такие методы обучения, которые позволили бы каждому ученику проявить активность, творчество, активизировать познавательную деятельность учащегося в процессе обучения с учетом способностей, уровня обученности, склонностей. Нельзя забывать и о том, что в настоящее время одной из основных образовательных задач, решаемых школой, является

обучение учащихся работе с различными источниками информации, переход от информационно – объяснительной технологии обучения к деятельностно – развивающей. Важным становятся не только усвоенные знания, но и сами способы усвоения и переработки учебной информации, развитие познавательных сил и творческого потенциала учащихся. Создания и применения рабочих листов как способа организации, аудиторной самостоятельной работы учащихся на уроках химии и биологии, повышает результативность учебного процесса.

Рабочие листы относят к универсальным средствам обучения. Их применяют в учебном процессе для углубления знаний и умений учащихся, для самостоятельного изучения материала, выполнения практических заданий. Рабочие листы могут использоваться при любой форме организации обучения.

Работа учащихся на уроке, организованная с использованием листов заданий, реализует личностно-ориентированный подход к обучению и способствует их вовлечению в активную познавательную деятельность.

Рабочий лист – «формализованная анкета, предназначенная для обработки и записи структурированных данных». Мы будем понимать под этим термином разработанный учителем лист с заданиями, которые необходимо выполнить по ходу объяснения материала или после изучения темы.

Рабочие листы бывают 3-х видов:

- ✓ информационные (включают новый материал, дополнительную информацию, правила и пр.);
- ✓ тестовые (контрольные вопросы; задания, аналогичные заданиям СОР и СОЧ);
- ✓ интегрированные (информационный блок, материалы для проверки, задания для самостоятельной работы).

Наиболее эффективным при изучении материала является интегрированный рабочий лист.

Рабочие листы могут также включать опорные схемы, таблицы, ребусы, кроссворды, цитаты, карты, иллюстративный материал и пр.

Любая работа на любом уроке – это работа с информацией, с которой необходимо произвести определённые действия. Объем информации, особенно в старших классах, достаточно велик. Рабочие листы призваны поставить ученика в активную позицию по отношению к содержанию текста.

Рабочий лист позволяет обучающимся самостоятельно получать, осмысливать и осваивать новый материал, обрабатывать полученную информацию, формировать свое мнение на основе полученной информации; развивает умение работать с различными источниками информации, абстрактное и наглядно-образное мышление. Он позволяет также провести комплексную оценку формирования компетенций обучающихся.

С использованием рабочих листов эффективно проведение уроков как по обобщению, так и по изучению нового учебного материала. Рабочие листы можно использовать как на протяжении всего урока, так и на любом этапе урока.

Современная концепция образования подводит нас к тому, что самостоятельная работа является начальным этапом в развитии навыков самообразования, она становится фундаментом для формирования предметной самостоятельности обучающихся и способствует более эффективному овладению учебным материалом. За годы своей педагогической деятельности я столкнулась с проблемой, большинство учащихся испытывают трудности в планировании и организации своей самостоятельной работы. Самостоятельная работа многих учеников отличается неэффективностью: несмотря на большие затраты времени, им не удается достичь высоких результатов в данном виде работы. Поэтому считаю целесообразным использовать рабочих листов .

При организации, аудиторной самостоятельной работы учащихся, я использую рабочие листы, которые составляю самостоятельно и встраиваю в структуру урока. В

рабочем листе прописываю тему урока и цель работы, вопросы и задания располагаю по принципу от простого к сложному, стараюсь формулировать их таким образом, чтобы помочь ученикам выделить наиболее существенное в изучаемой теме. Заполнение листов осуществляется на основе внимательной работы с учебными текстами, которые находятся либо в учебнике, либо в информационной карте.

Рабочие листы направляют деятельность учащихся по изучаемой теме и помогают акцентировать внимание на наиболее важных ее моментах. Целиком заполненный рабочий лист, в котором своевременно внесены необходимые уточнения и исправления, вклеивается в тетрадь. В дальнейшем он становится отличным конспектом для повторения пройденного материала или для подготовки к экзамену.

Контрольно-оценочная деятельность в педагогическом процессе никогда не должна быть и не будет прекращена ни на каком этапе обучения, она не должна и слабеть, она должна только качественно меняться. И мы часто сталкиваемся с проблемой: ЧТО поставить ученику за работу на уроке, если он сегодня “поднялся” на одну ступеньку выше, но все еще не “дотягивает” до желаемого результата, но “рост” ученика заметен!!! Как не дать угаснуть тому огоньку, который теплится в нем?

На своих уроках рассматривала разные подходы к формам и методам контроля, оценки и самооценки обучающихся на уроке... вот тогда совместными усилиями педагогов и учеников стали появляться листы оценки, самооценки, рабочие листы к отдельным урокам и темам.

Рабочий лист к уроку включает элементы оценивания на разных этапах урока, итоговую самооценку ученика, оценку учителя, имеет набор образцовых заданий, является своего рода ориентиром при изучении некоторых тем курса предмета. Вместе с тем Рабочие листы становились своего рода диагностической картой по изучению предмета, демонстрируя при этом личностный рост ученика, связь с другими предметами.

Итак, Рабочий лист – это лист,

- где прописаны все задания, которые ученики могут выполнить на уроке; чёткие указания, как и что должны ученики сделать за урок;
- где ученику предоставляется возможность самостоятельного формулирования целей и задач предстоящего урока;
- условие самостоятельного освоения учебным материалом, часто с предложением нескольких маршрутов для этого;
- возможность оценить свою работу (сравнить с эталоном, образцом выполнения...).

Рабочий лист может быть в 2-х видах: *одинаковый для всех* учащихся класса или *индивидуальный*.

Рабочий лист – это система заданий по определенной теме урока, разработанная самим учителем с целью обучения детей работе с информацией в разных видах. Учебный материал дробится на несколько логически завершенных частей, причем каждая следующая часть связана с предыдущей. Такой способ подачи информации позволяет ребенку сфокусировать внимание на главном.

Целесообразность использования рабочего листа обоснована большим объемом информации, которую каждому ученику необходимо освоить. Рабочий лист может применяться как для классной, так и для домашней работы. Такая форма работы позволяет выстроить логику усвоения новых знаний.

Работа с листами может быть не только индивидуальной, но и групповой, что помогает социализации обучающихся, формирует коммуникативные компетенции.

Рабочие листы могут включать задания более высокого уровня, требующие умения анализировать, сравнивать, применять знания в новых ситуациях. Вся работа на этом уровне построена на том, что теоретические основы материала изучаются на примерах, практических заданиях, обучающиеся добывают знания самостоятельно, делают выводы и сравнивают их с теорией учебника или иного источника. Задания рабочего листа могут

дополнять и иллюстрировать материал уроков, на которых изучаются наиболее сложные темы, что позволяет расширить информационное пространство урока, а также сделать процесс усвоения материала более эффективным. Кроме того, заполнение листа непосредственно по ходу урока позволяет сразу теоретические знания переводить в практическую форму.

Каждый рабочий лист – это модель урока, которую можно корректировать, дополнять, а затем использовать как опорный материал для закрепления или повторения материала. Кроме того, рабочий лист можно дополнить информационным листом, где каждый найдёт для себя новую интересную информацию, что в конечном итоге повышает интерес к предмету, то есть мотивирует на успешное обучение.

Стимулом к изучению предмета и получению знаний может быть и личная значимость материала для каждого школьника. Рабочий лист включает задания и информацию именно практической направленности.

Рабочий лист позволяет организовать продуктивную самостоятельную работу учащихся с учебным материалом на уроке, помогает активизировать учеников на любом этапе урока, является замечательным средством получения обратной связи.

Разработанный специально к уроку, рабочий лист помогает ученику разобраться в композиции урока, увидеть, от чего и к чему он в процессе учёбы "двигался". Значит, ученику легче сделать выводы по уроку, "пробежав ещё раз глазами" по своей работе, оценить, насколько он был активен на уроке, насколько продуктивно "учился", есть возможность оценить себя, одноклассников, корректировать оценку в оде урока, серии уроков.

Процесс разработки и подготовки как урока, так и Рабочего листа ОЧЕНЬ трудоёмкий! Учитель на таком уроке не выполняет главенствующую роль, не является основным "вещателем" знаний, а становится консультантом, координатором и наблюдателем, тогда как ученики становятся учителями, исследователями и сотрудниками.

Что делать с заполненными Рабочими листами? Рабочие листы можно накапливать в портфолио, как результат продвижения обучающегося для получения полной картины по предмету.

В ходе составления рабочего листа учитель реализует индивидуальный подход к обучающимся, подбирая задания с разным уровнем сложности; каждый ученик может легко сориентироваться в пространстве листа, заранее понимая, что конкретно требуется сделать, каковы цели и задачи урока, может выбрать задание «по силам». Просматривая самостоятельно заполненный рабочий лист, ученик может подвести итоги своей работы и воспользоваться материалом листа на последующих уроках или при подготовке к итоговой аттестации. Кроме того, учитель реализует и свои творческие способности; а если удастся сделать рабочий лист привлекательным или необычным по оформлению и содержанию, то это будет способствовать повышению мотивации учащихся.

Анализируя собственный опыт, я пришла к выводу, что использование рабочих листов позволяет мне сделать процесс обучения более интересным и менее сложным. Происходит 100% охват учебной деятельностью всех учеников на уроке. Повышается качество усвоения материала, *учащиеся становятся более самостоятельными.*

Рабочие листы использую еще и в ситуации, когда ученик по какой-то причине пропустил урок и необходима коррекция знаний. В этом случае маршрутный лист позволяет ему выйти из числа неуспевающих, а мне как педагогу приблизиться к 100% успеваемости.

Таким образом, рабочие листы позволяют решить следующие задачи:

- учет особенностей класса, уровня подготовки каждого ученика;
- включение заданий разного уровня и вида;
- интеграция материала;

- вовлеченность каждого ученика в активную деятельность;
- повышение концентрации внимания обучающихся на изучаемом материале;
- облегчение запоминания материала за счет активизации всех видов памяти;
- возможность проработать материал дома (в т.ч. в процессе дистанционного обучения).

Все эти особенности рабочего листа делают его эффективным способом организации учебного процесса на уроках.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Гаева Е.А. Современные подходы к управлению познавательной деятельностью учащихся на уроке. // school-15-shadr.ucoz.ru › publ/1-1-0-3
2. Тихончук Т.В. Управление деятельностью учеников – важнейшая функция учителя. // ucheba.com › met_rus/k_nachalka/upravlenie.htm
3. Сенновский И.Б. Управленческая деятельность учителя. // http://portalus.ru
4. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний. // Москва, 1984 г.
5. Ахметов М.А., Мусенова Э.А. Техники управления учебной деятельностью учащихся. // Интернет- журнал «Эйдос». – 2008 г.
6. Ключева Н.В. Педагогическая психология: учебник для вузов. Приемы и техники управления учащимися на уроке. // Москва, 2006 г.

ГРНТИ 77.03.05

МЕКТЕПТЕ ҚОЗҒАЛЫС ОЙЫНДАРЫН ӨТКІЗУ ӘДІСТЕРІ

Орынбек Жандос

Қорқыт Ата атындағы ҚМУ Жаратылыстану институтының студенті
Ғылыми жетекшісі - Есіркепов Жандос Мергенбайұлы
Қызылорда, Қазақстан

Аннотация: Бұл мақалада балалардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, жалпы білім беретін мектепте дене шынықтыру сабағында қозғалмалы ойындарды өткізудің түрлері мен әдістері қарастырылады. Сонымен қатар, әр сынып үшін ойын нұсқалары ұсынылады, сабақтың негізгі жүктемесін орындағаннан кейін оқушылардың тыныс алуын қалпына келтіруге арналған ойындар беріледі.

Кілт сөздер: мектеп, қозғалыс ойындары, тәрбие, сынып, дене тәрбиесі, мұғалім.

Жалпы білім беретін мектептің дене тәрбиесі пәні бағдарламасына «Қозғалыс ойындары және спорттық ойындар» бөлімі енгізілген. Бірақ бағдарламада сыныптар үшін нақты бөлімдер мен ойын түрлері атап көрсетілмегендіктен дене тәрбиесі мұғалімдері сабақ барысында қозғалыс ойындарын өткізу барысында қиындықтарға жиі кездесетіндігі белгілі.

Бұл мақала қозғалыс ойындарының тәрбиелік мәнін, әр сыныпта өткізілетін ойындардың жүйесін, сабақ бөлімдерінде қолдану тәртібін басты назарда ұстап ұсынып отырмыз.

Бастауыш сыныптардағы (1-4-сынып) дене тәрбиесі сабағында қозғалыс ойындары үлкен көлемде пайдаланады. Орта сыныптарда (5-7-сыныпта) спорттық элементтері басым қозғалыс ойындары қолданылады. Ал, жоғары сыныптарда (8-11-сынып) спорт ойындарының техникалық және тактикалық әдіс-тәсілдерін меңгеруге бағытталған қарапайым қозғалыс ойындары жүргізіледі.

Қозғалыс ойындары барысында гимнастика, жеңіл атлетика, спорттық ойындар бағытындағы секіру, лақтыру, тасымалдау, өрмелеу, жүгіру, дене қабілеттерін (төзімділік, ептілік, жылдамдық, күш, икемділік), ерік-жігер, азаматтық сапаларын (еңбексүйгіштікке, достыққа, батылдыққа, әділдікке, т.б) дамытып, білім беру, тәрбиелеу, сауықтыру міндеттерін шешеді. Сондай-ақ, балалардың ағзасын дамытып, сүйек-бұлшықет аппараттарын нығайтуға әсер етеді. Дене тәрбиесі мұғалімі аталған міндеттер мен ойындардың бір-бірімен тығыз байланыста екенін білуі қажет.

Қозғалыс ойынындағы бірден-бір педагогикалық міндет - балаларды жетекшінің басшылығымен емес, оларды өздігінше ойнауға үйрету. 1-сыныпта ойындарды жүргізгенде ең бастысы балаларды топпен жұмыс істеуге үйрету керек. Бұл, балалар бір-біріне кедергі келтірмей, берілген бұйрықты тыңдауға, топ басшысына бағынуға, ойын ережелерін сақтауға көмектеседі [1, 2].

2-сыныпта бұл міндеттер толықтырылады. Балалар ойын барысында жұппен жұмыс істеуге дағдыланып, ойын мақсатына жетуге, өтілген ойынның мазмұнын өз сөздерімен жеткізуге үйренеді, мұғалімге ойын алаңын дайындап, құрал-жабдықтарды таратуға, төрешілік етуге көмектеседі, ерік-жігер, дене сапаларынан басқа, кеңістікті бағдарлауға, икемділікке бейімделеді [2, 5 б].

3-сыныпта балалар ойындар арқылы топпен жұмыс жасауды жетілдіріп, достарының күшін шамалап және ойынға өзінің қосқан үлесінің нәтижесінде жеңіске жеткенін сезінеді. Бұл жаста командалық ойындарға көп назар аударылады және топпен жұмыс істеуге қалыптасып, көздеген мақсатқа жету сезімі жетіледі және күш, шыдамдылық қабілеттерін дамыту үлкен орын алады [2, 6 б].

Сондай-ақ балалар мұғалімнің көмегімен ойынды өздігінше жүргізе білуі және ойын соңында өзінің және достарының жіберген қателіктерін талдай алуы тиіс.

4-сыныпта педагогикалық міндеттер күрделене түседі. Мұғалім балалардың командаға бөлінгенде әділ болуын, команда мүшелерінің ұйымшылдық қабілеттерін, ойындарды жүргізуін, төрешілік дағдыларын өздігінше жетілдіріп отыруын бақылап отыру керек. Бұл жаста күрделі ойындарға бағыт-бағдар беру, дене қабілеттерінің дамуына ерекше назар аударылады және басқа да ерік-жігер сапаларын жетілдіру жалғасады. Сонымен қатар спорттық ойындарға (баскетбол, футбол, қол добы, волейбол) доппен қарапайым жұмыс істеу дағдыларын меңгереді [3, 24 б].

5-6 сыныптан бастап қозғалыс ойындары спорттық ойындардың техникасы мен тактикасын дамыту бағытында, сондай-ақ оқу бағдарламасының басқа да бөлімдерінің техникасын жетілдіруге қолданылады. Күрделі мазмұнды ойындар арқылы ерік-жігер және дене сапаларын жетілдіру, мінез-құлқын (тәртібін) бағалай білу, ұйымдастырушылық және төрешілік дағдыларын тәрбиелеу жалғасады [4, 19 б].

Кез-келген қозғалыс ойындары әрқашан эмоцияға толы болғандықтан балалар ойын барысында ой жүктемесінен арылып, шаршағанын тез басады. Егер оқушылар сабақтың негізгі бөлімінде гимнастикалық жабдықтарда шұғылданса көп кезек күтуге тура келеді. Сондықтан осы жаттығудан кейін «Күн мен түн», «Қарсыласпен кездесу», «Доп үшін күрес», «Доп капитанда» т.б ойындары жүргізілсе сабаққа қатысушылардың көңіл-күйлері көтеріліп, сабақтың тығыздығы артады. Егер дене тәрбиесі сабағы математика, химия, т.б сабақтарындағы үлкен ой жүктемесінен кейін өткізілсе мұғалім сабақты аз қарқынымен ойналатын, қызықты, барлық оқушылар белсенді қатысатын «Тез орындарыңа», «Тап, кімнің дауысы?», «Кім екенін тап?», «Топ тік тұр!», «Жолдас командир» сияқты т.б. ойын түрлерін таңдауы керек. Егер дене тәрбиесі сабақ кестесінің соңына қойылса онда барлық оқушылар қатысатын эмоциональды «Әуе таяқ», «Волейболшылар қозғалысы», «Шеңберден шық» т.б. ойындармен аяқтауға болады [2, 97 б].

Сабаққа ойын таңдауда мұғалім ойынның мақсат-міндеттерін, оқу материалдарын, ойынның мақсат-міндеттерін, оқу материалдарын, ойынның физиологиялық әсер ету жағдайын білуі керек.

Әрбір ойын балалардан белгілі-бір дағды мен тапқырлықты, дайындықты, ойын ережелерін қатаң сақтауды талап етеді. Күрделі ойындар біртіндеп жүргізілуі тиіс. Мысалы:

- 1) Жүгіруге арналған «Біз көңілді балалар!» ойынын;
- 2) Күрделендіріп «Екі аяз» ойынын;
- 3) Одан да күрделі – «Балықшы мен балық» т.б. ойындарын өткізу керек. Балаларға допты бір-біріне беру, алып жүру әдістерін меңгермейінше, «Доп үшін күрес», «Допты капитанға» т.б. ойындарды жүргізуге болмайды.

Ойынды оқушының жас ерекшеліктеріне, дене дайындықтарына байланысты таңдау керек. Мұғалім ойынға қызығушылығы төмен балаларды біртіндеп ойынға қызықтырып, ойыннан соң қысқаша балалардың жақсы көрсеткіштерін және қателіктерін, тәртібін талдап, айтылған қателіктерді алдағы уақытта болдырмауға үйретуі тиіс.

Біздің мақсатымыз-тек қана оқушылардың ерік-жігер және сапаларын тәрбиелеу ғана емес, сонымен бірге ойынды өздігінше ұйымдастыруға, тез шешім қабылдауға, батыл, әділ болуға үйрету. Егер осы қасиеттерді балалар бойына сіңіре білсек, онда ойын барысында ешқандай тәртіп бұзушылық болмайды және тек қана мектепте ғана емес, үй ауласында, ойын алаңында да өздерін еркін ұстауға дағдыланады.

1-сыныптан бастап балалар қозғалыс ойындарын өздігінше ұйымдастырып жүргізуге дағдылануы тиіс. Бастапқыда мұғалім балаларға ойын мазмұнын, негізгі ережелерін, алаң өлшемдерін есте сақтауға тапсырма беріп, бақылауға алады. Кейін оқушылар өздері ойынға төрешілік жасап, жүргізуді мұғалімнің байқауымен жүзеге асырады.

Бастауыш сыныптарға сабақты тек қозғалыс ойындарынан ғана құруға болады. Мұндай сабаққа әртүрлі бұлшықет топтарына әсер ететін және әртүрлі қимыл-әрекеттерінен тұратын 4-5 ойынды енгізу керек. Орта сыныптарда ойын сабақтарын «Көңілді сөре» жарыстарына дайындық мақсатында өткізуге болады. Оқушылар жарыс барысында жекелеген қимыл-әрекеттерін үйренеді.

Жоғары сыныптарда көп жағдайда сабақтар қозғалыс ойындарынсыз өткізіледі. Сондықтан ойындар сабақтың жекелеген педагогикалық міндеттерін шешу үшін кіріспе және қорытынды бөлімдерде жүргізіледі. Қозғалыс ойындарының басым бөлігі спорттық ойындардың элементтерінен тұрады. Бұл жаста сыныпты екі командаларға бөліп, ойынды жарыс түрінде өткізу маңызды орын алады.

Біз төменде бастауыш және орта сыныптарға арналған қозғалыс ойындарының үлгісін ұсынып отырмыз. Әрбір ойындағы секіру, жүгіру, лақтыру, өрмелеу, тасымалдау элементтері басым ойындарды бөліп қарадық.

1-сынып. Жалпы дамытатын жаттығу элементтері басым қозғалыс ойындары, әуен ырғағымен сүйемелдеу арқылы жүру, гимнастикалық жүру және тұру барысындағы қимыл-қозғалыстар, назар аударуға арналған ойындар - «Тез орындарыңа!», «Жапалақ», «Кім келді?» [2, 15 б] т.б. 3-4 ойын.

Командаға бөлмей барлық ойыншылар қатысатын жүгіру элементтері басым ойындар – «Біз көңілді балалар», «Аққу мен қаздар», «Екі аяз», кіші доппен ойналатын ойындар, әр ойыншы кезекпен қатысатын қарапайым эстафета түрлері – «Желаяқтар командасы», «Аңдар жарысы», «Нөмірді шақыру» [1, 42 б] т.б. 5-6 ойын.

Секіру элементтері басым ойындар – «Секіргіш торғайлар», «Жырадағы қасқыр», «Бақшадағы қоян» [1, 46 б]. т.б. 3-4 ойын.

Лақтыру, допты қағып алу және беру элементтері басым ойындар – «Допты көршіңе бер», «Едендегі доп», «Токта!», «Бер де отыр», 3-4 ойын.

1-сынып оқушыларына арналған ойындарды таңдауда, ойын тізімін құруда ұлттық ойын түрлерін аулада, үй жағдайында өткізілетін ойындарды ұсынуға болады. Оқушыларға өтілген және басқа да ойындарды өздігінше өткізуге тапсырма беріп, оны сұрақтар беру арқылы тексеріп отыру керек.

2-сынып. 2-сыныпта бірінші оқу жылындағы ойындар жетілдіріліп, күрделенеді және топпен жүргізілетін ойындармен толықтырылады. Мұнда топ мүшелерінің ұйымшылдығы қажет. Мысалы, 1-сыныпта өткізілген «Біз көңілді балалар», «Екі аяз» ойындарының орнына,

2-сыныпта ойыншыларды ұстап алуға арналған «Балықшы мен балықтар» ойынын ұсынуға болады. 2-сыныпта командалар арасынан эстафеталық жарыстарды үзіліссіз қарапайым тапсырмалар берк арқылы өткізген тиімді. Бұл жағдайда балалар өз кезегін көп күтпес үшін ойыншыларда 4-5 топқа (командаға) бөлу керек, өйткені олардың төзімділігі әлсіз және көп уақыт қозғалыссыз тұру оларға қиындық соғады.

2-сынып оқушылары үшін ойын түрлері төмендегідей бөлінеді: жалпы дамытатын жаттығу элементтері басым ойындар – «Тез жүр», «Тиым салынған қозғалыстар», «Сақшылар мен барлаушылар», т.б. 3-4 ойын.

Жүгіру элементтері басым ойындар басым ойындар – «Қолыңды бер», «Жылдамдыққа арналған эстафеталар», «Нөмірді шақыру», «Інсіз қоян», т.б. 4-5 ойын. Секіру элементтері басым ойындар- «Қармақ», қысқа секіртпемен секіру, ұзындыққа және биіктікке секіруге, қарапайым секіру кезіндегі қиындықтарды жеңуге арналған эстафеталар, т.б. 3-4 ойын.

Лақтыру, допты қағып алу және беру элементтері басым ойындар- «Тоқта», «Доп ортада», «Допты шеңбермен жүгірту», «Бекіністі қорғау», т.б. 4-5 ойын.

2-сыныпта сабақта үйренген ойын түрлерін үй ауласында ойнаған жағдайда сынып алдында мадақтап, жоғары баға қою ескерілуі керек.

3-сынып. 3-сыныпта ойындар уақыты жағынан 1-2 сыныпқа қарағанда ұзақ болады. Бір ойын сабақтың негізгі бөлімінің барлығын алуы мүмкін. Мысалы, «Аңшылар мен үйректер», «Атысу» т.б.

Жалпы дамытатын жаттығу элементтері басым ойындар- «Ақ аюлар», «Шақыру», «Секіруден кейін секіру», «Биіктікке және ұзындыққа секіру эстафеталары», т.б. 3-4 ойын.

Лақтыруға, допты беру және қағып алуға арналған ойындар - «Аңшылар мен үйректер», «Жолдасыңды қорға», «Жүргізушіге допты берме», «Атысу», [2, 19 б] т.б. 5-6 ойын.

Бұл жаста күшті қажет ететін ойындарды ұсынуға болады. Жүппен және топпен жекпе-жекке шығатын ойындарды өткізген жақсы «Ортаға тарт», «Қораздар соғысы», 2-3 ойын.

4-сынып. 4-сынып оқушыларына ұжымдық ойындарды өткізген тиімді. Бұл спорт ойындарының элементтері бар командалық ойындарды ұсынуға мүмкіндік жасайды. Сондай-ақ таныс ойындарды қолдануға болады, бірақ оның орындалу сапасына үлкен талаптар қойылады.

Дене өсуінің мүмкіндігін ескере отырып 4-сынып оқушыларының күрделі жаттығуларды орындауға деген қызығушылықтарын ескере отырып аз күш түсіретін ойын элементтерін қолдану керек.

Оқушылар ойын нәтижесінде ғана емес, түрлі қимыл-қозғалыстарды сапалы орындауға деген сезімі жоғарылап, қиын жағдайдан тез жол тауып шығатындарды жоғары бағалайды.

Ұжымдық қатынасты сезінген сайын, олардың достарымен түрлі ойындар ойнауға талпынысы күшейеді.

Жүгіру элементтері басым ойындар – «Жүппен ұстау», «Ту үшін күрес», «Қарама-қарсы эстафеталары», т.б. 3-4 ойындар.

Секіру элементтері басым ойындар – «Аяқ астындағы жіп», «Қармақ» (командалық), т.б. 3-4 ойын.

Допты қағып алу және беру элементтері басым ойындар-«Кіші доппен нысанаға дәл тигізу», «Қала артындағы қала», «Жылжымалы нысана», «Дәл нысанаға», «Допты аяқ астынан, жоғарыдан және құрамалы беру жарысы», «Допты алып жүру және беру эстафеталары», т.б. 4-5 ойын.

Жұппен және топпен қарсыласу элементтері басым ойын түрлері – «Жұппен тартысу», «Ортаға тарт», «Шеңбердегі күрес», т.б. 3-4 ойын.

5-сынып. 5-сыныпта жеңіл атлетика, гимнастика және спорттық ойын элементтері басым қозғалыс ойындары көптеп енгізіледі. 1-4 сыныпта өткен ойын түрлері қайталанып, күрделене түседі.

Қол добы және баскетбол элементтері басым ойындар – «Доп үшін күрес», «Доп капитанда», «Пионербол», «Атысу», т.б.

Волейбол элементтері басым ойындар- «Волейболшылар қозғалысы», «Ұшатын доп», «Допты жоғарыдан, төменнен қабылдау эстафеталары».

Футбол элементтері басым ойындар – «Шеңберде допты аяқпен беру», «Допты аяқпен алып жүру эстафетасы», т.б.

Секіру элементтері басым ойындар – орында тұрып ұзындыққа секіруге арналған командалыққа жарыстар, «Қайталама жүгіру».

Жұппен және топпен қарсыласу элементтері бар ойын түрлерін қайталау.

6-сынып. Баскетбол және қол добы ойындарының элементтері бар, допты берудің түрлі тәсілдері, командалар арасындағы допқа таласу эстафеталары - «Допқа таласу», «Доп үшін күрес» [4, 31 б], т.б.

Волейбол ойынының элементтері бар ойындар – «Волейболшылар қозғалысы» ойыны, «Волейбол элементтері бар эстафеталар» [4, 38 б].

Футбол ойынының элементтері бар ойындар эстафеталар, әртүрлі тәсілдермен допты беру, допқа таласу - «Қабырғаға соқ» ойыны, допты кедергілер арасынан аяқпен алып жүру эстафеталары.

Секіру элементтері басым ойындар - кедергілерден секіріп өту эстафеталары, т.б.

Жұппен және топпен қарсыласу элементтері бар ойындар- «Күштілер мен ептілер», т.б.

7-сынып. Қозғалыс ойындарын сабақ барысында белгілі-бір спорттық ойын түріне дайындық ретінде және жекелеген тәсілдер мен дағдыларды бекіту үшін қолданылады.

Баскетбол және қол добы элементтері бар ойындар, үйретілген ойындар ойналады. Сондай-ақ – «Доптан озу», «Бестіктер шабуылы», т.б. ойындар өткізуге болады.

Волейбол элементтері бар ойындар «Волейболшылар қозғалысы» ойынынан басқа «Нысанаға тигізу» т.б. әртүрлі эстафеталар қолданылады.

Футбол элементтері бар ойындар «Допты аяқпен және баспен тор үстінен өткізу», «Допты аяқпен жүргізу» эстафеталары т.б.

Қарсы әрекет ету элементтері бар ойындар - «Шеңберден итеріп шығару», «Арқан тарту», «Дөңгелек», т.б. ойындар.

8-11 сыныптарда қозғалыс ойындарының орнын спорттық ойындар алады. Қозғалыс ойындары оқушының көңілін көтеру үшін, қыздырыну үшін, жарыс арқылы өтетін спорттық ойындардың техника және тактикалық тәсілдерін бекіту үшін «Волейболшылар қозғалысы», ойынын бір уақытта барлық оқушылардың қатысуымен өткізуге болады. Бұл үшін сыныпта 3-4 командаға бөліп, олардың арасында жарыс өткізу керек. Әр топтағы ұпайды және қателіктерді санап салыстырады. Сабақта барлық оқушыларды қатыстыру арқылы «Доп үшін күрес» ойынын (баскетбол ойынындағы тәсілдерді жетілдіру мақсатында) және футбол, жеңіл атлетика, гимнастика элементтері бар әртүрлі ойындарды ұйымдастыруға болады.

Мақалада көрсетілген қозғалыс ойындары барлық сыныптар үшін үлгі бола алады. Әрбір мұғалім сабақ мақсатына сәйкес, мектептің орналасу жағдайына, құрал-жабдықтардың санына, сапасына байланысты өзіне қажетті және басқа да қозғалыс ойындарын таңдауына болады. Бұл үшін ойын жинақтары мен оқу құралдарын пайдалану керек. Мұғалім сабақ барысында оқушылардың дене сапаларын дамытатын ұлттық ойындарды таңдап, сабақты мүмкіндігінше спорт алаңында өткізгені дұрыс.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Құлназаров А.Қ., Тайжанов С. Бастауыш сыныптардағы дене тәрбиесі / Әдістемелік құрал. - Алматы, 2004. - 128 б.
2. Есіркепов Ж.М., Егізбаев Ж.Ә., Ким А.В., Мұстафаев Е.Т. Қимылды-қозғалыс ойындарды оқыту әдістемесі / Оқу-әдістемелік құрал. - Қызылорда, 2004. - 154 б.
3. Төтенаев Б., Басыбеков Б. Дене шынықтыру / 4-сыныпқа арналған оқулық. - Алматы «Атамұра», 2000. - 97б.
4. Тайжанов С., Құлназаров А.Қ. Дене тәрбиесі / 6-сыныпқа арналған оқулық. - Алматы «Атамұра», 2002. - 160 б.

ГРНТИ 77.03

СТУДЕНТ ТҰЛҒАСЫН ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУ ҚҰРАЛДАРЫМЕН ДАМУ ЖОЛДАРЫ

Есіркепов Жандос Мергенбайұлы

Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті
Қызылорда, Қазақстан

Аннотация: Студент тұлғасын дене шынықтыру құралдарымен дамыту қажеттілігі ЖОО-да дене тәрбиесі жүйесін жаңартудың негізгі ұстанымдары болып қалыптасқан. Ізгілік пен демократия қағидаттарында құрылуы тиіс ұстанымдар мәдени-шығармашылық сипатта болуы тиіс.

Бұл жұмыстың мақсаты дене тәрбиесінде тұлғалық-дамыту тәсілін жүзеге асырудың педагогикалық шарттарын теориялық негіздеу және тәжірибелік тексеру болды. Өткізілген педагогикалық эксперимент нәтижелері студенттердің дене тәрбиесінде жеке дамытушылық тәсілдің тиімділігін растайды. Мұндай тәсіл үйлесімді және жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру үшін тиісті педагогикалық жағдайлар жасайды.

Кілт сөздер: тұлғалық-дамытушылық тәсіл, педагогикалық жағдай, студенттің тұлғалық дамуы.

Қазақстандық ғалымдар білім беруді ізгілендіру жағдайындағы жоғары мектептің ортақ міндеті, студенттердің жалпы мәдениетін қалыптастыру, оның органикалық түрі дене шынықтыру болып табылады деп есептейді [1,2,3]. Дене шынықтыру тек студенттің денсаулығы мен дене даярлығын жақсарту тұрғысынан ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғасына әсер ететін құрал ретінде де үлкен әлеуетке ие бола отырып, қандай да бір басқа қызмет саласы ретінде бірқатар психофизикалық, эстетикалық, әлеуметтік-психологиялық міндеттерді шешуге бағытталуы мүмкін.

Алайда, бұл әлеует студенттердің дене тәрбиесі тәжірибесінде өте нашар енгізілген. Қазіргі кезде білім беру саласындағы инновациялық белсенділік жеке дамып келе жатқан көзқарас тұрғысынан жүзеге асады, оның ерекшелігі - оқушыны өзіндік

құндылық деп тану, ол педагогикалық әсерді қабылдайтын призмасы арқылы пәндік тәжірибенің тасымалдаушысы ретінде

Жеке тұлғаны тәрбиелеу теориясы А.А. Алексеев, Е.В.Бондаревский, В.В.Сереова, И. Якиманской және т.б. (1,2,8,10 және т.б.) жұмыстарында көрініс табады. Дегенмен, дамыған технологиялар әртүрлі академиялық пәндерді оқытуда кеңінен қабылданады, бірақ олар дене тәрбиесі бойынша жаттықтырушылықта жеткілікті түрде көрсетілмеген.

Зерттеудің мақсаты физикалық мәдениет саласында студенттердің жан-жақты жеке дамуын оңтайландыруға көмектесетін, студенттердің физикалық қолдауына жеке даму жолын енгізудің педагогикалық шарттарын іс жүзінде анықтау, теориялық негіздеу және сынау.

Сонымен қатар, аталған әлеует студенттердің дене тәрбиесі тәжірибесінде өте нашар іске асырылуда. Қазіргі уақытта білім беру саласындағы инновациялық қызмет жеке-дара дамыту тәсілінің контекстінде жүзеге асырылады, оның ерекшелігі оқушының өзін-өзі бағалау ретінде танылуы, субъектілік тәжірибені таратушысы ретінде анықталады, оның призмасы арқылы ол педагогикалық әсерді қабылдайды [4]. Жеке тұлғаға бағытталған білім беру теориясы Г.А.Ерғалиев, Ш.А.Стамқұлова, Н.А.Пономарев және т.б. [5,6,7,8,9] еңбектерінде қарастырылған. Сонымен қатар, әр түрлі оқу пәндерін оқытуда қажетті технологиялар қабылданса да, дене тәрбиесі тәжірибесінде олар тиісті дейгейде көрініс таппай келеді.

Біздің зерттеудің мақсаты - дене шынықтыру саласында студенттердің жан-жақты тұлғалық даму үдерісін оңтайландыруға ықпал ететін студенттердің дене бітіміне жеке тұлғалық дамыту тәсілін жүзеге асырудың педагогикалық шарттарын анықтау, теориялық негіздеу және тәжірибеде тексеру.

Зерттеу Қорқыт Ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университетінің базасында жүргізілді, оған 240-тан астам студент қатысты. Қалыптастырушы эксперимент жүргізу үшін тікелей бақылау тобына – 46 адам (оқу үдерісі жалпы қабылданған дәстүрлі тәсіл бойынша жүзеге асырылды) және эксперименттік топқа – 48 адам (оқу үдерісі жеке тұлғалық бағытта, жеке дамытушылық тәсіл жүзеге асырылды). Педагогикалық эксперимент басында алынған тестілеу нәтижелері екі топта зерттелген орташа көрсеткіштер арасындағы нақты айырмашылықтардың жоқтығын көрсетті, бұл оларды одан әрі салыстыру үшін себеп болды.

Эксперимент барысында келесі зерттеу әдістері қолданылды:

- студенттердің ЖОО-да дене тәрбиесі үдерісіне қанағаттануын, қимыл белсенділігін (үйірмелердегі өзіндік және ұйымдастырылған сабақтар), студенттер арасында дене шынықтыру саласындағы мотивациялық бағыт пен құндылықты бағдарлауды анықтайтын арнайы әзірленген сауалнама жүргізу;

- дене шынықтыру бойынша теориялық білімді меңгеруді бағалау;

- психологиялық-педагогикалық диагностика әдістемесі;

- өзін-өзі дамыту, өздігінен білім алу қабілетін анықтау үшін тест;

- тұлғаны өзін-өзі бағалау тестісі;

- «Мен-тұжырымдамасы» өзін-өзі шығармашылық дамыту;

- қозғалыс дайындығын бағалау, сабақтың кіріспе-дайындық бөлімінің кешендерін өткізу негізінде әдістемелік-тәжірибелік білімнің қалыптасу деңгейі.

Осы әдістерді қолдану дене шынықтыру саласында студенттердің жеке дамуына жан-жақты талдау жасауға мүмкіндік берді: Атап айтқанда:

- мотивациялық-құндылық;

- ақпараттық-танымдық;

- рефлексивті;

- пәндік-нәтижелі;

- студенттердің тұлғалық дамуы.

Барлық анықталған көрсеткіштер сандық өлшемге ауыстырылды және жоғары, орташа, төмен деңгейлер бойынша бөлінді. Осының арқасында біз студенттердің тұлғалық дамуының сапалық сипаттамаларының сандық көрсеткішіне қол жеткіздік.

Зерттеу нәтижелері. Психологиялық-педагогикалық, әдістемелік әдебиеттерді талдау, дене шынықтыру бойынша практикалық сабақтар барысында педагогикалық бақылау нәтижелері бізге дене тәрбиесі үдерісінде жеке тұлғалық дамыту тәсілін жүзеге асырудың келесі педагогикалық шарттарын бөліп көрсетуге мүмкіндік берді:

1) студентті тәрбиелеу және оқыту нысаны тұрғысынан өзін-өзі басқару субъектісіне көшіру: а) білім беру үдерісіне қатысушылардың субъектілік өзара әрекеттестігін қамтамасыз ету; б) сабақтарда табысқа жету жағдайларын жасау; в) тұлғааралық қарым-қатынастарды ізгілендіру, тілектестік, қайырымдылық жасауды болжайды;

2) дене шынықтыру саласындағы жеке даму деңгейлерінің бастапқы диагностикасының нәтижелері негізінде сараланған тәсілді қолдану (жеке тұлғаның мотивациялық саласының ерекшеліктерін, когнитивті дамуды, дене шынықтыру және спорт қызметінде шеберлік пен дағдылардың қалыптасуын, дене дайындығы және т. б. ескереді.);

3) сабақтарда тұлғалық дамытушылық жағдайларды құру: а) дене тәрбиесі оқытушысы мен студенттер арасындағы қарым-қатынас құралы ретінде диалогтың басым болуы; б) ұсынылған тәжірибенің студенттің өмірлік саласының контекстіне енуі; в) жеке даму жағдайларын құрудың «ойын» нысаны (өзара оқыту, өзара бақылау, өзара бағалау әдістерін белсенді қолдану, рөлдік позицияларды ауыстыру, дәстүрлі ұлттық және спорттық ойындар мен жарыстар ережелерін өзгерту және т. б.);

4) дене тәрбиесінің құндылық әлеуетін іс-әрекетпен игеру: а) студенттерді білім беру үдерісін ұйымдастыруға, оқытушымен бірге сабақтарға тапсырмаларды қоюға, оларды шешуді жоспарлауға, одан әрі іске асыруға және орындалған іс-әрекеттерді бағалауға қосу; б) таңдау шарттарын жасау – бағдарламалық материалды зерттеу деңгейін (бағдарламалық талаптарға сәйкес келеді), сабақ өткізу нысанын, тестерді таңдау және т.б.;

5) оқу уәждемесін қалыптастыру және дамыту үшін құралдар мен әдістерді қолдану;

6) студенттердің өздігінше дамуының өзектілігі;

7) оқытудың мәселелік әдістерін қолдану;

8) дене шынықтыру оқытушысының тұлғалық дамыту тәсілін жүзеге асыруға дайындығы.

Студенттерді қорытынды тестілеу барысында алған педагогикалық эксперимент нәтижелері дене тәрбиесіндегі жеке тұлғаны дамыту тәсілін қолданудың тиімділігін растады. Жеке даму көрсеткіші эксперимент аяқталғаннан кейін $p < 0,05$ кезіндегі топтар арасында статистикалық маңызды айырмашылықтарға ие болды. Жалпы оң динамика біз бөлген барлық компоненттер бойынша да белгіленген (1-кесте).

Кесте 1. Дене шынықтыру және спорт саласындағы студенттердің жеке даму деңгейінің өзгеру динамикасы

Компоненттер	Экспериментке дейін						Эксперименттен кейін					
	жоғары		орташа		төмен		жоғары		орташа		төмен	
	Б	Э	Б	Э	Б	Э	Б	Э	Б	Э	Б	Э
Мотивациялық-құндылық	63	54,1	30	35,5	8,7	10,4	50	66,7	37	29,1	13	4,2

	$X^2 = 0,754$ кезінде $p > 0,005$						$X^2 = 3,71$ кезінде $p > 0,005$					
Ақпараттық-танымдық	0%	0%	13	16,7	87	83,3	4,4	12,5	23,9	54,1	71,7	33,3
	$X^2 = 0,242$ кезінде $p > 0,005$						$X^2 = 13,9$ кезінде $p < 0,005$					
Рефлексивтік	39,1	22,9	47,8	58,3	13,1	18,8	37	33,3	47,8	56,2	15,2	10,4
	$X^2 = 2,96$ кезінде $p > 0,005$						$X^2 = 0,829$ кезінде $p > 0,005$					
Пәндік-нәтижелілік	15,2	12,5	23,9	28,3	60,9	62,5	23,9	39,6	41,3	39,6	34,8	20,8
	$X^2 = 0,146$ кезінде $p > 0,005$						$X^2 = 3,59$ кезінде $p > 0,005$					
Студенттердің тұлғалық дамуы	6,5	8,3	65,2	70,8	28,3	20,9	15,2	33,3	73,9	62,5	10,9	4,2
	$X^2 = 0,740$ кезінде $p > 0,005$						$X^2 = 6,1$ кезінде $p < 0,005$					

$P < 0,05$ кезіндегі топтар арасындағы статистикалық маңызды айырмашылықтар ақпараттық-танымдық компонент бойынша анықталды. Біз мұны эксперименттік топтағы дене тәрбиесі үдерісінің айтарлықтай өскеніне, сабақтарда студенттердің өзіндік танымдық қызметіне оқытудың мәселелік әдістерін қолдануға байланысты деп есептейміз. Бұл дене шынықтыру саласындағы теориялық білім деңгейіне әсер етті, эксперименттік топта оң көрсеткіш 16,7% жоғары деңгейде, орта есеппен 31,2%-ға анықталды, төмен деңгейдегі көрсеткіш 47,9%-ға азайды, ал бұл сандар бақылау көрсеткішінде тиісінше +10,9%, +23,9%, -34,7%. Осыған ұқсас көрініс танымдық қажеттілік көрсеткіші бойынша да байқалды. Мотивациялық-құндылықты, рефлексивті және пәндік-нәтижелі компоненттердегі деңгейлер бойынша жалпы қимыл көрсеткіші статистикалық сенімді айырмашылықтарға ие болды. Алайда, эксперименттік топта деңгейлер бойынша орын ауыстырудың оң бағыты болды, ал мотивациялық-құндылық және рефлексивті компоненттер бойынша жоғары деңгейдегі көрсеткіштердің тиісінше 13 және 2,1%-ға төмендеуі анықталды.

Біздің ойымызша, дене тәрбиесі үдерісімен қанағаттанушылық көрсеткіштерінің өсуі (2-кесте), студенттердің оқу үдерісінен тыс қимыл белсенділігінің артуы, ұйымдасқан түрде (спорт үйірмелері мен абонементтік топтарда), сондай-ақ өз бетінше (3-кесте) шұғылданушылар санының өсуі маңызды болып табылады.

Кесте 2. Университетте дене тәрбиесі үдерісіне қанағаттану көрсеткіштері

Бағасы	Эксперименттің басталуы		Эксперименттің аяқталуы	
	Б	Э	Б	Э
Толық қанағаттанамын	58,7%	64,6%	63,0%	85,4%
Толық қанағаттанбаймын	28,3%	25,0%	28,3%	12,6%
Қанағаттанарлықсыз	13,0%	10,4%	8,7%	2,0%
Айырмашылықтардың	$X^2 = 0,369$ кезінде $p > 0,005$		$X^2 = 6,41$ кезінде $p < 0,005$	

дұрыстығы		
-----------	--	--

Кесте 3.

Сұрақтар	т о п	«Ия»		«Жоқ»		«кейде»	
		дейін	кейін	дейін	кейін	дейін	кейін
Егер ол міндетті болмаса, Сіз дене шынықтыру сабағына қатысасыз ба?	Б	61	53,3	8,5	11,2	30,5	35,5
	Ә	55,4	64,6	8,5	4,2	36,1	31,2
Сіз қазіргі уақытта ұйымдастырылған дене шынықтырумен және спортпен айналысасыз ба?	Б	18,6	28,9	54,3	40	27,1	31,1
	Ә	12	43,7	55,2	39,6	32,8	16,7
Сіз өздігінше дене шынықтырумен және спортпен айналысасыз ба?	Б	35,6	28,9	25,4	17,8	39	53,3
	Ә	25,8	39,6	19	16,7	55,2	43,7

Алынған мәліметтер жан-жақты және үйлесімді дамыған жеке тұлғаның дамуын қалыптастыру үшін тиісті педагогикалық жағдай жасау кезінде студенттердің дене тәрбиесінде тұлғалық дамыту тәсілін қолдану тиімділігін растауға мүмкіндік береді.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Ергалиева Г.А. Концептуальные основы духовно-нравственного воспитания студентов // Дене тәрбиесінің жаршысы. – Алматы, 2005. - №2. – 119-123 б.
2. Демеев А.Қ., Тұрысбек Б.Ә. Дене тәрбиесі пәні оқытушысын даярлада болашақ маманның тұлғалық қалыптасуын қамтамасыз теудің әдістері мен технологиялары // «Әуезов оқулары – 13: Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Шымкент, 2015. - 70-75 б.
3. Егізбаев Ж. Студент жастарды ұлттық болмысқа тәрбиелеудің бағыттары // «Бәсекеге қабілетті мамандар даярлаудың өзекті мәселелері және келешегі» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Қызылорда, 2017. - 566-569 б.
4. Куатбеков Ш. Қазіргі маманның тұлғасын қалыптастыруда дене тәрбиесінің тәрбиелік және білім беру әлеуетін арттыру // «Жаңа әлемдегі дене тәрбиесі мен спорттың өзекті мәселелері» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. – Қызылорда, 2018. – 125-128 б.
5. Ергалиев Г.А. Студенттердің жеке тұлғалық қалыптасуы және оның педагогикалық шеберлігін дамыту // Дене тәрбиесінің жаршысы. – Алматы, 2005. - №2. – 95-98 б.
6. Стамкулова Ш.А. Развитие познавательной активности студентов // Университетский округ. – Оренбург. – 2017. -№19. – 6-69 с.
7. Пономарев Н.А. Проблемы гуманитаризации физкультурного образования // Матер. науч.-метод. конф. «Гуманитаризация физической культуры в образовании студентов» - СПб.: 1995. – 42-44 с.
8. Аубакиров С.Д., Жекенов С.С., Даулетов А.С. Спортивно-интеллектуальные тесты // Дене тәрбиесінің жаршысы. – Алматы, 2012. - №1. – 11-13 б.
9. Ианов Г.Д., Құлназаров А.Қ., Студенттердің дене тәрбиесі / Оқулық. 2-ші басылым. – Астана, 2008. – 220 б.

УДК 37.013.32

ИНТЕЛЛЕКТ-КАРТАЛАР АРҚЫЛЫ ЗИЯТКЕРЛІК БЕЛСЕНДІЛІКТІ АРТТЫРУ ТӘСІЛІ РЕТІНДЕ

Серикбаева А.Б., Сегізбаева М.С., Әділхан Г.

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті,
Қарағанды, Қазақстан

Аннотация: использование интеллект-карт для наглядного представления материала, визуализация информации, сбор данных, виды ментальных карт и способы их создания

Кілтті сөздер: ментальные карты, визуализация, радиантное мышление, рекомендации по составлению, обобщение.

Abstract: using intelligence maps for visual presentation of material, visualization of information, data collection, types of mental maps and ways to create them

Keywords: mind maps, visualization, radiant thinking, recommendations for the preparation, compilation

Қазіргі таңда, мектеп бағдарламасында оқушыларға ауқымды ақпараттарды есте сақтау міндеттеліп отыр. Бұл әртүрлі пәндермен бірге, білімнің жинақталуымен негізделеді. Осындай ауқымды ақпараттарды есте сақтау үшін интеллект-карта көмектеседі.

Интеллект-карта – диаграммаларды пайдалана отырып, жалпы жүйелік ойлау үдерісін бейнелеу тәсілі.

Бұл методиканың авторы – ағылшын жазушысы және танымал ғалым Тони Бьюзен. Оның пікірі бойынша, болашақ студенттер үшін ұзақ уақытты және үлкен күшті талап етумен қатар, нәтижеге қол жеткізе алмайтын, дәстүрлі білім беру жүйесі тиімді емес. Сондықтан да, бұл мәселе оған ақпараттарды есте сақтаудың және оның процестерін зерттеуге түрткі болды. Алайда, жаңа тың ақпараттарды ойлап шығармаса да, психология іліміндегі ақыл – ой заңының системалық жүйесін құрады.

Ең тиімді және жемісті ойлау бір сызықты жүйе емес. Себебі, ол орталық бейне мен идеяның пайда болуынан басталып, ми нейрондарының белсенділігінің арқасында әртүрлі бағытта тарайды. Процесс бір жүйке жасушасынан екіншісіне таралады, мидың барлық жаңа бөліктерін қамтып, жадында сақталатын әр түрлі ақпаратты белсенді етеді. Осындай ойлау жүйесін Бьюзен радикалды ойлау деп атады («радианта» - аспан сферасының нүктесі, оның ішінде бірдей бағыттағы жылдамдықтармен көрінетін жолдар пайда болады, мысалы, сол ағынның метеориттері пайда болатын аспан саласының нүктесі). Бұл ойдың негізі – қауымдастықтар (церебральды қыртыстағы қозу ошақтарының арасында туындайтын байланыс).

Радиантты ойлау адамға мәселені шешуге әртүрлі облыстардан ақпаратты қосуға, мәселеге жаңаша қарауға және егер де адам бір ассоциативті кеңістік шеңберінде армандаған жағдайда, стандартты емес шешімді көруге қабілетті емес жағдайда және т.б. осындай кең таралған құбылыстарды болдырмауға мүмкіндік береді. Нәтижесінде, Т. Бьюзен өте қызықты және көптеген жағдайларда радиантты ойлауды белсендірудің пайдалы тәсілін – интеллект-карталарды құрастыруды әзірледі.

Интеллект-карта әрқашан орталық нысанның айналасында құрылады. Әрбір сөз және графикалық сурет кезекті қауымдастықтың орталығына айналады, ал картаны құрудың барлық процесі жалпы орталықтан шығатын немесе оған ұқсас тармақталатын қауымдастықтардың әлеуеті шексіз тізбегі болып табылады.

Интеллект-карта (mind map) – бұл радиантты ойлау процесінің графикалық көрінісі, сондықтан адам миы қызметінің табиғи өнімі болып табылады. Бұл мидағы

жасырын әлеуетті ашудың әмбебап кілтін беретін қуатты графикалық әдіс. Интеллект-картасының әдісі адамның интеллектуалды әлеуетін жақсарту немесе әр түрлі интеллектуалдық мәселелерді шешу қажет болған жағдайда кез – келген салада қолданылуы мүмкін.

Тони Бьюзен интеллект-карталарды салған кезде эстетика мен тұтас тәсілге жауап беретін мидың оң жарты шарасының жұмысы елеулі түрде қосылатынын арнайы атап өтті. Дегенмен де, суреттің негізіндегі классикалық жазбалардың орындалуына мидың сол жартысы жауап береді, ал оң жақ демалады деген қорытынды жасау оңай. Ал интеллект-карталар суреттерді, түстерді және символдарды біріктіретін болғандықтан, оларды «тұтас» ойлау әдісі ретінде айтуға болады.

Интеллект-картаның төрт маңызды ерекшелігі бар:

1. назар аудару/зерделеу нысаны орталық кескінде кристалданған;
2. назар аудару/зерттеу объектісімен байланысты негізгі тақырыптар орталық бейнеден тарау түрінде бөлінеді;
3. тараулар негізгі сөздер немесе кескіндер арқылы анықталады және түсіндіріледі. Екінші деңгейдегі идеялар жоғарғы бөлімдерден бөлінетін тараулар ретінде де бейнеленеді; үшінші идеяларға да және т.б. қатысты.
4. тарауларда байланысқан түйін жүйесі құрылады.

Есте сақтауға мүмкіндік беретін қауымдастықтар символдық суреттермен бекітілуі мүмкін. Яғни, интеллект-картасын қандай да бір мәселе бойынша сала отырып, біз оны мидың басқа бөлігімен ойлаймыз. Мәселені жан – жақты қарастыру әрқашан пайдалы. Бұл ми әлеуетін ашу үшін әмбебап кілт беретін күшті графикалық техника.

Менталдық карталарды жасау техникасы

Менталдық карталарды жасау кезінде әдістеме авторы келесі түрде әрекет етуді ұсынады:

1. Желілік жазбаның орнына радиалды пайдаланыңыз. Бұл дегеніміз, біздің назар аударатын басты тақырып парақтың ортасына орналастырылады. Яғни, шын мәнінде назар аударасыз.
2. Барлығын жазудың қажеті жоқ, тек кілт сөздерді жазу керек. Негізгі сөздер ретінде ең нақты, жарқын, есте сақталатын, "сөйлейтін" сөздер таңдалады.
3. Кілт сөздер орталық тақырыптан бөлінетін тармақтарда орналасады. Байланыс (бұтақтар) иерархиялық емес, ассоциативті болуы тиіс.

Карталармен жұмысты бастау (*бірінші кезең*) еркін ассоциациялар немесе "ми шабуылы" режимі болып табылады. Қағаз парағын алып, өз идеясын немесе жобасын ойластыра бастау қажет. Автор жобаға қатысты барлық ойларды жазуға кеңес береді - өзіңізді сынамаңыз немесе шектемеңіз.

Екінші кезең - картаны тікелей жасау:

1. Қағаз бетінде картаның негізгі тақырыбының ортасына салу керек. Зерттелетін немесе қарастырылатын тақырыптың жарқын, есте қаларлық бейнесін пайдалану қажет.
2. Басты тақырыптан бірнеше тармақ жүргізіледі. Олардың әрқайсысына ми шабуылы кезінде жасалған басты тақырыпқа байланысты бір идея (ой, сурет, түсінік) жазу керек.
3. Негізгі идеяларға, сондай-ақ олармен байланысты бірнеше бұтақтарды салыңыз.

Үшінші кезең. Картаны 2 сағаттан екі күнге дейін кейінге қалдырыңыз. Осылайша карта жақсы есте сақталады.

Төртінші кезең. Картаның жандануы. Әртүрлі түстерді пайдалана отырып, эмоционалдық мәнерлілік картасын беру үшін неғұрлым көп ассоциативті суреттер мен формаларды қосу ұсынылады: мысалы, маңызды немесе қауіпті нәрсе (ерекше назар аудару) қызыл түспен; жарқын идея, қуанышты оқиға — сары түс. Түстер мен бейнелерді пайдалануға қатаң талаптар жоқ, өйткені әр адамның ассоциативті байланыстары әртүрлі. Басты талап - жасалған жеке сурет тілі картадан ақпаратты анық беру. Картаның жарқын

бейнелері оны жақсы есте сақтауға және шығармашылық ойларға итермелеуге мүмкіндік береді. Карталардың жандануы кезеңінде стандартты емес шешімдер мен мақсаттарға жетудің жаңа тәсілдері жиі келіп, жіберілген үзінділер еске алынады.

Бесінші кезең. Картаны екі сағаттан екі күнге дейін кейінге қалдырыңыз. Бұл қайта бекіту кезеңі картада бірдеңе толықтыруға немесе өзгертуге мүмкіндік береді. Осы кезеңнен кейін карта дайын. Уақыт өте келе оны жетілдіруге, қиындатуға немесе жеңілдетуге, қандай да бір жаңа идеялармен толықтыруға болады.

Карталарды құрастыру бойынша Тони Бьюзеннің ұсыныстары

1. Бұтақтарға сөздер қою маңызды. Бұтақтар тірі және икемді болуы керек. Дәстүрлі схема стилінде ойлау картасын құру интелект-картасының идеясына толығымен қайшы келеді. Бұл бұтақтардың бойымен көздің қозғалысын қиындатады және көп қажет емес, бірдей, монотонды объектілерді жасайды.

2. Әрбір жолға бір кілт сөзді жазыңыз. Әрбір сөз мыңдаған ықтимал қауымдастықтардан тұрады, сондықтан «біріктіру» ойлау еркіндігін төмендетеді. Сөздерді бөлек жазу жаңа идеяларға әкелуі мүмкін.

3. Сызықтың ұзындығы сөздің ұзындығына тең болуы керек. Бұл үнемді және таза.

4. Баспа әріптерімен анық және нақты жазыңыз.

5. Әріптердің өлшемі мен сызықтардың қалыңдығын кілт сөздің маңыздылығына байланысты өзгертіңіз.

6. Суреттер мен таңбаларды қолданыңыз (орталық тақырып үшін сурет міндетті). Негізінде, менталдық карта толығымен суреттерден тұруы мүмкін.

7. Бос орын қалдырмай, арақашықтықты ұйымдастыруға тырысыңыз және бұтақтарды тым тығыз орналастырмаңыз. Шағын карта үшін А4 парағын, үлкен тақырып үшін — А3 парағын пайдаланыңыз.

8. Өсіп кеткен бұтақтарды көршілес тармақтармен араласпау үшін контурларға орнатуға болады.

9. Парақты және сөздерді көлденең орналастырыңыз ("альбомдық бағдар"). Мұндай картаны оқуға ыңғайлы және айналдырудың қажеті жоқ.

Интеллект-карталардың түрлері

Тони Бьюзен көлеміне немесе қолданылуына байланысты интеллект-карталардың келесі түрлерін ажыратады:

- стандартты карталар — standard maps) – білімді меңгеру, идеяларды жазу және жеке даралығын ашу үшін қызмет ететін көптеген классикалық интеллект-карталар;

- жылдамдық карталары немесе найзағай карталары (speed maps) — интеллект-картаның осы түрі ақыл-ой процестерін ынталандырады (осы тақырып бойынша не білемін; сөз сөйлеу барысында не айтамын); карта сөз немесе жауап алдында жасалған қысқа бір түсті конспект болуы мүмкін;

- мастер-карталар (master maps) - бұл тұтас білім саласына өте көлемді карталар, мысалы, бір бөлімнің немесе тақырыптың материалдары бойынша; олар жиі үздіксіз құрастырылады және тақырыптың жалпы шолуына арналған;

- мегакарттар (mega maps) — бір-бірімен байланысты карталар, онда деңгейлердің салыстырмалы аз саны бар орталық карта бөлшектер немесе қосымша аспектілер ұсынылған кейінгі карталармен байланысты.

Автор бірінші кезекте ерекше көңіл бөлуге кеңес береді:

- көп сөздер бар бұтақтарды бір сөзге қайта қалыптастыру немесе оларды негізгі және екінші тармақтарға қайта жасау;

- күрделі сөздерді бөлуден нәтижелерді талдау;

- қайталауды бақылау;

- таңбалар мен түстердің көмегімен проблеманы бейнелеу мүмкіндігін мерзімді тексеру;

- бұрыннан бар негізгі ұғымға кейінірек қосуға болатын таңбаларды пайдалану;

- өз идеялары мен ассоциацияларын ұтымды ойлаудан босату;
- тым күрделі тақырыптардың жүктелуінің алдын алу;
- карталарды жасаудан рахат алу;

Интеллект-карталарды қолдану аясы әртүрлі:

- материалды есте сақтау;
- ақпаратты реттеу және жүйелеу, соның ішінде лекцияларды конспектілеу, кітаптарды конспектілеу;
- қызметті жоспарлау, сөз сөйлеуге дайындау, белгілі бір тақырып бойынша материалды дайындау;
- шығармашылық есептерді шешу;
- ми шабуылы;
- презентациялар;
- күрделілігі әртүрлі жобаларды жоспарлау және әзірлеу;
- атқаратын істер тізімін жасау;
- қарым-қатынас;
- тренинг өткізу;
- зияткерлік қабілеттерін дамыту;
- қиын жағдайда шешім іздеу;
- міндеттерді шешудің әртүрлі нұсқаларын қарастыру;
- жеке мәселелерді шешу.

Интеллект-карталары оқушылардың креативті және сыни ойлауын, жадысын және назарын дамытуға, сондай-ақ оқыту мен оқу үрдістерін қызықты және жемісті етуге көмектеседі. Интеллект-карталарды құру кез келген сабақта оқытудың тиімді және қызықты әдісі болып табылады.

Оқушылар өздігінен интеллект-картаны немесе мұғалімнің көмегімен жасай алады. Тақырыпты оқыған кезде қандай да бір маңызды сәттерді ұмытпау үшін мұғалім өзінің интеллект-картасын алдын ала жасаған дұрыс. Картаны қолмен, сондай-ақ компьютерлік бағдарламалардың көмегімен жасауға болады, олардың ішінде сіз тегін нұсқасын таба аласыз.

Педагогтардың көпжылдық тәжірибесі байланысты диаграммалары – жаңа ақпаратты конспектілеудің ең жақсы тәсілі және тәжірибелі мамандар мен оқушылардың қолында керемет құрал екенін көрсетеді.:

- кез келген ақпарат көлемімен тез және тиімді жұмыс істеу;
- логикалық, ассоциативті, шығармашылық ойлауды, қиялды дамыту;
- жеке позицияны сұхбаттасушыларға түсіндіру үшін графикалық презентацияларды қолдану;
- шешім қабылдау, жоспарлау, жобаларды әзірлеу.

Интеллект-карта – ең аз күш-жігер мен уақытты талап ететін, бірақ барынша оң нәтиже беретін білім беру процесінде жеңіл және тиімді қабылдаудың үлгісі.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Бруннер Е.Ю. Применение технологии mind map в учебном процессе // Развитие международного сотрудничества в области образования в контексте Болонского процесса: Материалы междунар. науч.-практ. конф. (г. Ялта, 5–6 марта 2008 г.). – Ялта: РИО КГУ, 2008. – Вып. 19. – Ч. 1. – С. 50–53.
2. Мюллер Х. Составление ментальных карт: метод генерации и структурирования идей / Пер. с нем. В.В. Мартыновой, М.М. Демина. – М.: Омега-Л, 2007. – 126 с.
3. Зайцев В.С. Современные педагогические технологии: уч. пособие – Челябинск, ЧПГУ, 2012.

УДК 372.853

МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ НАНО - И МИКРОЭЛЕКТРОНИКИ В КУРСЕ ФИЗИКИ ПРОФИЛЬНЫХ КЛАССОВ

Гадымалиева Лала Бахтияр кызы,
Магистер физического факультета АГПУ

Гасанов Октай Маилович,
Доцент физического факультета АГПУ
Адгезалова Хатыря Агакерим кызы,
Доцент физического факультета АГПУ

Гусейнов Джангир Ислам оглы
Доцент физического факультета АГПУ
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет,
Баку, Азербайджан

Аннотация

Исследование и разработка методики изучения в профильных классах средней школы технических достижений в области микро- и нанoeлектроники, а так же методики преподавания физико-технических основ микроэлектроники и элементов нанoeлектроники. Обучение старшеклассников экспериментальной и конструкторской деятельности значительно повысит мотивацию к получению ими новых физических знаний, в частности по микро- и нанoeлектронике.

Ключевые слова: нанoeлектроника, микроэлектроника, профильные классы, интегральные полупроводниковые микросхемы

Цель данной работы является разработка методики изучения в профильных классах средней школы технических достижений в области микро- и нанoeлектроники, а так же методики преподавания физико-технических основ микроэлектроники и элементов нанoeлектроники, включающая содержание (дискретные и интегральные компоненты электрической цепи), принцип действия устройств (модель радиоприемника, микросхемы, усилителя мощности), лабораторный физический эксперимент в профильных классах средней школы.

В соответствии с целью ставятся следующие задачи исследования:

1. Выявление современного состояния проблемы формирования новых знаний в области микро- и нанoeлектроники в профильных классах средней школы.
2. Разработка программы, содержания и методики изучения элективного курса по микроэлектронике и элементам нанoeлектроники для профильных классов средней школы, включая авторские лабораторные работы и демонстрационные установки.
3. Создание программы, содержания и методики преподавания физико-технических основ микроэлектроники и элементов нанoeлектроники в дополнительном образовании - компонент комплексной образовательной системы профильных классов (на примере разнообразных творческих кружков по интересам).
4. Проведение опытно-экспериментальной проверки эффективности использования разработанного авторского учебно-методического комплекса по микроэлектронике и элементам нанoeлектроники с целью формирования у учащихся ключевых компетенций. Для модернизации содержания образовательного процесса школьного профильного курса физики используется изучение физико-технических основ микро- и нанoeлектроники. Необходимость этого заключается в формировании у учащихся современных знаний в соответствии с научно-техническим прогрессом.

Микроэлектроника в настоящее время отвечает современным требованиям общества, так как в его основе заложены использование интегральных полупроводниковых микросхем. Одним из важнейших факторов, стимулирующих развитие интегральных полупроводниковых микросхем, является небольшая себестоимость элементов, из которых они состоят. Только современные интегральные схемы позволяют создавать высокоскоростные компьютеры, мобильные телефоны, аудио и видеотехнику, доступные рядовому потребителю. Другим фактором, способствовавшим прогрессу интегральной электроники, являются очень малые габариты интегральных полупроводниковых микросхем при сохранении многообразия выполняемых ими функций, а так же весьма низком потреблении ими электрической энергии.

В настоящее время размеры интегральных полупроводниковых микросхем не превышают несколько микрометров, а толщины диэлектрических пленок - десятки и сотни нанометров. Напряжения питающие такие схемы порядка нескольких вольт, а мощность не превышает 10^{-6} Вт.

Не смотря на глобальное распространение конструкций, созданных на основе микро- и наноэлектроники, в последние годы наметилась тенденция снижения мотивации у участников образовательного процесса к изучению физических основ и принципа действия различных конструкций на базе микро- и наноэлектроники. Это послужило формированию у старшеклассников только навыков «пользователя» современной аппаратуры.

Понятия «микро- и наноэлектроника» включают в себя очень большой объем научного материала, из которого можно реально рассматривать в школьном курсе физики лишь ту часть, которая не требует специальной теоретической подготовки. Поэтому необходимо внимательно подбирать содержание тем, отвечающих принципам школьного физического образования: доступности, научности и методичности.

В настоящее время методика преподавания физики для средней профильной школы имеет существенные пробелы в изучении физико-технических основ микро- и наноэлектроники. Формирование у учащихся новых знаний в данной области стало педагогической проблемой по причине недостаточного оснащения физических кабинетов и лабораторий средних образовательных учреждений, современным учебно-методическим комплексом. Обучение старшеклассников экспериментальной и конструкторской деятельности значительно повысит мотивацию к получению ими новых физических знаний, в частности по микро- и наноэлектронике. Усиление роли технического творчества, проектной деятельности школьников приведет к повышению их ключевых компетенций.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Официн С.И. //Методика преподавания микро- и наноэлектроники в курсе физики профильных классов: на примере сельской школы // Россия, Рязань, 2009
2. Библиотека электронных наглядных пособий "Физика 7-11 класс" (ООО «Дрофа», ЗАО «1С»)
3. Электронное учебное издание «Лабораторные работы по физике. 10 класс» (ООО «Дрофа»)
4. Электронное учебное издание «Лабораторные работы по физике. 11 класс» (ООО «Дрофа»)
5. ИУМК «Физика 10 класс» (ООО «Физикон», НФПК)

УДК:94 (571.1)

BOLONYA TA'LIM TIZIMINING O'ZBEKISTONGA KIRIB KELISHI

Davronova Dilara

Navoiy davlat pedagogika instituti magistranti
O'zbekiston, Navoiy

Annotatsiya: Mazkur maqolada Boloniya ta'lim tizimining vujudga kelishi, rivojlanish bosqichlari hamda ushbu tizimni O'zbekistonga kirib kelishi hamda bizning ta'lim tizimimizga joriy etilishi haqidagi fikrlar bayon etilgan.

Kalit so'zlar: Bolonya ta'lim tizimi, Yevropa Shimoliy Amerika, Janubiy-sharqiy Osiyo mamlakatlari, mobillik, "Ta'limning kredit tizimi", Nodavlat, davlat-xususiy sheriklik asosidagi OTMLar.

Bolonya ta'lim tizimi talabalar almashinuvi kuzatiladigan davlatlar ta'lim tizimining raqobatbardoshligi darajasini oshirishga qaratilgan. Mazkur mexanizm bir qator Yevropa Shimoliy Amerika, Janubiy-sharqiy Osiyo mamlakatlarida shuningdek, Avstraliyada amal qiladi. Yevropa davlatlarining yagona ta'lim hududi Bolonya tizimi deb nomlanadi. Uning faol shakllanish jarayoni Buyuk Britaniya, Italiya, Germaniya va Fransiya ta'lim vazirliklari tashabbusi ostida 1998-yil boshlanadi. 1999-yil mazkur yig'inga yana 29ta davlat qo'shiladi. Bugungi kunda mazkur tizimda 48ta davlat ishtirok etmoqda. Ta'lim jarayoniga qo'shish to'grisida rozilikhujjatini yangi ishtirokchilar xohlagan vaqt imzolashlari mumkindir.

Yagona ta'lim hududiga kirish davlatlar tomonidan to'plangan yutuq va malakalarining barcha yaxshio jihatlarini olishni hamda oliy ta'limni quyidagi jihatlar bilan ta'minlash imkonini beradi:

- Talabalar mobilligi;
- OTMLarning yakdil, kelishgan faoliyati;
- Yaxshi o'qituvchilik hamda boshqaruvchilik qobiliyatlari.

Ko'riladigan choralar nafaqat ta'lim sifatini, balki Yevropa ta'limini raqobatbardoshligini ham oshiradi. Ular yosh mutaxassislarning karyerasi tez start olishlari va rivojlanishlari, shuningdek ularning bilim va ko'nikma darajalari oshishiga ham xizmat qiladi.

Bolonya prosesining maqsadlari – insonlarni zamonaviy davlat, jamiyat, mehnat bozori uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar, qobiliyatlar bilan tanishtirish. U professionalizmni baholashning yangi mezonlarini yaratadi, mehnat unumdorligini oshiruvchi yanada mukammal mexanizmni taqdim etadi. Tizimning asosiy tamoyillari:

- Bolonya tizimi doirasida mavjud diplomlarning butun dunyo ish beruvchilari tomonidan tan olinishi;
- Ta'limni uch bosqichda tashkil etilishi: bakalavriat, magistratura, aspirantura;
- Ta'limni o'z yurti hamda chet davlatlarida uyg'unlashtira olish, talabalar almashinuvi va ikkita diplom ola bilish imkoniyati;
- Universitet talabalarining chuqur o'rganmoqchi bo'lgan fanlarini o'zlari tanlash imkoniyati.

Mobillik – ushbu sistemaning muhim jihati sanaladi. Masalan, talaba Pragada ta'lim olib, ma'lum soatlarni o'zlashtirib, keyin boshqa o'zi uchun qiziq fan kursi olib boriladigan Marselga o'tishi mumkin va bu talabaning asosiy ta'lim muassasasi deb hisobga olinadi. Bu kabi integratsiya dunyo bo'ylab sayohat qilish, boshqa madaniyatlar bilan tanishish, til o'rganish imkonini beradi.

Bolonya tizimi talabalar tomonidan zamonaviy sharoitlarda samarali ishlash imkonini beradigan ma'lum kompetensiyalar majmuasini o'zlashtirishga yo'naltirilgan. Amerikalik mutaxassislarning tadqiqotlariga ko'ra, aynan shu narsa va mehnatga layoqatlilik yuqori sifatli ishni kafolatlaydi, diplomdagi baholar emas.

Kompetensiya – juda oz kuch bilan maksimal tez natijalarga erishadigan ishni tashkil qila bilish qobiliyati. Bu so'zni tushunishga bo'lgan yondashuv turlichadir:

- xodimning hatti-harakati ta'rifi;
- mehnatning natijalari yoki ish vazifalarining baholanilishi;
- muayyan vazifa bajarilishi uchun talab etiladigan shaxsiy qobiliyatlar va ko'nikmalar tavsifi.

Bugungi kunda kompetensiya – yaxshi foydaga sotish mumkin bo'lgan mahsulot. Hozirda iqtisodchi va huquqshunoslarga bo'lgan talab pasaymoqda, robototexnika va muxandislik mutaxassisliklariga bo'lgan talab esa oshib bormoqda. Shu sohalarni o'zlashtirib, inson o'z mehnatini yaxshi pulga sotishi mumkin.

Bolonya tizimiga ko'ra tayyorlov bosqichlariga bakalavriat va magistratura kiradi. Bolonya ta'limining birinchi bosqichi (bakalavriat) keng dunyoqarash bilan ta'minlamaydi, balki muayyan kompetensiyalar to'plamini taqdim etadi. U 3-4 yil davom etadi, ta'lim yakunida talabaga bakalavr diplomi beriladi. Biroq mazkur o'zlashtirilgan kompetensiyalarga mehnat bozorida talab kuchli bo'lmay qolishi mumkin, bu esa keyinchalik yangi bilimlar o'zlashtirish uchun yana vaqt va mablag' sarflanishiga olib keladi.

Nisbatan keng kompetensiyalar to'plamini talabalar qo'shimcha 1-2 yil o'qiydigan magistratura taqdim etadi. Bu ta'limning kelajagi bor bosqichi bo'lib, ta'lim so'ngida magistr darajasi taqdim etiladi. Magistr va bakalavr o'zlashtiradigan kompetensiyalar orasidagi farq ancha katta, buni ish beruvchilar beradigan bahosida ko'rish mumkin. Masalan, Germaniyada bakalvrlar 20.000 dollargacha maosh olishadi, magistrlarga esa ularga nisbatan ancha yuqori to'lanadi.

Bolonya tizimining o'z ijobiy va salbiy jihatlari mavjud. U ballik tizimdir, shunga ko'ra talabalar o'qish jarayonida o'z bilimlari va faol ishtiroklari bilan kreditlar yig'ishadi. Bir kredit – 25 o'quv soatiga teng bo'lib, uni talabalar ma'ruzalarga, sessiya topshirishga, amaliy mashg'ulotlarga va mustaqil ishlarga sarflashadi. Olimpiadalar, sessiyalar, ilmiy loyihalarda ishtirok uchun qo'shimcha kreditlar to'lanadi. O'qish yakunida yagona shakldagi diplom taqdim etiladi, bu yosh mutaxassislarga yaxshi lavozimlarni egallashlari uchun imkoniyatlarni tenglashtiradi.

Uning kamchilik jihati – bakalavr chiqarish masalasidir. Ko'pchilik mamlakatlar uchun bu maqom tugallanmagan oliy ta'lim darajasiga tenglashtirilgan. Ularni nisbatan kamroq ishga qabul qilishadi, mutaxassislardagi kabi katta maosh taklif qilinmaydi.

Bolonya tizimining ustun jihatlari amaliy yutuqlarga ko'ra baholanadi:

- oliy ta'lim imidjining o'sishi;
- boshqa OTMga o'tish, yoki shuningdek ta'lim jarayonida mutaxassislikni o'zgartirish imkoniyati;
- fanlarni talabalar tomonidan mustaqil tanlash huquqi;
- prosesdda ishtirok etadigan davlatlarning ijtimoiy va ilmiy salohiyatining mustahkamlanishi;
- yaxshi tashkillashtirilgan ta'lim sifati nazorati;
- Yevropa OTMlarining raqobatbardoshligi o'sishi.

O'zbekistonda ham keyingi yillarda jahon ta'lim standartlariga moslashtirilgan "Ta'limning kredit tizimi" yo'lga qo'yildi. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning 2018-yil 19-fevraldagi "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-5349-son Farmoni, 2018-yil 19-fevraldagi "O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" PQ-3549-son qaroriga muvofiq, shuningdek, Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti va uning filiallarida kadrlar tayyorlashtizimini tubdan takomillashtirish va samaradorligini oshirish, Universitetni jahonning nufuzli universitetlari qatoriga kirishini ta'minlash maqsadida, Vazirlar Mahkamasining qaroriga muvofiq, universitetda 2018-2019 o'quv yilidan boshlab

ta'limning kredit tizimi joriy qilindi. Vazirlar Mahkamasining qaroriga muvofiq, Universitetning ichki tuzilmasiga ham o'zgarishlar kiritildi. Unga muvofiq, "Ta'limning kredit tizimini boshqarish bo'limi" tuzilma safiga 5-o'rinda kiritildi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.Mirziyoyevning «O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi farmoniga asosan O'zbekistonning barcha oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoni bosqichma-bosqich kredit-modul tizimiga o'tkazish ko'zda belgilab berildi. Xususan, kredit-modul tizimi joriy etiladigan OTMLar soni 2 tadan 85taga yetkazilishi rejalashtirilgan. Nodavlat, davlat-xususiy sheriklik asosidagi OTMLar soni esa 35taga yetkazilishi ham nazarda tutilgan. Joriy etilishi rejalashtirilayotgan kredit-modul tizimi ta'limning yakunida talabalarning xorijiy OTMLarda o'qib kelishida muammo bo'lmasligi va ta'lim sifatini yaxshilash uchun zarurdir.

Xulosa qilib aytganda, Bolonya proessining yutuqli jihatlari juda ko'p bo'lib, yurtimizda oliy ta'lim sohasini rivojlantirish, yuksaltirish yo'lida mazkur proessni tatbiq etish ko'plab ijobiy natijalarga, ta'lim sifati, mehnat bozorida taqdim etiladigan mutaxassislarimizning salohiyati o'sishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://nauka.club/pomoshch-studentu/bolonskaya-sistema-obrazovaniya.html>- 2019-y 18-iyun
2. Болонский процесс: концептуально-методологические проблемы качества высшего образования (книга-приложение 3) - Москва 2009.
3. Проблемы и перспективы Развития высшего профессионального образования в контексте болонского процесса л.д. Русанова Формирование концепции системы обучения. Вестник Пагс 2005
4. O'zbekiston oliy ta'lim tizimiga ta'limning kredit tizimining joriy qilinishi – infocom.uz – 27.02.2019

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА «РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ» БАҒЫТТАРЫН ІСКЕ АСЫРУ ЖОЛДАРЫ

Мухамедкалиева Бибигуль Марденовна

«Қостанай қаласы әкімдігінің білім бөлімінің №1 мектеп- лицейі» ММ,
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
Қостанай, Қазақстан

Карибаева Ганди Токтаровна

«Қостанай қаласы әкімдігінің білім бөлімінің №1 мектеп- лицейі» ММ,
қазақ тілі мен әдебиет пәнінің мұғалімі
Қостанай, Қазақстан

Аннотация

Бұл мақалада Елбасымыздың «Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру» атты мақаласын іске асыруда жас ұрпақтың бойына ұлтымыздың рухани құндылықтарын сіңіріп, ұлттық рухымызды мәңгі қалдыру үшін қандай іс-шаралар жүргізілгені қарастырылған. Оқу-тәрбие үрдісінің негізгі құралы Абай шығармаларын оқытудан басталатыны көпшілікке мәлім, оны заман талабына сай оқушы санасына жеткізу мұғалімнің шеберлігі мен басты парызы екенін дәлелдеуге тырыстық.

Жеткіншектерді өмірге бейімдей отырып тәрбиелеуді, білім беруді басты міндетіміз екенін жеткізуге талпындық.

Аннотация

В данной работе затронули вопрос о формировании и внедрении духовных ценностей подросткового поколения в рамках реализации статьи Президента «Рухани жаңғыру».

Мы пытались доказать, что главный долг и мастерство учителя заключаются в том, чтобы донести до сознания современного ученика, что учебно-воспитательный процесс, как известно, начинается с изучения произведений Абая.

Также мы рассмотрели принципы, упомянутые Президентом, что для достижения целей нужны осознанные дела. Попытались донести, что главная задача учителей давать знания, воспитывая конкурентно-способных подростков.

Precis

In this work we wanted to touch the question about the formation and introduction of spiritual treasures of the young generation, according to the new president's article "RUHANY ZHANGIRU"

We tried to prove that the main aim and skill of a teacher is to explain to modern pupils the importance of Abai's works.

We also examined the principles, mentioned by our President that for the achievement of our aims we need to do good deeds. We tried to prove that the main aims of a teacher are to give knowledge and to bring up the competitive teenagers.

Түйінді сөздер: жетілдіру, заман талабы, қалыптастыру, құндылық, рухани жаңғыру, сана-сезім, салт-дәстүр, тәрбиелеу.

Ключевые слова: совершенствовать, требование времени, формировать, ценность, духовное возрождение, сознание, традиции, воспитывать.

To improve: needs of time, to form, treasures, spiritual rebirth, awareness, traditions, to bring up.

Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев «Қазіргі біздің басты мақсатымыз бен міндетіміз адамзаттық құндылықтары толысқан, мәдениетті, білімді, шығармашылықпен айналысуға қалыптасқан, алдына мақсат қоя білетін және сол мақсатқа жету жолында табандылық көрсететін белсенді тұлға қалыптастыру» деп атап өткен болатын [3, 4-бет]. Ал, осындай тұлғаны қалыптастыру – жалпы қазіргі ұстаздар қауымына жүктелген негізгі міндет, аяулы аманат, алға қойған нақты мақсат. Оқушылардың бойына рухани құндылықтарды қалыптастыру мәселесін көптеген ғалымдар зерттеген. Абайдың даналығы, Жамбылдың жырлары, ежелгі би-шешендердің нақыл сөздері – рухани мәдениетіміздің бір бөлшегі ғана емес, рухани құндылықтардың мәні, ұлт тәрбиесінің айнасы, кейінгі ұрпақ – біздерге қалдырған баға жетпес асыл мұра.

Мектеп оқушыларының бойына рухани құндылықтарды Абай шығармашылығы арқылы қалыптастыру білім берудің әр кезеңінде өзектілігін жоймай, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында негізгі міндетке айналған. Қазіргі жаһандану дәуірінде еліміздің болашақ азаматтарын тәрбиелеу, оларға құндылық қасиеттерін дамыту және қалыптастыруға зор көңіл бөлу – мемлекетіміздің қолға алған басты саясатының бірі. Қазіргі уақыт бүкіл өркениетті дүниеде ұлттардың өзін-өзі тануы, ұлттық сананың оянуымен байланысты сипатталады. Мектептегі басты жауапкершілік жеке тұлғаның бойындағы адамгершілік құндылықтар, яғни туған ел мен туған жерге деген патриоттық сезімді қалыптастырудан басталады. Сондай-ақ, ана тілі мен тарих секілді құндылықтарды қайта жаңғырту ісі қолға алынды. «Өзінің тарихын, тілін, мәдениетін білетін, сондай-ақ заманына лайық, шет тілдерін меңгерген, озық әрі жаһандық көзқарасы бар қазақстандық біздің қоғамымыздың идеясына айналуға тиіс,-деді ел көшбасшысы. Ұлттың әлеуетін арттыру үшін рухани жаңғырудың мәні болып табылатын мәдениетіміз бен идеологиямызды одан әрі дамыту керек [1, 2-бет]. Рухани құндылық – белгілі бір

бағытты, мақсатты, жүйені, ұлттық көзқарасты, мінез-құлықтағы адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Бұл – адам қасиетінің өлшемі – жақсылыққа талпынуы, өзге адамға жанашырлық білдіруі, айналадағы адамдарға қайырымды болу, өмір сүруге деген талпынысы және өмір сүру мәселелері жайында ізденуі.

Рухани-адамгершілік тәрбиенің басты мақсаты – оқушылардың жан-дүниесіне шынайы сезіммен қарап, әрбір іс- әрекетіне мақсат қоюға, жоспар құрып, оны орындатуға, өзіне-өзі талап қоя білуге тәрбиелеу. Оқушылардың күші, қорғанышы, сенімі адамгершілікте екенін заман талабына сай түсіндіру қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жүзеге асырылады. Балаға жастайынан осындай рухани құндылықтарды бойына дарытып, ойына сіңдіру үшін мынадай үш мүмкіндік бар:

- қазақ тілі мен әдебиетті оқытуда рухани құндылықтарды қосып отыру;
- осы құндылықтарды сыныптан тыс сабақтарда дамыту;
- оқу бағдарламасына арнайы сабақтар енгізу.

Әрбір жас ұрпақтың өзін-өзі рухани жетілдіре отырып, өзін тәрбиелеуге, өздігінен білім алуға ұмтылуы қажет екеніне мұғалім бағыттау керек.

Қазақ халқының өмірінде үлкенді сыйлау – ұлттық дәстүр. Біздің ата-бабаларымыз дамыған технологиялар мен әдіс-тәсілдерді жетік меңгермесе де баланы жастайынан жақсы әдеттерге үйрете білген. Үлкенді сыйлата білуге аса мән беріп, ұлағатты сөздердің жақсы ұғындыра білген. Адамгершілікті, ар-ұяты бар адамның бет-бейнесі иман жүзді, жарқын, биязы, өзі парасатты болады. Ондай адамды халық «Иман жүзді кісі» деп құрметтеп сыйлаған. Жас ұрпақты имандылыққа, адамгершілікке тәрбиелеу үшін олардың ар-ұятын, намысын оятып, мейрімділік, қайырымдылық, кішіпейілділік, қамқорлық көрсету, адалдық, ізеттілік қасиеттерін бойына сіңіре білсек, осы қасиеттің іргетасын берік қалағанымыз. Адамгершілік – адамның рухани арқауы.

Өйткені адам баласы қоғамда өзінің жақсы рухани құндылықтарымен ардақталады. Адам баласының мінез-құлқына тәрбие мен тәлім арқылы тек біліммен ақылды ұштастыра білгенде ғана даритын күдіретті, қасиеті мол адамшылық атаулының көрінісі болып табылады. Қазіргі кезде өсіп келе жатқан ұрпақты тәрбиелеуде қойылған мақсаттардың бірі – қоғамға пайдалы, үлкенге құрмет көрсетіп, кішіге қамқор бола білетін, жан-жақты дамыған жас ұрпақты қалыптастыру. Рухани-адамгершілік тәрбиесінде, алдымен, жас ұрпақты тек жақсылыққа тәрбиелеп, соны мақсат тұтса, ұстаздың, ата-ананың да еңбегінің жемісі зор болатыны сөзсіз.

Қазақ халқы – рухани зор байлықтың мұрагері. Өткенді жақсы білмейінше, келешекке сапар шегу айсыз қараңғыда сүрлеу соқпақ іздеп адасумен пара-пар!- деп Л.Толстой айтқандай, ұрпақ тәрбиесінде ежелден қалыптасқан халқымыздың салт-дәстүрлерін, тарихын, әдебиетін, тілін, ұлтын, мәдениетін, оқушы алдымен білу керек, өйткені өткенді өнеге тұтпай жас ұрпақты ізгілік пен парасаттылыққа баулу мүмкін емес. Рухани құндылықтарды “Рухани құндылық салт-дәстүрде” атты дөңгелек үстел, теледидар бағдарламалары арқылы диспут, поэзия кеші, өнеге сағаты, тренингтер арқылы оқушы санасына құйып, оқу-тәрбие үрдісінде қолданамыз.

Қазақ халқы «Ағаш түзу өсу үшін, оған көшет кезінде көмектесуге болады, ал үлкен ағаш болғанда оны түзете алмайсың»-деп бекер айтпаған. Сондықтан, баланың бойына жастайынан ізгілік, мейрімділік, қайырымдылық, яғни рухани құнды қасиеттерді сіңіріп, өз-өзіне сенімділікті тәрбиелеуде, өзіндік таңдау жасауына ықпал етуде отбасы мен ұстаздар шешуші рөл атқарады. Оқушыларға рухани құндылықтарды қалыптастыру – екі жақты үдеріс [2, 13-бет]. Бір жағынан ол үлкендердің, ата-аналардың, мұғалімдердің балаларға белсенді ықпалын, екінші жағынан – оқушылардың белсенділігін қамтитын қылықтарынан, сезімдері мен қарым-қатынастарынан көрінеді.

Мектепте оқушылардың ұлттық сезімін, рухани байлықтарын қалыптастыру үшін, қазақ халқының ежелден келе жатқан дәстүрлі сан ғасырлар бойы тірнектеліп жинақталған мәдениетінің алатын орны ерекше болып табылады. Өйткені ғасырдан

ғасырға жетіп қалыптасқан дәстүрлі мәдениетте аталған халықтың оны ғасырлардан бірге өмір елегінен өтіп жинақталған баға жетпес құнды да бай тәжірибелерінің сол қалпында қаймағы бұзылмай сақталған, ұлттық ерекшелікке сай ұлтқа және рухани, мағыналы байлықтарының қайнар көзі мен мүмкіндігі көрініс тапқан.

Ұлы жазушы Мұхтар Әуезов "Халықты халықпен теңестіретін – білім" деп атап көрсеткендей, қай елдің болсын өркендеп өсіп-өнуі сол елдің білім деңгейі мен даму жүйесіне байланысты. Рухани ұлттық қажеттілікке жараған білім – ең мықты білім, оның нәрін бойына сіңірген ұрпақ еліміздің гүлдендіріп, болашағымызды дамыта алады. Ал сол білімді шәкірт санасына себуші – мұғалімдер.

Қазақ тілі мен әдебиет пәні мазмұнында оқушы бойында қалыптасуға тиісті мына ізгіліктерге көңіл аударылады:

- туған жерге сүйіспеншілік – туған өлке табиғатын сүю, туған жердің орман-көлін, тау-тасын, аң-құстарына қамқорлық жасау, оны аялау мен қорғау, күтіп-баптау;
- туған елге сүйіспеншілік – өз ұлтын сүю, Отанын сүю, ұлтының әдет-ғұрпын, салт-дәстүрін, қастерлеу, ұлт мәдениетінің өркендеуіне, ел экономикасының гүлденуіне үлес қосу;
- өз отбасына сүйіспеншілік – ата-анасын, туыс-бауырын сыйлап құрметтеу, қамқорлық жасау, сыйластық қатынас орната білу;

Қай заманда болмасын адамзат алдында тұратын ұлы мұрат-міндеттерінің ең бастысы – өзінің ісін, өмірін жалғастыратын салауатты, саналы ұрпақ тәрбиелеу. Ұрпақ тәрбиесі – келешек қоғам тәрбиесі. Сол келешек қоғам иелерін жан-жақты жетілген, ақыл-парасаты мол, мәдени-ғылыми өрісі озық етіп тәрбиелеу – мұғалімдердің қоғам алдындағы борышы.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Аязбеков Ж. Жаңғыру үдерісі // Қостанай таңы, 12 қаңтар 2018 ж., №4, 2-бет.
2. Баширова Ж., Өтебаева А. Мектеп оқушылардың рухани-адамгершілікке тәрбиелеудегі отбасының ықпалы // Өзіндік таным, 2017 ж., №2, 12-14 бет.
3. Назарбаев Н.Ә., Болашаққа бағдар: Рухани жаңғыру // Егемен Қазақстан, 12 сәуір 2017 ж., № 7, 1-5 бет.
4. Өтебаева Ә.Т. Рухани-адамгершілік тәрбие берудің қазіргі кездегі маңызы // Білім. 2017ж., 44-47 бет.

УДК 428

ДИДАКТИЧЕСКИЕ СТОРОНЫ ФОРМИРОВАНИЯ РЕЧЕВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Абильгазиева Жанар Курманалиевна

Докторант специальности «6D010200-Педагогика и методика начального обучения»

ЖГУ им.И.Жансугурова,

Талдықорган, Казахстан

Аннотация: Речевая деятельность основывается на стыке трех научных направлений – психологии, лингвистики и педагогики. Прежде всего, речевая деятельность является средством общения. Главная ее роль это осуществление коммуникации. В статье рассмотрены дидактические закономерности формирования речевой деятельности младших школьников в процессе обучения иностранным языкам на интегративной основе.

Ключевые слова: Интеграция, речевая деятельность, языковой материал, закономерности, частная и общая методика, психолингвистика

Педагогика рассматривает формирование речевой деятельности младшего школьника в процессе обучения иностранным языкам на интегративной основе. Развитие речевой деятельности младшего школьника происходит во всех образовательных областях – это математика, естествознание и т.д. Но на этапе введения обновленного содержания образования основной базой для решения задач по развитию речевой деятельности школьника является образовательная область «Русский язык и литература» и «Иностранный язык» являются базовыми предметами в начальной школе, на основе которого происходит формирование функциональной грамотности и коммуникативной компетентности младшего школьника. Функциональная грамотность показывает уровень образованности учащихся, который был достигнут в педагогическом процессе. Т.Г. Рамзаева, автор многочисленных учебно-методических комплектов для начальной школы считает, что основными из задач учебного курса «Русский язык» являются совершенствование всех видов речевой деятельности (говорение, слушание, чтение и письмо), освоение системы языковых понятий (фонетика, лексика, морфемика, грамматика), формирование познавательной деятельности учащихся средствами родного языка, совершенствование психических функций учащихся в процессе усвоения языка как средства общения (восприятия, анализа, синтеза, сопоставления, сравнения и др.) [1, с. 3].

В исследованиях Т.Г. Рамзаевой были отражены актуальные вопросы речевого и литературного развития учащихся начальной школы. Основной акцент в исследованиях был направлен на разработку методических условий развивающей познавательной деятельности учащихся. Ею выдвинуты основные положения в обучении младших школьников русскому языку, а также выявлены межпредметные и внутрипредметные связи в начальном обучении русскому языку, реализация функционально-семантического принципа в содержании обучения русскому языку.

При развитии речевой деятельности школьников важно учитывать не только частные методические закономерности этого процесса, но и общие дидактические. Закономерности всего педагогического процесса, анализ зависимости, обусловленной ходом и результатом процесса обучения, а также определение методов, форм и средств обучения, направленных на достижение целей и задач процесса обучения изучает наука – дидактика. Дидактика условно делится на общую и частную. Общая дидактика включает процесс преподавания, педагогические условия и факторы, влияющие на результат обучения, а частные дидактики являются методиками преподавания. Последняя в свою очередь, изучает сам процесс обучения, его содержание, формы и методы различных предметов. Каждый предмет имеет свою методику преподавания. Например, методика обучения языку является прикладным языкознанием. Методика – это применение свойств и закономерностей языка, речи к процессам овладения ими (Л.В. Щерба), в языке выделяется три направления (рисунок 1) [2, с. 10].

Рисунок 1 – Направления в методике обучения языку (по Л.В. Щерба)

Таким образом, РД как процесс имеет свои закономерности в развитии, результат которого зависит от многочисленных педагогических факторов и условий. Дидактика развития РД в учебном процессе выполняет прикладную функцию – это обучение языку.

Р.Г. Лемберг свои исследования посвятила проблеме построения урока. Она считает, что на первый план выдвигается значение инициативной, самостоятельной деятельности учащихся при использовании любого метода обучения. Учебные задачи могут быть решены только при применении «разнообразных методов обучения» и «ни один метод не может быть признан основным, универсальным методом учебы». Это два постановления, которые пронизывают мысль о необходимости применения разнообразных методов обучения, которые должны быть последовательными и систематическими [3, с. 12].

Все используемые в педагогическом процессе методы обучения имеют характерные черты, требующие пристального внимания – наличие психологической структуры. Каждое средство познания, каждый познавательный метод обладает своеобразным психологическим строем. Процесс слушания характеризуется высокой активностью представлений, воображения, мышления, но не опирается на ощущения и чувственное восприятие и сопровождается торможением функций речи у слушающего и моторики. Применение педагогом разнообразных методов обучения способствует всестороннему развитию учащихся. Они выполняют важные развивающие и воспитательные функции. Например, метод изложения учебного материала требует от педагога правильного построения речи. Изложению присуще высокое развивающее значение. Значение излагающей речи педагога в учебном процессе несколько ограничено, потому что имеет некоторые барьеры из особенностей психологии слушания. Усвоение знаний со слуха представляет собой в психологическом отношении сложнейшее действие, вникнуть в особенности которого необходимо всем участникам педагогического процесса. Слушание опирается на определенный, не повторяющийся при других видах познавательной деятельности комплекс психологических функций. Для учащихся слушание осложняется еще рядом особых трудностей, связанных с познавательными способностями каждого.

Психические процессы младшего школьника развиваются интенсивно, но неравномерно. Восприятие характеризуется яркой эмоциональностью, малодифференцированностью, наблюдается у детей недостаточный целенаправленный анализ наблюдаемого, они не могут выделять главное и существенное в воспринятом

объекте. В процессе обучения восприятие постепенно становится управляемым, оно освобождается от влияния внешних раздражителей, увеличивается способность организованного наблюдения [4, с.423].

Младший школьник выполняет требования учителя беспрекословно. Он доверчиво воспринимает оценку и поучения учителя, подражает манере рассуждать. Для этого возраста еще характерна повышенная восприимчивость и впечатлительность. Он в процессе обучения проявляет интерес, любопытство, что способствует овладению новым знанием, умением и навыком.

Таким образом, развитие речевой деятельности младшего школьника связано с изменением мышления. В начальной школе идет активное формирование абстрактного мышления. От доминирования наглядно-образного мышления младший школьник поднимается до словесно-логического мышления. Происходит активное использование речи в решении логических задач. Ребенок обучается всем видам речевой деятельности: рассуждает вслух, воспроизводит свои мысли, внимательно слушает, может ответить полно на заданные вопросы, самостоятельно формулирует вопросы, учится высказывать свое мнение и т.п. Следовательно, в развитии речи младшего школьника происходят изменения под воздействием учебного процесса: формируются умения выстраивать план, высказывать свои мысли, используя языковые средства, поддерживать беседу, при этом умеет выслушать собеседника и предвидеть реакцию, меняющую ход общения, контролировать себя.

На протяжении младшего школьного возраста происходит развитие всех сторон речи: фонетической, грамматической, лексической. На первом году обучения учащиеся владеют всеми фонемами, но требуется уделить внимание фонетической стороне речи, так как обучение чтению и письму требует хорошего фонематического слуха. Ребенок должен уметь воспринимать, правильно различать все фонемы, уметь выделять звук из слова и выделенные звуки сочетать в слова. На начало обучения в школе у ребенка сформирован грамматический строй родного языка, но для того, чтобы учащийся грамматически правильно строил свою речь в письменном изложении требуется углубленное обучение склонению, спряжению и правильному конструированию предложений.

Речевая деятельность требует не только механического воспроизведения заученных шаблонных фраз, но и творческого оперирования словами, понимания и правильного употребления в общении, уметь «к месту» излагать свои мысли. Поэтому успешность оперирования словами состоит в лексическом значении употребляемых слов в общении.

Известно, что важнейшим из показателей уровня культуры человека является речь. На каждом этапе развития человека происходит формирование речи: отдельные слова без четкого грамматического оформления, затем она обогащается и усложняется фонетическим строем и лексикой, происходит усвоение закономерностей изменения слов и их сочетания, приобретает логику и композицию высказываний, овладевает монологом и диалогом, различными жанрами и стилями, развивает выразительность и меткость языка. Весь процесс развития речевой деятельности имеет активный, а не пассивный механизм.

В младшем школьном возрасте доступны: общение на уровне контекстной речи, которая точно и полно описывает события, пересказ услышанной истории, собственный рассказ о случившемся. Имеет место выразительная речь или экспрессивная, дети формулируют и высказывают свои мысли, желания и т.п., речь имеет эмоциональную окраску, свободно владеют ситуативной речью. Но в учебном процессе важна контекстная речь, так как она является показателем культуры человека и уровня

развития речи учащегося. Что касается письменной речи, то известно, что она имеет свою специфику – это контроль. Если устная речь позволяет делать поправки и дополнения к тому, что было сказано, то письменная требует высшей ступени абстракции. Письменная речь или монологическая формируется в мышлении, представлении, не имеющем звучания и экспрессии. Ребенок, владеющий устной речью, достиг механизмов оперирования основными понятиями вещественного мира. Теперь перед ним стоит задача перехода от чувственных сторон абстрактной устной речи на отвлеченную письменную речь, которая требует не просто использования слов, а применения словесных представлений.

Сравнение устной и письменной речи, пишет Л.С. Выготский, приводит нас к наиболее значительному выводу. Устная речь стремится к более активному стилю, письменная же – к качественному стилю. Это положение находит свое подтверждение и в скорости высказываний устной и письменной речи. Устная речь намного быстрее письменной. То, что дети устно высказывают за 4-5 минут, в письме занимает 15-20 минут. Эта замедленность письменной речи вызывает не только количественные, но и качественные изменения, в результате этой замедленности получаем новый стиль и новый психологический характер творчества детей. Активность, которая в устной речи на первом месте, в письменной речи переходит на задний план и меняется более детальным рассмотрением описываемого предмета, перечислением его свойств и признаков. Л.С. Выготский этим не исчерпывает специфических трудностей письменной речи. В результате исследования он приходит к выводу, что ребенку, который учится писать, малодоступны мотивы, приводящие в действие его письменную речь. Начиная писать ученик не только не переживает потребность в этой новой речевой функции, но даже не представляет, для чего она ему нужна. Ситуация устной речи непрерывно создает мотивацию для каждого нового колебания речи, беседы, разговора, диалога. Во время же письменной речи мы вынуждены создавать ситуацию, точнее, представлять ее в мышлении. В определенном смысле пользование письменной речью предполагает принципиально отличную от устной речи зависимость от ситуации, требует более самостоятельного, более волевого подхода к ней.

Мы рассмотрели психолингвистические и дидактические аспекты развития речевой деятельности младших школьников – это основные концепции возрастных особенностей учащихся, сензитивные периоды развития учащихся и процессы формирования речевой деятельности в процессе обучения языку.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Рамзаева Т.Г. Русский язык. Программа для общеобразовательных учреждений 1 – 4 классы / Т.Г. Рамзаева. – М.: Дрофа, 2017. – 93 с.
2. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. – Изд. 2-е, стереотипное / Л.В. Щерба. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 432 с.
3. Лемберг Р.Г. Методы обучения в школе / Р.Г. Лемберг. – Алма-Ата, 1958. – 96 с.
4. Таубаева Ш.Т. Исследовательская культура учителя: от теории к практике: монография / Ш.Т. Таубаева. – А.: Қазақ университеті, 2016. – 423 с.

«ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ВЕДУЩИХ И ПАРТНЕРСКИХ ШКОЛ С ЦЕЛЬЮ РАЗВИТИЯ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ НАВЫКОВ ПЕДАГОГОВ»

Мурзагалиева Арилана Ермековна

Старший менеджер филиала «Центр педагогического мастерства»

Тлемисова Розия Алкаувна

методист Отдела образования, координатор Ведущих школ Карасуского района
Костанай, Казахстан

Аннотация: Модель сотрудничества с целью качественного улучшения образовательного процесса основана на взаимодействии ее субъектов в образовательной инновационной деятельности, ориентированной на обеспечение принципов взаимодействия структуры, теоретических и практических основ педагогической практики посредством распределенного лидерства. Педагог способный модернизировать содержание своей преподавательской практики формирует навыки конструирования собственных знаний на основе инновационного опыта и высокого уровня внутри и межшкольного взаимодействия, где ключевым фактором эффективного усовершенствования методов работы является наличие исследовательской компетентности.

Ключевые слова: взаимодействие, сотрудничество, исследование, команда

Обеспечение качественного улучшения образовательного процесса основано на активном взаимодействии ее субъектов в образовательной инновационной деятельности, ориентированной на реализацию комплекса мер, интегрирующих потребности учащихся, нормативные образовательные требования и эффективные методы в учении. «По результатам исследования TALIS, насколько преподаватели будут работать сообща, настолько эффективней будет их работа» (Шляйхер, 2017).

Так, согласно Инструктивному письму МОН РК «Об организации деятельности школ поддержки обновления содержания среднего образования Республики Казахстан» в качестве организатора профессионального взаимодействия Ведущие школы объединяют партнерские школы в профессиональные сообщества, территориально прикрепленные к ней. Ими успешно реализуются цель деятельности Ведущих школ по созданию организационно-методических условий деятельности профессиональных сообществ учителей по внедрению обновленного содержания среднего образования Республики Казахстан и трансляции опыта Назарбаев Интеллектуальных школ посредством деятельности Зональных и Интерактивных площадок. Особенности работы площадок является создание профессиональной среды среди учителей школ района по сотрудничеству и взаимодействию коллег. Своевременное чередование и применение разнообразных форм работ и приёмов, представляемые педагогами в рамках работы Зональных и Интерактивных площадок укрепляет желание учителей овладевать знаниями, формирует положительную мотивацию и обеспечивает создание профессиональных связей между школами, объединение профессиональных интересов учителей посредством реализаций исследовательских идей личных практик.

Качественный и количественный состав педагогов Ведущих и Партнерских школ представляют из себя достаточный методический актив из числа сертифицированных по уровневим программам педагогов, тренеров по рефлексии, тренеров по исследованию, координаторов по критериальному оцениванию и др. То есть внутренние методические возможности школ сегодня достаточно высокие за счет развивающегося и постоянно обучающегося педагогического состава, что является человеческим капиталом. Что делает сегодня Ведущая школа при наличии человеческого капитала? Она расширяет

возможности за счет взаимодействия этих же людей в школе и за её пределами, развивая тем самым социальный капитал школы. Методическая служба и посткурсовая поддержка Центра педагогического мастерства в регионе сегодня сосредоточена на координации управлением взаимодействия педагогов Ведущих и Партнерских школ посредством определения формы структурированно-оформленных профессиональных связей между школами.

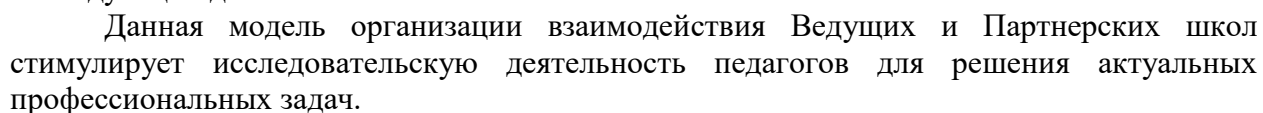
В вопросе обеспечения устойчивости качества профессиональных связей при внедрении собственной модели взаимодействия педагогов Ведущих и Партнерских школ следует учитывать, что на сегодняшний день Ведущими школами в создании организационно-методических условий и осуществлении лидерства реализуются, указанные в инструктивном письме по деятельности ведущих школ, функции: *организационно-методическая, исследовательская, учебно-методическая, диагностико-аналитическая, информационно - трансляционная*. Так, организация взаимодействия успешных практик педагогов района на базе интерактивных площадок в качестве годового обзора, трансляция опыта учителей на базе зональных площадок, в качестве полугодового обзора становится естественной средой профессионального роста в данных сетевых сообществах. Интерактивные площадки становятся площадками воплощения передовых педагогических идей, площадкой личностного и профессионального роста педагогов, как результат основанный на инновационной, исследовательской деятельности педагогов. Однако, следует отметить то, что за масштабами и охватами, мы стали наблюдать стихийность, фрагментарность проведения таких мероприятий, дублирование актуальных направлений обновлённых программ, таких как критериальное оценивание, дифференциация, активные методы обучения, целеполагание и другое. Одновременно у педагогов, транслирующих общие принципы того же дифференцированного подхода, возникают вопросы. Каковы особенности дифференциации цели урока в сельской малокомплектной начальной школе в совмещенном класс комплекте? Как организовать дифференциацию ресурсов в условиях класса без компьютерного оборудования? Как учитывать разные особенности восприятия материала детьми? И таких вопросов как, каковы, каким образом становится всё больше. Потому что условия школ разные, опыт педагогов разный, возможности и потребности разные. Таким образом, необходимость исследовать данные потребности и возможности, что является абсолютно естественным процессом для практики учителя, дало возможность ответить на проблемные вопросы, касающиеся их конкретных условий посредством учета особенностей аутентичных классов и конкретной среды обучения. И исследования в практике учителя тогда решают конкретные профессиональные задачи. Очевидной оказалась потребность в организации исследовательских групп, профессиональных сообществ учителей по текущим актуальным проблемам преподавания и обучения. Соответственно, в области стратегического планирования на период 2019-2020 учебного года в проблемном поле находятся вопросы систематизации и конкретизации деятельности профессионально-сетевых сообществ педагогов района и организация и проведение профессиональным сообществом Ведущих школ исследовательских работ по методическим темам (проблемам). Отделом образования принят ряд управленческих мер по созданию оптимальных условий для осознанного освоения своей профессиональной роли в рамках эффективного взаимодействия, способствующих формированию навыков исследовательской деятельности и профессиональному росту. В свете данного направления Отделом образования района совместно с филиалом ЦПМ АОО НИШ в Костанайской области в сентябре месяце 2019 года организовано диагностическое исследование профессионального сообщества Ведущих школ через онлайн-анкетирование для определения потребностей в профессиональном развитии педагогов.

По результатам анкетирования из 306 педагогов района (61%), принявших участие в анкетировании 55 % высоко оценивают эффективность самообразования в деятельности

учителя и 45% рассредоточились по формам, предполагающим коллаборацию и профессиональный обмен с коллегами посредством Lesson Study на базе школ. При этом активных исследований на уровне района на момент анкетирования было 5, в рамках районных конференций по исследованиям представлен опыт 2-х школ, «продуктами» исследований являются – рекомендации и статьи. То есть наблюдается противоречие в виде принятия и веры в коллаборацию, обмен, взаимодействие, но по факту реальных исследовательских групп совсем небольшое количество.

Данные анкетирования также говорят о связи профессионального развития учителя с благоприятным климатом в школе, с укреплением уверенности учителей в своих силах, активизацией сотрудничества между учителями и ростом чувства удовлетворения от работы в результате высокого межшкольного взаимодействия. При этом, результаты обзора исследования свидетельствуют о том, что относительно немного учителей участвуют в мероприятиях по профессиональному развитию, которые они сами считают наиболее эффективными для своей работы, а именно в индивидуальных и совместных исследованиях. Остается вопрос – почему в столь эффективную форму, по их же мнению, вовлечено малое количество педагогов района? При этом в этой же анкете в вопросе о когнитивном компоненте готовности к исследовательской деятельности, предполагающий уровень имеющихся методических знаний для успешного решения исследовательской деятельности отмечают 191 (62%) респондентов, что показывает выше среднего уровень готовности к исследованиям. Здесь же 187 (61%) педагогов показывают уровень выше среднего в мотивации к исследовательской деятельности, т.е. имеют потребность в исследовании собственной профессиональной деятельности, в комментариях к анкете оставляют конкретные исследовательские вопросы текущей аутентичной практики. Как результат системы взаимодействия подтверждающим наличие мощного методического актива, что представляет для Организаций образований человеческий ресурс или капитал, 216 (71%) педагогов района отметили выше среднего уровень владения широким спектром различных методик и технологий. Данные противоречия подтверждают необходимость организаций индивидуальных и коллективных исследований в системе. Устойчивость системы реализации исследований практик учителями будет зависеть от качественно построенной организационной культуры школ. Успешность этому процессу обеспечит высокий уровень профессионального взаимодействия, высокий уровень вовлеченности руководителей школ и работа методических активов, повышение групповой эффективности учителей. Согласно утверждениям главного редактора российского научно-методического журнала для руководителей учебных заведений «Директор школы» К.М. Ушакова, необходимые сегодня учителю навыки формируются в школе, где есть взаимодействие ее членов, по-другому К.М. Ушаков называет это профессиональными связями. Исследовательская деятельность становится «драйвером» профессионального развития педагога. На сегодняшний день, по результатам промежуточного мониторинга исследования реализовываются в отдельных школах. Возможно, сейчас это результат внешней мотивации. А когда исследовательская деятельность будет определяться внутренней потребностью профессионального интереса и развития? Индикатором Профессионального стандарта являются не знания и умения, а именно навыки, Концепция непрерывного педагогического образования в РК определила одним из главных маркеров профессионализма исследовательскую компетентность, как длительный и устойчивый процесс исследовательской деятельности на основе добровольного профессионального взаимодействия. Механизм взаимодействия частично представлен в модели:

- 1.Профессиональный стандарт «Педагог». Приложение к приказу Председателя правления Национальной палаты предпринимателей Республики Казахстан «Атамекен» № 133 от 8 июня 2017 года
2. Концепция непрерывного педагогического образования педагога новой формации Республики Казахстан. Астана, 2005.-32с.
3. «Как сделать школу лучше или Социальный капитал как приоритет» Директор школы. №2. 2015.

ТРЕХЪЯЗЫЧНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И ТЕХНОЛОГИЯ CLIL

Зұлхарнаева Қарлығаш Қуанышбекқызы

Қазақ гуманитарлық заң және техникалық жоғары колледжі, оқытушы
Қызылорда, Қазақстан

Ключевые слова: Планирование урока, предметно-языкового интегрированного обучения, языковой подготовленности учащихся, технология clil, предметно-языкового обучения, помощью clil обучения, методы обучения, обновленная программа обучения, учителями языковых дисциплин, критического мышления, инновационные технологии.

Базовое содержание обновленного образования реализуется в рамках политики трехязычного образования. Глава государства еще в 2004 году отмечал: «Я неоднократно говорил и не побоюсь повториться: новое поколение казахстанцев я хотел бы видеть трехязычным – свободно владеющим казахским, русским, английским языками. В этом – один из залогов конкурентоспособности государства, экономики и нации».

Напомним, планомерный переход к обучению на казахском, русском и английском языках осуществляется в рамках реализации 79 шага Плана Нации «100 шагов» и ГПРОН на 2016-2019 годы. Разработан и утвержден план мероприятий по продвижению трехязычного образования.

Для перехода обучения на трех языках определены четыре предмета естественно-математического цикла, по которым в старших классах обучение будет вестись на английском языке – физика, химия, биология, информатика. Преподавание на английском планируется начать уже с 2019 года. При этом потребность в педагогических кадрах составляет 15 773 человека.

АОО «НИШ» ведется разработка учебников и учебно-методического комплекса (УМК) естественно-научного цикла на английском языке. В настоящее время используются учебники издательства «Астана-кітап», по которым обучаются в «Білім-инновация» лицеях. Адаптированы под ГОСО РК и прошли экспертизу учебники по естественным предметам британских издательств Cambridge University Press, Pearson Longman по предметам биологии, физики, химии на английском языке как дополнительные пособия и УМК.

Сегодня уже можно с уверенностью сказать, что идея трехязычного образования реализуется успешно, об этом свидетельствуют многочисленные победы казахстанских учащихся на престижных международных олимпиадах.

Трехязычие как пропуск в большой мир. Цель языковой политики в Казахстане — интеграция республики в мировое сообщество и как следствие подъем науки, экономики и социально-культурной составляющей страны. Введение трехязычного образования должно сделать казахстанский народ конкурентоспособным на мировой арене. Эта реформа — составляющая программы «Казахстан-2030». Планируется, что к 2020 году около 20% населения сможет свободно общаться на английском языке.

Почему необходимо изучать английский? Потому что на нем общается весь прогрессивный мир. Это язык науки и технологий. На нем ведется большая часть исследований в экономике и бизнесе. Владение английским языком открывает перед человеком большие перспективы.

Трехязычие в Казахстане: плюсы и минусы. У любой идеи есть сторонники и противники, и эта — не исключение. Как же реагируют люди на инициативу о трехязычии? Мнение народа разделилось.

Некоторые считают введение трехязычия угрозой для культурной целостности Казахстана. Люди опасаются, что в реальных обстоятельствах преподавание на

иностранных языках сведет на нет значение родной речи. Как итог — потеря национальной идентичности.

Другая часть населения видит в новой языковой политике неплохую идею, которая сулит перспективы для будущего Казахстана. Если население Казахстана будет свободно владеть английским, русским и казахским языками, это сделает их более конкурентоспособными на мировом рынке труда. В то же время это сохранит и укрепит многовековые культурные традиции народа.

Неясно, справятся ли учителя с такой нагрузкой, особенно учитывая острую проблему с квалифицированными кадрами. Сможет ли преподаватель объяснить ребенку сложную тему по математике или химии на английском языке?

По плану, учителя должны овладеть иностранным языком за два года. Для этого будут введены онлайн-семинары. Достаточно ли двух лет, чтобы свободно говорить на научном английском языке, когда специализированных преподавателей в вузах готовят как минимум четыре года? Не снизится ли по этой причине качество образования?

Мало кто сомневается, что ученики справятся с возросшим учебным объемом. Однако есть опасения, что ребенок, изучавший географию или физику на английском, не сможет грамотно объяснить предмет на казахском или русском языке.

Еще одна часть людей согласна с тем, что английский язык важен, но не думают, что нужно повышать уровень его знаний таким способом. Они придерживаются мнения, что сначала всем необходимо подтянуть казахский и русский языки, а уже после браться за речь Туманного Альбиона.

Обновленная программа - новое содержание образования. В связи с введением значительных изменений в структуру и содержание процесса образования в рамках обновления содержания среднего образования РК в городе Астане в период с 27 апреля по 29 мая были организованы обучающие курсы тренеров в объеме 120 академических часов для учителей ИКТ и информатики по внедрению системы критериального оценивания. Программа обучения разработана Центром педагогического мастерства Назарбаев Интеллектуальной школы совместно с Кембриджским Международным экзаменационным советом и Факультетом образования Кембриджского университета.

Выражение известного китайского философа Конфуция: «Если я дам тебе рыбу, ты будешь сыт один день, а если я научу тебя рыбачить, ты будешь сыт всю жизнь» является стимулом к действию и учителей, и учащихся. Перед учителями и тренерами по информатике стоит задача создания новой информационной образовательной среды. Наполнить ее современным содержанием – наша задача.

Каким быть уроку обновленной системы среднего образования РК? Меняются цели и содержание образования, появляются новые средства и технологии обучения, но какие бы реформы не осуществлялись, урок остается главной формой обучения. На нем держалась традиционная система образования, базируется и обновленное содержание среднего образования РК.

Урок, ориентированный на обучение, должен планироваться на основе ясных и оправданных целей. Чаще всего большая часть урока тратится на устные сообщения учителя и на задания, при выполнении которых большую часть времени урока, ведущую роль играет именно учитель, а не ученики. У многих пропадает интерес к обучению, они либо бездействуют, либо начинают нарушать дисциплину. Для того чтобы таких ситуаций не возникало, каждому учителю, прежде всего, необходимо осознанно и обдуманно подходить к планированию урока.

Планирование – основа урока, серьезное отношение к планированию позволяет проанализировать каждый предстоящий шаг, но в то же время надо помнить и о том, что, если учителя заставляют учеников выполнять задания, которые им не интересны только потому, что эти задания заранее запланированы, настоящее обучение прекращается. Учителю, работающему по обновленному содержанию среднего образования РК,

необходимо быть мобильным, если запланированные задания не дают результат, не вовлекают учащихся в учебный процесс, необходимо вносить коррективы и по окончании урока обязательно проанализировать его. Действия учителя должны быть направлены на эффективный урок, направленный на обучение. Интегрированный урок как одна из форм нестандартного урока. Мы вступили в третье тысячелетие. Мы всё сильнее и сильнее ощущаем причастность ко всему, что происходит на земле. Сегодня мы приходим к пониманию того, что в связи с процессами, происходящими в мире, меняются и ценностные ориентации современного человека. Формирование мировоззрения — главное в обучении. Интеграция способствует формированию целостного взгляда на мир, пониманию сущностных взаимосвязей явлений и процессов. Идея интегрированных уроков возникла из сопричастности некоторых школьных дисциплин друг другу. Задача современной педагогики — соединить в восприятии ребенка основные знания по каждому предмету в широкую целостную картину мира, дать молодому поколению единое представление о природе, обществе и его месте в них. Интегрированный урок дает возможность для синтеза знаний, формирует умение переноса знаний из одной отрасли в другую. Это, в свою очередь, стимулирует аналитическую деятельность учащихся, развивает потребность в системном подходе к объекту познания, формирует умение анализировать и сравнивать сложные процессы и явления объективной действительности.

Последняя новация такого рода — это интеграция учебного процесса. Чешский педагог Ян Амос Каменский говорил: «Все, что находится во взаимной связи, должно преподаваться в такой же связи». Конечно, интеграция знаний на уровне понятий — это всем известные межпредметные связи. Однако интеграция учебных предметов не ограничивается только этим. Что же такое интеграция? Ни в одном словаре или справочнике нет методического значения слова «интеграция». Зато хорошо известно, что латинское слово «*integratio*» принято к употреблению в 2 значениях:

- процесс взаимного приспособления и объединения национальных хозяйств двух и более государств с однотипным общественным строем;
- объединение в целом каких-либо частей, элементов. Отсюда следует, что интеграция в методике преподавания — это процесс приспособления и объединения определенных элементов.

Интеграция в образовании необходима, т.к. у современных школьников из-за множества учебных дисциплин формируется фрагментарность мировоззрения и трудности с адаптацией в современном интегрированном мире. Интеграция должна быть постепенной, от внутрипредметной к межпредметной. Подготовка к такого рода урокам кропотлива. Что требуется от преподавателя?

1. Он должен в полной мере владеть содержанием своего предмета.
2. Хорошо знать содержание учебного предмета, с которым будет интеграция.
3. Уметь создавать для себя единую картину мира, единое пространство.
4. Если урок проводят несколько учителей-предметников, то между ними важна психология, должно быть взаимопонимание с полуслова.

Не каждый преподаватель решится на проведение такого урока. Роль учащихся тоже должна стать иной. Ученик должен стать активным участником учебного процесса. У талантливого педагога ученики на интегрированном уроке становятся союзниками по решению проблем урока. Интегрированный урок должен быть построен таким образом, чтобы 60–80 % учебного времени занимало творчество учащихся.

Следует разделять традиционный и современный уроки.

Традиционный урок решает общеобразовательную задачу - вооружить учеников знаниями и строится в основном на объяснительно-иллюстративном методе. На таком уроке широко применяются наглядные пособия, организуется наблюдение и описание увиденного.

Современный урок формирования знаний на основе сочетания разнообразных методов и средств обучения решает комплекс задач. Используются как объяснительно-иллюстративные, так и частично поисковые, исследовательские методы обучения, дискуссия, разнообразные источники знаний, программы телевидения, кинофрагменты, магнитофонные записи, мультимедийные курсы, интернет-технологии, другие технические средства обучения и контроля. Широко используются также разнообразные формы работы: групповая, фронтальная, парная, индивидуальная.

Структура интегрированных уроков:

- 1) Предельной чёткостью, компактностью, сжатостью учебного материала;
- 2) Логической взаимообусловленностью, взаимосвязанностью материала интегрируемых предметов на каждом этапе урока;
- 3) Большой информативной ёмкостью учебного материала, используемого на уроке.

Утверждена новая программа по информатике для 5-9 классов. Министерством образования и науки утверждена программа по информатике для учеников 5-9 классов [общеобразовательных учебных заведений](#), которые изучали информатику в 2-4 классах.

Также отмечается, что задачей обучения информатике в основной школе является формирование у учащихся знаний, умений и навыков, которые предоставят им возможности создавать информационные модели и обрабатывать их в программных средах, осуществлять поиск сведений с использованием поисковых систем, использовать средства ИКТ для организации сотрудничества, работать с информационными системами.

«Подбирая и создавая компетентностные задачи, учитель должен учитывать, что в 5-7 классах обработки данных учениками должны осуществляться с помощью одной технологии или в одной программной среде, в 8-9 классах - несколькими технологиями или в нескольких средах. Также в компетентностных задачах для любых классов следует обязательно предусматривать развивающий компонент», - отмечают авторы программы.

Использование методики CLIL на уроках со вторым языком обучения. На сегодняшний день изменились подходы к изучению иностранного языка. Язык рассматривается как основной инструмент для получения качественных знаний, отвечающих международным требованиям. Одним из таких подходов является предметно-языковое интегрированное обучение (CLIL). Данный термин был впервые введен исследователем в области многоязычного образования Дэвидом Маршем в 1994 г. в процессе работы по координации исследований о состоянии языкового образования в Европе.

Подход CLIL строится на четырех тесно взаимосвязанных принципах:

- Предметное содержание (Content)

Согласно Интегрированной образовательной программе, разработанной на основе модели трехязычного обучения, язык изучается не ради самого языка, а ради получения конкретных знаний.

- Коммуникация (Communication)

Язык, являясь инструментом коммуникации, развивает осознанную коммуникацию при изучении языка через предметные области.

- Познание (Cognition)

Интеграция предметов является одним из средств активизации познавательной деятельности учеников. Изучая предметные области на втором и третьем языках, ученики развивают метакогнитивные и металингвистические навыки посредством изучения сквозных тем на трех языках, которые также интегрированы с различными предметными областями, таким образом, каждая из тем изучается с разных перспектив.

- Культура (Culture)

Культура является ядром предметно-языкового обучения. Роль культуры, понимание ценности своей культуры и уважение культуры других народов, является неотъемлемой частью предметно-языкового обучения. Данный принцип реализуется при изучении

предметов на казахском языке в классах с русским языком обучения, при изучении предметов на русском языке в классах с казахским языком обучения и при изучении большинства предметов в старшей школе на английском языке.

Необходимо отметить что, при преподавании предметов с использованием подхода (CLIL) необходимо определение уровня языковой подготовленности учащихся. Согласно «Общеввропейской рамке владения языками» (CEFR — Common European Framework of References for Languages) необходимо, чтобы учащиеся владели вторым и третьим языками на уровне не ниже Базового пользователя (Basicuser) (A1/A2). Это означает, что учащиеся должны понимать на слух речь учителя и своих одноклассников в ситуациях повседневного общения; уметь представлять себя и других; задавать вопросы и отвечать на них; понимать короткие простые тексты, находя в них конкретную, легко предсказуемую информацию; писать простые короткие записки и сообщения. Планирование урока с использованием (CLIL).

На уроке (CLIL) должны, по возможности, присутствовать все виды речевой деятельности, хотя особенности подхода (CLIL) таковы, что чтение занимает большую часть учебного времени. Тем не менее, учитель может спланировать урок так, что часть материала может быть представлено в виде аудиотекста, а, используя поисковые методы обучения, возможно, прийти к пониманию материала через диалог и беседу. Аудирование можно сочетать с письмом (заполнение таблиц, построение схем, восстановление пропусков). Учебный материал должен способствовать достижению двух целей: предметной и языковой. Тексты воспринимаются лучше, если они разбиты на небольшие части и сопровождаются иллюстрациями, схемами, картами и т. д. Тексты должны содержать предтекстовые (prereading) и послетекстовые (afterreading) задания. Эти задания должны формировать не только языковые, речевые, но и когнитивные навыки.

При планировании урока учителю можно опираться на следующие вопросы:
Предметное содержание:

- Каковы цели/задачи урока?
- На какие ожидаемые результаты обучения я ориентируюсь?
- Какие фразы и специальные термины мне необходимо подготовить?

Коммуникация:

- Какие фразы и специальные термины мне необходимо подготовить?

Познание:

- Какие вопросы я должен задать, чтобы развивать навыки критического мышления?
- Какие задания я должен подготовить для развития навыков критического мышления?
- Как интегрировать язык и предметное содержание в развитии навыков критического мышления?

В настоящее время для учителей-предметников, владеющих английским языком, есть возможность пройти обучение по одному из моделей теста TKT (The Teaching Knowledge Test) — CLIL.

Новые методы обучения направленные на развитие всех пяти видов речевой деятельности (говорения, аудирования, чтения, письма, перевода), формирование лингвистической, социолингвистической и прагматической компетенций, а также на создание принципиально новых учебных материалов, с помощью которых можно научить обучающихся, эффективного общения на английском языке. Внедрение различных форм коммуникаций с использованием инновационных технологий, расширение творческого и научного потенциала обучаемых обеспечивают становление языковой личности, способной реализовать себя в современном обществе.

ЛИТЕРАТУРА:

- 1) <https://www.zakon.kz>
- 2) <https://www.nur.kz>
- 3) Кіріктірілген білім беру бағдарламасы. Қазақстан тарихы. Негізгі мектепке (7–10 сынып) арналған оқу бағдарламасы. Астана. Наурыз 2016 ж.
- 4) Назарбаев Зияткерлік мектептерінде пән мен тілді кіріктіріп оқыту әдісін (CLIL) қолдану. (әдістемелік нұсқаулық). Құрастырушылар: Нұрақоева Л. Т., Шегенова З. К. Астана 2013ж.
- 5) <http://ru.osvita.ua>
- 6) <https://moluch.ru>

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКА ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ ОБРАТНОЙ СВЯЗИ КАК СПОСОБ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРАКТИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ И УЧЕНИЯ УЧИТЕЛЯ

Ардабаева Балкадиша Каримовна
старший менеджер
филиала ЧУ «Центр педагогического мастерства»
в городе Костанай
Костанай, Казахстан

Аннотация

Мұғалімнің оқыту мен оқу тәжірибесін жетілдіруде сындарлы кері байланыс беру дағдыларының қалыптасуы әсер етеді. Кері байланыс беру дағдыларының даму қажеттілігін түсіну білім беру үдерісіне қатысушыларға өз жұмысын уақытылы түзетіп табысты болуға көмектеседі.

Формирование навыка предоставления конструктивной обратной связи учителя способствует совершенствованию практики преподавания и учения. Понимание необходимости развития навыка обратной связи поможет участникам образовательного процесса своевременно скорректировать свою работу и быть успешным.

Forming of skill of grant of structural feed-back of teacher assists perfection of practice of teaching and studies. Understanding of necessity of development of skill of feed-back will help the participants of educational process in good time to correct the work and be successful.

Түйінді сөздер:

Кері байланыс, сындарлы, тәжірибе, білім беру мазмұнын жаңарту, мақсат.

Обратная связь, конструктивная, практика, обновление содержания образования, обучение.

Feed-back, structural, practice, updating of maintenance of education, educating

Учителю третьего тысячелетия, эпохи информационного процветания приходится работать в таких условиях, когда прежние научные знания теряют актуальность и обновление происходит намного быстрее того, что ученики усваивают в рамках процессов преподавания и обучения. Противоречивость современного обучения заключается в том, что дети не всегда готовы использовать знания, полученные в школе применительно к жизненным ситуациям в условиях высоких темпов развития, а именно, к жизни, о котором школа формирует умения и навыки на уровне теории. Поэтому понимание необходимости модернизации образования на современном этапе вполне своевременна, так как в условиях глобальных изменений общества оно весьма необходимо и влечет потребность в

креативных и высококвалифицированных педагогах. Основным фактором развития школы являются использование инновационных подходов, которые способствуют внедрению изменений в практику преподавания и обучения. В этих условиях необходимо новое содержание деятельности учителя, нужны исследования и результаты по апробации новых подходов в работе учителя. [3, с. 4].

Обновление содержания образования в Республике Казахстан ставит перед собой главную цель: совершенствование педагогического мастерства учителей в контексте обновления образовательной программы и внедрение системы критериального оценивания. [4, с. 2].

Развитие профессиональной педагогической деятельности учителя сегодня рассматривается как процесс решения задач, которые направлены как на совершенствование и нормирование деятельности учителя новой формации, так и формирование личности учащегося, способного работать в сотрудничестве и взаимодействии.

Одним из эффективных способов решения педагогических задач является *обратная связь*, которая поможет педагогам в решении проблем и барьеров при реализации задач преподавания и обучения. По этой причине обратная связь становится инструментом профессиональной деятельности, которая обеспечивает ее успешность, так как любой учитель должен быть адаптирован к изменениям, происходящим в профессиональной деятельности, а значит и иметь навык самооценки, через понимание самого себя и окружающей среды, и вместе с тем, быть готовым к постоянному самосовершенствованию и саморазвитию.

Потребность в обратной связи естественна для любого человека, будь то руководитель образовательной организации, учитель, обучающийся или родитель. Отсутствие обратной связи, равно как и грубое нарушение правил её подачи, лишает человека мотивации и снижает его желание работать и учиться дальше.

«Учитель ведет наблюдение за прогрессом в обучении, обеспечивая обратной связью учащихся и родителей, выступая в роли помощника в изучении и понимании предмета, а также стимулирует учащихся, придерживаясь объективной точки зрения, согласно разработанным критериям оценивания» [1, с. 5].

Изменения в педагогической практике учителя находят отражение в целом в педагогическом процессе, которое рассматривается как составляющая успешности деятельности педагога. В связи с этим одним из важнейших факторов педагогической деятельности является формирования навыка предоставления конструктивной обратной связи, которая помогает учителю сформулировать ожидаемые результаты, осмыслить достижение целей работы, определить и внести коррективы в траекторию своего развития.

Как показывает практика, учителя не всегда могут предоставить эффективную обратную связь, что является сдерживающим фактором в обучении ученика. Это подтверждает и исследование, которое указывает, что «проблема с получением обратной связи действительно насущна при проведении тренинга, на котором участники высказывают свое мнение или суждение.» [3, с. 14] Часто они ограничиваются такими методами и приемами, как «хорошо», «молодец» и т.д. Сегодня такого вида обратной связи недостаточно. Одним из принципов критериального оценивания в рамках обновления содержания образования является направленность на развитие. Поэтому учителю необходимо работать над развитием навыка предоставления обратной связи, так как своевременная обратная связь поможет определить направление как собственного развития для совершенствования практики преподавания и учения, так и будет способствовать успешности ученика через определение траектории его развития.

Обучаясь на курсах по программам повышения квалификации учителя имеют возможность развивать этот навык на уровне своих коллег, работая в сотрудничестве и

взаимодействии. Как тренер, могу сказать, что во время занятий учителям удается найти положительные моменты при предоставлении обратной связи по итогам деятельности. Но, в то же время, они затрудняются в предоставлении конструктивной обратной связи. Это говорит о том, что нужно строить работу в данном направлении как во время курсовой подготовки, так и во время организации и проведения мероприятий в рамках посткурсовой поддержки. Эта мысль находит свое отражение в словах, что «действительно, обратная связь в процессе групповой (как, впрочем, и индивидуальной работы) является чрезвычайно важным элементом, значимым как для участников группового процесса, так и для ведущего. А неумение поддерживать двухсторонний контакт с группой часто является камнем преткновения для начинающих тренеров. Не придавая достаточного значения этой, казалось бы, очевидной вещи, они упускают ту невидимую нить, которая связывает их с членами группы. А это может коренным образом повлиять на эффективность взаимодействия. [3, с. 4].».

Умение общаться с коллегами и давать обратную связь уже традиционно относят к основным навыкам профессионального мастерства любого человека в своей сфере.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ:

1. Образовательная программа курсов повышения квалификации педагогических кадров «Разработка и экспертиза заданий для оценивания» по предмету «Русский язык и литература» в школах с казахским языком обучения. ©Центр педагогического мастерства АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы», 2018.
2. Ардабаева Б.К., Утегенова Б.М. Рефлексия как инструмент совершенствования практики преподавания и обучения учителя: методические рекомендации/ авторы-составители:— Астана: АОО «Назарбаев Интеллектуальные школы»Центр педагогического мастерства, 2017. – 25с.
3. Тим Рассел Навыки эффективной обратной связи, 2-е издание - Издательский дом «Питер» Санкт-Петербург 2002
4. <https://infourok.ru/obnovlenie-soderzhaniya-srednego-obrazovaniya-rk-1142334.html> (дата обращения: 19.01.2020).

ӘӨЖ 377.3

ҚАРАҒАНДЫ ҚАЛАСЫНЫҢ №51 ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН ОРТА МЕКТЕП БЕЙІНДІК РЕСУРСТЫҚ ОРТАЛЫҒЫНЫҢ ДАМУЫ

Біләлова Жанар Серікқызы

ҚарМТУ Кәсіптік оқыту мамандығының магистранты

Нурмаганбетова Маншук Сейтовна

химия ғылымының кандидаты, «Кәсіптік білім және педагогика»

кафедрасының доценті

Дремов Алексей Александрович

№51 ЖББОМ Бейіндік оқыту ресурстық орталығының мұғалімі

Қарағанды, Қазақстан

Аннотация: Мақалада Қарағанды қаласының №51 жалпы білім беретін орта мектеп бейіндік оқыту ресурстық орталығы, оның бағыттары, желілік мектептері мен әлеуметтік серіктестерінің жұмысы қарастырылған.

Кілттік сөздер: оқу процесі, бейіндер, жоғары сынып оқушылары, ресурстық орталық, бейіндік оқыту, әлеуметтік серіктестік, желілік мектептер.

Еліміздегі бірқатар мектептер жүйесінде бейіндік оқытуды ұйымдастыру тұжырымдамасын іске асыру барысында бейіндік оқыту ресурстық орталықтары құрылған.

Ресурстық орталық – оқушыларды бейіндік оқыту мен бейіналды даярлықтарын ұйымдастырудың тиімді құралы. Білім беру кеңістігіндегі желілік модельдердің құндылығы: әрбір желілік мектеп оқушыларды біршама бәсекеге қабілетті, сұранысқа ие, қоғамның қажеттілігіне жауап беруге дайындап шығарады. Жоғары сынып оқушыларына болашақ мамандығын өз еркімен таңдап қана қоймай, белгілі бір салаға өз бетінше бейімделуге мүмкіндік береді.

Бейіндік оқытудың ресурстық орталықтары мектептердің құрылымдық бөлімшесі бола отырып, өзіне жақын орналасқан шағын аймақтардағы бірнеше мектептерді біріктіреді. Осылайша ресурстық орталық толыққанды бейіндік оқытуды қамтамасыз етеді. Қазіргі таңда білім беру өз алдына мақсат қояды, яғни әрбір білім алушы өзінің әлеуметтік маңыздылығын сезінетін және жеке білім беру бағытын таңдап, кәсібилікке дейінгі дайындық алатындай білім беру кеңістігін құру. Бейіндік оқыту ресурстық орталығында, жоғары сынып оқушылары өздерінің таңдаған бағыттары туралы мағлұматтар алады, әлеуметтік серіктестермен танысады және оларға саяхатқа барады, сонымен таңдаған мамандықтары жайлы толық ақпарат алады.

Осыған орай, Қарағанды қаласындағы №51 жалпы білім беретін орта мектеп бейіндік оқыту ресурстық орталығының жұмысы бойынша зерттеу жұмыстары жүргізілді.

№51 ЖББОМ ресурстық орталығы Қалалық білім бөлімінің 06.02.2010 жылғы №85 «№51 ЖББОМ базасында ресурстық орталық құру туралы» бұйрығына негізделіп құрылды. Ресурстық орталық 2010 жылы тәжірибе ретінде ашылған. Бұл тәжірибенің мақсаты – оқушыда таңдаған мамандығы мен профилінің талаптарына өзінің жеке-психологиялық ерекшеліктері мен мүмкіндіктерін сәйкестендіру қабілетін қалыптастыру.

Тәжірибе міндеттері:

- оқушылардың бейімділігіне, қабілеттері мен мүдделеріне сәйкес дамуы үшін қолайлы жағдайларды қамтамасыз ететін білім беру және тәрбие процестерінің бірыңғай функционалдық кешенін құру;
- ауданның жалпы білім беретін мекемелерімен, жоғары және арнаулы орта оқу орындарымен мектептің желілік өзара іс-қимыл орталығын құру;
- санитарлық-гигиеналық нормалар мен балалардың жас ерекшеліктері ескеріле отырып, оқу күні мен аптаның оңтайлы тәртібін ұйымдастыру;
- шығармашылық әлеуетті дамыту, педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттыру;
- әдістемелік қызметтің жұмысын жетілдіру, озық педагогикалық тәжірибені мектеп тәжірибесіне енгізу.

Тәжірибені жүзеге асыру кезеңдері:

- 2010-2011 – дайындық (эксперимент бағдарламасын әзірлеу);
- 2011-2012 – негізгі (құрылым құру, ресурстық орталық қызметінің мазмұнын қалыптастыру, жаңа педагогикалық технологияларды зерделеу және енгізу, білім беру үрдісінің мониторингі);
- 2012-2013 – қорытынды (қорытынды шығару, тәжірибе жинақтау эксперименттік жұмыс).

Ресурстық орталық құрылған жылы оның құрамында 7 желілік мектеп болған, олар: №11, 18, 25, 30, 32, 33, 50 жалпы білім беретін орта мектептері. Қазіргі таңда ресурстық орталыққа кіретін желілік мектептер: №18, 25, 30, 32, 33. Бүгінгі күні ресурстық орталықтағы оқушылардың жалпы саны: 402, 10 сыныпта – 247 оқушы, 11 сыныпта – 155 оқушы білім алуда.

Ресурстық орталықтың міндеттері:

- оқушы таңдаған бейін бойынша оқу процесін қамтамасыз ету;

- бейіналды және бейіндік оқыту бағдарламаларын жүзеге асыру;
- балаларды әлеуметтік қорғау бойынша ата-аналармен жұмыс істеу механизмдерін әзірлеу және жүзеге асыру;
- оқушылардың кәсіби бағдар беру жұмысына деген қызығушылығын арттыру бойынша танымдық қызметтерін ұйымдастыру.

Ресурстық орталықтың жұмыс істеу мазмұны: әр жылдың басында желілік мектептер және әлеуметтік серіктестермен келісімшарт жүргізіледі; оқушылар бағыт таңдайды, әр оқушының бағытты өзі таңдауға мүмкіндігі бар; жазғы уақытта 10-сынып оқушылары кәсіпорындарда және мектептерде еңбек тәжірибесінен өтеді; 11-сыныпты аяқтаған соң оқушылар теория бойынша емтихан тапсырады және тәжірибелік жұмыстар орындайды. Содан соң біліктілікке сай бітіргені туралы төлқұжат алады.

Ресурстық орталықта оқыту 7 бағыт бойынша жүргізіледі:

- құрылыс технологияларын жаңғырту;
- «В» категориялы жеңіл автомобиль жүргізушісі;
- бухгалтерлік және қаржылық есеп негіздері;
- құжаттану;
- мейірбеке ісі;
- сәндік-қолданбалы өнер және дизайн;
- мектеп жасына дейінгі балалар шебері.

Бейіндік оқыту ресурстық орталығының әлеуметтік серіктестіктері:

- Қарағанды коммерциялық колледж;
- ҚарМТУ-дың инновациялық технологиялар колледжі;
- Е.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті;
- Ж.Абишев атындағы химия-металлургия институты
- Қарағанды агротехникалық колледжі.

Қарағанды қаласының № 51 ЖББОМ базасында ресурстық орталықтың даму келешегі:

1. оқу үдерісін ұйымдастыруға және іске асыруға заманауи ақпараттық технологияларды енгізу;
2. білім беру ресурстарының озық әдістемелік, технологиялық және ұйымдастырушылық деңгейіне шығу;
3. жаңартылған білім беру ресурстары негізінде ғылымның, техниканың және жаңа технологиялардың заманауи жетістіктерін ескере отырып, кәсіптік білім беру сапасының жоғары деңгейіне шығу;
4. әр түрлі меншік нысанындағы жұмыс берушілерді білім беру ресурстарын тұрақты жаңартуға және жетілдіруге инвестициялық салымдарға тарту;
5. еңбек нарығына және білім беру қызметтеріне бейімделудің қажетті деңгейін қамтамасыз ету мақсатында ресурстық орталықты тұрақты ұйымдық-экономикалық және технологиялық қайта құрылымдау және жетілдіру.

Зерттеу барысындағы №51 жалпы білім беретін орта мектеп бейіндік оқыту ресурстық орталығы толығымен оқу-материалдық базасымен қамтамасыз етілген.

Қорытындылай келе, Қарағанды №51 жалпы білім беретін орта мектеп бейіндік оқыту ресурстық орталығы қазіргі таңда өз жұмысын толығымен жүзеге асырып жатыр. Ресурстық орталықта оқитын 10-11 сынып оқушыларының өздері таңдаған бағыт бойынша білім алып, жоғары оқу орындарына түсу мүмкіншіліктері жоғары.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Нұрмағанбетова М.С., Байжұманова Н.С., Готтинг В.В., Бакина Ю.А., Өмірбекова М.А. Қарағанды қаласының жалпы білім беретін №5 бейіндік оқыту ресурстық орталығында оқушылардың бейіндік оқытудың дамуы – жур. Университет еңбектері №1 (74), Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2019, 5-10 б.

2. Нұрмағанбетова М.С. Оқушылардың бейіндік оқуын ұйымдастыру. – Қарағанды: ҚарМТУ баспасы, 2018, 86 б.

ҚАЗІРГІ ТАҢДАҒЫ ОТБАСЫЛЫҚ РУХАНИ-АДАМГЕРШІЛІК ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Абилгазиева Айгуль Курманалиевна

Алматы қаласы №184 жалпы білім беретін мектептің құқық негіздері
пәнінің бірінші санатты мұғалімі,
Алматы, Қазақстан

Аннотация: Адамзат қоғамының әр кезеңінде отбасы мәселелері әрдайым маңызды орынға ие. Мақалада осы тақырыпқа байланысты статистикалық мәліметтерге, әдебиеттерге мақсатты мемлекеттік бағдарламаларға шолу жасалынып, бүгінгі күннің көрінісі сипатталған. Ал бүгінгі күннің көрінісі осы бағытта жасалынып жатқан іс-шаралардың жеткіліксіз мөлшерде екені анықталып, әлі де бағдарламалар әзірленіп, тәжірибеде қолдану керектігін көрсетеді.

Түйін сөздер: рухани жаңғыру, адамгершілік, құндылықтар, отбасы педагогикасы.

Ел дамуының ұзақ мерзімге белгіленген бағдарламасы – «Қазақстан-2050» Стратегиясының түпкі мақсаттарының бірі дені сау, бәсекеге қабілетті, білімді ұрпақ өсіруге, аға буынның қамсыз қарттығына қолдау көрсетуге, ана мен баланың құқығын қорғауға, әр отбасының берекелі өмір сүруін қамтамасыз етуге бағытталған. Қоғамда осындай рухани-әлеуметтік дінгегі берік отбасылық құндылықтарды тереңдету мақсатында Елбасы Н.Ә.Назарбаев 2014 жылы Жарлығымен қыр-күйек айының екінші жексенбісін «Отбасы күні» мерекесі ретінде бекітті. Елбасының отбасыға жағдай жасап, оның беделін арттыру мақсатында берген тапсырмаларының аясында «Отбасылық қатынастарды, моральдық-этикалық және рухани адамгершілік құндылықтарды нығайтудың 2015-2020 жылдарға арналған Жалпыұлттық іс-шаралар жоспары» бекітілгенін Қазақстан Республикасының Мемлекеттік хатшысы Гулшара Абдіқалықова «Егемен Қазақстан» Жалпы Ұлттық Республикалық газетте баяндады [1, 9-б].

Жоғарыда айтылған іс-шаралар қоғамның, әсіресе жас буынының отбасы рухани-адамгершілік құндылықтарының дұрыс қалыптасуына өз септігін тигізері анық. Бірақ, соңғы жылдары БАҚ-ының хабарлауымен қоғамымызға жат жайттардың орын алуының себебін, оның түп-тамырын анықтамайынша оң нәтижеге жетуіміз екі талай.

2017 жылдың бірінші жартысында Қазақстанда 59 007 жұп неке құрды, оның ішінде тіпті алты ай некеге тұрмай 729 жұп ажырасқанның статистика комитеті хабарлады. Мәселен, 2017 жылғы қаңтардан маусымға дейін тіркелген ажырасулар саны 26785 болса, оның ішінде сот шешімі бойынша 21543 ерлі-зайыптылардың өзара келісулер 5242 жұпты құрады. Ажырасуға және отбасыларға көмек көрсету туралы статистиканы зерттеуге мамандандырылған Divorcescience порталында жарияланған басқа мәліметтерге сәйкес, Қазақстан ажырасу деңгейі жоғары елдер арасында (71 елдің ішінде) алғашқы ондыққа кіреді [2]. Ажырасу тақырыбын қолға алып, онымен күресу жолдарын атап көрсеткен К.Ж. Жолтаева, А.С.Бейсенованың мақалалары бар [3, 99б].

Егер медициналық статистикаға жүгінсек, түсік саны өсуде (әр 100 туылғанның 43-і жасанды түсік), жас аналардың балаларынан бас тартып, тастанды балалар санының өсуі т.б. Бұл жайттардың біздің қоғамда орын алу себептері жан-жақты. Олар: экономикалық, тарихи-саяси жағдайлар, адамдардың рухани құлдырауы, ұлттық тәрбиенің жеткілікті болмауы, рухани сауатсыздық т.б. факторлары айқындалып отыр.

Нәтижесінде адам бойындағы отбасы рухани адамгершілік құндылықтарының құлдырауы оның жеткілікті мөлшерде дамып, жетілмеуіне соқтырды. Бұл бүгінгі күннің көрінісі. Сондықтан, осындай кеселді құбылыстардың түп тамырын анықтап, онымен күресіп, оның алдын алу жолдарын іздеу баршамыздың ортақ парызымыз. Әрине, біз әрбір ерлі зайыптылар, жас ата-аналар есігін қағып, олармен өзіміздің ойымызбен бөлісіп, оларға тәрбие бере алмаймыз. Сонда біз кімді және қалай тәрбиелемекпіз? Ата-аналарды ма? Олардың балаларын ба? Біз, педагогтар балаларға білім беріп, оларды өз елінің патриоты болуға тәрбиелегенде, бір жайтты ұмытып қалғандаймыз. Бүгінгі жас буын ертеңгі белгілі бір саланың нағыз маманы ғана емес, ол, қоғамның басты бөлігі – болашақ ата-ана, яғни бір отбасы отағасы, асыл анасы, бір-бірінің жары.

Хадисте: «Әрбір ата өз баласына жақсы мінез-құлқынан басқа артық мұра қалдыра алмайды»-деген сөз бала бойындағы асыл қасиет құндылықтар бәрінен де жоғары екенін түсінуге болады.

Осы жөнінде 110 жасқа дейін бала дәрігері болып жұмыс атқарған Лейла Денмарк: «Быть хорошими родителями – единственная стоящая работа на Земле. Самое дорогое, что могут иметь дети в своей жизни - родители», - деп ата-ананың маңызын және бала үшін ата-ана өмір құндылығы екенін айтпаса да түсінікті.

Елімізде жетімдер санын азайту мақсатында 2013 жылы «Ана үйі» қоғамдық қоры ашылып, осы күнге дейін қиындыққа тап болған жас қыз-келіншектерге өз балаларынан бас тартпау үшін материалдық, моральдық көмек көрсетуде. Бұл қорды жастарға жарнамалағанымыз емес, дегенмен қоғамда болып жатқан келеңсіз мәселелерді азайтуда, алдын алуда өз септігін тигізуде. Қор координаторы Жазира Сартаева ханымның айтуынша, қордың қамқорлығында жүрген кейбір қыздардың ата-аналары олардан теріс айнылып, ал кейбірі қызының жүкті болып қалғанынан мүлдем хабарсыз. Мәселе тағы да ата-аналар тәрбиесіне тіреліп тұр. Балаларына жеткілікті мөлшерде дұрыс тәрбие бермеуі, қиын жағдайда қыздарынан теріс айналуы, және жеткілікті мөлшерде көңіл бөлмеуі – баланың тәрбиесін теледидар, интернет желісі және көше өз жетегіне алуына себеп болды. Сондықтан, тәрбие жұмыстарын қалыптасып қойған ата-аналармен емес, өз ісіне жауап бере алатын, құндылықтарды ажырата білетін, алдағы өмірлерін жоспарлай білетін жас тобы – бозбалалар мен қыздарға жүргізуді көздеп отырмыз.

Соңғы жылдары білім беру саласында отбасы мәселеріне қатысты зерттеулер мен әдебиттер аз емес. Соның бірі 2014 жылы жарық көрген Т.Н.Жүндібаева еңбегі «Отбасы педагогикасы». «Бұл оқулық отбасы педагогикасының өзекті мәселелерін көтере отырып, болашақ мамандарға, отбасы тәрбиесі, оның қалыптасу тарихы мен отбасында бала тәрбиелеу дәстүрлері, отбасы тәрбиесінің негізгі ұстанымдары мен қызметтері және т.б. түсінік бере отырып, алған білімдерін ата-аналармен жұмыс барысында пайдалануға ықпалын тигізеді»-деген кітапқа берілген қысқаша анықтама біздің жоғарыда айтылған сөздің дәлелі болып тұр [4]. Тағы да қайталасак, біз педагогтар тек болашақ маман ғана емес, болашақ ата-ана тәрбиелейміз. Болашақ ата-ана кез-келген саланың маманы болуы мүмкін. Сондықтан, отбасы мәселесін тек болашақ педагог, психолог, әлеуметтанушылармен шектелмей, барлық гуманитарлық мамандықтармен қоса техникалық мамандықтарда білім алып жүрген жастарға да таныстыру қажет.

Адамзат қоғамының қай кезі болмасын, отбасы тәрбиесі мәселелері күн тәртібінен түскен емес. Отбасы тәрбиесі мәселелері Шығыстың ұлы ойшылдары Әл-Фараби, Ж. Баласағұн, Қ.Яссауи, М.Қашқари, классик педагогтар Я. А.Коменский, Ж.Ж.Руссо, И.Г.Песталотии, К.Д.Ушинский, кеңес педагогтері В.А.Сухомлинский, А.С.Макаренко, қазақ ағартушы, педагогтері А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев, М.Әуезовтың т.б, А.Құнанбаев, Ы.Алтынсарин, Ж.Аймауытов еңбектерінде кеңінен орын алды. Бүгінде отбасы тәрбиесі мәселелері қазақстандық ғалымдар М.Ғабдуллин, Х.Арғынбаев, С.Ғаббасов, Қ.Жақыпов, Қ.Р.Қоянбаев, Г.Байдильдинова, В.Лысенко,

Р.К.Төлеубекова, Е.Сағындықұлы, С.Кенжеахметұлы, Қ.Т.Атемова және т.б. тарапынан зерттеліп келеді.

Отбасы тәрбиесі туралы орыстың ғалымы Н.К.Крупская: «Балаға деген сүйіспеншілікті россиялылықтар шығыс халықтарынан үйренсін»-деп, орынды айтқан. Яғни, жоғарыда айтылған әдебиеттерді саралап, білім беру мекемелерінде заманауи психологиялық тренинг, семинар немесе отбасылық өмірге дайындық клуб ұйымдастырып, отбасы рухани-адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруда жастармен өзін-өзі, өз іс-әрекетін танып білуге, өзгеруге жұмыстар жүргізу – біздің мақсатымыз [7].

Қазақ халқының отбасылық тәрбиесін зертеу қажеттігін ең алғаш көтерген академик М.Ғабдуллин. Ол өзінің 1966 жылы жарыққа шыққан «ата-аналарға тәрбие туралы кеңес» атты еңбегінде «...қазақ халқының өмірінен орын алған тәрбиенің тарихын жан-жақты түрде қарастыру – өз алдына зерттелетін мәселе»-деп атап кеткен.

Қазақ отбасының тарихы туралы жанжақты зерттеген тұңғыш еңбек – тарихшы этнограф Х.Арғынбековтың 1973 жылы шығарған «Қазақ халқындағы семья және неке» атты кітабы. Ол 1966 жылы толықтырылып, өңделіп «Қазақ отбасы» деген атпен қайта жарық көрді.

Адамзат қауымының отбасын құру шежіресі мәселесін қарастырған ғалымдардың бірі С.Ғабасов. Ол өзінің «Педагогика мен психология» «Халық педагогикасының негіздері» деген монография, еңбектерінде: «Семья тарихының адамзаттық сипаты, ұрпақ тазалығының мәнін түсіну, ата-ана мен бала арасындағы сыйластық, ана құрсағындағы тәрбиенің түрлері, ерлі зайыптылардың арасындағы қатынас мәселелеріне терең талдау жасайды [5].

К.Оразбекованың «Иман және инабат» атты оқу құралында әдеп және тұрмыс-салт психологиясы ұлттық мазмұнда жазылған. Оқу құралында отбасы – адамзат өмірі өз жалғасын табатын, болашақ ұрпақ өсіп-өрбіпұшатын ұя, әдептілік, сыпайылық, ізеттілік, адамгершілік сияқты асыл қасиеттерге баулу отбасынан бастау алатыны, сондықтан отбасының міндеті – жас ұрпақты инабаттылық пен имандылыққа тәрбиелеу деп көрсеткен.

Автордың еңбегінде «Махаббатсыз өмір бос» атты тарауында бозбалалар мен бойжеткендердің қарым-қатынасы, ондағы қыз бен жігіттің достығы, ал достық-махаббат бастамасы, жасөспірім шақтағы махаббат сезімдерінің, тұрмыс құру, некенің пәктігі, үйлену, отбасының өрбуі, үй болудың ошақ басынан басталатыны, ерлі зайыптылардың бейбіт және бақытты өмір сүруі, ол үшін олардың өзін-өзі тәрбиелеу қажеттігі туралы ақыл-кеңестер беріледі [6].

Отбасы мәселесін тарихи тұрғыда зерттеп жүрген ғалымдардың бірі – Қ.Т.Атемова. Оның 2009 жылы жарыққа шыққан «Түркі халықтарындағы отбасы тәрбиесі дәстүрлерінің қалыптасуы» атты монографиясында түркі ғұламаларының мұраларындағы отбасы тәрбиесі идеяларының қазақтың халық педагогикасындағы көрінісін, қазақ халқының ақындары мен жырлауларының мұраларындағы тәлім-тәрбиелік көзқарастарына педагогикалық тұрғыдан талдау жасап, жүйеленген. Қазақ ағартушылары мен зиялыларының еңбектерін зерделеп, оның түркі ғұламалары мұраларындағы сабақтастығын дәлелдеген. Сонымен қатар, түркі ғұламаларының мұрадарындағы отбасы тәрбиесі туралы идеяларын бүгінгі күн тәжірбиесінде пайдаланудың жолдарын қарастырылған.

Қорытындылай келе, жоғарыда көрсетілген еңбектер кең ауқымды және маңызы өте зор екенін ескеріп, осы еңбектерді бір жүйеге жүйелеп, заманауи инновациялық технологиялармен көпшілікке, яғни көзделген аудиторияға ұсыну. Осы мақсатта арнайы жүйеленген бағдарлама әзірлеп, аудиториямен тәжірбие жүзінде жұмыс жасау, гипотизаны дәлелдеу – алдағы біздің жоспарымыз.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. «Егемен Қазақстан» газеті, №174 (28652) 12 қыркүйек, 2015. 256.
2. <https://www.kursiv.kz/news/tendencii-weekly/tendencii-lubvi/>
3. ҚҰУ хабаршысы, педагогикалық ғылымдар сериясы, Алматы №1(29) 2010, -
4. Жүндібаева, Т. Н. Отбасы педагогикасы : оқулық / Т. Н. Жүндібаева. - Алматы: «Экономика»ЖШС, 2014. - 311б.
5. Ғаббасов С. Халық педагогикасының негіздері. – Алматы. «Әл Фараби», 1995. – 459б.
6. Оразбекова К. Иман және инабат: педагогикалық училищелерге арналған оқу құралы. – Алматы. «Ана тілі», 1993. – 152б.
7. Ковальев С.В. Подготовка старшеклассников к семейной жизни: тесты, опросники, ролевые игры: Кн. для учителя – М.: Просвещение, 1991. – 143с.

ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ЖОРИЙ ҚИЛИБ ФИЗИКА ФАНИНИ ЎҚИТИШНИНГ АМАЛИЙ АСОСЛАРИ

Ф.Т. Боймуротов., М.А.Фаттахов., И.И.Бозорбаев., Р.Т.Ўразалиев.

Тошкент тўқимачилик ва енгил саноати институти. Тошкент.

Республикамызда ривожланиб бораётган фан-техника босқичида ахборотларнинг кескин қўпайиб бораётганлиги ва улардан ўқитиш жараёнида етарлича фойдаланиш учун вақтнинг чегараланганлиги ҳамда ўқувчи ёшларни етук баркамол шахс сифатида тайёрлашдек вазифасини ўз олдига мақсад қилган таълим тизимига илғор педагогик технологияларни жорий қилишнинг вақти келди. Ҳозирги кунга қадар таълим муассаларида анъанавий тарзда таълим беришнинг давом этиши ва таълим беришда педагогик технология элементларидан фойдаланмаслик оқибатида талабалар маърузанинг пассив эшитувчисига айланиб қолаётганлиги ачинарли ҳолдир. Ўқитувчи дарсларни тўғри ташкил эта олмаслиги, дарс жараёнида талаба ва ўқитувчи ҳамкорлигининг таъминланмаётганлиги, илғор педагогик технология элементларидан иборат турли метод ва усулларни тўлиқ ва ўз ўрнида қўллай олмаслиги, ўрганиладиган янги мавзунини дарсликдаги маълумотлар билан чекланиб қолишлик оқибатида таълим тизими олдидagi мақсад ва вазифалар етарлича амалга оширилмаяпти, деган фикрга келинди.

Демак, дарс анъанавий тарзда олиб борилганда талабаларнинг мустақил фикрлаши учун имконият етарли эмаслиги ўқитувчи дарсликда берилган материални маъруза тарзида талабага етказиши ва табалалардан дарс давомида олган янги билимларни қанчалик даражада ўзлаштирганини аниқлашнинг қийин кечиши натижада дарс самарали ёки самарасиз ўтказилганлигини билиш имконияти бўлмай қоляпти. Яъни, талаба ўқитувчининг маърузасини зерикарли тарзда эшитади ёки эшитмай бошқа ҳаёллар оғушида бўлади. Бунинг оқибатида дарснинг мақсади амалга ошмай, вақт бекорга сарфланади.

Физика фанини ўқитишда ноанъанавий таълим шакл ва усулларида фойдаланиш ижобий натижа беради. У ёки бу усулни танлашда талабаларни ҳар томонлама эркин фикрлашга, ижодий фаол иштирокчига айланишига ҳамда хилма-хил методларни қўллаган ҳолда масалан, баҳс-мунозара дарслар, ижодий изланишга, мустақил ишлашга йўналтирилиши керак. Талабалар қўйилган масалага бир томонлама ёндошмасдан ўз қарашларини, фикрларини эркин баён этиш имкониятига эга бўладилар. Бир хил шаклда ташкил этилган дарслар, бир хил усулда муаммоларни ҳал этиш талабани зериктиради, натижада талаба пассив эшитувчига айланади ҳамда дарснинг мақсади амалга ошмаслигига олиб келади. Шунинг учун дарсда илғор педагогик ва ахборот технологиялардан уйғунлашган ҳолда фойдаланиб билим бериш муҳим аҳамият касб

этади. Мисол тариқасида мавзуларнинг мураккаблик даражасига қараб уларни ўқитиш методикаси қуйидагича берилади: 1. Мазмунига кўра мураккаб мавзу: Қаттиқ жисмларнинг айланма ҳаракат кинетик энергияси. 2. Мазмунига кўра ўртача мураккабликдаги мавзу: Илгариланма ҳаракатнинг кинетик энергияси. 3. Мазмуни мураккаб бўлмаган мавзу: Жисмларнинг ўзаро таъсир энергияси. Ушбу мавзуларни дарс жараёнида намоён бўлувчи ҳолатлари ҳамда шакл, метод ва воситалар аниқланади.

Демак, таълим жараёни олдиндан лойиҳаланса, таълим мақсади аниқ қўйилса, талабаларни ҳамжиҳатлик билан қарор қабул қилиши, вазифаларни тўғри бўлиб бериш, кўргазмали қуроллардан фойдаланиш, ўқув материалини аниқ, ишонарли ва илмий тарзда етказиш, талабанинг билимини ҳаққоний баҳолаш педагогик технология элементларидан унумли ва ўз ўрнида фойдалана олиш самарали натижаларни беради.

Илғор педагогик технологияларни физика таълими жараёнида қўллаш мазкур жараён субъектлари-ўқитувчи ва талабаларнинг роли алмашинуви таъминлашдек хусусиятига кўра ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Анъанавий таълимнинг етакчи ғоявий йўналишига мувофиқ ўқитувчи дарс давомида етакчилик ролини бажариб келган ҳамда ўзининг буйруқлари асосида талаба фаолиятини назорат қилиб ва баҳолаб келган бўлса, педагогик технология назарияси ғоявий йўналишига кўра унинг таълим жараёнидаги роли талабаларга йўл-йўриқ кўрсатиш, зарур ўринларда маслаҳатлар бериш, ўқув топшириқларини таклиф этиш ва умумий жараёнга билвосита раҳбарлик қилишдан иборатдир. Таълим жараёнини ташкил этишга янгича ёндашув талабанинг мутлоқ устунлиқдаги фаоллигини юзага келишига хизмат қилади. Эндиликда у асосан мустақил таълим олиш, у томонидан ўрганилиши тавсия этилаётган мавзу ва унда илгари сурилган ғоя хусусида мустақил фикр юритиш, мавзу ечими негизида ифода этилган масаланинг қўйилиши борасидаги мулоҳазаларини тенгдошлари билан ўртоқлашиш имкониятига эга бўлмоқда.

АДАБИЁТ:

1. Назиров Э. Н. Қурбонов М. Турли муҳитларда электр токига оид намоёиш тажрибаларини муаммоли кўрсатиш. – Т.: Университет, 1999. – 27 б.
2. Толипов Ў.Қ., Усмонбоева М. Педагогик технологияларнинг тадбиқий асослари. Т., Фан. 2006. 261б.
3. Қурбонов М., Бегматова Д. Физика практикум ишларини миқдорий баҳолашнинг дидактик асослари. Т., Университет. 2008 .

372.862

ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ЗНАНИЙ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ И ТЕХНИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН КАК ДИДАКТИЧЕСКОЕ УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ РАБОЧИХ ПРОФЕССИЙ

Гуринович Т.Н., Маевская И.А.

Преподаватели КГКП «Шахтинский технологический колледж»

Аннотация: В данной статье обосновывается методика обучения электротехнике при использовании преемственности знаний по физике. Приведен ход педагогического исследования по данной теме, представлена модель предмета исследования.

Ключевые слова: преемственность знаний, интеграция дисциплин, модель предмета исследования

Основной задачей учебного процесса в современном развивающемся обществе является: формирование креативности, умения работать в команде, проектного мышления, аналитических способностей, коммуникативных компетенций, способности к самообучению, что обеспечивает успешность личностного, профессионального и карьерного роста молодежи. Именно эта главная задача должна решаться в учреждениях технического и профессионального образования.

Особенностью работы в колледже преподавателя общеобразовательной дисциплины является не просто обучение, а обучение предмету через развитие профессиональных знаний и навыков обучаемых различных профессий. Это является обязательным условием работы педагога-предметника в сфере технического и профессионального образования. Если деятельность педагогов будет разрозненна, и каждый будет решать только конкретные задачи, связанные с преподаванием своего предмета, преследовать свои цели обучения, в результате не будет слаженной, единой системы работы над конкретной целью, к которой стремится все учебное заведение. Поэтому необходимым является, чтобы учитель работал в команде единомышленников своего педагогического коллектива, реализовывал задачи, поставленные правительством перед педагогами всей страны, и тогда успех обеспечен. Ярким примером тому является преемственность знаний при изучении физики и электротехники.

Курс электротехники рассматривает следующие обязательные вопросы: основные сведения об электрических и магнитных цепях; назначение, устройство и принцип работы электротехнических устройств; вопросы производства, распределения и потребления электроэнергии. В основе всех этих понятий лежат физические законы и явления. В историческом плане формирование электротехники как науки и учебной дисциплины рассматривается как результат развития физических знаний в области практического применения электрических и магнитных явлений. Физика является научной основой всех технических дисциплин. Структурные и содержательные связи физики и технических дисциплин способствуют повышению уровня целостности, упорядоченности и взаимообусловленности физико-технических знаний [1].

Электротехника как техническая дисциплина по структуре и содержанию имеет интегративную основу. Изучение ее будет более эффективным, если будут использованы дидактические условия преемственности знаний и, прежде всего, с физикой, являющейся научным фундаментом электротехники. Знание физических законов и явлений относится к базовым компетенциям, которыми должен обладать квалифицированный рабочий всех профессий технического профиля.

В теории осуществления преемственности знаний в учебном процессе выделены следующие направления:

- преемственность в формировании понятий, познавательных умений и навыков;
- единство в интерпретации общих понятий законов и теорий;
- единый подход к формированию общих понятий и умений;
- единая терминология и единое обозначение физических величин.

Это обусловило выбор *темы исследования* «Преемственность знаний общеобразовательных и технических дисциплин как дидактическое условие повышения качества знаний будущих специалистов рабочих профессий» [2].

Объектом исследования является процесс обучения электротехнике будущих специалистов рабочих профессий.

Предмет исследования: методика обучения электротехнике будущих специалистов рабочих профессий при осуществлении связи с физикой.

Основные идеи проводимого нами исследования можно представить в следующих тезисах.

1. Обучение курсу электротехники, осуществляемое в условиях связи с физикой, являющейся ее научной основой, способствует формированию более качественных знаний и создает условия для успешной их реализации.

2. Осуществление связи физики и электротехники обеспечивает формирование обобщенных познавательных умений, навыков и создает условия успешной самостоятельной учебной деятельности обучаемых и развития их профессиональных творческих способностей.

3. Качество профессиональных знаний у будущих специалистов рабочих профессий повысится, если обеспечить связь с производственным обучением, теоретическую основу которой представляет комплексное использование знаний из различных областей наук.

Цель исследования состоит в том, чтобы обосновать и разработать методику обучения электротехнике при использовании преемственности знаний по физике.

На основе анализа состояния объекта исследования была выдвинута *гипотеза* исследования в следующей формулировке: качество освоения содержания образования по электротехнике будущими специалистами рабочих профессий повысится, если их познавательная деятельность будет осуществляться в условиях связи с курсом с физики, формирующей фундаментальные научные теории и понятия для изучения курса электротехники.

Перед исследованием ставятся следующие задачи:

1. Рассмотреть методику обучения электротехнике, осуществляемую в условиях связи с физикой; определить её сущность и применимость в колледже.
2. Проанализировать и систематизировать учебный материал изучаемых дисциплин с целью их дальнейшего использования при обучении.
3. Преобразовать процесс подачи учебного материала на уроках на основе преемственности знаний электротехники и физики.
4. Провести диагностику результатов исследования по итогам обучения за контрольный период, семестр, год и т.д. и сравнить экспериментально установленные результаты с данными, имеющимися до проведения исследования.
5. Сделать выводы по результатам исследования в соответствии с анализом и программой исследования.
6. Разработать практические рекомендации и методические пособия.

Методами исследования являются изучение и анализ научной и учебно-методической литературы, наблюдение, самостоятельная работа обучающихся, тестирование, теоретический анализ.

Теоретическая значимость исследования заключается в том, что учебное содержание и технология овладения им объединены в систему высокого уровня целостности; программа обучения индивидуализирована по содержанию, методам обучения, уровню самостоятельности, темпу учебно-познавательной деятельности учащихся профессионального лица.

Практическая значимость исследования заключается в том, что:

- разработанные в результате исследования учебно-методические пособия, могут быть использованы преподавателями как электротехники, так и физики;
- разработанные авторами выводы и рекомендации, полученные в результате исследования, могут быть использованы преподавателями других общеобразовательных и технических дисциплин;
- созданная и апробированная система учебно-методического обеспечения процесса обучения электротехнике в условиях межпредметных связей обеспечивает мотивацию студентов к самообразованию и создает условия повышения качества их знаний при изучении специальных дисциплин;
- знания основ электротехники, базируемых на физических законах и явлениях, должны обеспечить общетехническую подготовку учащихся, необходимую для сознательного

усвоения соответствующих разделов специальных дисциплин и тем самым обеспечить обучаемым получение профессиональных компетенций, которые лежат в основе приобретения специальных.

Модель предмета исследования

Таблица 1

Название раздела	Вопросы курса физики	Вопросы курса электротехники	
		Общая электротехника	Горная электротехника
1.Посто-янный ток	- основные понятия и определения - закон Ома - виды соединений потребителей - тепловое действие тока	- основные электрические величины - законы цепей постоянного тока - практическое значение соединений потребителей - понятие о коротком замыкании, перегрузках и защиты от них - понятие о проводниках и диэлектриках	- номинальные напряжение, ток - мощность шахтных электроприводов - виды защит - эксплуатация кабельных линий - меры защиты от поражения электрическим током - защитное заземление
2.Электро-магнетизм	электрические и магнитные явления - основные понятия, определения и законы электромагнетизма мнемонические приёмы (правила электромагнетизма)	принцип работы электромагнитных аппаратов (реле, контакторов, электроизмерительных приборов, трансформаторов, электродвигателей и генераторов) - использование явления электромагнитной индукции	принцип работы рудничных асинхронных двигателей принцип работы коммутационных аппаратов
3.Переменный ток. Трёхфазный ток	- основные понятия и определения - сопротивления в цепях переменного тока	- получение и основные характеристики переменного тока - получение трёхфазного тока - соединение в звезду и треугольник	- использование переменного тока на производстве - соединения в трёхфазных цепях
4.Электронные приборы	- электрический ток в полупроводниках - виды электронных приборов	- принцип работы и классификация электронных приборов - устройство, принцип работы и назначение полупроводниковых приборов (диодов, транзисторов, тиристоров, стабилитронов) - схемы выпрямления	- использование диодов, транзисторов и тиристоров в рудничной аппаратуре - схемы рудничного электрооборудования и автоматики
5. Измерение электрическ	- измерение силы тока и напряжения	- общие сведения об электроизмерительных приборах (определение,	- контроль режимов работы рудничного электрооборудования

их величин		классификация, принцип работы) - схемы включения при измерениях	- применение приборов для измерения сопротивления изоляции
6. Трансформаторы. Электрические машины	- принцип действия и устройство трансформатора - физические основы принципа действия электрических машин	- классификация трансформаторов, режимы работы трансформаторов - устройство и принцип работы электрических машин	- применение и устройство рудничных трансформаторов и подстанций - применение и устройство рудничных асинхронных электродвигателей
7. Электрические аппараты	- электромагнитные явления - тепловое действие тока	- понятие об аппаратах ручного и автоматического управления - устройство и принцип действия электрических аппаратов (реле, рубильников, кнопки управления, автоматических предохранителей и др.)	- использование низковольтных и высоковольтных коммутационных аппаратов - использование аппаратов управления и защиты - дугогашение - принцип работы рудничных пускателей
8. Производство, распределение и потребление электроэнергии	- получение и передача электрической энергии - виды электростанций	- принцип получения электроэнергии на электростанциях понятие об электроприводе и его составе - управление электроприводом	- стационарные и передвижные шахтные подстанции - схема электроснабжения в подземных выработках

Несомненно, что преемственность знаний в учебном процессе является важным условием повышения качества обучения специалистов рабочих профессий и может быть важным аспектом обновления содержания технического и профессионального образования, являющимся условием обеспечения национальными квалифицированными кадрами.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Усова А.В., Янцен В.Н., Тулькибаева Н.Н. Методические рекомендации о реализации межпредметных связей в профессионально-методической подготовке учителя физики в педвузе. Челябинск: Изд-во ЧГПИ, 1996.
2. Методическое пособие «Организация научно-исследовательской деятельности в школе». – Караганда, 2002.

БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Темірханова Сымбат Сабырханқызы

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті

Ғылыми жетекші - Машан Тогжан Турғалиевна

Нұр-Сұлтан, Қазақстан

Қазіргі таңда кез-келген сатыдағы білім алушыға жан-жақты білім беру, тәрбиелеу әрбір оқытушының басты міндеті болып табылады. Білімалушыны оқытып - тәрбиелеу үлкен жауапкершілікті, ізденіс пен шыдамдылықты, оқытушының заман көшіне сай білімнің қыр-сырын терең меңгеріп, жаңа ақпараттық технологиялармен қаруланғанын, жан-жақтылығын талап етеді. Себебі оқытушы алдында заман талабына сай - жеке тұлғаны қалыптастыру міндеті тұр, ол жолда жан-жақты қалыптасқан, білім мен тәрбиені қатар тізгіндеген, өмір көшінен өзіндік орын алар тұлғаны тәрбиелеп, қалыптастыру оңай шаруа емес екенін оның өзі де түсінетіні белгілі.

Білімалушының жеке тұлғалық күшін дамыту үшін, оның шығармашылық мүмкіндігінің дамуы басты рөл атқарады, олай болса, қазіргі оқытушылар қауымының алдындағы үлкен мақсат: өмірдің барлық саласындағы белсенді, шығармашылық іс-әрекетіне қабілетті, еркін және жан-жақты жетілген тұлға тәрбиелеу.

Оқытушы алғашқы сабақтан бастап әрбір баланың жеке ерекшеліктерін, ынтасы мен бейімділігін, оқу мен еңбекке ұқыптылығын ескере отырып оқу үрдісін жүргізуі керек. Ертеңіне лайық ұрпақ тәрбиелемеген елдің келешегі жоқ десек, сол ұрпақты тәрбиелеудегі ұстаз еңбегі – ұлы еңбек. «Ұстазын сыйламаған елдің ұрпағы азады», - дейді халық даналығы. Осыған байланысты шығармашылық, ізденіс деген әр ұстаздың алдында тұрған үлкен міндет деп ойлаймын.

Шығармашылық – бұл адамның өмір шындығында өзін-өзі тануға ұмтылу, іздену. Өмірде дұрыс жол табу үшін адам дұрыс ой түйіп, өздігінен сапалы, дәлелді шешімдер қабылдай білуге үйренуі қажет. Адам бойындағы қабілеттерін дамытып, олардың өмірден өз орнын табуға көмектеседі. Шығармашылық сипаттағы сабақтар түрлерін жүйелі ұйымдастыру арқылы білімалушылардың танымдық белсенділігі қалыптасып, оқытушы берген ақпаратты, іс-әрекет тәсілдерімен бағалау өлшемдерін қамтитын қоғамдық және ұжымдық тәжірибе тағылымдарын игеріп қана қоймай, студент барлық іс-әрекетте шығармашылық бағыт ұстанады, қабілет білігін ұштай түседі.

Студенттерді шығармашылыққа баулудың, өзіндік іс-әрекетін ұйымдастырудың түрлері өте көп, атап айтсақ: оқытудың жаңа технологияларын енгізу, халықаралық ғылыми коммуникациялық байланысқа шығу, білім беруді ақпараттандыру.

Қазіргі ақпараттық қоғам жағдайында ЖОО-ның білім алушыларында болуы керек сапалар:

1. Қажетті білімді өз бетінше ала отырып, пайда болған алуан түрлі мәселелерді шешу үшін оларды тәжірибеде біліктілікпен пайдалану, жылдам өзгеріп отырған өмір жағдайларына оңай бейімделу.

2. Өздеріне өздері сын көзбен қарай алу, кездесетін қиындықтарды көріп, оларды шеше білу, дұрыс әрі уақытылы шешім қабылдай алу.

3. Ақпарат ағынымен дұрыс жұмыс істей алу, мақсат-міндеттерді дұрыс анықтап, болжам жасап, тиісті қорытынды шығарып, мәселелерді шеше білу.

Мұның өзі еліміздегі білім беру жүйесінің бұрынғы қалпында болмайтынын көрсетеді. Сондықтан оқу ағарту саласының оқу үрдісіне жаңа инновациялық технологияларды кең көлемде енгізуді талап етеді. Инновациялық білім беру деп - тұлғаның бағдарлы көзқарасты, білімдегі дәлдікті, шығармашылық бастауды, сонымен бірге жаңа технологиялық мағлұматтарды игеруін айтады.

Инновациялық әдістер мен оқытудың ақпараттық технологияларының мақсаттары мен міндеттері:

1. Сабақтарды жаңаша ұйымдастыру.
2. Оқытушының рөлі мен қызметінің артуына жағдай жасау.
3. Білімалушының құзыреттілігін қалыптастыру.
4. Студенттің ойлау қабілеттерін арттырып, ақпараттық технологиялар негізінде ізденушілігін дамыту.

5. Шынайы дерек көздерінен мәліметтерді жинақтау арқылы ізгілікке, елжандылыққа, саналылыққа, адамгершілікке, имандылыққа, еңбексүйгіштікке тәрбиелеу.

Студентпен жұмыстың негізгі мақсаты – олардың шығармашылық жұмыста өзінің қабілетін іске асыруға дайындығын қалыптастыру. Ал бұл мақсатқа жету студенттің танымдық белсенділігін дамыту арқылы жүзеге асады. Ғылыми зерттеулерге сүйенетін болсақ, студент шығармашылығын дамытуда «шығармашылық тапсырмалар» үлкен роль атқарады. «Шығармашылық тапсырмалар» атауы педагогикада белгілі, екі құрамдас бөліктен тұрады:

- біріншіден, студенттер дербес, өз бетімен ойдан жаңаны құрастырады;
- екіншіден, жағдай тудырушы материалдар даярлап, шығармашылыққа икемдейтін ересек адамның қатысуы қарастырылады.

Оқытушыға жауапкершілік жүктеледі, жұмыс нәтижесі оның іскерлігіне байланысты. Шығармашылық қабілет әр студенттің табиғатында болуы мүмкін. Біздің міндетіміз – студентке оның бойында жасырынып жатқан мүмкіндіктерін ашып көрсету.

Шығармашылық процесс негізінен үш сатыдан тұрады:

- бірінші саты жаңаны, өзгеше тың дүниені сезе білу, карама – қайшылықтарды түсіне білуде сезімталдық, сындарлылық, шығармашылық ой талдауға бейімділілік, жан дүниесіндегі ішкі тартысты оята білу қабілеті, танымдылық, қызығушылық;
- екінші саты (оқиға, образ жасаудың бағыт – бағдар ұстанар кезеңі – эвристикалық саты) – интуиция, шығармашылық қиял, әдемілікті сезіне білу, сөз ұшқырлығы, шығармашылыққа деген ішкі құштарлық;
- үшінші саты (сын, дәлелдеме сатысы) – өзіндік сын, бастаған ісін аяғына дейін жеткізу, дәлелдеме, дәйектемелер ұсына білу, оның формаларын табу.

Осы орайда студенттің бойынан төмендегі қасиеттерді оята білу қажеттілігі туындайды. Олар:

- қоршаған ортаны сезе білу, құбылыс себептерін іздене білу;
- ақыл парасатты игеріп, ойлау, сезім қабілеттерін арттыру;
- алдына мақсат қоя білу және жетуге ұмтылу;
- өзін – өзі талдауды, өзін – өзі бағалай білуді меңгеру;
- басқа адамдармен қарым – қатынас жасай білу, осы заманға сай технологияларды пайдалана білу (интернет, электронды пошта);
- қоршаған ортада өз орныңды, жеке рөліңді анықтай білу.

Студенттердің шығармашылық қабілетін арттырып, ынталандыру үшін сабақтарды мынадай жолдармен өткізуге болады:

1. Сабақта кең көлемде көрнекі құралдарды пайдалану;
2. Сабақты түрлендіріп өткізу;
3. Сабақта студенттер өздері жасаған суреттер, сызбаларды пайдалану;
4. Техникалық құралдарды тиімді қолдану;
5. Сабаққа қатысты бейнетаспаларды, фильмдерді көрсету.

Қорыта келгенде, студенттердің шығармашылық қызығушылығын қалыптастырудағы басты мақсат – қазіргі білім берудің жаңа парадигмасы жағдайындағы студенттердің жеке тұлғалық сапалық қасиеттерін дамыту, шығармашылық ойлауын дамыта отырып, заман талабына сай құзырлылығын қалыптастыру және рухани жан дүниесінің дамуына жағдай жасау. Демек, егемен еліміздің келешегі жас ұрпақты

тәрбиелейтін ЖОО өзіне жүктелген әлеуметтік міндетті атқару үшін ондағы игерілетін білім мазмұны, білім берудің түрлі жолдарын бүгінгі талапқа сай жаңартуға ұмтылуы заңдылық.

ҚОЛДАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

- 1.Қазақстан жолы – 2050: бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ: ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы - *Астана, 2014 жылғы 17 қаңтар*, - http://www.akorda.kz/kz/page/page_215740
- 2.«Оқушылардың шығармашылық қабілетін арттыру» А.М.Белхаирова, <https://bilim-all.kz/jospar/list/54>
- 3.Досанова Н.К. Студенттердің зерттеушілік және шығармашылық қабілеттерін дамытудағы оқытушының рөлі // «Білім берудің заманауи даму бағыттары» атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары, Қарағанды маңызды білім беру «Болашақ» колледжі, Қарағанды 2014 ж, б.б. 548-552.

ПЕДАГОГТАРДЫҢ КӘСІБИЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІ

Абуханова Ажар Базарбаевна

І.Жансүгіров атындағы ЖМУ-нің, PhD докторанты

Ғылыми жетекші-Унгарбаева Ш. У.

п.ғ. к., қауымдастырылған профессор м.а.

Талдықорған қ., Қазақстан

Анотация: Мақалада жаңартылған бағдарламалардың ерекшеліктерін ескере отырып, педагог кадрлардың кәсібилігін қалыптастырудағы инновациялық іс-әрекеті, мұғалімнің кәсіби біліктілігін дамытудың маңызды аспектілері қарастырылады. Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің: инновациялық педагогикалық тәжірибені қолдану, инновациялық оқыту технологияларын меңгеру, әдістемелік қызметті жаңарту, қызмет нәтижесін, тәжірибе дағдыларын талдау өлшемдерінің сипаттары көрсетілген.

Тірек сөздер: Педагогтың кәсібилігі, инновация, педагогикалық инновация, инновациялық іс-әрекет, инновациялық қызмет.

Бүгінгі таңда әлемдік қауымдастық адам өмірінің барлық бағыты бойынша дамып келе жатқан өзгерістер дәуіріне енді. Білім мен ақпарат үстемдік құрған қоғамда білім беру жүйесі инновациялық экономиканың негізгі бөлігі болып табылады. Қатаң талаптары қалыптасып келе жатқан инновациялық экономика қай салада болса да, бүгінгі маманға жаңа талаптар қояды: кәсібилік, ұтқырлық, барлық дамып келе жатқан ақпарат ағымына шығармашылық жағынан қайта өңделуге және оны тәжірибеде құзыретті пайдалана алу қабілеті.

Әлемдік дамудың білім беру жүйесіндегі негізгі тенденциялары:

- қоғамның даму қарқынын жеделдету;
- постиндустриалды, ақпараттық қоғамға көшу, мәдениетаралық өзара қарым-қатынас ауқымын кеңейту;
- халықаралық ынтымақтастық нәтижесінде шешілуі мүмкін жаһандық проблемалардың туындауы мен өсуі;
- қоғамды демократияландыру;
- экономиканың серпінді дамуы, бәсекелестіктің өсуі;
- адами капиталдың мәнінің өсуі.

Осы талаптарға сай білім берудің өзгермелі тұжырымдамасы педагогтың білім берудің жаңа мазмұнын меңгеруін, инновациялық технологияларды меңгеруін, қазіргі заманауи Қазақстанға тән мәдени, әлеуметтік өзгерістерді ескере отырып, оқыту мен тәрбиелеудің жаңа әдістерін енгізе алу қабілетін көздейді. Қоғам заманауи білім беру міндеттерінің стандартты емес шешімін табуға қабілетті және икемді ойлайтын кәсіби педагогқа деген аса мұқтаждықты сезінеді.

Кәсібилік - жоғары деңгейдегі біліктілікке ие, белгілі бір қызмет түрін орындау үшін қажетті маманның сапалық сипаттамасы ретінде түсіндіріледі. Кәсібилік кәсіби біліктіліктің жоғары деңгейі, қызметкердің нақты бір қызмет бойынша еңбек функцияларын күрделілік дәрежесіне сай орындай алу қабілетінің даму деңгейі. Кейбір ғалымдар маманның кәсібилігі жаңа қабілеттілігімен қатар, білімі, біліктілігі, дағдыны меңгеру дәрежесімен анықталады деп санайды. Басқалары кәсібилікті «талап етілетін нәтижеге жетудегі жұмыстың сапалы және тиімді орындалуына кепілдік беретін білім мен біліктердің органикалық жиынтығы, сонымен қатар, өз ісіндегі міндеттер жиынтығын орындауда қорытынды нәтижеге жетудегі дайындығы», - деп анықтайды.

В.А.Синенко кәсібилікті қандай да бір жұмысты орындау үшін қажетті іскерлікті жоғары деңгейде меңгергендігін куәландыратын кәсіби дайындық процесінің нәтижесі ретінде қарастырады. [1].

Педагогтың кәсібилігі білім беру жүйесінің негізгі тұлғасы ретінде тек білім берудің ғана емес, жалпы қоғамның дамуын анықтайды. Педагогтың кәсібилігіне арналған жұмыстарда осы ұғымның әртүрлі анықтамалары кездеседі. Зерттеушілер «Педагогтердің кәсібилігі» ұғымының мазмұнын :

- педагог тұлғасының педагогикалық құзыреттілігі, шеберлігі мен дағдыларының жиынтығы болып табылатын кәсіби маңызды қасиеттерінің білім беру қызметіндегі тиімділігі мен оңтайлылығын қамтамасыз ететін тұлғаның интегралдық сипаттамасы;
- жалпы қызметті игеру, әртүрлі практикалық жағдаяттарда оның пәндік кәсібилігін ұстау, қызметті құру, оны өзгерту және дамыту қабілеті ;
- еңбекті табысты орындау үшін қажетті адамның жеке сипаттамаларының жиынтығы;
- білім алушылардың осы тобы үшін жетекші болып табылатын қызмет түрін біліктілікпен орындау бірлігі мен өзара шарттылығы, олардың мүдделері мен мүмкіндіктеріне сәйкес келетін қызметтің қызықты бағдарламасын ұсыну қабілеті, педагогикалық міндетті негіздеу, оны шешу негізінде білім алушыларды өздерінің қызығушылықтары әлеміне тарту қабілеті, - деп түсіндіреді [2].

Н.В.Кузьмина, «кәсібилік - бұл іс-әрекет субъектісінің сапалы сипаттамасы, ол педагогтың кәсіби міндеттерді шешуде қазіргі заманғы құралдарын меңгеруінің шарасы, оны жүзеге асырудың оңтайлы тәсілдері болып табылады» - деп көрсетті. Н. В. Кузьмина кәсіби педагогикалық қызметінің мазмұнына сәйкес мынадай компоненттерді бөледі:

- арнайы құзыреттілік - оқытылатын пәні саласындағы терең білімі, біліктілігі және қызмет тәжірибесі;
- әдістемелік құзыреттілік - оқушылардың білімін, іскерлігін және дағдыларын қалыптастыру саласындағы оқытудың түрлі әдістерін меңгеру, меңгерудің психологиялық механизмдерін білу;
- дифференциалды-психологиялық құзыреттілік - білім алушылардың мотиві, қабілеті саласындағы тұлғалық ерекшеліктерін, ұстанымдары мен бағытын анықтай білу, адамдардың эмоционалдық жағдайын анықтау және есепке алу, басшылармен, әріптестерімен, оқушылармен өзара қарым-қатынасты сауатты құра білу;

- аутопсихологиялық құзыреттілік - өз қызметінің деңгейін, өз қабілеттерін сезіну, кәсіби өзін-өзі жетілдіру тәсілдері туралы білімі, өз жұмысындағы кемшіліктердің себептерін көре білу, өзін-өзі жетілдіруге деген ниеті [3].

Жеке тұлғаның кәсібилігінің басты жүйе құраушы факторы кәсіби міндеттерді шешу, кәсіби жағдайларды талдау, табысты және сәтсіз тәжірибенің себептерін диагностикалау арқылы іс-әрекеттің субъектіне ұмтылатын ізделінетін нәтиженің бейнесі болып табылады.

Кәсіилікті қалыптастыру үш бағыт бойынша жүргізіледі:

- 1) қызметтің барлық жүйесін өзгерту - тиісті еңбек дағдыларын әзірлеу процесінде қызметтің жеке стилінің қалыптасуы;
- 2) субъектінің тұлғалақ өзгерістері сыртқы кебеті мен қарым-қатынас нормаларынан көрініс табуымен қатар, оның кәсіби санасының элементтерінің қалыптасуынан да көрінеді;
- 3) қызмет объектісіне қатысты субъектіні орнатудың тиісті компоненттерінің өзгеруі, бұл объект туралы хабардар болуы, оған қызығушылық таныту, объектіге әсер ету және онымен өзара қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерін ұғыну деңгейінде көрініс табады.

Қазіргі педагогикалық теорияда педагогтың кәсібилігін дамытуда инновация мәселесін кеңінен қарастырылады. Зерттеулерде қазіргі мектептерде білім беруде өскелең ұрпақты оқытудың, тәрбиелеудің және дамытудың жаңа сапасын қамтамасыз етуге бағытталған үдерістер орын алуда. Бұған бір жағынан, жаңа үлгідегі оқу орындарының (білім беру орталықтары, оқу-тәрбие кешендері және т.б.) құрылғандықтан қол жетімді болып отыр. Екінші жағынан, дәстүрлі үлгідегі білім беру мекемелеріндегі оқу-тәрбие процесі өзгеруде. Соңғысы, педагогикалық инновацияларды әзірлеу, сынақтан өткізу және енгізу арқасында ғана мүмкін болады.

Қазіргі педагогикада педагогикалық инновацияны анықтаудың бірнеше тәсілі бар: *Бірінші тәсіл*, Н.В. Бордовский, А.А.Реан, И.П. Подласый еңбектерінде көрініс табады: білім берудегі инновацияны бағалаудың басты критерийі білім беру үдерісіне оң немесе теріс әсер етудің нәтижесі болып табылатын жаңа енгізілімдер негізіндегі өзгерістер ретінде түсіндіреді [4].

Екінші тәсіл, «педагогикалық инновация» ұғымын оқыту мен тәрбиелеудің мазмұны мен әдістері, педагогтар мен оқушылардың бірлескен қызметін ұйымдастыруға дейін білім беру жүйесінің қызмет етуінде тек оң өзгерістерге алып келетін семантикалық ұғымның өрісін мақсаттың жаңалығына дейін тарылтады. [5].

«Педагогикалық инновация» ұғымының одан да түбегейлі тарылуы И. Шамова, П.И.Третьяков және Н.П.Капустинаның ғылыми-зерттеу жұмыстарында жүзеге асырылған, «инновация», «жаңашылдық» және «жаңалық», «жаңа көзқарас» ұғымдарын инновацияға білім беру процесінің мазмұны мен ұйымдастырылуына жаңашылдықты енгізуді жатқызатын білімді шектейді.

Педагогикалық процесті ұйымдастыруға жаңалықты енгізу, тек қана оның мазмұнын өзгертпейтін, «жаңашылдық» терминімен, жаңа әдістер мен технологияларды әзірлеу – «жаңашылдық» терминімен сәйкес келеді.[6]. Әдебиеттерде бар тәсілдерді жинақтау негізінде, инновациялық педагогикалық қызмет білім беру үрдісінің жаңа мақсаттарын, мазмұны мен ұйымдастыру жағдайларын қалыптастыруға бағытталған педагогикалық қызметтің ерекше түрі ретінде анықталады.

Инновациялық іс-әрекет - қоғамның әлеуметтік-экономикалық жағдайына сай мектеп жұмысын дамытатын, мектеп өміріне оң өзгерістер әкелетін іс-әрекет. Әрбір мұғалім өзінің оқу-жұмысын дамыту үшін түрлі құралдар арқылы өзінің іс-әрекетін саналы түрде өзгертеді. Инновациялық іс-әрекетке орта да әсер етеді. Мектеп жаңалықтың себебін, жобасының дұрыстығын дәлелдеп, жаңалыққа мұғалімдерді, оқушыларды, ата-аналарды қызықтыра білгені жөн. Инновациялық үрдісті күшейтуге бес факторды жатқызуға

болады: мектеп басшыларының шығармашылығы; оқытудың жаңа технологияларын пайдалануға қабілеттілік; педагогикалық процеске қатысушылардың бір-бірімен өзара әрекеті және қарым-қатынасы, әлеуметтік-экономикалық жағдайы, инновациялық үрдіске қатысушылар: бастама көтерушілер, көмек көрсетушілер, қарсы шығушылар [7].

Білім беру инновацияларын орта мектептерге енгізудің басты кедергісі мұғалімдердің сапалық құрамы мен кәсіби құзыреттілік деңгейлері. Мысалы, оқытудың жаңа технологиялары мектеп мұғалімінен (өз пәнінен кәсіби құзыреттілігінен басқа) педагогикалық шеберлікті талап етеді. Осы кедергілерді жою үшін білім берудің жаңа моделі педагог кадрлардың кәсібилігін қалыптастырудағы инновациялық іс-әрекетін ұйымдастыруда жаңа талаптар қояды: педагогикалық қызметтің мақсаттары мен тәсілдерін өзгертуге; білім беру үдерісін бағдарламалық және әдістемелік қамтамасыз етуді өзгертуге; оқушылардың оқу жетістіктерін бағалаудың жаңа тәсілдері мен формаларына қойылатын талаптар. Білім берудің сапалы өзгеруі мұғалімнің оқу үрдісіндегі рөлі мен өз орнына жаңа көзқарасын қалыптастыру, оқушыларға жаңа қарым-қатынас жасау арқылы көрінеді. Сондықтан, мұғалім жаңа өзгерістердің мәнін, білім берудің жаңа сапасының және жаңа білім беру нәтижелерінің мәнін өзі түсінуі маңызды. Осыған байланысты жаңартылған бағдарламалардың ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалімдерге:

- оқу үрдісінде белсенді оқыту стратегиясын қолдану туралы білімді кеңейту және осы іс-әрекет бойынша дағдыларды қалыптастыру;
- коллаборативтік оқытуды, педагогикалық рефлексия және кері байланыстың тиімді түрлерін ұйымдастыру әдістерін қолдану;
- тілдік және сөйлеу нормалары дағдыларын дамытуға бағытталған пәндерді оқыту әдістерін меңгеру;
- жаңартылған білім беру бағдарламасын оқыту мақсаттарына қол жеткізу үшін критериялды бағалау жүйесін түсіну және қолдану;
- оқу үрдісінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды, соның ішінде смарт технологияларды қолдану дағдыларын меңгеру талаптарын меңгеру ұсынылады.

Мұғалімнің инновациялық іс-әрекетінің өлшемдерінің сипаттары: мотивациялық шығармашылық бағыт, жаңалықтар енгізуге технологиялық дайындығы, өзін-өзі басқару қабілеттілігі. Осының ішіне басқарудың жаңа құндылықтары мен мақсаттары, басқарудағы жаңа енгізулер, дамыту бағдарламасын, түрлі типтегі оқу жоспарлары мен оқыту бағдарламаларды әзірлеудегі технологиясы мен әдіснамасы, білім беру субъектілерін әлеуметтік-құқықтық қорғауы, педагогикалық кадрлардың аттестациялануы да жатады.

Сондықтан да, мұғалімнің инновациялық іс-әрекетін қалыптастыруда мұғалімнің педагогикалық технологиялардың ғылыми негіздерін білуі қажет, педагогикалық технологияны өз тәжірибесінде пайдалана отырып, өз мектебі мен оқушыларының қабілеттеріне сәйкес өзгертіп, жетілдіруі шарт, пәнді оқытудың жаңа технологияларға негізделген әдістемелерін жасау, педагогикалық технология мұғалімнің кәсіби біліктілігін жетілдірудің негізгі құралы екендігін мойындау қажет.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Синенко В.Я. Профессионализм учителя // Педагогика. – 1999. - № 5. - С. 45-51.
2. Андреев В.И. Педагогика. Учебный курс для творческого саморазвития/-Казань:Центр инновационных технологий, 2005
3. Н.В.Кузьмина профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. М., 2002г
4. Педагогика: Учебник для вузов. –СПб: Питер.-С.44: Подласый И.П. Н.В. Бордовский, А.А.Реан.,2000г

5. Подымова Л.С. Подготовка учителя к инновационной деятельности. М., 1995. 227 с
6. Т.И. Шамова, П.И. Третьяков және Н.П. Капустина. Управление образовательными системами / М. 2001 г
7. Проблемы общей теории перевода – С.А. Семкои др. – Таллин: Варгус. 2003.-200с

ӘӨЖ 378.1.001.76

КРИТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МӘНІ МЕН МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Шамшиденова Назика Нурланқызы

ҚарМТУ Кәсіптік оқыту мамандығының магистранты

Самашова Гульфарид Ергалиевна

педагогика ғылымының кандидаты, доцент

Қарағанды, Қазақстан

Аннотация: Қазіргі таңда инновациялық педагогикалық технологияларын шығармашылық қабілеттерін арттыруға өз үлесін қосады. Сол технологиялардың бірі критикалық ойлау технологиясы. Бұл мақалада критикалық ойлау технологиясының артықшылықтары, ерекшеліктері мен маңыздылығы жайында қарастырылады. Сонымен бірге әр түрлі орындарда критикалық ойлау технологиясының қолдану тәсілдері келтіріледі.

Кілттік сөздер: критикалық ойлау, студент, дамыту, қызығушылық, білім беру, оқыту.

XXI-ғасыр - ғылым ғасыры. Сондықтан жас ұрпаққа, жас буынға жаңаша білім беру жолында түбегейлі өзгерістер жүріп жатыр. Елбасымыздың «Жаңа онжылдық - жаңа экономикалық өрлеу - Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері» еңбегінде 2020 жылға қарай қалалық, сол секілді ауылдық жерлердегі барлық балалар мектеп жасына дейінгі тәрбие беру және оқытумен қамтылады деп көрсетті [1, б. 7].

Қазіргі білім беру саласындағы оқытудың озық технологияларын меңгермейінше сауатты, жан-жақты маман болу мүмкін емес. Инновациялық технологияны меңгеру оқытушының интеллектуалдық, кәсіптік, адамгершілік, рухани, азаматтық және басқа да көптеген адами келбетінің қалыптасуына игі әсерін тигізеді, өзін-өзі дамытып, оқу-тәрбие үрдісін тиімді ұйымдастыруына көмектеседі.

Бүгінгі таңда білім беру мекемелерінде оқу-тәрбие үрдісінде түрлі инновациялық педагогикалық технологиялардың қолданылып жүргені мәлім. Бұл технологиялардың бәрін бір пән сабақтарында қамту мүмкін емес. Сондықтан, оқу орындарында әрбір пәнді ұтымды меңгертуде оқыту технологиясын таңдап, іріктеу және оны іс-әрекеттік тұрғыда жетілдіру арқылы студенттің әрекеті технологияны қабылдауы, оған деген ынтасы, құштарлығына оқытушы тәрпынан көңіл бөлінуі тиіс.

Еліміздің барлық оқу мекемелерінде білімнің жаңа жүйесі енгізіліп жатыр. Мұндағы негізгі мақсат - жаһандану заманында білімнің бүкіләлемдік кеңістігіне ену. Осыған орай, білімнің мазмұны да, оған қойылатын талаптар да өзгереді. Сол себепті қазір жалпы барлық оқу орындарында оқытудың инновациялық технологиялары қолданыла бастады. Сондықтан жаңашылдық керек, яғни, инновациялық жүйе негізінде оқу орынның оқытушыларының белсенділігін арттыру, өзіне сенімділігін қалыптастыру, танымдық-шығармашылық қабілетін дамыту олардың белсенділік-сенімділік сапаларын диагностикалық әдіс-тәсілдермен анықтауға, сабақта, сабақтан тыс уақытта өз ойын еркін жеткізе білуге үйретуге, қоғамда болып жатқан оқиғаларға қатысты көзқарастарының

болуына, инновациялық тәртіп нормаларын, белгілерін, көрсеткіштерін анықтауға көмегін тигізеді [2, б. 20].

Осындай технологиялардың бірі - критикалық ойлау технологиясы болып табылады. Критикалық ойлай білетін студент ақпараттық хабарламаны түсіндіру мен бағалаудың әр түрлі тәсілдерін меңгерген, мәтінде қарама-қайшылықтар мен ондағы құрылымдардың типтерін ерекшелеуге, логикаға сүйеніп, өз көзқарасын дәлелдей алады. Мұндай студент әр түрлі ақпарат түрлерімен жұмыс істеу сенімділігін сезінеді, әр түрлі ресурстарды тиімді пайдалана алады. Критикалық ойлауды дамыту проблемасы қазіргі заманғы психологиялық-педагогикалық ғылымда айтарлықтай өзекті болып табылатындықтан, шетелдік және ресейлік зерттеушілердің қатары сыни ойлауды өз анықтамаларын ұсынады.

Критикалық ойлау өзгелерді жақсы түсінуге қатысты тиімді ойлай білуге дағдыландырады. Ол дағдыларға келесілер жатады:

- өзгелердің түйінді пікірлері мен дәлелдерін дұрыс түсіне білу;
- қарсы түйінді пікірлер мен дәлелдердерді бағалай білу;
- өзінің түйінді пікірлері мен дәлелдерін дайындап, оны түйіндей білу.

Критикалық ойлаушының жеті қасиеті бар, олар:

- 1) көзқарастар мен дәйектерді жақсы түсінеді және бағалай біледі;
- 2) берілген мәліметтер мен дәлелдер арқылы дұрыс ойланады және сәйкес келетін тұжырым жасайды;
- 3) қарама-қарсы пікірлерді тыңдап, өзіне қатысты өзгелердің болжамдары мен сындарын қарсы алады;
- 4) өз тұжырымдарын жеке басының қызығушылығы мен қажет деп санаған ойымен емес нақты дәйектермен негіздейді
- 5) өзінің дүниетанымын қалыптастыратын нанымдарын саналы түрде қабылдайды; шектелу қажеттігін ұғынады
- 6) егерде өзінің критикалық ойлауына қарсы болса көпшіліктің пікірімен келіспеуден қорықпайды;
- 7) кең ауқымдағы сұрақтарды қызықтайды.

Критикалық ойлаудың мәні өзінің немесе басқа біреудің ойын бағалап, сараптау кезінде іс-әрекетке және көз жеткізуде озық ойды қалыптастыруда жатыр. Критикалық ойлаудың өзегі қате ойлау түсінігі, қорытындыны айқындау, нақтылық пен дәлелді бағалау, және нәтижені сараптай білу секілді бірқатар дағдыларда жатыр [3, б. 125].

Критикалық ойлауды әртүрлі орындарда тиімді пайдалануға болады, атап айтқанда: *жұмыста*. Жұмыс берушілер өз қызметкерлерінің кәсіптік біліктілігіне назар аударып қана қоймайды. Олар ақпаратты өңдеп, оны талдап, сараптай білу қабілетіне, шығармашыл деңгейде ойлай білуіне, сөйлер сөзін жұптап, алынған мәліметтерді орнымен пайдаланып ойын нақты, тұжырымды, сенімді жеткізе білу қасиетіне де назарын қояды. Былайша айтқанда, пікірі айқын, бәрін ой елегінен өткізіп, ықшам, ұқыпты, дер кезінде қимылдап, берілген істе тиянақты орындай білетін ширақ қызметкерлерді қабылдауға ниетті. Критикалық ойлау нақты осы дағдыларды адам бойына сіңіріп, оны өз қызметінді, ісінді, кәсіптік біліктілігінді күн сайын жетілдіріп отыруға жақсы көмектеседі. Критикалық ойлау дағдысын дамыту - ұжымдарда өткізіліп жататын тимбилдинг жөніндегі семинарлардың бір бөлігі болуы мүмкін. Солайша, барлық қызметкерлерді қамтитын іс-шара болуы қажет. Соның нәтижесі ұжымда және жекелеген адамдарға жақсы жағдай туғызуға оңды ықпал етіп, әр адамның өз қызметі тұрғысынан жай, қалыптағыдай емес, парасатпен, түпкі нәтиженің жақсы болуы үшін мен не істеп отырмын, оны дұрыс жасап отырмын ба, жоқ па деген сұрақтарды қою арқылы нәтиже мен сапаны жақсартуға тырысады.

Күнделікті өмірде. Критикалық ойлау жұмыста немесе оқу процесінде ғана емес күнделікті өмірдегі әртүрлі жағдайда да аса маңызды болып келеді. Критикалық ойлау

дағдысының арқасында сіз оқу процесінен тыс өмірде де кез-келген жағдайға, мысалы біреуді тыңдау қажет болғанда, сонымен қатар өз пікіріңізді өзгертпеуді талап ете алатын кездерде мұқият дайындықта бола аласыз. Критикалық ойлау сізге өз ойыңызды жазбаша және ауызша түрде әлдеқайда анық айтуға және де айналаңыздағы адамдарға өз пікіріңізді айтуға көмектеседі. Әр бір адам қабылдап болған соң ғана шешімнің қате немесе тиімсіз екендігін түсінеді. Критикалық ойлау сізге осындай қате шешімдердің болмауына, өз шешіміңізді тереңірек, нақтырақ ойлап барып қабылдауға жәрдемдеседі. [4, б. 79].

Қорытындылай келе, критикалық ойлауды дамыту технологиясы сабақты қызықты етуге, студенттерге пәнді оқуға жақсы мүмкіндік беретін шығармашылық тәсілдерден тұрады деген қорытынды жасауға болады. Және де күнделікті өмірде де критикалық ойлаудың маңыздылығы ерекше деп айтуға болады. Өз бетінше ақпаратпен жұмыс істей білу, стандартты емес, яғни сыни ойлай білу өз өмір бойы оқығысы келетін адам болуға және өз біліміне жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік береді, студенттердің қызығушылығын тудырады.

ПАЙДАЛАНҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

1. Назарбаев Н.Ә. Жаңа онжылдық - жаңа экономикалық өрлеу -Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері Ел Президентінің Қазақстан халқына жолдауы//Егемен Қазақстан.-2010. - 76.
2. Арысбаева З. Инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдану ерекшеліктері.-Алматы: Қазақстан мектебі, 2013. - 206.
3. Тапаева А.П., Арзымбетова Б.Ж., Шаптай Н. Н. Оқушыларға сапалы білім берудегі озық инновациялық технологиялардың тиімділігі. - Алматы: Молодой ученый, 2014. - 1256.
4. Трубинова Е. А. Сыни ойлауды дамыту технологиясы. Жас ғалым, 2015. -796.

УДК: 72:711.433:37.057(045)

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ В КРУПНЫХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

Позднякова Полина Александровна

Студенка архитектурного факультета КазАТУ им. С.Сейфуллина

Научный руководитель – Корнилова Алла Александровна

Нур-Султан, Казахстан

Аннотация. В процессе исследования была выявлена наиболее подходящая, отвечающая современным требованиям архитектурно-планировочная организация учебно-воспитательных учреждений. Определены ключевые принципы проектирования учреждений для детей школьного возраста и студентов.

Ключевые слова: личностное развитие, окружающая среда, интеграция, воспитание, образование, школа, социализация, духовно-нравственное воспитание.

Одним из важных индикаторов развития устойчивых демократических процессов является образованное профессионально подготовленное молодое поколение, являющееся человеческим капиталом будущего Республики Казахстан. При этом необходимо создание полноценных условий для воспитания и обучения молодого поколения с учетом современных требований.

Образование – не только социальная, но и главнейшая функция общества, определяющая самые разные стороны его жизни: производительные силы, хозяйство,

науку, культуру и т.д. Современный уровень социального развития предполагает дальнейшее увеличение доли общественного обучения и воспитания, которые реализуются в системах детских дошкольных учреждений, общеобразовательных и специализированных школ, в учреждениях дополнительного образования, обуславливая необходимость непрерывного совершенствования этих учебных заведений [1].

С развитием как технического, так и социального прогресса образование способствует модернизации в проектировании учебных заведений. Современные научные знания приводят к появлению новой системы образования, и к развитию пространственной и планировочной среды в учебно-воспитательных учреждениях. Постоянно увеличивающиеся требования общества к объему образовательной подготовки учеников, повышает и актуальность в изучении области формирования систем и типов зданий в учебно-воспитательной сфере.

По мнению ряда экспертов – принципиально новая архитектура способна изменить типовые представления об образовании, сформировать гибкую систему обучения, которая будет направлена на раскрытие индивидуальности каждого ребенка [2].

Под «современной архитектурой учебных учреждений» имеется в виду не только внешний облик, но и сложная структура взаимодействия многогранных функций учебного процесса со структурой самого здания, гармонией, а также рабочим процессом, которые содействуют развитию навыков и талантов учеников.

Несмотря на появление новых тенденций в градостроительстве, в Республике Казахстан остается популярным советский тип квартальной и микрорайонной застройки территорий многоэтажными жилыми домами, с размещением школ и детских садов в радиусе пешей доступности.

Казахстанские учебно-воспитательные учреждения, как и в СССР, по-прежнему являются самыми крупными общественными объектами в микрорайоне. Строительный объем подобных зданий составляет в среднем более 30000м³, что намного превышает объемы других объектов общественного назначения в жилом образовании [2]. Данные здания чаще всего имеют достаточно большие размеры в плане, поэтому они служат неким центром композиции всей застройки микрорайона. Однако с недавнего времени стало популярно использовать новый тип здания, совмещающего в себе несколько направлений: детские дошкольные учреждения, центр досуга или кружковые помещения для дополнительного образования.

Школьное образование становится все более разнонаправленным, что непосредственно отражается на внешнем виде и внутреннем устройстве школ. Для этого увеличивается количество дневного света, проникающего в аудитории и коридоры, совершенствуются связи между различными группами кабинетов, а также разрабатываются самые оптимальные решения пришкольных участков.

В школе ребенок не только получает знания, но и развивается, приобщаясь к социуму. В современном информационном обществе существует потребность в социализации, а это значит, что навыки общения должны прививаться в школе. Пространство, где ежедневно будут пересекаться все школьные потоки, являясь местом встреч не только со сверстниками, но и с одноклассниками, постепенно помогает ребенку осознать, что он является неотъемлемой частью большого сообщества [3].

На современном этапе архитекторы отходят от типовых планировочных решений школ, где практически нет света, всё зажато, и где коридор – это просто переход из одного класса в другой. Один из базовых принципов открытости состоит в том, чтобы обеспечить доступ ко всем учебным помещениям и позволить ученикам использовать их в свободное время. И школьное здание должно обеспечить комфортность пребывания учащихся в период обучения. Архитекторы города Нур-Султан разработали проект школы программирования «Alem» по данным принципам (см. рис. 1).

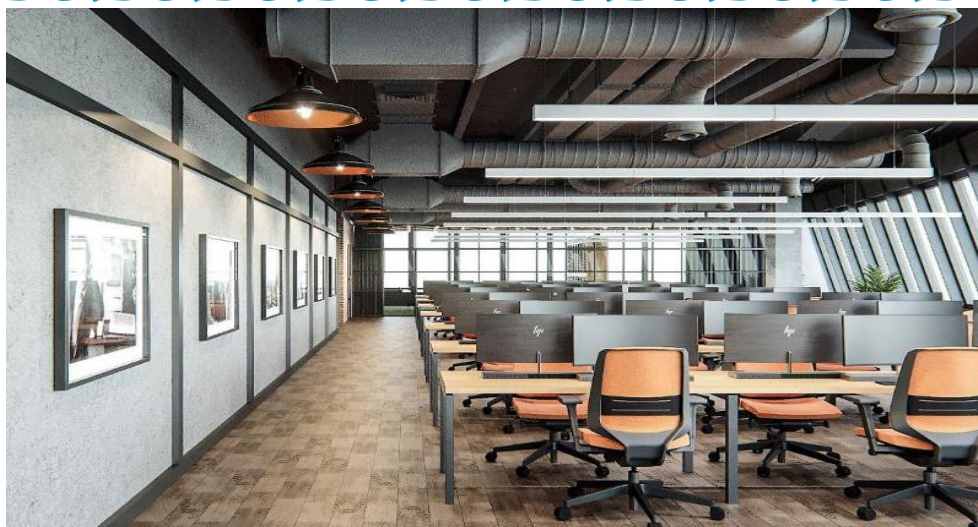

Рисунок 1. Школа программирования «Alem» в Нур-Султане

Безусловно, в просторном помещении больше эстетики, но не все дети ощущают себя достаточно комфортно в открытых помещениях, они теряются в таком пространстве и чувствуют себя неуютно. Для таких детей нужна особая работа по адаптации к такому большому неконтролируемому пространству. Поэтому возникает потребность в пространствах, которые имели бы доступ не только к открытой территории для ребенка, но и для отдельной камерной обстановки.

Построенные современные школы отличаются от ранее построенных школ по многим параметрам, в том числе по функциональному и архитектурно-планировочному решению. Безусловно, школы построенные по индивидуальным проектам имеют более комфортное пространство, в котором ребёнку будет интересно исследовать – важный образовательный тренд. Но у креатива тоже должна быть определённая граница – граница разумности. Образование – это в том числе усвоение нормы, привыкание к функциональному использованию того или иного пространства, предмета.

При этом необходимо иметь в виду, что у детей с особенностями развития в «слишком креативном» пространстве возникают проблемы с адаптацией. Они не совсем понимают, что от них требуется и как использовать окружающий их интерфейс. Поэтому при создании образовательных пространств необходимо соблюдать следующие условия:

- сочетание открытого пространства и одновременно психологической защищенности;
- возможность быть как в гуще событий, так и возможность уединения;
- создание пространств для свободного и ограниченного движения;
- использование функционального и в то же время креативного трансформируемого пространства.

На примере Алматинской школы «Haileybury» можно заметить соблюдение этих условий (см. рис. 2).

Рисунок 2. Алматинская школа «Haileybury», вестибюль

Адекватной задачей для школ является качественное описание особенностей образовательной среды конкретной школы, поскольку это может помочь школе осознать свои реальные внутренние цели и задачи, оценить адекватность используемых ею средств и, в случае необходимости, наметить пути коррекции [4]. При создании новых современных пространств нужно иметь в виду, что в образовательном процессе могут использоваться такие элементы здания, которые изначально не рассматриваются как образовательные инструменты, например, задействовать лестницы, актовые залы и коридоры как полноценные образовательные пространства, данное использование пространств так же наблюдается в школе «Haileybury» (см. рис. 3).

Рисунок 3. Алматинская школа «Haileybury», холл

Креативность такого рода может сделать здание школы интересным и одновременно полезным для обучения детей. Чем больше в школе будут использоваться подобные непривычные на первый взгляд пространства, тем скорее она получит статус современного образовательного учреждения [5].

Таким образом, в настоящее время могут быть различные пути реставрации школьных зданий и организации учебного процесса. Для создания высокоэффективной образовательной среды и ее устойчивого развития необходимы комплексные решения, позволяющие применить все новейшие и доступные разработки. При таком подходе возможно создание самоорганизующихся пространственных и социальных систем,

эффективно работающих для достижения главной цели – совершенствования интеллектуальных и творческих ресурсов человечества [6].

Архитектура может дать стимул к познанию, интерес к различным образовательным дисциплинам, возникновению новых идей и поиску методов их воплощения в жизнь. Следовательно, необходимо создавать школьные здания с индивидуальной архитектурой для создания адекватного, но нестандартного мировосприятия уже на ранних этапах обучения.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Ананьев Б.Г. Особенности восприятия пространства у детей. М.: Просвещение, 1964, 303 с.
2. Ананьев Б.Г. Развитие и воспитание личности. Избранные труды по психологии. - Спб.: С-Петербург. ун-та, 2007, 549 с.
3. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие. - М.: Архитектура, 2007, 392 с.
4. Базыма Б.А. Психология цвета: теория и практика. - М.: Речь, 2005, 110 - 112 с.
5. Банникова Л.П. Роль дошкольных образовательных учреждений в формировании здоровья детского населения. - М.: Архитектура, 2007, 23 - 24 с.
6. Kornilova, A.A., Mamedov, S.E., Khorovetskaya, Y.M., Karabayev, G.A., and Kiseleva, T.A. 2018. Historical aspects of the formation of rural settlements in northern Kazakhstan during the pre-revolutionary period. Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis, 10:271-285.

УДК 371.3.51.09.

ВЛИЯНИЕ ИГРЫ ФЛОРБОЛ НА РАЗВИТИЕ ФИЗИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ И ДВИГАТЕЛЬНЫХ СПОСОБНОСТЕЙ У УЧАЩИХСЯ

Сулейменов Динмухамед Умирзакович

Лицей № 9 им. Ө.А.Жолдасбекова
г. Шымкент, Казахстан

Жакыпов Болат Ахметұлы

Лицей № 9 им. Ө.А.Жолдасбекова
г. Шымкент, Казахстан

Онгарбаев Мухтар Сагинбекович

Лицей № 9 им. Ө.А.Жолдасбекова
г. Шымкент, Казахстан

Әбдірайым Дәулет Оңласынұлы

Лицей № 9 им. Ө.А.Жолдасбекова
г. Шымкент, Казахстан

Аннотация: в статье рассматривается история развития и становление игры флорбол, дана общая характеристика физических качеств и двигательных способностей у занимающихся флорболом, а также рекомендации внедрения игры флорбол на уроках физической культуры.

Ключевые слова: флорбол, физические качества, двигательные способности, правило игры, физические упражнения

Физическая культура и спорт - это основное средство оздоровления и укрепления здоровья нации. Развитие физической культуры и спорта включено в Государственную программу Республики Казахстан.

Действующую в настоящее время в Казахстане систему физического воспитания детей и подростков условно можно представить, как совокупность четырех подсистем (видов обучения). Каждая подсистема функционирует самостоятельно, используя определенные средства и специфические формы физического воспитания, но в то же время они тесно взаимодействуют, дополняя друг друга.

В условиях современной школы с ее обширной общеобразовательной программой, хорошее физическое развитие у учащихся и высокая устойчивость нервной системы создают необходимую основу для успешного овладения знаниями.

Известна классификация физических упражнений, способствующих развитию основных физических качеств: силы, быстроты, выносливости, прыгучести и гибкости, а также двигательных способностей.

Между тем, до настоящего времени нет обобщающих трудов, обосновывающих формирование и развитие физических качеств, а также двигательных способностей занимающихся флорболом.

Это является следствием того, что процесс формирования физических качеств и двигательных способностей занимающихся флорболом не стал еще предметом комплексного исследования.

Имеющиеся на сегодняшний день исследования, не решают проблемы формирования физических качеств и двигательных способностей занимающихся флорболом а, следовательно, и не преодолевают должным образом противоречий между все возрастающими требованиями со стороны общества к молодому поколению и реальной практикой физической культуры и спорта.

Формирование и развитие физических качеств и двигательных способностей, по нашему мнению, должно предшествовать исследованию личности, а также спецификации личностных и физических качеств, занимающихся флорболом.

Флорбол – это вид спорта, в котором соперники должны с помощью клюшки забить голы. А голы они забивают с помощью пластикового мяча. Флорбол зародился в США В 50-60 годах XX века.

Эта игра получила название «флорхоккей» (хоккей на полу). Учителя физкультуры и тренеры стали включать эту игру в школьные программы. Флорбол подходил всем детям, независимо от возраста и пола, потому что в него можно было играть в закрытых помещениях легкими пластиковыми клюшками. Отсутствие тяжелой защиты и запрет на использование силовых приемов делало игру безопасной. В остальном правила флорхоккея мало чем отличались от правил обычного хоккея.

В 1960 году в США была образована Международная Ассоциация по флорхоккею для мальчиков и девочек. Вскоре аналогичные ассоциации появились в Канаде, странах Латинской Америки. В 1968 году шведские студенты привезли домой из Голландии пластиковые клюшки, шайбы и мячи. С ними стали играть, как в хоккей, только не на льду, а на площадке. Так флорхоккей стал популярен и в европейских школах и молодежных спортивных клубах.

В 1984 году флорбол официально был признан самостоятельным видом спорта.

В 1986 году была создана Международная Федерация флорбола (IFF), в которую вошли Финляндия, Швеция и Швейцария. В 90-х годах 20 века к ним присоединились Дания, Норвегия, Венгрия, Чехия, Россия, Эстония, Германия, Япония, Латвия, США и другие страны со всего мира.

В 1993 году прошел первый Европейский Кубок по флорболу для женщин и мужчин. В 1996 году состоялся первый чемпионат мира по флорболу для мужчин, а в следующем году - чемпионат мира для женщин. В настоящее время ежегодно проводится

Европейский Кубок по флорболу, раз в два года проводятся мировые чемпионаты для мужчин и женщин.

Флорбол, как и многие виды спорта влияет на многие качества человека. Например, когда человек пытается забить гол, то он развивает свою ловкость. Когда человек бежит, чтобы защитить свои ворота, он развивает скорость. Когда он собирается пробить штрафной удар, он думает, куда нужно пробить, чтобы забить, в этом случае он развивает логику.

Правила игры в флорбол:

1) Игра должна проводиться в закрытом помещении, спортивном зале.

2) В каждой команде должно быть 5 игроков: 1 вратарь, 2 защитника, 2 нападающих.

3) Цель игроков:

Вратарь - должен защищать ворота и не

пропустить голы;

Защитник должен не подпускать нападающих другой команды к своим воротам;

Нападающий должен забить как больше мячей в ворота другой команды;

4) Во время игры команды могут делать неограниченное количество замен.

Стандартными ситуациями называется процесс ввода мяча в игру после остановок, вызванных теми или иными причинами. К стандартным ситуациям относят розыгрыш спорного мяча, вводные удары, свободные удары и штрафные удары. Мяч должен вводиться в игру из неподвижного состояния и из указанного судьёй места.

Во флорболе игроки применяют большое количество технических приемов, причем в последнее время стали появляться новые элементы техники игры. В целях системного представления рационального и последовательного изучения техники игры педагогически целесообразно большой и разнообразный по составу объем технических приемов распределить по разделам и группам на основе сходных признаков.

Для развития двигательной способности к воспроизведению пространственных, временных и силовых параметров движений следует применять: упражнения с метанием мяча на заданное расстояние; прыжки на заданное расстояние; бег с задаваемой скоростью, частотой шагов; подводящие и специальные упражнения с клюшкой.

Для развития двигательной способности следует применять следующие упражнения: изменение положение рук, ног и тела в пространстве, смену плоскости и направления движений по сигналу, упражнения с мячом на точность: без зрительного контроля, после поворота, прыжка с поворотом, кувырка, из различных исходных положений, во взаимодействии с партнером.

Выполнение физических упражнений осуществляется на основе методов стандартно-поворотного и вариативного упражнений. Продолжительность упражнений – от 30с до 2-3 минут. Количество повторений упражнения в одной серии – от 2-4 до 10-12 раз в зависимости от сложности и продолжительности упражнения. Отдых между упражнениями – пассивный.

Известно, что условиями эффективности воздействия физических упражнений на развитие двигательных способностей является их сложность и новизна по отношению к двигательному опыту занимающихся. Для реализации этих условий применяются следующие методические приемы: варьирование скорости, усилий, темпа, ритма и амплитуды движений; зеркальное выполнение упражнений; усложнение упражнений дополнительными движениями; варьирование и применение необходимых исходных положений; выполнение знакомых двигательных действий в новых непривычных сочетаниях; изменение внешних и внутренних условий выполнения упражнений.

Подвижные игры и эстафеты применяются в рамках игрового и соревновательного методов. Количество повторений подвижной игры на одном занятии – в пределах 2-4 раз, продолжительность – от 3 до 5 минут.

В каждом занятии на развитие двигательных способностей отводится по 20-25 минут. В подготовительную часть включается комплекс упражнений для развития движений пальцев и кистей рук. В каждом из тренировочных занятий используются блоки для развития одного или двух двигательных способностей, в зависимости от схемы распределения учебного материала по занятиям. Эти упражнения применяются в подготовительной и основной частях занятия. Подвижные игры применяются в конце основной части тренировочного занятия. Блочная система использования средств развития двигательных способностей обеспечивает возможность гибкого варьирования содержания учебного-тренировочного занятия с учетом уровня их развития у занимающихся. В заключительной части занятия применяются комплексы упражнений для развития гибкости.

С целью изучения отношения учащихся школ к занятиям физической культуры и спортом и к игре флорбол, нами было проведено анкетирование. Анкета состоит из 8 вопросов. В анкетировании участвовало 100 школьников в возрасте 12-15 лет,

По данным самооценки игра в «Флорбол» находится на высоком уровне, в связи с этим игру «Флорбол» необходимо активно внедрять в повседневную деятельность учащихся, тем самым формируя их здоровый образ жизни.

Кроме того, анализ результатов исследования показал, что у флорболистов, как у мальчиков, так и у девочек, с возрастом происходит увеличение большинства показателей физической подготовленности.

Выявлено увеличение с возрастом средних значений ряда показателей физических качеств у флорболистов. Высокие темпы прироста были выявлены в скоростно-силовой выносливости – 35%; в силе – 19%; в быстроте – 9% и гибкости – 8%.

Сравнительный анализ темпов прироста показателей физических качеств говорит о том, что у занимающихся флорболом относительно более высокие темпы прироста рассматриваемых показателей, чем у тех, кто не занимается флорболом, несмотря на то, что разработанная методика не предусматривала акцентированного воздействия на их развитие.

Основываясь на результатах проведенного исследования, мы сделали следующие выводы.

К числу основных физических качеств относят силу, выносливость, ловкость, гибкость и т.д. От других качеств личности физические качества отличаются тем, что могут проявляться только при решении двигательных задач через двигательные действия.

Двигательные действия, используемые для решения двигательной задачи, каждым индивидом могут выполняться различно. У одних отмечается более высокий темп выполнения, у других - более высокая точность воспроизведения параметров движения и т. п.

Реализация двигательных способностей двигательных действий выражает характер и уровень развития функциональных возможностей отдельных органов и структур организма, поэтому отдельно взятая двигательная способность не может выразить в полном объеме соответствующее физическое качество. Только относительно постоянно проявляющаяся совокупность двигательных способностей определяет то или иное физическое качество.

Развитие двигательных способностей происходит под действием двух основных факторов: наследственной программы индивидуального развития организма и социально-экологической его адаптации (приспособление к внешним воздействиям).

Изложенные представления о сути физических качеств и двигательных способностей позволяют заключить: а) в основе воспитания физических качеств лежит

развитие двигательных способностей. Чем более развиты способности, выражающие данное физическое качество, тем более устойчиво оно проявляется в решении двигательных задач; б) развитие двигательных способностей обуславливается врожденными задатками, определяющими индивидуальные возможности функционального развития отдельных органов и структур организма. Чем более надежно функциональное взаимодействие органов и структур организма, тем более устойчиво выражение соответствующих двигательных способностей в двигательных действиях; в) воспитание физических качеств достигается через решение разнообразных двигательных задач, а развитие двигательных способностей - через выполнение двигательных заданий.

Возможность решения многообразных двигательных задач характеризует всесторонность воспитания физических качеств, а возможность выполнения многообразных двигательных действий с необходимой функциональной активностью органов и структур организма говорит о гармоничном воспитании физических качеств.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Назарбаев Н.А. Стратегия «Казахстан-2050» Новый политический курс состоявшегося государства: Послание Президента Республики Казахстан-Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана. 14.12.2012.
2. Закон Республики Казахстан «Физической культуре и спорта», Астана, 2014.
3. Баженов А.А. Флорбол. Тактика игры. // Физическая культура в школе. М.: Школа-пресс, - 2000, № 1. - С. 57-63.
4. Флорбол. Правила игры и толкования - М.: Спорт Академ Пресс, 2001
5. Гуревич ИА. Круговая тренировка при развитии физических качеств - Минск: Высшая школа, 1985.
6. Зациорским В.М. Физические качества спортсмена - М.: ФИС, 1990.
7. Матвеев Л.П. Теория и методика физической культуры: Учеб, для ин-тов физ. культ,- М., 1991.

СОДЕРЖАНИЕ
CONTENT

Аллахвердиева Индира Казимовна (Костанай, Казахстан).....	2
Қожабергеннова Аяда Аманқосқызы (Орал, Қазақстан).....	5
Қушмурзина Даметкен Хажмухановна (Қостанай, Қазақстан).....	9
Yuldosheva Marjona Samat kizi, Ismatova Yulduz Numon kizi (Shahrisaz, Uzbekistan).....	13
Ибрагимова Каракөз Асқанбайқызы, Тунғатарова Айгуль Тұрысжановна (Тараз, Қазақстан).....	16
Мұстафа Әсемай Зәйтүнқызы, Каракпаева Сарбиназ Қуанышбековна (Шымкент, Қазақстан).....	19
Абдрахманова Алтынай Алимжановна, Тасболатова Рыскуль Байтұрсыновна (Талдықорған, Қазақстан).....	22
Zaripov Olimjan Kuvandiq o'g'li (Nukus, Karakalpakstan).....	26
Ли Екатерина Владимировна (Ташкент, Узбекистан).....	30
Боранкулова Г.С. (Тараз, Казахстан).....	32
Денисов С.Н. (Қызылорда, Казахстан).....	34
Хасанов Т.С., Каримова Д.А. (Навои, Узбекистан).....	37
Серая Надежда Викторовна (Алматы, Казахстан).....	40
Дурдона Мұстафоева, Алишер Жуманов (Ташкент, Узбекистан).....	46
Исмаилова З.К., Файзуллаев Р.Х., Мукимов Б.Р. (Ташкент, Узбекистан).....	49
Ташматова Дильбар Абдакимовна, Абышева Айгуль Орозовна (Ош, Кыргызская Республика).....	53
Давлетниязов Саламат Палуаниязович, Сапарова Гульзира Қазақбаевна (Нукус, Узбекистан).....	56
Давлетниязов Саламат Палуаниязович (Нукус, Узбекистан).....	58
Мұстафина А.С., Альжанова А.Б. (Алматы, Казахстан).....	60
Asqarova O'g'ilxon Mamashakirovna (Namangan, Uzbekistan).....	64
Issina Gaukhar Ilikeshevna (Karaganda, Kazakhstan).....	67
Ульянова Раиса Владимировна (Макинск, Казахстан).....	69
Орынбек Жандос, Есіркепов Жандос Мергенбайұлы (Қызылорда, Қазақстан).....	73
Есіркепов Жандос Мергенбайұлы (Қызылорда, Қазақстан).....	78
Серикбаева А.Б., Сегізбаева М.С., Әділхан Г. (Қарағанды, Қазақстан).....	83
Гадымалиева Лала Бахтияр кызы, Гасанов Октай Маилович, Адгезалова Хатырә Агакерим кызы, Гусейнов Джангир Ислам оглы (Баку, Азербайджан).....	87
Davronova Dilora (Navoiy, O'zbekiston).....	89
Мұхамедкалиева Бибигуль Марденовна, Карибаева Ганди Токтаровна (Қостанай, Қазақстан).....	91
Абильгазиева Жанар Курманалиевна (Талдықорған, Казахстан).....	94
Мұрзағалиева Арилана Ермековна, Тлемисова Розия Алқауна (Қостанай, Казахстан).....	99
Зұлхарнаева Қарлығаш Қуанышбекқызы (Қызылорда, Қазақстан).....	103
Ардабаева Балқадіша Каримовна (Қостанай, Казахстан).....	108
Біләлова Жанар Серікқызы, Нурмағанбетова Маншук Сейтовна, Дремов Алексей Александрович (Қарағанды, Қазақстан).....	110
Абилгазиева Айгуль Курманалиевна (Алматы, Қазақстан).....	113
Боймуротов Ф.Т., Фаттахов М.А., Бозорбаев И.И., Ыразалиев Р.Т. (Тошкент, Узбекистан).....	116
Гуринович Т.Н., Маевская И.А. (Шахтинск, Казахстан).....	117
Темірханова Сымбат Сабырханқызы, Машан Тогжан Турғалиевна (Нұр-Сұлтан, Қазақстан).....	122

Абуханова А.Б., Унгарбаева Ш. У. (Талдықорған қ., Қазақстан).....	124
Шамшиденова Назика Нурланқызы, Самашова Гульфарида Ергалиевна (Қарағанды, Қазақстан).....	128
Позднякова Полина Александровна, Корнилова Алла Александровна (Нур-Султан, Қазақстан).....	130
Сулейменов Динмухамед Умирзакович, Жақыпов Болат Ахметұлы, Онгарбаев Мухтар Сагинбекович, Әбдірайым Дәулет Оңласынұлы (Шымкент, Қазақстан).....	134

Научное издание

МАТЕРИАЛЫ
Международного научно-методического
журнала
**«GLOBAL SCIENCE AND INNOVATIONS 2020:
CENTRAL ASIA»**

Сборник научных статей
Ответственный редактор – Х.Б. Маслов
Технический редактор – Е. Ешім, Е. Абиев

Подписано в печать 16.03.2020.
Формат 190х270. Бумага офсетная. Печать СР
Усл. печ. л. 25 п.л. Тираж 10 экз.